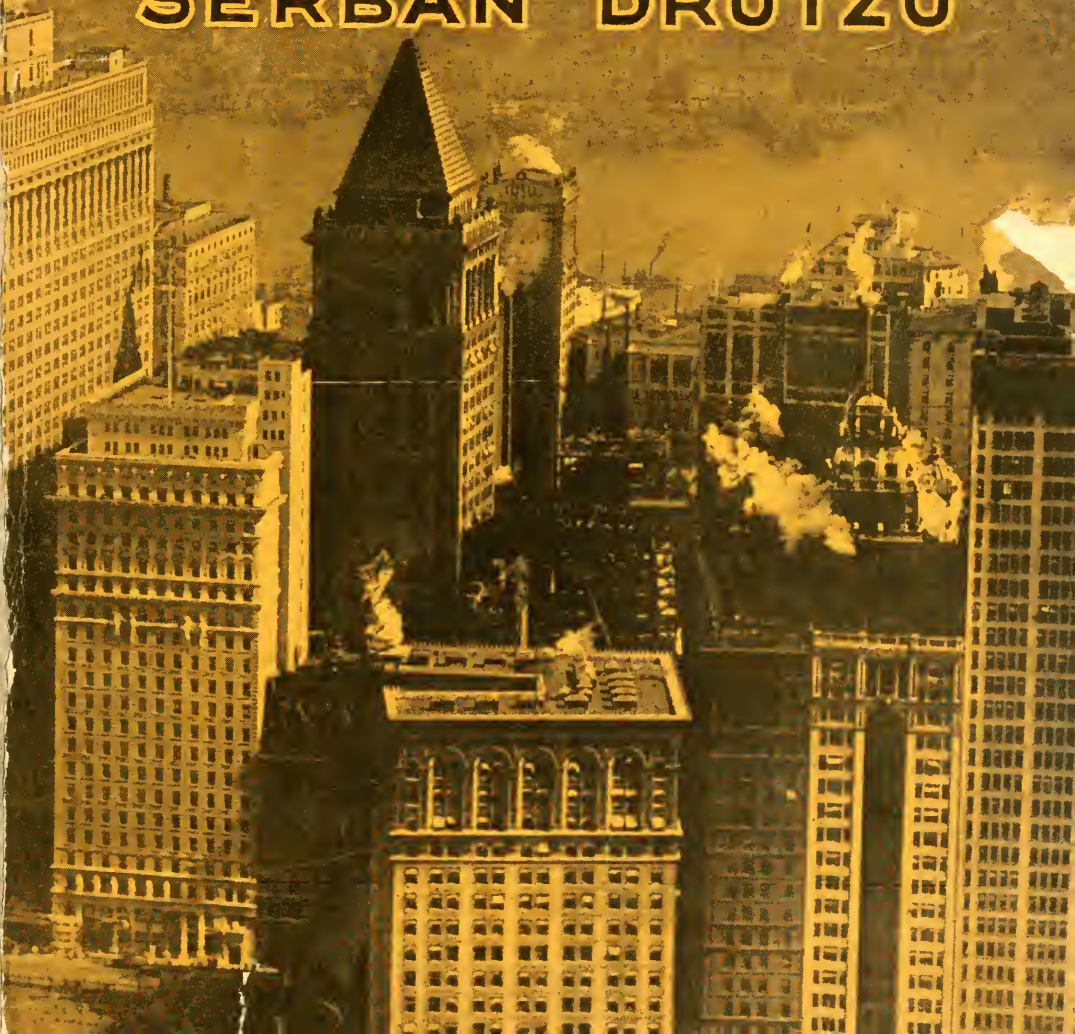

ROMANII IN AMERICA

SERBAN DRUTZU

Sorban Drutzu
Attache of the Roumanian Legation

Washington, D. C.

2

ROMANII
IN
AMERICA
DE
ȘERBAN DRUTZU

114
1578

E154
R517

1822
1823
1824

1825

O SCRISOARE.

Dragă Domnule Drutzu,

Era o vreme când se credea că America a fost descoperită odată pentru totdeauna de Christofor Columb. Nu-i așa. Minunata țară a Statelor Unite își schimbă înfățișarea în ori-ce moment ca un film de cinematograf, ce-i place așa de mult poporului american. Când mi ai spus că ții să atragi atențiunea Românilor din România asupra fraților lor așa de numeroși în Statele Unite, nu puteam de cât să aprob proiectul Dtale. Nu se știe încă de ajuns că cea mai importantă colonie românească în străinătate se găsește în Statele Unite, pretutindeni dând dovadă de înțelepciune și energie; acolo Românii sunt căutați și fac din localitățile unde s'au așezat, centre speciale de civilizație și progres.

Românii iubesc patria lor de adopțiune, dar rămân în acelaș timp legați și de țara lor. Și aceste legături sunt foarte puternice, fapt care nu e destul de bine cunoscut în România, însă lucrarea Dtale va plini această lipsă.

Menirea Șefului acestei colonii, a reprezentantului României în această țară, e foarte grea. El trebuie să-și împace dușmanii și, — ceea ce e poate și mai greu, — să mulțumească în acelaș timp și pe prietenii săi.

Nu știu care e părerea Dtale asupra acestui lucru, dar ceea ce știu e că doresc ori-cui să fie ajutat, în în-

deplinirea misiunilor sale, de un colaborator tot așa de inteligent, tot așa de activ și tot așa de întreprinzător ca și Dta. Știu că aceste calități îți vor da puțința unei descrieri exacte a situației și sunt convins că, împreună cu Dta, cititorii Dtale vor simți o plăcere deosebită în această călătorie de descoperiri.

ANTON BIBESCU.

Washington, 20 Mai, 1922.

PREFAȚĂ.

Chestiunea Românilor din afara hotarelor regatului nostru părea să fi fost rezolvată în urma hotărârilor Conferinței de Pace din Paris. Acum zece ani liberarea provinciilor subjugate de țările vecine, era pentru România un vis, de care ne-am bucurat cu toții atunci când l-am văzut împlinindu-se. Înainte însă ca lumea să se fi obișnuit cu noua stare de lucruri, guvernul român a fost confruntat de o situație neașteptată și chemat să găsească o soluție grabnică.

În noul continent, — Canada și Statele Unite, — erau câteva sute de mii de Români ce emigraseră din provinciile eliberate, ca cetățeni Austro-Ungari, iar acum cereau protecția noului lor guvern. Au trebuit luate măsuri pentru înființarea de consulate în cele mai importante centre locuite de Români, și a unei Legațiuni, care să reprezinte interesele supușilor noștri în fața autorităților americane, fiindcă până atunci relațiunile noastre cu lumea nouă erau așa de restrânse, încât nu necesitaseră nici existența unui singur reprezentant.

Acest interes oficial în America pe lângă că este consecința importanței politice și militare a Mării Republici a Statelor Unite, dar mai e și o simplă datorie românească, aceea de a-ți apăra connaționalii. La încheierea păcii, averile românești sechestrate de guvernul american, ca foste austro-ungare, se urcau la rotunda cifră de 500.000 dollari; sumă foarte mare când se ține seama de greutatea cu care câștigă Românul banii și că aceste averi erau numai ale acelor ce muriseră în Statele Unite în timpul războiului; liberarea lor dă mult de lucru autorităților noastre de acolo.

Ce i-a adus pe Români de cealaltă parte a Atlanticului? De ce s'au strâns acolo în număr așa de mare? Ce fac? Mai au

vre-o legătură cu noi sau sunt pentru totdeauna expatriați? Iată numai câte-va din întrebările ce și le pune ori-cine care să întâmplă să descopere că în America trăesc aproape un sfert de milion de Români.

Din nefericire cei interesați întâmpină greutăți în a obține răspunsul fiindcă până acum abia dacă a apărut o broșură sau câte-va articole de ziar tratând despre acest subiect, iar azi ele sunt aproape inaccesibile publicului. Nu încapc îndoială că Românii în America constituie o problemă importantă: pe cât de interesantă, pe atât de nouă.

Având prilejul să vin în contact cu diferitele noastre colonii din lumea nouă și să observ importante schimbări în felul cum eram cunoscuți și priviți de Americani mai înainte și interesul ce-l manifestă acum în România din granițele actuale, m'am hotărât a publică acest volum, în speranța că el va fi de folos acelor care au auzit despre Românii din America și ar dori să știe mai multe amănunte despre această îndepărtată părticică din inima noastră, ce bate pentru țara sa.

Țin să aduc pe această cale sincerile mele mulțumiri domnilor Ioan C. Popovici, Vice Consul Român din Chicago, și D. Dem. Dimăncescu pentru bunăvoința și concursul dat cu prilejul tipăririi acestei lucrări.

ȘERBAN DRUTZU.

Washington, D. C. 8 Iunie 1922.

Românii și emigrarea.

ULTIMUL RĂZBOIU, care a zdruncinat temeliile vechii Europe și chiar a lumii întregi, va rămâne o icoană vie în ochii multora; amintirea lui va fi pentru multe inimi o rană deschisă, pentru alții, — ce acum își dorm ultimul somn, — a rămas o dramă al cărui sfârșit nu l-au putut vedea.

Puțini au fost aceia care în beția lor de mărire, au pregătit deslănțuirea acestei catastrofe; și mai puțini au fost aceia, care întru cât-va își dădeau cu mult înainte seamă că “trebuia să vină”. Pentru marea majoritate a omenirii războiul mondial a venit pe neașteptate, prin surprindere; timp de cinci ani această omenire a stat îngrozită în fața spectacolului sinistru.

Însă și după ce trecu vijelia, schimbările ce le-a lăsat nu au fost mai puțin surprinzătoare: se prabușiră împărății, pe ale căror ruini s’au clădit țări noi, se întregiră cele vechi: visuri care timp de secole păreau irealizabile, s’au prefăcut dintr’odată în realitate. S’ar părea că însuși gândirea omenească suferă schimbări și transformări însemnate, — de altfel e și natural, — vechile tradiții nu mai corespund cu noua situație de după război.

România oferă un bun exemplu al acestor transformări. Nu este nevoie a mă opri asupra acestor schimbări, ele fiind bine cunoscute celor ce vor citi aceste rânduri. Există însă o consecință a războiului mondial, care nu e încă bine cunoscută publicului român.

Integritatea noastră teritorială și națională și-a manifestat urmările ei până la zeci de mii de kilometri, aducând la Țara-Mamă nu numai copii asupriți din jurul granițelor ei ci și pe acei răsleți din cele mai depărtate părți ale globului.

Foarte puțini sunt aceia, care știu că peste mări și țări se găsesc azi colonii de Români în număr mare; aceia, care au auzit

despre aceasta, au cunoștințe mai mult sau mai puțin vagi despre locurile pe unde sunt stabilite aceste colonii, modul lor de trai, ocupațiile lor, tendințele lor, așezăminte, etc.

Se știe în Țară că am avea o colonie românească în America, însă cunoștințele multora se opresc aci și de aceia în capitalele următoare voi căuta să dau, în rezumat, câteva amănunte despre Românii din America.

Fără a fi fost în America este foarte greu, — dacă nu imposibil, — ca cineva să-și dea seama de proporțiile acestui continent, sau mai bine zis acestor două continente. Câtă lume știe că dela New York la San-Francisco, pentru a traversa Statele Unite dela o coastă la cealaltă, să călătorește neîntrerupt 6 zile și 6 nopți cu trenul, care merge în medie cu 80km pe oră?! Câtă lume în România știe că dela New York la Rio de Janeiro, Metropola Americii de Sud, se fac 15 zile cu vaporul?! Iată cât de vagă apare expresia "Românii din America" pentru cine știe că în Statele Sud Americane sunt Români în număr considerabil, cu ziare, societăți, etc. și că acești Români au mult mai puține relații cu frații lor din Statele Unite ale Americii de Nord și Canada, decât aceștia din urmă cu cei din Țară.

Până înaintea războiului, afară de Românii din țările vecine, — Austro-Ungaria și Rusia, — Românii de sub jugul a două împărății mult mai puternice decât Țara noastră și deci pe care noi nu-i puteam mult ajuta, expresia "Românii în străinătate" sugera ori cei din Macedonia, — care parte din ei se desnaționalizează pe când alții se stabilesc la noi, fiind recunoscuți cetățeni, — ori Românii din țările occidentale: studenți, oameni de afaceri și vizitatori sau escursionisti. Aceștia formau "Românii în străinătate", iar șederea lor în țările apusene dura cel mult câți-va ani, lăsând pe urma lor cel mult amintiri.

Azi când România se găsește din nou în vechile granițe cântate de poeți și visate de foștii domnitori, expresia "Românii în țări străine" nu mai are același înțeles ca acum 8 ani.

Dacă Românii din Apusul Europei nu au lăsat pe urma lor așezăminte sau instituții care să amintească generațiilor viitoare trecerea sau șederea lor prin acele țări, nu tot astfel se poate spune de Românii de peste Ocean, cei din Statele Unite și Cana-

da. Pe timpul pribegiei noastre în 1917—1918, din inițiativa Guvernului au început să apară, în special în Franța, societăți românești și publicații al căror scop principal era de a informa marile Puteri de sacrificiile făcute de România și motivele, care au determinat-o să arunce tot în cumpănă; cu ani de zile înaintea războiului, atunci când nimeni în lume nu bănuia o asemenea catastrofă, la zeci de mii de kilometri depărtare de plaiurile Carpaților, “peste mări și țări” apăreau ziare și reviste românești, existau societăți fondate de emigranții români în Statele Unite.

Emigrarea Românilor! Iată o chestiune paradoxală înainte de 1919, — de altfel cu drept cuvânt, fiindcă Românul din Regat nu se depărtază de locul său natal, — dar care azi intră în domeniul certitudinilor și a cărei importanță nu va întârzi să fie considerată.

Nu există alt loc pe suprafața globului, în afară de hotarele regatului, — în care Românii, cetățeni ai Țărei, să fie în mai mare număr, nu există în nici o altă țară un grup mai mare de Români, care să-și păstreze mai bine caracterul lor național, credința lor, obiceiurile, etc., sau în care o colonie românească să se fi manifestat mai mult din punct de vedere național ca în America de Nord, — Statele Unite și Canada. Țin dela început să fac aceasta diferență, fiindcă în România aceste două state sunt de multe ori privite ca unul și acelaș. În realitate însă ce mare diferență! Emigranții români, deși aproape toți din aceeaș țară, că să nu zic din acelaș sat, — deși toți s’au exilat mânați de aceleași nevoi, cu aceeaș tendință și speranță, deși aproape toți au acelaș punct de destinație, odată debarcați apucă pe drumuri diferite!

Cei mai mulți se îndreaptă spre centrele românești din Statele Unite ale Americii de Nord, iar alții, mai puțini la număr, trec în Canada, stat ce aparține Marii Britanii; — cu alte cuvinte se stabilesc în două state diferite. Când însă vom studia mai deaproape pe unii și pe alții se va vedea că decesebirea nu se oprește numai aci.

Ce i-a făcut pe acești oameni simpli, majoritatea țărani, — să-și lase satele lor, rudele lor, unii chiar nevestele și copii, pen-

tru a se opri la zeci de mii de kilometri distanță de locul de unde au plecat? Un studiu amănunțit al acestor cauze, sau motive, este el însuși o problemă, care ar putea face obiectul unui întreg volum și cum nu aceasta este tendința acestei cărți, mă voi mărgini a aminti numai motivele; voi enumăra în treacăt capitolele, care ar putea figura într'o lucrare asupra "Emigrării Românilor".

Fără îndoială că principala cauză a fost situația economică din fosta împărăție Austro-Ungară, din provinciile românești de peste Carpați, și din care au plecat 90% din emigranți. Pe lângă persecuțiile, judecățile și închisorile ce le aveau de suferit Românii din Transilvania, Banat, Crișana, etc., mai eră și imposibilitatea de a-și agonisi traiul: în special Românii din munții Bihorului, cum și populația țărănească de pe lângă hotarele actualei Ungarii erau duși la disperare. In aceste ținuturi, marea majoritatea a pământurilor erau stăpânite de nobilimea maghiară, câți-va aveau mici proprietăți, iar restul nimic, nici o palmă de loc. Bieții oameni erau deci nevoiți să lucreze pentru "boerul" ungur, dar în acest caz nu puteau s'o facă de cât în timpul lunilor de vară: la secerat și treeratul bucatelor. Erau așa de puțin plătiți că odată cu terminarea lucrărilor dela câmp se vedeau siliți să moară de foame până la anul viitor! Și în această situație nu erau numai Românii din aceste ținuturi ardelen, ci însuși Ungurii și Sașii: ca probă a acestui adevăr e că în Statele Unite trăesc un număr mare de Unguri și Sași ce s'au expatriat din aceleași părți.

Ce puteau face Românii, care la cel mai mic protest erau aruncați în închisoare, dacă nu li se aplică o pedeapsă mai sumară? Trebuiau să-și caute pâinea în alte părți.

În acelaș timp începuse marele avânt al industriei și dezvoltării Statelor Unite, țară cu o întindere cât a Europei, a cărei populație azi abiă este șase zecimi din aceia a vechiului continent; se simțea deci lipsa de brațe pentru lucrările grele, care nu reclamau o pregătire specială, și pentru a obține această muncă pe un preț cât mai redus, apar în Răsăritul Europei agenții de emigrare: în Polonia, Austro-Ungaria, etc. Deși făgăduelile agenților, — care încercau să înduplece pe cei nevoiași

să semneze contractele lor, — nu corespundeau cu realitatea, propunerea în sine oferă o ultimă scăpare pentru Românii, care pe pământul lor din moși strămoși nu erau lăsați nici să moară, nici să trăiască.

La început a fost mai greu căci Românul se înduplecă a nevoie să “se piardă prin străinătăți”, dar a fost deajuns ca primii plecați să înceapă a trimite ajutoare celor lăsați acasă și să le scrie vești că le merge bine; — exemplul a fost urmat de alții mult mai numeroși.

Plata ce li se oferă era relativ foarte redusă; aveau însă avantajul că de unde mai înainte acești emigranți, la ei acasă, lânzeau cea mai mare parte a anului fără a putea câștiga un ban, odată ajunși în America puteau găsi ori când de lucru, pe un preț, care nu numai că le da posibilitatea să trăiască cel puțin traiul de acasă, dar mai ales să și agonisească, căci și în timpurile normale dolarul american era aproape de cinci ori mai mare decât coroana austro-ungară.

Din aceste economii puteau trimite acasă fie pentru a îndulci traiul celor lăsați, ori ca mai târziu să poată cumpăra o palmă de loc, din produsele căreia să-și asigure restul zilelor. Mulți dintre cei emigrați în America, foști cetățeni ai fostei Austro-Ungarii, în special elementele tinere au plecat pentru a scăpa din “cătănie”; pentru Român a jură credință unui rege, care le-a cotopt țara, și supunere legilor lui, care în înțelepciunea lor îl lăsau pe drumuri, a fost totdeauna o tortură și în consecință a căutat prin orice mijloace să scape de serviciul militar.

O altă cauză importantă este că, acum 35 de ani, — la începutul emigrării românești. — statu¹ Canada acordă pământ gratuit pentru a favoriza colonizarea. Putea fi vre-o măsură mai ispititoare decât aceasta? Li se oferă Românilor tocmai ceea ce nu putea avea acasă la ei! Și să nu mai amintesc că pentru asemenea călători, bucuroși să “treacă apa” pe punte (în clasa III-a), drumul nu era cu mult mai mare ca 300 de coroane, necerându-li se pașaport, ori alte formalități.

Primii emigranți au fost oamenii mai în vârstă, cari au plecat singuri sau cel mult cu alți doi, trei tovarăși; numai dela

1900 emigranții noștri au început a porni în grupuri mai numeroase, iar unii din ei aducându-și soțiile și copii.

Până la începutul războiului aproape toți emigranții români din Austro-Ungaria treceau în Germania, îmbarcându-se pentru America în cele două mari porturi germane; Hamburg și Brema; numai după războiul mondial acei dintre emigranți ce se înapoiau pe la vetrele lor, s'au folosit de drumul pe la Sudul Europei, prin Mediterană.

Odată îmbarcați 95% din acești emigranți se îndreptau spre marele port, — inima Statelor Unite — New York. Foarte puțini erau aceia, care să debarce în celelalte porturi importante de pe coasta Oceanului Atlantic, cum sunt Philadelphia, Baltimore ori Quebec în Canada. Câți-va dintre acei, care își aveau destinația pentru Canada, debarcau la Halifax în Nova-Scotia.

Odată ajunși toți trebuiau să treacă prin carantină; cum marea majoritate treceau prin New York, aproape orice emigrant păstrează încă o cât de mică amintire despre șederea în "Ellis Island", — insula dela intrarea portului New York, unde este debarcat orice emigrant, de orice naționalitate ar fi el, supus examenului medical, dacă știe cel puțin să scrie și să citească limba maternă și alte formalități, impuse de legile emigrării, care până în anul 1921 erau mult mai ușor de îndeplinit.

După aceste examinări, care durau cel mult 2 sau 3 zile, emigranții erau îmbarcați pe vase-plute (ferry-boat) și în câteva minute depuși în New York, pe adevăratul pământ al libertății, pământul țării în care emigranții români își pusese rădăcinile pentru o viață mai bună, câți-va din ei cu visuri de aventuri, dar cei mai mulți mulțumiți că pot răsufla liberi și că aci vor putea agonisi mijloacele spre a-și răscumpăra datoriile lăsate acasă.

În mod general însă orașul New York, din punctul nostru de vedere poate fi privit ca o răspantie pentru că, în afară de foarte micul număr de Români, care au rămas în acest oraș imens, toți ceilalți chiar de aci au pornit pe două drumuri diferite. Unii s'au îndreptat către Nord, trecând în Canada, pe când majoritatea au rămas în Statele Unite.

Nu trebuie pierdut din vedere că emigrarea s'a efectuat treptat, timp de ani de zile, că această despărțire a Românilor emigranți își are și ea rațiunea ei; motivele le vom vedea în capitolele următoare, dar deocamdată mă mărginesc a menționa că primii emigranți s'au oprit în Canada și numai în anii din urmă aceștia au început a veni în număr mai mare în Statele Unite.

Cititorul de sigur că se va mira de ce până acum nu am căutat să răspund la o întrebare, care se pune dela sine: Care este numărul emigranților români din America de Nord?

Cât s'ar părea de simplă, sau de naturală, pe atât această întrebare e greu de răspuns cu oarecare exactitudine; și motivele sunt mai multe. Înainte de 1900 numărul Românilor eră așa de mic în cât autoritățile de emigrare — atât cele din Canada cât și cele din Statele Unite, — nu aveau pentru ei o coloană specială ci îi treceau la “Din alte țări”. Numai în ultimii doi ani ai veacului trecut Româniș au început a fi înregistrați ca națiune, ținându-se seamă de numărul lor. S'ar părea deci că pentru un sfert de secol cel puțin am putea ști precis numărul emigranților noștri consultând statisticile birourilor de emigrare. În adevăr asta ar fi foarte ușor și cât se poate de exact dacă toți emigranții români ar fi venit ca cetățeni ai României.

Când am enumărat cauzele, care au determinat emigrarea Românilor am arătat că numărul cel mare de emigranți provine din diferitele ținuturi ale fostei Austro-Ungarii. Ori se înțelege că toți acești emigranți ori aveau pașapoarte ungurești sau austriace, ori au declarat că vin din acea țară și deci autoritățile americane i-au trecut drept supuși austro-ungari; în consecință în rapoartele statistice găsim emigranți veniți din Austria și Ungaria, dar cine poate ști cu exactitate câți din aceștia erau Români?

Recensământul federal al Statelor Unite arată că în 1921 numărul cetățenilor Români se urcă la 102,823; în aceasta cifră nu sunt cuprinși Româniș, care au devenit cetățeni Americani și mai ales Evreii-Români, cam 75.000 la număr. Aceștia din urmă mai toți sunt americanizați, obținând avantajile necesare exercitării diferitelor lor întreprinderi comerciale, însă

majoritatea păstrează cele mai bune sentimente față de țara noastră. Am putea deci afirma că la sfârșitul anului 1921 s'ar afla în Statele Unite aproximativ 180,000 de supuși Români și foști Români, care însă sunt legați de țară prin rudeniile lor rămase acolo.

Toți au emigrat cam în decurs de 25 de ani, numărul cel mai considerabil fiind între 1906—1907. Alăturatele cifre, extrase din statisticele oficiale ale Ministerului Muncii American, conțin informațiuni interesante pentru cei ce se interesează mai de aproape de chestiunea emigrării Românilor în America.

Odată cu izbucnirea războiului mondial în 1914, emigrarea a încetat cu totul până la 1919, când lichidarea imperiului Austro-Ungar, le-a dat puțința emigranților noștri să se repatrieze cu pașapoarte românești. Considerând faptul că între anii 1919 și 1920 s'a eliberat cam 50,000 de pașapoarte românești, am putea spune că la începutul anului 1919 numărul Românilor din Statele Unite se apropia de 230,000.

Datorită condițiilor și avantajilor actuale din Țară, este clar că nici odată nu vom mai ajunge această cifră, însă ținând seamă de proporția dintre ce vin și cei ce se repatriază, putem fi siguri că numărul emigranților Români în Statele Unite va fluctua în jurul cifrei de 180,000; așa spre exemplu în tabelele alăturate se poate vedea că în 1920 au părăsit Statele Unite 20,418 pe când în 1921 au fost admiși în aceeași țară 16,057 emigranți români (cifra trebuie primită sub rezervă pentru că o sumă de refugiați evrei, ruși și ucranieni, care au scăpat de teroarea bolcevistă, au intrat în Statele Unite cu pașapoarte românești, eliberate de autoritățile noastre în dorința de a-i scăpa de rigorile câmpurilor de concentrare.)

Ca să întrebuițez o expresie familiară: "de bine, de rău", am ajuns să dau o cifră aproximativă a Românilor din Statele Unite; cât privește însă numărul emigranților din Canada, complicațiile sunt mai mari și mai diferite: întinderea acestei țări, localitățile ei împrăștiate, — unele la depărtări mari de calea ferată, — locuitorii strănși în grupuri mici uitate de lume, legile țarei, care prevăd că, la trei ani după ce s'a stabilit în

Fluctuațiunile Populațiunei Românești în Statele Unite Considerând Numărul Celor Admiși sau Plecați în Cursul Anului fiscal 30 Iunie 1920—1921.

ANUL	A d m i ș i			P l e c a ț i			Creștere (X) sau Descreștere (—)
	Emigranți nestabiliți.	Emigranți stabiliți.	TOTAL	Emigranți nestabiliți	Emigranți stabiliți.	TOTAL	
1920	1,890	132	2,022	21,506	934	22,440	— 29,418
1921	25,817	206	26,023	9,297	669	9,066	X 16,057

Românii (considerați ca națiune), care au emigrat în Statele Unite dela 30 Iunie 1899 până la 30 Iunie 1921.

1899	99	1907	19,200	1915	1,290
1900	398	1908	9,629	1916	953
1901	761	1909	8,041	1917	522
1902	2,033	1910	14,199	1918	155
1903	4,740	1911	5,311	1919	89
1904	4,364	1912	8,329	1920	898
1905	7,818	1913	13,451	1921	5,925
1906	11,425	1914	24,070			

TOTAL 143,607

NOTA. — Ministerul Muncii American nu posedă cifre, referitoare la admiterea străinilor în Statele Unite, înainte de 1 Iulie 1899.

Românii (considerați ca națiune), care au plecat din Statele Unite dela 30 Iunie 1908 până la 30 Iunie 1921.

1908	5,264	1915	899
1909	1,352	1916	138
1910	1,834	1917	61
1911	5,230	1918	61
1912	5,824	1919	60
1913	3,156	1920	21,490
1914	3,837	1921	8,603

TOTAL 57,809

NOTA. — Nu există statistici arătând numărul Românilor plecați înainte de 1 Iulie 1908.

EMIGRAREA

în Statele Unite, — dela 30 Iunie 1899—1921, -- a persoanelor venind din: AUSTRIA, UNGARIA și ROMÂNIA.

NUMELE ȚĂRII	1899	1900	1901	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	TOTAL
AUSTRIA	62,491	114,847	113,390	172,989	206,011	177,156	111,990	111,598	144,992	82,383	80,953	135,793	82,129	85,854	137,245	134,831	9,215	3,172	857	53	26	268	4,947	3231,595
UNGARIA	1,606	6,459	7,155	7,196	9,310	7,087	163,703	153,540	193,460	85,526	89,338	122,944	76,928	93,028	117,580	143,321	9,296	2,020	401	8	27	84	7,702	100,201
ROMÂNIA							4,437	4,476	4,384	5,228	1,590	2,145	2,522	1,997	2,155	4,032	481	90	66	59	19	1,890	25,817	

NOTA. — Acest tablou indică numărul persoanelor, care au emigrat din aceste țări, fără însă a arăta naționalitatea acestora.

Canada, ori cine poate exercită toate drepturile și se bucură de toate privilegiile cetățeniei canadiene, felul de ocupație al emigranților noștri din acele părți, toate acestea fac aproape imposibilă enunțarea unei cifre chiar aproximative. Mă voi mărgini deci a accepta cifrele menționate într'un raport oficial românesc, datat din Iulie 1920, în care se spune că în Canada ar fi cam 30,000 Români amestecați cu Ruteni din ținuturile bucovinene, iar Evrei-Români, sau veniți din România, circa 40,000. Un total de 70,000, care e tot așa de exact ca și sumele parțiale din care e compus! După atâtea aproximații în discuția numărului Românilor din America, — cetitorul ar dori să afe cu oare care certitudine cel puțin cu ce se ocupă aceștia.

Am urmărit pe emigranți pe vapor, examenul lor de către autoritățile americane, până la debarcarea lor în New York, pe pământul Americii, în fața caselor cu 35 de etaje, al căror acoperiș pare că s'ar pierde în albastrul cerului și la poalele cărora mișună zi și noapte un neobosit furnicar de lume adunată din toate colțurile pământului, căruțe, cărucioare, automobile, camioane, trenuri electrice ce merg pe deasupra străzilor, toate făcând un zgomot asurzitor ce e din când în când interceptat de sirena vre-unui vapor ce intră sau pleacă din port. Până să-și vină în fire bietul nostru Român, plecat dela țară, dela coarnele plugului, am discutat numărul probabil al emigranților români din Statele Unite și Canada. Să revenim însă la ei!

Odată desmeticiți și după ce au putut lua contact cu noua lume în care au intrat, e natural că ochii imigrantului încep să alunece pe persoanele din apropiere. O rudă sau un consătean, care e de mai mult timp în America și care a venit să-l întâmpine îl ia în primire cu “bine ai venit frate...”, îl ajută cu bagajul, care de multe ori se mărginește la desagii strămoșești, și în care bietul om a înfundat tot ce credeă că i-ar putea fi de vre-un folos în depărtările către care porneă.

Unii dintre emigranții români au fost ademeniți de către companiile de emigrare de a veni în America, agentul lor îi așteptă în New York la debarcader și apoi, — după ce a format din ei un grup de 5—10, — îi expediază în interior.

Desmeticeala, imediat după debarcare, este însă numai o iluzie, căci cum poate fi un om, care nu înțelege un cuvânt din

cele ce se vorbesc în jurul lui, care e aiurit în fața unor clădiri colosale ce se cheamă gări, deși nu se aude fluieratul locomotivei, nu se vede fum, iar înăuntru o lume imensă... Unii vin, iar alții coboară sub pământ pe niște scări și numai reapar; cum poate fi numit un om, care nu se poate înțelege cu nici unul din șirul de lume grăbită, ce se perindă pe lângă el?

În special în New York nimeni nu se miră când vede câte un grup de emigranți, fiecare având legat de un nasture dela haină un bilet alb, pe care e scris numele, țara din care vine și localitatea unde pleacă, adresa complectă așa ca la ghișeu, la gară, numai arată biletul și întinde banii ce-i are. Din aceștia, angloiatul, care-i eliberează biletul, își reține costul.

Aci e adevărata răspântie, unde unii se îndreaptă către interiorul Statelor Unite, iar alții pornesc spre Nord.

Să ne luăm deci și noi un bilet de tren și să pornim cu un grup de emigranți români, ce merg în Canada, tocmai în Westul întinsei provincii.

Românii în Canada.

CANADA ESTE o țară ce s'a dezvoltat de mai puțin de un secol: în orașele mari se găsesc case înalte, zidite după stilul celor din Statele Unite, alături de căsuțe mici de pe vremea când provincia era o colonie franceză; în centrele importante nu lipsește nici un amănunt al confortului modern, pe când la distanțe nu tocmai mari de aceste centre, peisajul nu e de loc diferit de cel "de țară" din România.

Aceste aspecte așa de deosebite se datoresc însă mijloacelor de comunicație: odată cu ele a venit și civilizația modernă așa că în partea estică populația este cu mult mai densă, industria în floare pe când cu cât ne îndreptăm spre Nord și West, cu cât ne îndepărtăm de calea ferată principală, pătrundem în regiunile agricole, ajungând treptat la căsuțele de lemn ca acelea din satele noastre de munte, iar mai spre Nord nu se mai găsesc decât colibebe Indienilor.

Guvernul Marii Britanii, îndată ce Guvernul francez a cedat "provincia nordică și fără importanță", care se cheamă Canada, a început colonizarea ei; până când însă au prins Românii de veste, districtele răsăritene erau deja colonizate, astfel că e clar că numărul cel mare de emigranți români, deveniți coloniști canadieni și proprietari de moșii, să găsește în partea apuseană și centrul acestui întins teritoriu de sub stăpânirea britanică.

Marea societate de căi ferate "Canadian Pacific", împreună cu agențiile de emigrare aduceau pe noii veniți prin aceste ținuturi pentru a se stabili de-alungul căii ferate. Deși Românii au început a sosi încă din 1890, puțini au fost cei cu noroc ca să capete pământ în imediata apropiere a drumului de fier.

Emigranții aveau dreptul a-și alege după plac o bucată de o întindere aproximativă de 80 hectare, plăteau o taxă de 50 lei și fără alte formalități se vedeau stăpâni pe vecie pe pământul

ce-și aleseseră, atâta timp cât nu se formă o comunitate nu aveau de plătit nici o taxă.

Putea fi ceva mai atrăgător pentru bieții oameni, care la ei acasă erau ținuti în iobăgie fără a avea puțința de a căpăta cel puțin un pogon de loc! Bucuria și fericirea emigrantului nostru era însă de scurtă durată: veniți cu capital mic sau aproape de loc, s'au văzut proprietari de pământ, dar numai atât. Nici casă, nici loc de grădină, nici sat de unde să-și găsească cele trebuincioase, care toate costau bani. Pământul nu mai fusese lucrat și numai foarte puțini au avut banii necesari cu ce să-și cumpere o vită de muncă. În multe locuri bietul om a trebuit să-și despădurescă locul, să-și clădească o colibă sau bordei, trecând prin toate greutățile și nevoile aceluia, care își ridică gospodăria începând dela "sapă de lemn".

Unii au putut obține, pe credit dela companiile canadiene, cele mai necesare unelte de plugărie, numai puțini însă aveau câte o vacă sau un cal, așa că să nu se pară exagerat dacă unii din acești emigranți români, — de altfel ca și alte naționalități, — alături de vita împrumutată dela vecin, a tras și el în plug pentru a-și desfunda un loc de grădină în care să poată crește o legumă.

Resemnarea și energia, cu care Românii au îndurat nevoile și mizeriile acestor începuturi nu este decât dovada netăgăduită a disperării de care erau cuprinși atunci când s'au hotărât să se despartă de vatra lor.

Emigranții români au dus aci timp de câți-va ani o viață primitivă: închipuiți-vă oameni, care deși aveau pământ, nu aveau nimic altceva, nici măcar o fântână, din care să-și scoată apa de băut.

Cei mai norocoși au putut obține teren de-alungul liniei "Canadian Pacific" pe măsură ce această linie înainta prin sălbătăciile apusului, către Oceanul Pacific. Indată ce bietul om a putut avea o găină, un ou, sau produsele muncii lui, greutățile încă nu erau terminate, fiindcă nu avea unde să le desfacă.

Și apoi la ce bun să le schimbe pe bani; moneda nu avea nici o valoare în aceste locuri patriarcale. Emigrantului îi trebuiau o sumă de lucruri, unelte, etc., așa că ceiace putea

desface îl schimbă pentru cele de care avea nevoie. La început acești emigranți trebuiau să-și desfacă produsele pe ce puteau căpăta pe ele; însă treptat lucrurile încep să se schimbe.

Pământul virgin al Canadei este renumit prin bogăția lui și acești emigranți oțeliți de nevoile suferite, au început a-și vedea roadele muncii lor. După primii ani în bordee și lipsă, și-a clădit omul casă, și-a plantat livadă, magazine pentru bucate, grajduri și cotețe, iar sub supravegherea guvernului canadian a început să-și introducă uneltele și instalațiile agriculturii moderne. Era constrâns să întrebuințeze mașinării și unelte perfecționate pentru că, deși avea aproape o moșioară, aceasta trebuia să fie lucrată de el și familia lui. Brațele de muncă nu se puteau găsi decât printre emigranții, care ajungeau fără nici un ban și care, pentru a agonisi ceva, munciau pe la alții în timp ce familia lui lucra cât putea spre a se susține din produsele locului cumpărat.

Încetul cu încetul emigrantul român, grație energiei și muncii neobosite, s'a văzut cu imobile, magazine pentru unelte, instalații moderne și ... în Țară, când pornea cu nevasta la târg, omul mergea înainte, iar cam la vre-o zece pași în urmă venea mai încet femeia: pe când azi mulți din acești emigranți din Canada merg “la oraș” în automobil, iar nevasta stă alături de el! De unde veniseră cu aproape nimica, azi averea câtorva din acești coloniști români se ridică la peste 20,000 de dolari numai prin munca lor și au tot dreptul să fie foarte mândri de de avutul agonisit.

Mulți dintre ei însă nu au fost așa de norocoși în a putea cumpăra pământ în imediata apropiere a liniei ferate; celor care au sosit în anii din urmă li s'au dat locuri la distanțe mari de drumul de fier astfel că pe lângă lupta cu nevoile, trebuia să mai lupte și pentru prelungirea sau ramificarea liniei ferate până la vre-un punct mai apropiat. În general aceștia progresează mult mai încet, fiind oarecum izolați de restul lumii și prin faptul că trebuie să facă drumuri de aproape o sută de kilometri până la orașul unde să-și desfacă produsele.

BRITISH COLUMBIA este provincia cea mai de West a Canadei, mărginindu-se cu Oceanul Pacific. Acest district este

întretăiat în toate direcțiile de Munții Stâncoși ai Americii de Nord, altitudine mare și deci climă aspră. Agricultura nu poate fi în floare și aci se af'ă cam 2500 de Români, majoritatea emigrați din Bucovina.

Câți-va din ei se ocupă cu creșterea pomilor având livezi întinse, cei mai mulți însă sunt simpli lucrători cu ziua la întreprinderile industriale ca: mine de cărbuni, fier și alte minerale, la cherestele și fabrici ce au la bază industria lemnului (fabrici de hârtie, cutii de carton, lemn fasonat, etc.) — pe când alții trăiesc în păduri ocupându-se cu tăierea și căratul lemnelor. Din cauza climei și a depărtării așa de mari de coasta Atlanticului numai puțini din emigranții noștri au ajuns până în acest guvernământ.

În provincia **ALBERTA** sunt însă cam la trei mii; unii lucrători în minele de cărbuni dela Sud, în jurul localităților **MacLeod, Lethbridge, Neidpath, Taber și Fincastle**. Alte câte-va sute sunt stabiliți tocmai în Nordul Albertei lângă localitatea importantă **Edmonton**. Acest "lângă" însă, variază dela 50—100 kilometri depărtare, iar clima e cu mult mai aspră decât în județele noastre de munte pentrucă în această parte nu sunt obstacole, care să stăvilească vânturile dela Nord. Două condiții ce au făcut ca acești emigranți, deși se ocupă cu agricultură, să progreseze mult mai încet și în acelaș timp să rămână izolați, păstrându-și foarte bine caracterul lor românesc. Majoritatea sunt emigranți din Bucovina și hârnicia lor este proverbială și la noi în Țară. **Boian** este aproape o localitate complect românească, băcanul, morarul, oficiul poștal, sunt ținute de Români. Din cauza că Edmonton e așa de departe, emigranții îl vizitează odată sau de două ori pe an și deci industria casnică e în floare, femeile ocupându-se foarte mult cu țesutul.

Cel mai mare număr de emigranți români, care se ocupă cu cultura pământului, este fără îndoială în provincia **Saskatchewan**; situată aproape în mijlocul Canadei, pământul ei foarte mănos pentru ca deși nu sunt dealuri mari, înainte de venirea coloniștilor de toate națiile și printre care au fost și Românii, această provincie era un codru nesfârșit.

Cred că aci este locul a atrage atenția cititorului că atunci când se vorbește de coloniști și emigranți să nu se înțeleagă că Românii sunt majoritatea sau singuri în asemenea condiții.

Românii reprezintă numai un mic număr — poate cel mai mic, — pe când toate națiunile europene sunt reprezentate aci prin coloniștii și emigranții lor; țări ca Norvegia, care nu au vre-o importanță agricolă, încă își au emigranții lor în Canada și e interesant de știut că aceștia sunt printre fermierii cu vază și elemente bune ale colonizărei.

Din cauză că nu există un recensământ oficial, mă voiu mărgini a redă și eu cifrele, care se par mai aproape de adevăr și care susțin că în provincia Saskatchewan, Românii s’ar găsi în număr de aproape 20,000. În ordinea importanței numerice, districtele din care au emigrat, sunt următoarele: din România, — în special Oltenia și cei din Dobrogea, care nu au fost mulțumiți de pământurile ce li s’au dat după războiul din 1877; vin apoi Transilvănenii de prin munții Bihorului, Bănățenii și în fine un număr oare care de Bucovineni.

În Skatchewan Românii sunt împrăștiați în grupuri mici — de 6—10 familii, — printre celelalte națiuni; îi găsim așa în multe localități. Cum am pornit dela West, apropiindu-ne mereu de coasta Atlanticului, Români amestecați cu alte neamuri, se găsesc în partea nordică a provinciei, de-alungul căiei ferate Saskatoon-Prince Albert, în localitățile: **Hepburn, Arma, Rosthern și Leckford.**

Capitala provinciei este orașul **Regina**, care poate fi considerat și centrul Românilor din aceste locuri. Un număr nu tocmai însemnat de emigranți lucrează la uzinele din apropierea orașului, câți-va din ei sunt negustori (măcelari, brutari, băcani, etc.) și în special aceștia au o situație frumoasă. Sunt încurajați mult și de faptul că majoritatea mușteriiilor lor sunt tot Români, Sași sau Unguri, veniți aci din aceleași locuri cu patronul și cu ocazia cumpărăturilor se mai întreabă unul pe altul și “ce mai vești au de acasă”!

În împrejurimile orașului Regina, cam la 80 km. la Nord se găsesc frumoase și însemnate centre românești. Așezați de-alungul unei căi ferate secundare, Românii sunt în număr în-

semnat în localitățile **Southey, Oncree, Dysart** și **Lipton**, cum și la Nord de acestea.

Approape fără excepție se ocupă cu agricultura și sunt într-o situație materială, care poate fi invidiată de foștii moșieri din România.

Pe lângă că fermele lor pot fi date drept exemplu, fiind veniți de mult, au putut lucra primele 80 de pogoane și câștigă banii necesari pentru a-și cumpăra alte locuri de aceiș întindere. Pe acestea nu le-au mai luat pe 50 de lei, ci a trebuit să le cumpere, plătind o sumă inițială, iar restul în rate proporționale. Câți-va din acești emigranți Români au azi adevărate moșii, pe care le lucrează cu tractoare, și cele mai moderne mașinării; se bucură în general de o situație materială foarte bună deși, ca și agircultorii noștrii din România, au și ei ani când sufăr din cauza secetei, ce băntuie câte odată această provincie.

Cam în Sudul și la mijlocul provinciei Saskatchewan, se găsesc colonii compacte de Români, prin împrejurimile localităților: **Avonlea, Trinax, Pangman, Ogema, Viceroy, Readlyn**, cum și la Sud de nodul de căi ferate **Moose Jaw**, pe lângă orașele: **Melaval, Limerick** și **Assiniobia**. Acești Români sunt amestecați, — veniți din Dobrogea (Români și Transilvăneni), Ardeleni, Bănățeni și Bucovineni, — toți ocupându-se cu agricultura și creșterea vitelor.

După cum am spus mai sus, aceste ținuturi au atras cel mai mare număr de Români; în adevăr, emigranții noștri întrec 10,000 în provincia **MANITOBA**. Aceasta, deși cam tot atât de întinsă cât și Saskatchewan, este cu mult mai puțin populată, — numai pe o adâncime de aproximativ 200 mile dela granița Sudică, — restul fiind numai păduri și lacuri.

Românii, majoritatea bucovineni, se găsesc amestecați cu celelalte nații, care se ocupă cu cultura pământului.

Un număr însemnat sunt întrebuințați în diferite uzine industriale din jurul capitalei provinciei, **Winnipeg**; și în acest oraș se găsesc negustori români care-ți pot vinde brânză de burduf, învelită în coaje de brad, pastramă și alte bunătăți, ce s'ar crede că nu se pot găsi decât la noi în țară!

Cu cât ne apropiem însă de răsărit, cu atât dezvoltarea economică a provinciilor este mai veche, iar Românii, care au venit în Canada cam printre cele din urmă nații, nu au mai găsit loturi oferite de guvern pentru colonizare. Nu le rămâneă deci decât un singur drum deschis: acela de a se angaja ca lucrători în fabrici și mine. Aci se găsesc adevărații emigranți, care trec Oceanul numai pentru câți-va ani, lucrează pe unde pot, agoniseșc cât pot și, când li se pare că au ajuns la o sumă destul de bună, — se înapoiază în Țară.

Felul de ocupație, tendințele și aspirațiile acestora se aseamănă foarte mult cu cele ale compatrioților lor din Statele Unite, despre care voiu vorbi mai târziu. Mă voiu mărgini deci a aminti centrele mai importante și unde Românii se găsesc în număr mai mare.

Astfel în provincia **ONTARIO** se află peste 1500 de Români și Ruteni, majoritatea veniți din Nordul Bucovinei. Grupul cel mai mare de Români se găsește în orașul Hamilton și împrejurimi, unde sunt și câte-va prăvălii românești. În număr mai mic îi mai găsim pe la stabilimentele industriale din **Toronto** și chiar **Ottawa**, unde este reședința oficială a guvernatorului Canadei.

În provincia **QUEBEC** numărul Românilor se apropie de cel din Ontario. Aproape toți sunt veniți din Bucovina și un mic număr din Maramureș; fiind lucrători în uzine, centrul românesc este orașul **Montreal**, câte-va ore cu trenul de granița Statelor Unite. Aci este reședința Consulatului General Român pentru Canada.

Canada mai are încă trei provincii: **New Brunswick**, **Nova Scotia** și **Newfoundland**, însă acestea nu au atras pe emigranții noștri, iar dacă se vor fi găsinăd câți-va, numărul lor nu se ridică la o sută și sunt numai răzleți.

Bisericile românești în Canada.

DESIGUR CĂ NU este un alt loc pe glob unde să existe mai multe culte religioase ca în America de Nord, Canada și Statele Unite. Întrebând odată pe un preot cam câte credințe să fie în America de Nord, acesta mi-a mărturisit că nu știa nici el: pe lângă că se găsesc credincioși, aparținând tuturor cultelor de pe glob, dar aproape în fiecare an mai ia ființă, ca să zic așa, "un cult specific american", o variație a unuia existent, născocit de un "reformator". Atâta timp cât credința și practicile noului cult nu sunt anti-constituționale sau contra legilor statului, guvernul nu se amestecă, așa că depinde de "reformator" sau "reformatoare", pentru a-și câștiga adeptii.

Vizitând orașele Nord-Americane, călătorul rămâne înmărmurit în fața numărului mare al bisericilor de tot felul, cum și mai ales a frumuseții acestora. Și mirarea se transformă în stupefacție când i-se spune că acestea au fost clădite și sunt întreținute numai din și cu banii credincioșilor; statul sau municipalitatea nu contribuie nici cu o centimă.

La noi se zice că Românul cum învață a ceti jurnalul își pierde credința. Se poate! Însă faptele nu se prea potrivesc. Fie că îndepărtarea de acasă și de locurile unde și-au petrecut primii ani de viață i-au făcut pe emigranții noștri să-și caute mângăirea în Divinitate, fie că ei s'au deprins să citească ziarele într'un alt mediu de cât cel din Țară.

Când fie care nație își avea casa sa de rugăciuni, Românii nu puteau rămâne mai pe jos; moși și străbunicii lor au murit în bătălie, apărând glia și credința strămoșească. În Țara de unde emigraseră majoritatea lor, erau perzecați din cauză că asupra lor vedeau în religie un obstacol ce se opunea încercărilor lui de desnaționalizare. Aci însă nu le zicea nimeni nimic. Românii ortodoksi, în special agricultorii din Canada, sunt veniți cu familiile: între ei unii vin pe această lume, pe

când alții pleacă. Și nu era nimeni, care să îngrijească de sufletul lor, care să împartă Sfintele Taine în legea lor. În centrele, unde Românii se găseau în număr mai însemnat, aceasta lipsă devenea o necesitate și mai mare, fiind în acelaș timp și cea mai nobilă manifestare națională.

Sufletele, care au înfruntat elementele naturii și au reușit ca în câți-va ani, pornind dela o viață primitivă, să ajungă astăzi la o situație de invidiat de orice moșier român, au pus mână dela mână și și-au clădit singuri locașurile sfinte. Datorită inițiativei, energiei și religiozității emigranților noștri se află astăzi în Canada 10 biserici românești: 7 ortodoxe 2 baptiste și 1 sâmbeteană. Biserici ortodoxe sunt în localitățile: Boian 1 (Alberta); în centrul coloniei Avonlea-Readlyn 2; la Dysart una și două în Regina (Saskatchewan); în Montreal (Quebec) una. Biserici baptiste sunt una în colonia Avonlea-Readlyn, iar cealaltă în orașul Regina, unde este și biserica sâmbeteană.

Ele au fost clădite de Români, iar azi sunt întreținute tot de ei. Preoții, deși nu câte unul la fiecare biserică, sunt misionari, plecați din Țară, iar în Canada își primesc salariul din colectele credincioșilor.

Este interesant de știut că singura manifestare națională a Românilor din Canada, a fost clădirea acestor biserici prin locurile pe unde avem colonii compacte. Cauza principală este că, deși continuă a vorbi limba maternă, deși mai păstrează unele obiceiuri, totuși încetul cu încetul se desnaționalizează.

În special acei care se ocupă cu agricultura, posedând moșii, vite, imobile și mașini agricole, nu mai intenționează să se înapoieze în România. Sunt foarte puțini aceia, care numai se gândesc la o astfel de posibilitate. După ce și-a creiat omul o situație, începând aproape cu nimic, azi să se desfacă de ea și să se înapoieze în Țară spre a începe din nou alta? E clar că nu! Acei, ce au făcut-o sau o vor face, sunt dintre puținii cărorora în Canada norocul nu le-a bătut la ușe, sau când le-a bătut nu i-au deschis-o. Elementele model, cei cu vază, nu se vor mai înapoia. Și să nu-i criticăm fiindcă situația mai are și altă înfațișare.

De ce s'ar desface de tot ce are aci pentru a se înapoia în România; aci unde își are casa lui, familia lui și poate și nepoții.

Averea lui poate că se evaluează la 20,000—30,000 dolari, chiar mai mult; dacă ar vrea însă o vânză, în unele cazuri n'ar putea realiza pe ea decât 10,000!

Și dacă ar veni în România!? Unde ar putea găsi de vânzare 80 sau 160 de pogoane cu toată gospodăria lui și ce sumă i-ar trebui ca să o cumpere?

În Canada, după trei ani de ședere continuă acești emigranți devin cetățeni canadieni, bucurându-se de toate drepturile civile și politice, și mai ales de toată considerațiunea.

Prin felul lui de ocupație emigrantul român e cu totul independent: nu e obligat să facă serviciu militar, e stăpân absolut pe averea lui, de care nu se poate atinge nimeni, de muncit nu muncește așa mult ca plugarul din România, având la îndemână și folosindu-se de cele mai perfecționate mașini agricole și, pe lângă toate acestea, taxele reclamate de guvernul canadian dela fiecare fermier sunt nimica toată.

Bine înțeles că cele spuse mai sus nu se referă numai la emigranții români, care azi au devenit coloniști canadieni, ci la coloniștii tuturor națiilor ce se găsesc în provinciile agricole ale întinsului teritoriu. Cei din Ontario și Quebec, cei care sunt lucrători în uzine, stau aci între 3—5 ani, după care se înapoiază la vatra lor. Aceștia în majoritate sunt veniți singuri, numai bărbații, și nu se încetățenesc.

Am văzut că un însemnat număr de coloniști români sunt risipiți și amestecați printre coloniștii de alte nații și spuneam că aceștia sunt desnaționalizați treptat. Cauza principală este că dacă cei bătrâni, — care au emigrat din diferitele ținuturi ale României de azi, — mai vorbesc românește, limba lor maternă, — copii lor o vorbesc numai cu părinții, — și asta e problematic, — însă nu o învață în școală. Instrucțiunea se predă în englezește, fiindcă guvernul canadian are grija de a obliga pe colonistul emigrant să-și trimită copilul la școală, unde totul se învață în limba țării. Guvernul canadian împrumută comunitatea pentru clădirea localului școlii, însă amortizarea capitalului, întreținerea localului și salariul învățătorului sunt, prin lege, lăsate în seama locuitorilor, care plătesc o taxă proporțională. Pe lângă că în aceste școli nu este permis a se învăța

vre-o altă limbă străină, ele se mai deosebesc de cele din România prin faptul, că religia nu se predă de loc; vorbesc de școlile primare dela țară, acelea ce sunt sub controlul departamentului educației, care numai inspectează bunul mers al învățământului și metoadele întrebuintate, fără însă a subvenționa aceste școli.

Cetitorul își va pune întrebarea dacă nu cum-va generația tânără a Americii de Nord e formată din liberi cugetători și oameni “fără Dumnezeu”. Din contră: sunt desigur cu mult mai religioși decât tinerii noștri, care învață religia în mod obligatoriu din clasa întâi primară până în clasa VII-a de liceu! Învățământul religiei cade în sarcina preotului sau pastorului din parohie. În America părinții își trimit copii la “școli de Duminică”, ce funcționează pe lângă biserici și în care, sub direcțiunea preotului, de obicei femei sau fete în mod gratuit și benevol învață pe copii rugăciunile obligatorii, biblia, noul și vechiul testament, catechismul, etc.

Se înțelege că depinde de părinți ca să-și trimită copii la “școala de Duminică”. Pe calea aceasta la noi în țară mulți din copii ar ajunge oameni în vârstă fără a ști măcar “Tatăl Nostru”, în America de Nord însă, cei bătrâni țin foarte mult la religia sau cultul lor și pe seama acestora... profită cei mici, care **trebuie** să meargă la școli! Așa să întâmplă cu Englezii, — Americani sau Canadieni, — ce fac însă străinii, celelalte nații ca: Ruși, Scandinavici, Francezi, Italieni sau Evrei?

Aceștia, pe lângă astfel de școli, unde se predă generației tinere religia, mai au și clase în care copii învață limba și istoria țării lor. Nu le-am numit școli pentru că lecțiile se țin în sala vre unei societăți, au loc în timpul liber al copiilor, iar de cele mai multe ori instructorul nu e plătit! Există și excepții, unde aceste clase sau școli sunt creația populației străine și învățătorul este plătit de părinții, care țin ca limba lor să fie învățată și de copii lor.

Dacă am insistat puțin asupra acestui punct este că Românii din Canada nu au astfel de instituții sau așezăminte și că vârstarele românești, născute în Canada, cunosc istoria Angliei, ceva din cea a lumii, însă știu foarte puțin, dacă nu de loc,

Biserica Ortodoxă Română din Indiana Harbor, Indiana.

despre istoria patriei părinților lui; unii învață câte-va vorbe românești acasă dela părinți, alții nici atât.

Voi reveni mai târziu asupra acestei chestiuni și atunci voi discuta cam ce s’ar putea face la noi în România pentru a nu ne dezinteresă și lăsa în părăsire câte-va zeci de mii de suflete românești care, — fără vre-un ajutor din afară, — și-au făcut pe deplin datoria. Înainte de război majoritatea lor n’aveau la cine să se adreseze, azi însă acest ajutor este pentru noi o datorie națională și nu ar trebui să așteptăm a ne-o împlini numai după ce coloniștii din America vor ieși din rezerva lor ca să ne-o ceară!

Românii în Statele Unite.

DUPĂ CE VIZITARĂM coloniile românești din Canada, acum să facem o p'imbare și prin centrele locuite de Români în Statele Unite.

Azi, primul lucru ce-l ai de făcut, este să te abați pe la cel mai apropiat consulat american și să întrebi dacă "mai au vre-un loc liber", — ca la teatru! Noua lege a emigrării în Statele Unite, — pusă în aplicare la 3 Iunie 1921, — nu permite ca în curs de un an să între mai mult de 7,414 Români; dacă ai neșansa să fii al 7,415-ea, chiar ca vizitator, riști să ai cel puțin dificultăți pentru a ți se aproba debarcarea.

Odată ce ți-ai obținut viza americană, pentru a nu avea decepții, autorul își ia îndrăzneala unui sfat confidențial: nu te gândi să iei cu D-ta vre-o sticlă de tămăioasă sau riesling, pe care s'o sorbi unde-va în Statele Unite, aducându-ți aninte de țară. Dacă ai apucat de ai luat-o, bea-o cu o zi înainte de a debarca, altfel ți-o vor confiscă la vamă. În Statele Unite nu se bea decât limonade, ceai, cafea, bere cu spumă multă și 0.5% alcool, ape minerale, medicinale și apă. Ca să capeți un păhăruț de vre-o băutură spirtoasă trebuie, ori să fii din partea locului, ori foarte bine cunoscut fiindcă e contra legilor Marii Republici.

Să presupunem însă că aceste "vămi" au fost trecute cu bine și că te vei opri la unul din marele hote-uri din New York. Dacă nu vorbești englezește nu face nimic; mai toate aceste locuri mari au și funcționari cari știu românește!

De altfel nu e de mirare, căci după recensământul american din 1920 numai în statul New York erau 40.053 de Români și din ei peste 38,000 numai în orașul New York. S'ar părea că în asemenea ors te poti întâlni cu Românii la fiecare pas, dar ce sunt 38.000 de Români amestecați în cele 7,000,000 de suflete cari constituiesc populația New York-ului!

Emigranții Români se găesc răspândiți în orunuri mai mari sau mai mici pe totată întinderea Statelor Unite. Ală-

turatele două hărți arată foarte clar modul cum sunt răspândiți în cele 49 de State ale Uniunii și ele mai sunt interesante prin faptul că invederează creșterea numărul emigranților noștri între anii 1910 și 1920.

În rezumat statele în spre care se îndreaptă emigranții Români și unde aceștia se găsesc în număr mai mare sunt: New York, Ohio, Pennsylvania, Illinois, Michigan, New Jersey, Indiana, Minnesota și în fine California.

Examinând mai de aproape aceste hărți se poate ușor constata că pe măsură ce emigranții noștri s’au deprins cu noua lor viață din Statele Unite, s’au apropiat mereu de coasta Pacificului: în 1910 în California erau numai 187 Români, iar în 1920 ei numără 2,403!

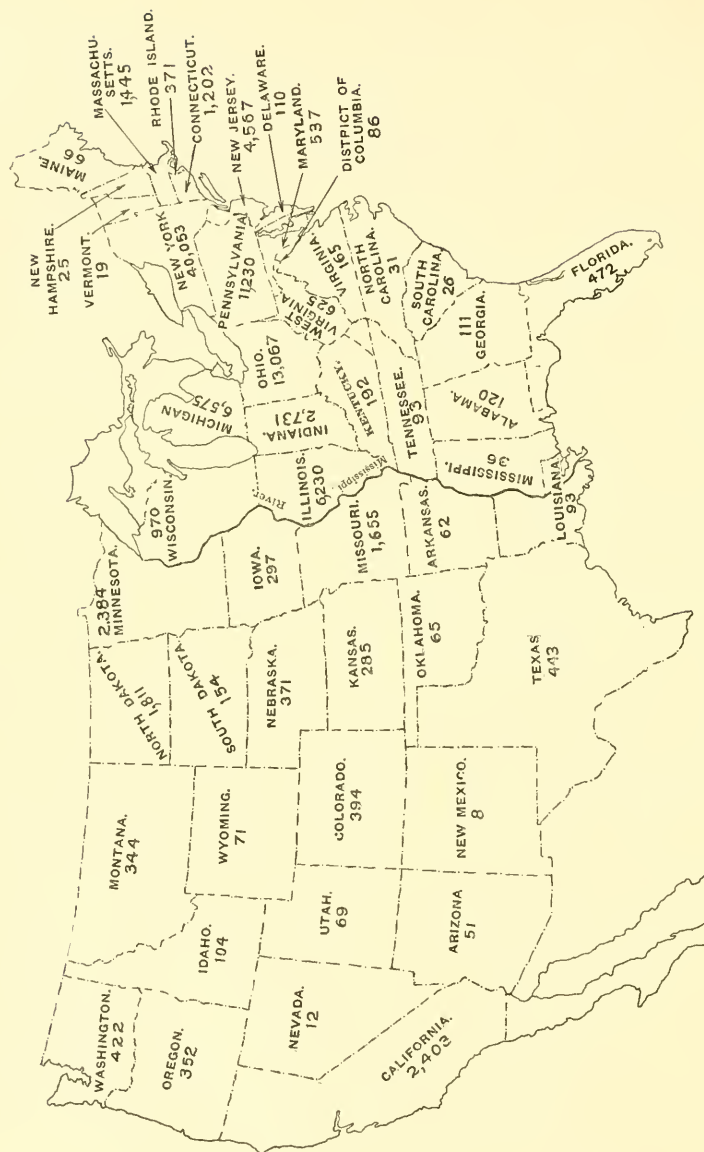
Am citat Statul New York ca acela în care se găsește cel mai însemnat număr de Români; pentru a fi însă corect, aci este locul de a spune că acest stat a atras 90% din populația evreiască emigrată din România. Din cei 38,000 de Români din orașul New York, peste 30,000 ce se găsesc numai în orașul New York, sunt toți evrei. În prima parte a acestei lucrări am arătat în rezumat cauzele emigrării Românilor creștini plugari, nu e însă mai puțin adevărat că emigrarea Evreilor-Români în America își are și ea explicația ei. Chestiunea Evreilor-Români din America prezintă însă aspecte destul de interesante pentru a procura materialul unui capitol, care va urma în alta parte a acestei lucrări.

* * *

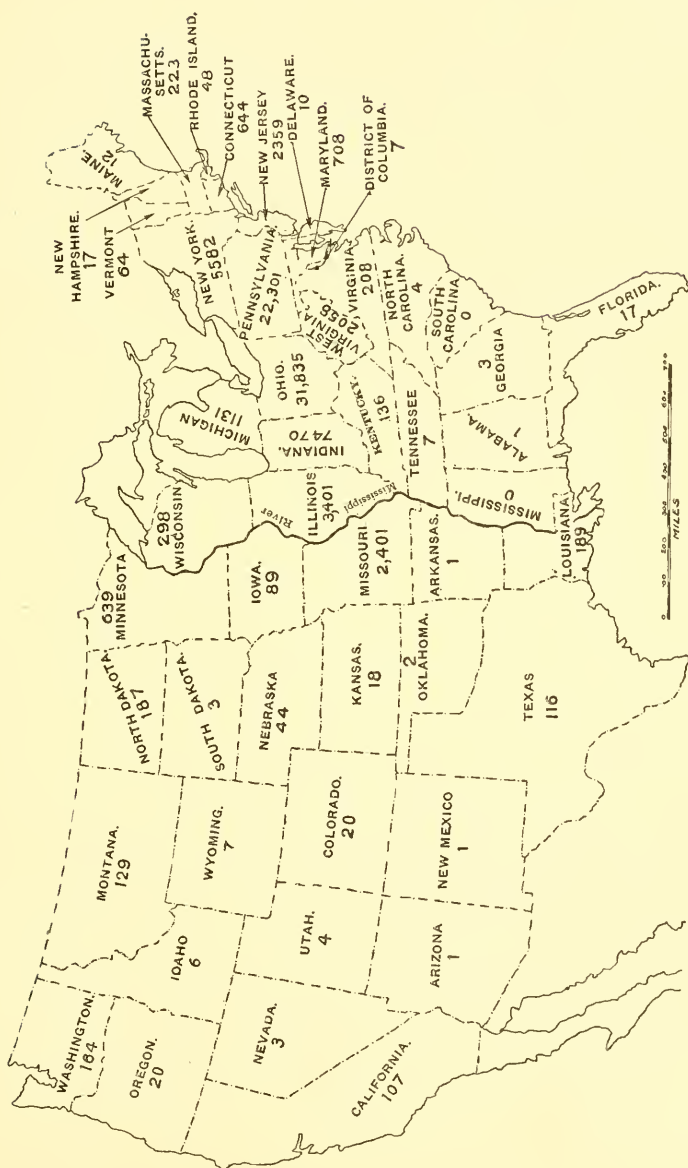
Dela început am spus că majoritatea Românilor emigranți în Statele Unite sunt oameni dela țară, plugari. Însă fără îndoială că orice cunoscător al Mării Republicei își va spune că statele din Est (dinspre coasta Atlanticului) și cele măginașe Oceanului Pacific sunt state industriale prin excelență, pe când regiunea agricolă începe dela malul drept al fluviului Mississippi și se întinde până la poalele munților de-alungul Oceanului Pacific. Repartiția Românilor în Statele Unite arată că sunt relativ puțini aceia, care trec acest fluviu!

Ohio, Pennsylvania, Illinois, Michigan și New Jersey sunt statele renumite prin industriile lor, minele lor și producția lor

"ROMANII IN AMERICA"

"Emigrarea Românilor in 1920"

“Emigrarea in 1910.”

colosală în fier și oțel lucrat și nelucrat. Ce vor fi căutând Românii aici?

Am arătat cauzele care îl făcuseră pe bietul țăran "să-și ia lumea în cap" și mai spuneam că mulți din aceștia erau adevărați de companiile de emigrare, cu alte cuvinte de o parte acești oameni nu plecau ca aventurieri, neștiind ce vor face odată debarcați pe pământul Americii, iar de alta trebuie că în America se simțea nevoia lor de vreme ce existau companii, care să-i înduplece să plece de acasă. De altfel aceștia tot adevărul într-o coajă de nucă. Statele Unite au progresat în salturi gigantice. Sate, care acum 20 sau 25 de ani erau un grup de case, azi sunt orașe mari cu zeci și sute de mii de locuitori; unele din aceste localități s'au înființat într-o noapte! Descoperirea unei mine sau stabilirea unei fabrici mari a atras într'un punct mii de oameni și... casele de lemn fiind una din caracteristicile Americii, clădirea lor cu instalarea întregului confort modern, nu necesitează mai mult de 10 zile așa că orașele apar chiar ca ciupercile! Progresul vertiginos al industriei americane i-a silit să inventeze tot felul de mașinării automate, însă mașina nu a putut înlocui pe om în toate lucrările, în special cele mai grele și mai oboseitoare. Americanul nu era amator de asemenea ocupații, găsindu-și cu ușurință altele mai ușoare și mai profitabile; din Occidentul și Nordul Europei emigrau numai meseriași, care ajungând în America își găseau imediat ocupație în branșa lor. Avântul industrial nu putea începe din cauza lipsei de brațe. Iată ce i-a făcut pe Americani să caute a-și împlini această lipsă cu elementele recrutate printre emigranții din Orientul Europei: Polonezi, Lituani, Rutheni, Italiani, Slovaci, Unguri, Români, etc. Puteau avea oricâți ar fi dorit și pe o plată mult mai mică decât cea, care ar fi acceptat-o Americanul.

Pe emigranți i-a atras propunerea fiindcă, deși plata în general nu întrece 25 dolari pe săptămână (în mod normal cam 100 lei sau coroane), însemnă o sumă importantă când o transformau în moneda țării lor. Ca să câștige această sumă nu le trebuiau să știe englezește sau să fi învățat vre-o meserie, întrucât găseau în toate părțile unde erau fabrici, puteau trăi de pe urma ei și încă mai face și economii. Ori această situ-

ație “binecuvântată” nu se găseă decât în regiunile industriale din statele mai sus menționate.

Să nu se creadă însă că emigranții Români sunt răspândiți în aceste state. Nu, ei sunt în centre unde se găsesc în număr mare, pe lângă industriile la care lucrează, fiindcă nu în orice fel de uzine își pot găsi ocupație. Menținând aceiași ordine a statelor, orașele în care se găsesc grupuri însemnate de Români sunt:

Cleveland, Youngstown, Akron, Cincinnati, Canton, Lorraine, Massillon, Toledo, Mansfield, Dayton, Alliance, Martins Ferry, Warren, Newark, Niles și în număr mic, risipiți prin alte localități din Statul **OHIO** (citește Ohaio); apoi în **Pittsburgh, Farrell, Elwood City, Homestead, McKeesport, Sharon, Bethlehem** și **South Bethlehem, Philadelphia, Wilkes-Barre, Erie, New Castle, Mount Union, Hazelton, Williamstown, Scalplevel**, și **Scranton**, cum și mai ales pe valea **Lehigh**, unde sunt foarte multe mine de cărbuni toate în **PENNSYLVANIA**.

În statul **ILLINOIS** de sigur că cel mai mare număr de Români sunt în orașul **Chicago**, care după **New York** este cel mai important în Statele Unite, aceștia se mai găsesc însă și în localitățile: **Aurora, Elgin** și altele.

Aceiaș lucru s'a întâmplat și în statul **MICHIGAN**: **Detroit**, cel mai important centru industrial a atras cel mai însemnat număr de emigranți români, mulți lucrând la uzinele de automobile “**FORD**”; în grupuri mai mici îi găsim în **Pontiac, Highland Park, An Arbor, Jackson**. În **NEW JERSEY** cel mai mare număr de Români este în orașul **Trenton**, după care vin localitățile **Pert Ambey**, în jurul orașelor **Jersey City, Hoboken** și **Newark**. Românii din **INDIANA** sunt grupați în jurul și în orașele: **Indianapolis, Terre-Haute, East-Chicago, Gary** și **Indiana Harbor**. În statul **MINNESOTA** îi găsim în orașul **Saint Paul** și împrejurimile lui. În **CALIFORNIA** pe lângă **San Francisco, Los Angeles, Sacramento** și **Oakland**.

Deși am arătat că cel mai mare număr de Români se găsesc în statul **NEW YORK**, voi aminti numai că în afară de orașul **New York**, ei se mai află în localitățile: **Buffalo, Watertown, Vansacket** și **Tonnawanda**; spuneam că în **New York** majorita-

tea covârșitoare o formează Evreii-Români și cum ne-am propus ca de aceștia să vorbim într'un capitol aparte, Statul New York numai este acela, care are cel mai însemnat număr de Români emigranți plecați de acasă dela plug.

Fiindcă am enumerat localitățile "preferate" de Români în Statele Unite, nu pot trece cu vederea câte-va centre destul de importante ca acelea dela **Bridgeport (CONNECTICUT)**, **Baltimore (MARYLAND)**, **Omaha (NEBRASKA)**, **Jacksonville (FLORIDA)**, **Portland (OREGON)**, **St. Louis (MISSOURI)**.

Români se găsesc în toate statele uniunii, care formează republica Statelor Unite; am arătat mai sus numai statele și localitățile unde aceștia sunt în număr destul de însemnat pentru a se manifestă ca Români, ca nație.

OCUPAȚIILE ROMÂNILOR DIN STATELE UNITE.

SĂ VEDEM însă motivele care i-au determinat pe emigranții Români să se grupeze în jurul localităților enumerate mai sus și deci cu ce se ocupă acești oameni. Este clar că numărul acestor emigranți, întrecând cifra de o sută de mii, în toate ramurile de activitate din America vom găsi și Români — fie numai unul, doi.

Marea majoritate a Românilor au venit în Statele Unite cu un singur lucru de vânzare: forța mușchilor săi, puterea sa de rezistență la muncile grele și obositoare, calitate ce era ajutată de faptul că Românul nu e pretențios, e om liniștit, se mulțumește cu o plată mai mică decât Americanul și nici nu se interesează a intra în sindicate, uniuni sau alte organizațiuni muncitorești, care prin lupta lor contra capitalului, dau foarte mult de lucru celor ce sunt în capul întreprinderilor mari.

Cum am mai spus-o, acești bieți pibegi plecaseră în căutare de **LUCRU**, lucru pe tot timpul anului, lucru care să le dea posibilitatea de a putea trăi, lucru pe urma căruia să-și poată întreține pe ai lui. Și în jurul orașelor industriale au găsit ce căutau.

În marea majoritate, foștii plugari din Transilvania, Banat, Bucovina și câți-va din Dobrogea, sunt lucrători în fabrici. Pare o transformare curioasă ca dela coarnele plugului să lucrezi în fabricile cu mașinele perfecționate din America. Adevărul însă nu este acesta: în uzine lucrează și savanții și inginerii și diferiții meseriași cum și salahorii. Pe Români îi întâlnim printre aceștia din urmă, afară de mici excepții.

Într-o fabrică mare unde se fac mașini unelte, mașini agricole, locomotive, etc., vom găsi foști plugari români printre aceia, cari bat nituri sau le încălzesc în foc; aceia care lucrează la o mașină automată, ce are nevoie numai de a fi alimentată, cum sunt presele automate, care taie din tablă de fier sau de oțel anumite piese. Omul nu face decât să pună în mașină foile de

tablă una după alta. Acei care cară pe câte o roabă piesele mai mici, ce nu sunt ridicate pe macarale, acei care curăță și încarcă în vagoane, strujiturile de fier dela strunguri, acei care împing prin curte la vagoane, mută sau aranjează în grămezi regulate piesele turnate în cantități mari, acei cari ridică șine, țevi și alte greutateți, care nu pot fi prinse în macarale: în orașele mai sus indicate aceste lucrări sunt executate de Români. Pe la marile turnătorii, cum este "Carnegie Steel Company" din Bethlehem, Români sunt întrebuințați la muncile grele, la vâpaia flăcărilor arzătoare ale fierului și oțelului topit; și aci felul lor de ocupație este munca brută, munca fizică la încărcatul și alimentarea cuptoarelor cu cărbuni și fierul, care trebuie topit, curățitul cenușei și sgurei, etc. În diferite părți acești emigranți și-au găsit ocupații pe la cherestele; aci mulți dintre ei erau în elementul lor, utilizându-și dibăcia câștigată în pădurile din munții țării noastre.

Un însemnat număr de emigranți și-au găsit lucru în minele de cărbuni. Inchipuiți-vă Românul nostru, care acasă își îndemna boii, când în arșița soarelui de vară, când pe sub ramurile aplecate de povara zăpezei, — ajuns în America miner, lucrând la sute de metri sub pământ pentru a scoate temelia civilizației moderne: fierul și cărbunele.

Și cu toate acestea lucrul e prea adevărat. Românul și-a schimbat căciula pentru o caschetă de miner cu un mic glob electric în față, care-i luminează calea prin coridoarele adânci și întortochiate unde, în umezeala și puținul aer pompat de ventilatoarele de afară, sfredelește cu dalta și ciocanul o gaură destul de mare pentru a înfunda în ea încărcătura de explozibil. O aprinde; iar după explozie sfărâmă blocurile mari și le încarcă în vagonete pentru a fi ridicate sus. În unele mine tunelurile pornesc dela suprafață, având trenuri mici electrice, care cară cărbunii sau mineraiul de fier. Cum în multe din aceste mine lucrătorii sunt plătiți pe tona de material extras s'ar putea crede că Românul, ca om harnic, ar face bani frumoși; și așa ar trebui să fie, dacă cel care conduce locomotiva electrică ar fi și el Român. Acesta însă se nimește a fi American și are grija de a lăsa lucrătorilor ce sfărâmă și încarcă, numai un anu-

mit număr de vagoane; pentru vagoanele în plus bietul om, care muncește mai mult și-și riscă mereu viața, trebuie să împartă profitul cu mecanicul.

Se înțelege că pentru astfel de munci nu e nevoie ca cineva să poată vorbi englezește, afară de câte-va cuvinte să zicem 200—250. Și așa se petrec lucrurile cu Românii noștri, care stau în America între 5 și 10 ani, abia învață și atâta. Cât timp e la lucru sau e singur, — de pildă în mine, — sau mai e cu alți compatrioți. Sunt însă între ei și oameni care, fie că sunt dotați fie că-și dau puțină osteneală și ajung de a vorbi binișor englezește; de regulă ei sunt șefii de echipă, care conduc pe ceilalți la lucru. Aceștia se pot înțelege cu cei mai mari, primesc ordine, le execută cu Românii și raportează mersul lucrului. Bineînțeles că șefii de echipă au 1—2 dolari pe săptămână mai mult ca restul, pe lângă că și munca lor e mai ușoară, deși aceste ocupații sunt, fără exagerare, istovitoare, iar emigrantul român nu primește mai mult ca 20—25 dolari pe săptămână.

În timp normal multe din uzinele mari merg continuu, zi și noapte, așa că sunt trei echipe de lucrători, care muncesc câte 8 ore. Să nu se creadă însă că America este țara unde se lucrează numai 8 ore, mulți fiind siliți să lucreze 8½, 9 sau chiar mai multe. Cei din mine, deși ar trebui să stea cam 4 ore după care să fie scoși la aer, petrec însă mult mai mult timp, mai ales în cazurile unde sunt plătiți pe tona de minereu extras.

E în adevăr remarcabil resemnarea și puterea de îndurare, de care dau dovadă acești emigranți ce nu au mai fost deprinși cu asemenea ocupații. Plata o primesc de regulă în fiecare săptămână, — sau în unele locuri la două săptămâni odată, — și ea înseamnă o sumă importantă în moneda țării unde bietul om și-a lăsat familia sau părinții așa că acest fapt îl ajută pentru a-și îndoii forțele.

**TABLOU DE EMIGRANȚII ROMÂNII INTRAȚI SAU PLECAȚI
DIN STATELE UNITE ALE AMERICII DE NORD ÎN CUR-
SUL ANULUI FISCAL 1921, — PE OCUPAȚII. —**

PROFESIONIȘTI	Intrați (admiși)	Plecați		Intrați (admiși)	Plecați
Actori	7			Mecanici (fără specialitate)	36 15
Arhitecți	1			Lucrători în metal	6 1
Preoți	4	6		Morari	1
Ingineri electricieni	5	4		Modiste	16 1
Ingineri diplomați	4			Minieri	10 36
Avocați	1			Zugravi	12 1
Literați, oameni de știință	10	1		Fotografi	1 1
Muzicanți	6	2		Tipografi	3
Persoane oficiale	7			Hâmurari	2
Medici	3			Lucrători cu acul	25 2
Sculptori și artiști	5			Cismari	37 12
Instructori	14	6		Focari	4
Alte profesii	7			Croitori de bărbați	166 12
TOTAL	74	19		Tinichigii	3
MESERIAȘI				Lucrători la tutun	1
Brutari	15	8		Tapițeri	3 2
Barbieri și Coafori	20	10		Ceasornicari	4
Fierari	13	11		Alte Profesii sau meserii	38 24
Legători de cărți	1			Lemnari	3
Măcelari	33	9		TOTAL	767 235
Tâmplari	3	6		DIFERITE OCUPAȚII	
Dulgheri	39	23		Agenți	8 3
Lucrători de țigări	2	2		Bancheri	3 2
Funcționari și contabili ..	80	13		Vizitii	4 1
Croitori de dame	65	5		Lucrători agricoli	216 23
Mecanici (la mașini)	19	3		Proprietari de moșii	190 254
Blănari	7	4		Pescari	2
Grădinari	3	3		Hotelieri	3 3
Pălărieri	5			Muncitori (salahori)	780 5,731
Lucrători în fier și oțel ..	14	1		Mici fabricanți	7 3
Biutieri	2	1		Negustori	252 36
Lăcătuși	9			Servitori și chelneri	666 69
Mașiniști	19	22		Alte diferite ocupații	86 73
Marinari	36	1		TOTAL	2,217 6,206
Zidari	14				

Fără ocupație definită (inclusiv femei și copii) 2,867 2,143

TOTAL GENERAL **5,925 8,603**

Acei dintre emigranți, care au plecat în America cu familia, au avantajul de a fi ajutați și de nevastă sau copiii mai în vârstă.

O ocupație comună pentru româncele noastre este pe la fabricile de țigări sau țigarete, diferite țesătorii, fabrici de cutii de carton sau la mașinile automate din diferitele secții ale marilor uzine. Femeile câștigă în general între 10 și 18 dolari pe săptămână.

A trată această chestiune în toate amănunțimile mi-ar trebui mai mult decât îmi îngăduie spațiul și de aceia am căutat să arăt numai în linii generale care sunt îndeletnicirile emigranților Români. Inșă America este țara oportunităților, — unii cred a “norocului”, — și pe lângă acești oameni, care muncesc din greu, găsim Români și în alte ramuri de activitate.

Alăturata listă indică, pe ocupații și profesii, Românii care au intrat în Statele Unite în cursul anului fiscal terminat la 30 Iunie 1921. E destul o simplă aruncătură de ochi pentru a vedea că neamul nostru își are reprezentanții lui în toate meseriile și profesiile; se va observa însă cu ușurință că din totalul de 5,925, 780 sunt simpli lucrători, 666 sunt trecuți ca servitori, deși autorul nu a întâlnit “nemțioace la copii”, care să fie românce. Mulți dintre bărbați sunt și chelneri prin restaurante astfel că acesta este motivul că “servitorii” sunt așa de numeroși, în comparație cu celelalte ocupații. De notat este coloana “fără ocupație” (inclusiv femeile și copii). Aci sunt cuprinși majoritatea celor ce-și petrec viața prin fabrici și mine așa cum am descris-o mai sus.

Câți-va dintre emigranții noștri ori sunt fermieri, ori lucrează la câmp, chiar pe moșiile americane; aceștia sunt în West, prin statele Colorado, Kansas, North și South Dakota.

Călătorul care merge pe plaiurile și colinele statului Montana, unde iarba îi ajunge până la mijloc, dacă pe aceste locuri depărtate va auzi plânsetul doinei noastre să nu-și închipue că e sub impersia unei iluzii, cauzată de asemănarea dintre peizajul american și cel românesc. Nu! este fluerul ciobanului nostru, care și-a dus cu el jalea peste mări și țări. Intocmai ca în munții noștri, pe lângă turmele de oi păzite de câinii credincioși,

și aci stă ciobanul nostru, rezemat în băț, cântând din fluerul lui de acasă. Aceiași silueta pe care a cântat-o poetul Alexandri, și pe care au imortalizat-o pictorii și sculptorii noștri de seamă, o vei întâlni în acest stat din Nordul Republicei Unite; singura "americanizare" este că peste zeghe a mai pus și mantaua de ploaie!

Autorul a întâlnit unul din acești ciobani români, ce se înapoiază în Țară și lucru curios: acesta învățase în 7 ani mai multă englezească decât alții emigranți, care lucraseră prin fabrici și deci fuseseră mai mult în contact cu Americanii. O fi fost datorită faptului că era de o inteligență vionă, deși aproape izolat de lume, citise tot ce putea ajunge până în pustietățile unde păzise 2000 de oi ale stăpânului american. Acesta între altele spunea că el cheltuia în medie, — afară de cărți, între 5—10 dolari pe an, fiind angajat cu mâncare, îmbrăcăminte și tutun!

Negustorii români din Statele Unite, deși față de numărul mare al celorlalți formează un număr restrâns, nu pot fi însă trecuți cu vederea tocmai acolo unde se vorbește de ocupațiile emigranților noștri. Spuneam că Românul nu ține să învețe englezește așa că existența prăvăliilor românești în America e mai mult o consecință a acestei stări de lucruri. Majoritatea clienților sunt concetățeni de ai patronului, oameni care sunt bucuroși că atunci când le trebuie ceva nu au nevoie a scormoni în restrânsul lor dicționar de cuvinte străine, găsind în acelaș timp mărfa "ca acasă".

Dar de cât să insist asupra acestui punct, cred că ar fi mai interesant să "rulez" în fața cetitorului un film cu anunțuri și reclame românești din Statele Unite.

Iată unul: fotografie cu patronul și soția în fața prăvăliei, "I. M. Popa, Department Store" (magazin universal) "Casa proprie. Cea dintâi și mai mare prăvălie românească de manufactură din Salem (Ohio); "Cea mai veche Brutărie cunoscută de Români", George Manoil, Cleveland, Ohio". — Sau: "Nicolae Mihălțean, Atelier de Ghete. Primul pantofar român din țara veche"; I. Streza, "Singurile băi românești (!!) în Cleveland". Una interesantă: "G. Blaga & G. Iosif Blaga, Bucuri cu diplomă

din patria veche. Prima Gicerie și Bucerie Românească’. Cetitorul trebuie să știe ca **butcher** înseamnă măcelar, iar **grocery** înseamnă magazin de coloniale, însa în rața unor oameni așa de întreprinzători și Americanii au trebuit să se româneze!

Asemenea prăvălii românești se găsesc în mai multe localități din America. La New York sunt peste cinci restaurante românești, unde se servesc toate mâncările speciale bucătăriei noastre, iar seara orchestra distrează patronii și cu arii naționale, restaurantul “Carmen Sylva” numără și câți-va diplomați printre vizitatorii săi.

Lăsând însă partea glumeață, aceasta e o dovadă mai mult de energia și spiritul întreprinzător a unora din acești emigranți.

Acuma când vorbim de prăvălii românești în Statele Unite, chiar în localitățile locuite de Români, să nu își închipue cineva că acestea sunt situate în “Calea Victoriei” a acelor localități. Unele reclame chiar atrag atenția publicului că prăvălia e situată “chiar în centrul Românilor” și în această privință multe din orașele mari din America păstrează caracteristica centrelor cosmopolite din vechiul continent. Diferite neamuri, ce au emigrat și s-au stabilit în acea localitate, locuiesc în anumite cartiere. Așa de exemplu New York-ul este orașul tip: în partea de răsărit a orașului cîlătorul va găsi centrul artistic, centrul chinezesc, rusesc, român — format de Evreii-Români, — german, unguresc, francez și așa mai departe. În aceste centre se găsesc prăvălii ținute de un co-național, care vinde mărfuri sau alimente specifice acelei nații.

Emigranții noștri, care câștigă în mediu 20 dollari pe săptămână, își au cartierele cam pe la marginea orașelor, pe acolo pe unde locuințele sunt mai ieftine. Cum mulți din acești oameni sunt veniți aci fără familii, câte un Ungur, Evreu sau chiar unul mai întreprinzător dintre ei ia asupra-și o casă cu 6—7 odăi, câte odată chiar și mai multe, pe care în urmă le subînchiriază la emigranți, dându-le toată întreținerea, locuința, masa și spălatul rufelor. Cu alte cuvinte țin oameni în pensiune; dar Românul din America nu va admite această expresie! El îți va povesti că **Bortul** (dela cuvântul englez **board** — pensiune) îl costă între 15 și 20 dollari pe lună, că bortărița (femeia aceluia care are pensiunea) le gătește mâncăruri româ-

nești și că mai are pe cineva câteodată chiar o Româncă care o ajută la lucru.

Cred că este locul a spune că aceste case unde locuiesc emigranții români sunt departe de proverbialul confort american. Emigranții în dorința lor de a economisi cât mai mulți bani, primesc orice fel de trai numai să-i coste cât mai puțin. Așa de pildă într'un timp departamentul sănătății publice, ajutat de poliție, a trebuit să intervină pentru a nu mai permite ca acești bieți oameni să fie grămădiți câte 5—6 într'o odăiță mică, de multe ori dormind și câte doi într'un singur pat. Mobilierul în odăile lor dacă mai are un scaun, două pe lângă paturile în care dorm; dulapuri sau garderobe, în care să-și pună schimburile sau hainele, sunt obiecte ce ocupă loc degeaba, așa că omul își ține ce are într'un geamantan, care nu împiedecă pe nimeni, fiindcă locul lui e sub pat! Mâncarea, în cele mai multe locuri e românească, minus necurătenia. Sala de mâncare, ce de regulă se întâmplă să fie și bucătărie, are una sau mai multe mese lungi cu bănci pe amândouă părțile și conform restaurantelor americane de mâna III-a, nu e făcută să suporte față de masă. Bine înțeles că există Români, care au "casa lor", însă aceștia sunt ori cei care au vre-o întreprindere, ori din acei, care ocupă vre-o slujbă sau au vre-o ocupație mai remunerativă și deci prezintă excepții.

Un număr mai restrâns de emigranți sunt veniți cu soțiile și chiar copii: aceștia nu pot stă la pensiune, ci locuiesc în câte un mic apartament, — două odăi și o bucătărie, — prin casele mai ieftine și anume construite pentru lucrători. E clar că duc o viață mai bună decât acei dela pensiune, pentru că toți copii dela 15 ani în sus lucrează și deci aduc bani în casă. În multe cazuri chiar nevasta lucrează și o astfel de familie câștigă până la 50 dollari pe săptămână, sumă destul de frumoasă pentru a le asigura un trai bunicel și a economisi bani frumoși. Într'o astfel de familie, treburile casei se fac seara, după ora 5 când se închid fabricile și familia se înapoiază dela lucru.

Cum am spus însă Românul nostru din America îndură aproape orice fel de viață numai pentru a putea strânge bani, cu care să-și plătească datoriile de acasă. Bani, care îi poate agonisi îi "pune în bancă", mai ales de când au ajuns la convin-

gerea că a ține banii prin geamantane înseamnă a riscă să nu se mai întâlnească cu ei. A depune banii la bancă e lucru firesc în America, țara băncilor, însă de obicei Românii nu se duc la băncile mari, la instituțiile a căror reputație e indiscutabilă. Emigranții noștri, cum nu învață englezește, se duc cu banii lor, munciiți cu atâta trudă, la casele de schimb, ce sunt ținute de cameni în general puțin scrupuloși și care nu câștigă din cantitatea transacțiilor efectuate, ci din calitatea lor necinstită. Ca să atragă pe Români, agentul de schimb, dacă nu e și el Român, cel puțin știe limba și îl asigură pe bietul emigrant că e zilnic în legătură cu cutare sau cutare bancă din târgul de lângă locul natal al acestuia. Atras de astfel de amăgeli și de alte asigurări că nici băncile mari nu au legături mai bune și nu schimbă dollarul mai ieftin ca agentul, Românul se lăsă convins și își scotea din chimirul de sub cămașe economiile lui, numai bilete de bancă plătibile în aur și le încredința convingătorului agent.

Înainte de războiu, cam fiecare emigrant putea agonisi pe lună în medie cam 200 de lei sau mai ales coroane austro-ungare, pe care le trimitea la ai lui acasă. Rezultă deci că, fără exagerare, acești emigranți români trimiteau din Statele Unite între 35 și 40 milioane de coroane, dat fiind că majoritatea erau plecați din fostul imperiu austro-ungar. Sumă colosală, pe acea vreme, și care ajungea la destinație fiindcă într-o lună jumătate sau două trimițătorul putea afla de soarta ei, cu mijloacele de comunicație repezi și legăturile ce existau pe atunci. În Statele Unite însă, legile care se referă la deschiderea unei agenții de schimb sau chiar a unei bănci sunt mai puțin stricte în unele din state așa că au fost multe cazuri unde agentul după ce a strâns banii Românilor dintr'un centru, până să afle ceaștia de transmiterea lor, a și plecat fără a i se mai putea da de urmă. Eh! dar întâmplarea nu a servit drept pildă și Românul și azi tot la agent se duce mai ușor.

În timpul războiului, acești agenți au acaparat pe căi necinstite milioane de dollari dela diferitele neamuri de emigranți din Europa, inclusiv Români. Pe vremea aceea America nu era în războiu, însă corespondența cu Puterile Centrale era, — dacă nu oficial oprită, — imposibilă; cu toate acestea agenții

demonstrau emigranților că el și "casa lui" se bucură de favoruri speciale și deci pot trimite banii "acasă cu aceeași siguranță ca și mai înainte". Au plătit bieții oameni bani munciiți cu sânge, agentul i-a încasat, și-a cumpărat casă și obținut permis dela Stat ca să deschidă bancă de depuneri, iar Românii noștri s-au măpoiat pe la casele lor și tocmai atunci s'au convins că familia lor nici azi nu a primit banii trimiși în 1915—1918. Autoritățile românești din Statele Unite au fost asaltate de cereri și intervenții pentru a li se restituă acestor oameni sumele depuse, una cerând chiar să li se plătească și dobândă! Din nefericire însă, legile americane atribue o bună parte din responsabilitatea transacției, persoanei care trimite banii, astfel că autoritățile noastre, — în cazul când banca sau agentura de schimb mai există, — nu puteau intenta procese, care erau dela început condamnate, iar foștii emigranți, în cele mai fericite cazuri s'au ales cu pierdere de 50% din suma, ce ar fi trebuit să primească.

De vre-o câți-va ani în urmă, bănci cu reputație bună, din centrele locuite de Români, au început a avea în departamentul de schimb și câte un Român care să se poartă înțelege cu masa emigranților și să conducă transacțiile românești. În 1921, Banca Marmorosch, Blank & Co., S. A. R. din România a deschis o sucursală în New York. Curând după deschiderea acesteia a apărut și Banca Chrissoveloni, S. A. R., sub direcțiunea dlui Radu Irimescu; acestea însă au sosit cam târziu, tocmai după ce sume mari au fost pierdute de emigranții Români, după ce majoritatea celor care fuseseră separați de ai lor în timpul războiului, se repatriaseră; au luat ființă tocmai când criza industrială și economică din America îndemnă pe Români să ceară mai curând un ajutor, decât să trimeată bani în România.

Este totuși un început frumos și care, atunci când lucrurile își vor recăpăta cursul lor normal, va apăra atât interesele emigranților noștri din depărtata țară cât și interesele țării noastre, ce prin dezvoltarea economică, în care sperăm și la care lucrăm cu toții, ne impun să avem reprezentanți financiari capabili în centrul comercial al lumii, America.

MANIFESTĂRILE NAȚIONALE ALE ROMÂNILOR DIN STATELE UNITE

DACĂ EMIGRANȚII s'ar fi resemnat în a accepta viața din America, cu toate greutățile ei, și s'ar fi mulțumit numai să trimită regulat bani în țară, aceștia n'ar fi fost Români! Am mai spus-o și cred că nu strică să mai repet aci că majoritatea emigranților noștri sunt plecați din Transilvania și celelalte provincii care aparțineau Ungariei; cine n'a fost, cel puțin a auzit că în aceste ținuturi portul unei cocarde cu tricolorul românesc era considerat crimă de stat, a vorbi românește era ceva înjositor, fiind în cazul cel mai fericit motiv de persecuție. Ungurii nici azi nu pot admite că Românii au fost, sunt, și vor constitui o națiune. Unii dintre emigranții sosiți în Statele Unite, încă mai simțeau urmele patului de pușcă a jandarmului ungur, fie acesta un simplu accident cu ocazia alegerilor. Oamenii aceștia, deși cu capul plecat sub nevoi și lipsuri, în sufletul lor aveau conștiința națională, dragostea de tot ce e românesc.

Ajunși și debarcați pe pământul Americii, din primele zile au simțit că sunt "sub un alt regim". În Europa, și mai ales înainte de război, se credea că Statele Unite sunt țara libertăților, unii închipuindu-și chiar că preceptele marii revoluții franceze sunt duse la extrem în această țară. Autorul s'a convins de vîzu că lucrurile nu sunt tocmai așa și că în unele privințe sunt mai puține libertăți în Statele Unite decât în România: că America are tot atît de multe defecte ca oriși-ce altă țară din lume, în care trăesc ființe omenești cu calitățile bune și rele ce le caracterizează.

Statele Unite, mai ales partea de Răsărit pînă la Chicago, prezintă un conglomerat compus din toate națiunile globului. Mulți dintre indivizi, foști emigranți, au devenit cetățeni americani, alții, deși cu o situație prosperă și câți-va chiar în fruntea marilor industrii, stau 20 sau 30 ani în Statele Unite fără

să se gândească a deveni cetățeni. Înaintea războiului, aproape singurul beneficiu de a fi cetățean american era că da individului dreptul de vot, sau de a ocupa un post în serviciul guvernului. Primul nu interesa pe emigranți, care nu au venit sau nu au cu ce să facă politică, al doilea nu-i atrăgea pentru că întreprinderea care plătește salariile cele mai mici în America este guvernul. Deși aceste informații nu intră în cadrul lucrării, am crezut nimerit a mă opri un moment asupra lor pentru a pune pe cetitor în "cunoștință de cauză" și a explica cât au fost de surprinși emigranții tuturor națiunilor din momentul ce au fost declarați "buni pentru America".

În noul continent omul, — ori cine sau ori ce ar fi el, — este cu totul altfel văzut decât în Europa. El are datoria de a respecta pe aproapele său și vederile lui, la rândul sau bucurându-se de aceleași drepturi. Atâta timp cât acțiunile locuitorului din Statele Unite, fie el emigrant sau cetățean, nu sunt contra constituției sau legilor statului, nimeni nu zice nimic, ori în tot cazul statul nu ia nici o hotărâre.

Fără exagerare, e mai ușor să ajungi la Președintele Statelor Unite decât la vre-un rege al finanțelor americane. Și acest lucru a impresionat pe emigranți. Românul plecat în pribegii, ca și tovarășii lui de alte națiuni, de îndată ce a ajuns în localitatea unde avea să trăiască și unde își găsisse de lucru, a constatat că faptul că e Român nu a făcut pe nimeni să se încrunte la el, înainte de războiu Statele Unite neprezentând simptome de șovinism. Dacă a venit omul cu desagii lui de acasă și câți-va chiar în portul național, nu i-a zis nimeni o vorbă; a schimbat portul național pe "haina surtucarului", însă ca să arate că acest lucru l-a făcut numai ca să scape de ochii curioși ai Americanilor, a refuzat cu tărie adoptarea cravatei, cheltuială, căruia majoritatea emigrantului Român nu i-a înțeles rostul!

SOCIETĂȚILE ROMANEȘTI.

EMIGRANTUL NOSTRU, odată ce a început a se aclimatiza cu noul mediu în care se stabilise, a observat că ceilalți emigranți de alte nații, ce veniseră cu ani înaintea lui, își aveau societăți, care erau permise de Americani. Aci se adunau “membrii”, — tot emigranți ca și el, — și fie că țineau conferințe în limba lor maternă, fie că dădeau serbări sau numai se întruneau pentru a petrece câte-va ceasuri împreună.

Românul știa că la el acasă dacă ar fi făcut așa ceva Ungurul i-ar fi dus pe toți la temniță, pe când aci Norvegienilor, Suedezilor, Rușilor, Ungurilor, Nemților, etc., nu le zicea nimeni nimic. În America, Românul avea tot atâtea drepturi cât și Ungurul și atunci de ce nu ar avea dreptul să-și aibă și el societățile lui? Zis și făcut, mai ales că pe lângă impulsul firesc de a-și manifesta sentimentele lui naționale, — din contactul cu celelalte națiuni, — emigrantul român la așa mare departare de ai lui de acasă, și-a dat seama mai bine că există viață și moarte și că într'un caz nenorocit familia lui ar rămâne fără vre-un ajutor.

Muncile, la care erau puși, pe lângă că erau istovitoare, dar viața bietului om era continuu în primejdie și, nedeprinși, la început accidentele erau frecvente. Legile americane pentru asigurarea muncitorilor, ca ori-ce lege, au multe porțițe și cu cât întreprinderea e mai mare cu atât are și avocați mai mari și mai buni, care oricând pot dovedi în fața tribunalelor că accidentul s'a întâmplat din cauza greșelii lucrătorului, în special când acesta e un biet emigrant. Sunt de asemenea și multe societăți americane de asigurare, care însă, în caz de accident, după multe anchete, înfățișări, interogatorii și alte dificultăți, plătesc numai o mică parte din suma subscrisă, dacă o fac și pe asta. Consecința este că în amândouă cazurile familia emigrantului de obicei se alegea numai cu amintirea celui dus.

Se vede deci că societățile românești din Statele Unite, pe lângă ideea pur națională, au luat ființă și din nevoia de a se organiza pentru a veni în ajutorul membrilor și familiilor lor în caz de boală, accident sau moarte.

Se poate întâmpla că azi existența unei societăți românești în Statele Unite să nu mai impresioneze nici chiar pe acei mai puțin cunoscători ai situației Românilor din America, însă când ne gândim cu 20 de ani în urmă, atunci când nimeni nu visă întorsătura de azi a lucrurilor, când ne gândim că aceste societăți au luat ființă, au fost organizate și administrate de plugarii români, plecați în pribegie, desigur că faptul devine impresionant.

Azi există în Statele Unite cam 130 de societăți românești "de ajutor și cultură" și în fruntea lor stă societatea "Carpatina" din Cleveland, înființată la începutul lunii Noemvrie 1902. Douăzeci de ani de existență! Acest început de organizare a fost viu discutat între Români din America; societatea a fost criticată și majoritatea emigranților priveau cu îndoială la cele promise de statutele ei. Astfel se explică motivul pentru care a trebuit să treacă un an de zile până la înființarea alteia. Odată ce s'a spart însă gheața, aproape în toate centrele românești s'a înființat câte o societate, unele din ele având un foarte restrâns număr de membri.

Afară de cei care au trăit în Statele Unite, am întâlnit și oameni ce numai au trecut prin America și criticau, în vorbă sau scris, înființarea atâtor societăți românești, citându-mi cazuri unde societatea se compunea numai din președinte și comitet și atribuia existența acestor "creațiuni" ambițiilor personale a câtorva sau șireteniei vre unui agent de schimb sau bilete de vapoare pentru a atrage pe Români la teigheaua lui. Personal, nu împărtășesc aceste vederi: cele mai monumentale și mai admirate lucrări săvârșite de mâna omului prezintă mici defecte atunci când sunt examinate cu microscopul!

Au fost și or mai fi și azi societăți, care ascund asemenea ambiții și tendințe materiale, însă opera în general e demnă de admirația noastră. Bunul simț e o calitate, cu care e înzestrat Românul, și, deși aceste începuturi ale vieții românești și-au făcut apariția în mod izolat, — cu o mulțime de societăți mici

risipite prin centiele românești, — în 1903 pribegii noștri au ajuns la convingerea că scopul acestor societăți nu poate fi îndeplinit decât prin unirea lor într'un singur bloc

Astfel au luat inteligența hotărâre ca aceste societăți să se unească, formând “Uniunea Societăților de Ajutor și Cultură din America”, cu sediul oficial în orașul Alliance, Ohio. Azi, această uniune încorporează aproape 120 diferite societăți românești din o sumă de localități ale Statelor Unite; nu voi enumăra numele lor, care în majoritate arată caracterul ardelenesc al acestora, însă în ordinea importanței numerice găsim: 32 în Ohio, 17 în Pennsylvania, 11 în Indiana, 5 în Illinois și restul, în număr mai mic, în celelalte state ale republicei.

Incorporarea a fost făcută în mod inteligent, lăsându-se fiecăreia din societăți libertatea de acțiune și independența ei. Fiecare din societăți are dreptul de a-și alege comitetul conducător, a lua măsurile ce le crede de cuviință a da serbări și ține ședințe, însă în cazul când sunt în aceeași localitate mai multe societăți, care fac parte din Uniune, numai una are dreptul de a da o serbare în aceeași zi, iar celelalte urmează a lucra în armonie și a sprijini reușita tovarășei lor. Venitul net al rețetei e trimis Uniunii pentru fondul de ajutor. Cotizația membrilor e 10 cenți (50 bani în schimbul normal) pe lună.

Deși îndatoririle sunt mici și avantajile, — după cum vom vedea, — sunt foarte mari, chiar azi când s'a dovedit seriozitatea Uniunii, spiritul ei de organizare și modul corect, în care își îndeplinește angajamentele față de membri, ea are totuși de luptat cu multe greutăți, cea mai serioasă fiind lipsa de interes a unei majorități a emigranților noștri, care, ori refuză, ori nu se interesează a se înscrie în societăți.

Membri ori nu, o “serbare populară” e un eveniment plăcut pentru centrul românesc din acea localitate: se cântă cântece naționale printre care “Deșteaptă-te Române” ocupă locul de frunte, se joacă jocuri naționale, se țin cuvântări cu caracter religios, cultural sau național și de multe ori emigranții noștri apar pe o scenă improvizată, reprezentând piese de Alexandri, Carageale sau chiar piese ale aceleora dintre ei, care sunt mai cetiți și au darul de a scrie. Cred că nu mai e nevoie să spun

că la o asemenea serbare nu numai "comitetul aranjator" poartă eșarfe late cu tricolorul nostru, dar aproape fiecare are o cocardă sau steguleț cu culorile naționale.

Aceste serbări, — ce se țin de obicei Dumineca, — în timpurile bune se terminau cu o petrecere, iar pe vremea când în Statele Unite erau mai multe libertăți decât acum și omul putea să-și îndemne pofta de mâncare cu un aperitiv, la înflăcărarea națională se mai adaugă și curajul unui păhar două; atunci petrecerile deveneau puțin mai gălăgioase, rămânând însă destul de demne pentru a nu necesita intervenția autorităților americane.

Revenind acuma la celelalte scopuri ale Uniunii, aceasta asigură pe membrii ei de a-i ajuta în caz de boală, iar în caz de accident grav sau moarte plătește moștenitorilor membrului suma de \$700 (3,500 lei ad parem), care, trebuie admis că e o sumă de foarte mare ajutor pentru familie. Și această îndatorire să nu se creadă că e numai pe hârtie: mai ales între anii 1910 și 1920 a plătit cu sfințenie asigurările a aproape 200 de cazuri în care, din diferite cauze, membrii ei au murit în Statele Unite, dovedind odată mai mult seriozitatea acestei organizații românești.

În America mai există și "Liga Catolică" formată de 10 societăți ale căror membri sunt Români-Uniți, sau greco-catolici, și cum în teritoriile alipite la România Sașii formează un element însemnat, țin să amintesc în treacăt că și ei au 46 de societăți sub supravegherea și direcția unei autorități centrale, care dispune achitarea ajutoarelor prescrise în statute.

PRESSA.

PE TIMPUL vremurilor noastre de restriște din anii 1916—1918 și în urmă, atunci când la Paris și Londra se hotărâre care va fi partea noastră din falimentul Austro-Ungar, pentru prima dată (!?!!) în afară de granițele țării exista a presă românească, scrisă însă în limba franceză pentru a face cunoscută lumii intelectuale din Occident cauza noastră și deci ajutată și subvenționată de guvern. Bineînțeles că această presă, odată ce chestiunile importante ale României au fost rezolvite, a început să-și piardă din importanță și va înceta odată cu ajutorul guvernului.

În acelaș timp, sau mai bine zis, cu mulți ani înainte de apariția acestei presse de propagandă, peste țări și mări, la mii și mii de kilometri distanță de Țară, și, ce e mai important ca toate, fără vre-un sprijin “oficial”, se tipăreau ziare românești. În curând se vor împlini două zeci de ani de când în Statele Unite apar ziare românești, pornite din inițiativa pribegilor noștri, scrise de ei și tipărite cu banii lor. La depărtări așa mari de casă și cei dragi, emigrantul român a simțit mai mult ca ori-când nevoia de a avea știri din Țara lui. În privința gazetelor se poate ca până la un punct, Românii să se fi molipsit dela Americani, care fără îndoială sunt cei mai mari cetitori de gazete din lume.

Cum în Statele Unite nu emigraseră ziariști români, redactarea-gazetelor noastre în mod firesc trebuia să cadă asupra intelectualilor, însă aceștia acum 20 de ani erau numai câți-va preoți mai de seamă și câțiva învățători. Oamenii cu suflet românesc și conștiinți de rolul lor educator, preoții au fost primii, care au început să tipărească ziare românești în America.

Ziarul “America”, ce apare la Cleveland, — în fiecare zi afară de Duminecă, — e în al 7-lea an de existență, iar ziarul “Românul” din Youngstown, Ohio, care apare de trei ori

pe săptămână, azi sunt 18 ani de când e publicat. Amândouă au fost înființate de preoți: "Românul" publicat întâiu de preotul Epaminonda Lucaciu, pe când "America" își datorește existența preotului Moise Balea; deși au trecut prin mai multe direcții, aceste două ziare continuă mereu să apară și sunt cele mai cetite ziare românești din America.

Azi "America" este organul oficial al "Uniunei Socielor de Ajutor și Culturală", fie-care membru fiind obligat prin statute, a subscrie la el. Dar a spune numai că există, ar însemna să nu dăm la iveală adevărul întreg. În Cleveland, departe de patrie, apare acest ziar tipărit de Români într-o tipografie românească, proprietatea "Uniunei"! O tipografie românească în America pare cam surprinzător și totuși e o realitate.

Gazetăria românească în America însă nu se termină aci: în New York, un lung șir de ani a apărut ziarul "Deșteaptă-te Române", care a fost înființat de un învățător cu numele de Iacob Roman. "Steaua Noastră" apare în acelaș oraș de peste 10 ani. În Chicago este publicată "Lumea Nouă", iar în Youngstown un al doilea ziar, — deși nu tot așa de important ca "Românul", — cu numele de "Glasul Vremei". Greco-Catolicii au și ei ziarul "Foaia Poporului" ce e scoasă la Cleveland. Câtva timp inimosul Protopop Ioan Podea a publicat o revistă intitulată "Semănătorul", apărând la Youngstown; în ea, Românii din America găseau de multe ori lucruri interesante, însă în 1921 apariția ei a încetat odată cu plecarea în Țară a sufletului acestei publicații.

Pentru a da cetitorului o situație clară a proporției ce a luat ziaristica română în America, trebuie amintit să și acolo avem jurnalele noastre socialiste și radicale: "Deșteptarea" și "Muncitorul", ce apar la Chicago și care sunt subvenționate de "tovarășii" Români din America; în mare parte însă publicarea acestora este sub direcția "Radicalilor" americani, care răspândesc preceptele lor prin ziare publicate în toate limbile, pentru fie-care din ele având tâlmaci, ce traduc în limba lor desbatările "Internaționalelor" și alte vesti de senzație dela Moscova. "Dreptatea" apare de 9 ani; la început era ziar socialist, trecând la tendințele radicale numai în anii din urmă.

După cum am mai spus singurile ziare cu influență printre Români sunt "America" și "Românul"; ele sunt și cele mai vechi și acelea care apar mai des, având și cel mai mare număr de cetitori. Este drept că unele din ziarele enumerate au fost înființate și există pe lângă vre-un agent de schimb și bilete de drum, care în "foaia lui" își rezervă o pagină, din patru — pentru "a-și face reclamă casei", deci ele au un caracter mai puțin serios și, mai curând sau mai târziu, sunt menite a avea soarta altor publicații trecătoare, care nu au lăsat nici amintirea lor printre Românii din America.

Dar de sigur că merită să ne oprim un moment pentru a vedea cum se face gazetăria românească în America, când ea nu primește nici un sprijin moral sau material din Țară.

Românul din America, de regulă, nu învață englezește și până la un punct aceasta se datorește și gazetelor, care reproduc, în traducere, din marile quotidiene americane articolele de importanță generală; votarea unei legi, ce privește publicul în general, amănunte asupra vre-unui fapt cu răsunet mondial, o crimă senzațională din vre-un centru locuit de Români, etc. Emigrantul Român însă ține să știe și "cum merg lucrurile pe acasă" și dorința lui e ușor satisfăcută, căci redacția unui ziar românesc din America primește o sumă de gazete din Țară, care deși ajung o lună după apariția lor, sunt supuse aceleași operații ca ziarele americane. Se publică știrile pe care "redacția" le crede de interes general și cele mărunte care ar fi trecute în țară sub: "Universul în Provincie" — "Din Banat" sau "Din Ardeal". Ori-cine își poate închipui bucuria aceluia, care în vre-un colț depărtat al Americii, se întâmplă să citească vre-o veste chiar din satul lui.

Vorbind de ziarele cele mai răspândite cum sunt "America" și "Românul", pe lângă astfel de noutăți nu sunt lipsite nici de naunța politică. Nu trebuie uitat că sunt publicate în românește și dacă nu ar face politică ar fi lipsite de ori-ce interes! Cum și ce fel de politică fac ziarele românești din America este mărturisit, — poate în mod prea sincer (!) de autorul unui articol intitulat "Mișcarea Culturală a Românilor din America" și care a apărut în "Calendarul Național al Ziarului America" pe

1922. Vorbind de colaborarea oamenilor cu carte la ziarele românești de acolo, zice:

“Toți acei care ar dori să contribuie la această mișcare ar face un serviciu neasămuit de mare, dacă ar colabora la ziarele de aici, și nu cu articole politice, **politica s’o lase pe seama redactorilor**, ci cu articole științifice...”

Cam așa se petrec lucrurile și în România, numai că în America nu se poate ști în ce partid “e înscris” d-nul Redactor. Bazați pe faptul că majoritatea emigranților sunt plecați din Ardeal, vederile politice ale redactorilor se potrivesc cu cele ale partidului național din Transilvania; profesorul Nicolae Iorga, și el, e unul dintre favoriții ziarelor noastre de peste Ocean.

Se poate pune însă că aceste ziare duc o mare lipsă de orientare serioasă, mai ales că ele, — deși poate nu au tirajul unuia din ziarele mari din Țară, — sunt citite cu mult mai mare atenție ca acestea și, ce e mai important, sunt discutate de cititori între ei.

Românul din America în general nu citește gazeta engleză, fiindcă nu o înțelege, așa că el pune mare bază pe cele scrise în gazetele lui. În America, după o conversație de câteva minute cu vre-un Român vei fi supus la următoarea întrebare:

“Domnule, mă rog D-tale, n’ai v-o foaie d’a noastră... să fie chiar veche?”

Și în mijlocul acestor oameni, doritori de a ceti și a se instrui, apar ziarele românești, care reproduc din tovarășele lor din Țară, — cele din opoziție, — articole pline de venin contra “celor dela Guvern”, explicând apoi cititorilor lor cum este administrată țara noastră și întrebându-i dacă mai doresc să se repatrieze. În urma războiului, de când în Statele Unite există o legatie și consulate românești, mulți din acei care colaborează la aceste ziare românești și care deci se consideră conducătorii emigrantului român, cred a-și face o datorie în a critica aceste instituții, pe care le numesc “oficialitatea noastră”. Pentru a ilustra această atitudine, voi citi un exemplu: Reconstruirea popului dela Cernavoda a fost anunțată de ziarele noastre. Însă cele americane nu au menționat nimic despre acest fapt, menit a schimba cursul sistemului nostru planetar! Ziarele românești

din America învinovăţesc guvernul şi "oficialitatea noastră" pentru această revoltătoare lipsă de propagandă românească în America!

Aceasta situaţie merită mai multă atenţie pentru motivul că ziarele româneşti ar avea un rol cu totul diferit decât acela de a reproduce dramele din România şi a publica articole criticând sistemul de guvernământ din Țară, articole care nu pot decât deprima pe bietul emigrant, înstrăinat de casă. Rolul adevărat al acestor ziare ar fi îndrumarea ţăranului nostru, care pentru câţi-va ani cel puţin, are la îndemână toate posibilităţile imaginabile de a se educa; articole în care Românul nostru din America să fie povăţuit şi lămurit asupra mijloacelor ce-i stau la îndemână fără nici o cheltuială, nu se găsesc în aceste ziare. Românul din America nu învaţă englezeşte; până la un punct poate are şi dreptate: a plecat numai pentru câţi-va ani, odată ajuns în America trăieşte între Români, la fabrică sau uzină vorbeşte numai româneşte, citeşte ziare în limba lui, petrece pe legea lui, târgueşte la prăvălie românească, etc. De ce ar învăţa englezeşte mai mult decât câte-va vorbe?

Un glumeţ a publicat în "Calendarul Ziarului America pe 1922", o conversaţie între două românce din America. A făcut-o, zice el, ca să arate şi celor de acasă cum vorbesc ai noştri în acea ţară şi spre lămurire merită să citez câteva fraze:

"Şi ce ai de gând să faci când o ieşi din giel?" (jail — închisoare — e vorba de soţul interogatei).

"Uel, ai dono (Well, I don't know — Deh! Eu ştiu) o să văd."

"Dacă te lasă?"

"Ai don cher (I don't care — Nu-mi pasă). E brăc (broke — fără bani). Tot ce este, casele, furnisingu (furnishing — mobilă) şi banii dela bancă sunt ale mele..."

Cititorul îşi va da seama că însuşi Americanul abia dacă ghiceşte unele din aceste cuvinte mutilate, schimbate sau pronunţate numai pe jumătate. Şi să nu se uite că acest fel de a vorbi nu este cauzat de faptul că "persoanele" au uitat limba lor, nu, fiindcă ele nu pot spune corect în englezeşte ceea ce spun în corect în româneşte.

Ei bine! Ziarele românești din America cred că e de prisos să publice articole, explicând cititorilor lor avantajele ce le-ar sta la îndemână dacă emigrantul nostru s'ar duce la școlile de seară, unde i se predă gratuit limba engleză; nu caută să deștepte în inimele cititorilor lor ideea că Românul e mai deștept și are calități superioare altor națiuni, ale căror emigranți au în America o situație materială mai bună ca a Românului, nu insistă a arăta că dacă emigrantul nostru și-ar da osteneala să învețe limba țării și să citească și ziarele și revistele englezești, care se vând pe nimica, acesta ar fi cu totul altfel privit de șefii lui în uzine, ar trece la o muncă mai ușoară și o plată mai bună. Nu lămurește pe Român că pentru a ajunge la asta nu îl costă un ban, ci e suficient ca să arate puțin interes; de rest, Americanii sunt foarte bucuroși să se ocupe. Spațiul nu-mi îngăduie să enumăr tot ce ar putea face “D-nul Redactor” pentru binele și educarea abonaților săi. Trebuie recunoscut însă că acesta e în general bucuros să aibă colaboratori și articole, scrise în acest sens, de oameni cunoscuți tuturor Românilor și trimise special ziarelor din America. Nu numai că vor fi bine primite, dar ele ar avea mai mult răsunet decât un articol politic reproduș dintr'un ziar din Țară. Profesorul Nicolae Iorga, cu dragostea sa de tot ce este românesc, a făcut primul început, prin o serie de articole adresate ziarului “America” și autorul are nădeidea că pilda va fi urmată și de alți oameni însemnați din România.

Și în America se ridică vârstare tinere românești, care dacă ar fi îndrumați să-și însușească numai ce e bun din cele ce văd acolo și să beneficieze cât mai mult de toate mijloacele de educație ce le stau la dispoziție, odată ajunși oameni și înapoiati acasă, ar fi exemplul populației noastre dela sate, ar fi temelgia pe care sperăm să clădim țara noastră din granițele de azi.

BISERICA.

DE VREME ce atunci când am vorbit de Românii din Canada, am arătat câte și unde sunt bisericile acestora, — clădite și întreținute de ei însuși, — nimeni nu va mai fi surprins ci, cu drept cuvânt, își va zice că în Statele Unite, unde sunt Români mai mulți ca în Canada, vor trebui să fie și biserici mai multe. Și cititorul nu va fi deasmăgit fiindcă azi avem acolo 40 biserici românești, răspândite prin centrele locuite de compatrioții noștri. Probabil că un număr așa mare surprinde chiar pe acei care au mai auzit câte ceva din viața Românilor din America și cred că nu înseamnă a repetă mereu acelaș lucru când țin să atrag atențiunea încă odată că toate aceste biserici au fost cumpărate și clădite numai cu banii bietului Român, — până la ultima centimă, strânsă cu greutate din cei 20—25 dollari pe săptămână, iar de acasă nici un sprijin moral sau material.

Cele 40 de biserici românești din Statele Unite sunt majoritatea ortodoxe, însă Românii Greco-Catolici (Uniți) au și ei un număr însemnat: sunt 24 de biserici ortodoxe și 16 greco-catolice. Tabela de mai jos indică pe state, localitățile și cultul acestor biserici:

State și Localități	Total	Ortodoxe	Greco-Catolice
OHIO		9	7
Akron		1	—
Alliance		1	1
Canton		1	1
Cincinnati		1	—
Cleveland		1	2
Dayton		—	1
Lorrain		—	1
Martinsferry		1	—
Newark		1	—
Warren		1	—
Youngstown		1	1

PENNSYLVANIA	Total	4	4
Elwood City		1	1
Erie		1	1
Farrell		1	—
McKeesport		—	1
Philadelphia		1	—
Scalplevel		—	1
INDIANA	Total	4	2
East Chicago		—	1
Gary		1	—
Indiana Harbor		1	1
Indianapolis		1	—
Terre Haute		1	—
ILLINOIS	Total	1	1
Aurora		—	1
Chicago		1	—
MICHIGAN	Total	2	—
Detroit		2	—
NEW YORK	Total	2	—
Buffalo		1	—
Vansacket (Long Island)		1	—
MINNESOTA	Total	1	—
St. Paul		1	—
NEW JERSEY	Total	—	1
Trenton		—	1
NEBRASKA	Total	1	—
Omaha		1	—

Unele din aceste biserici au fost clădite în mod special, în stiul bisericilor românești din Țară, de arhitecți Români și zugrăvite de pictori români ce se află în America; acestea pe lângă că fac fala Românilor, dar sunt adevărate podoabe ale artei noastre, transplantată în depărtările Apusului.

Altele, judecând după exteriorul lor, prezintă aspectul unei clădiri mai mult sau mai puțin încăpătoare; în interior au o sală mare care e amenajată drept biserică, etajele de sus putând fi locuite. Deși din cele 40 de biserici una, cea din Vansacket e

a Românilor-Macedoneni din Statele Unite, iar alta, cea din Dayton, a fost vândută Rutenilor, oricare ar fi însă aspectul lor exterior sau interior, aceste proprietăți românești reprezintă o valoare de aproape un milion de dollari și datoriile sau ipotecile, care mai există asupra imobilelor, sunt așa de neînsemnate că pot fi trecute cu vederea în aceasta lucrare.

Probabil că e interesant să ne oprim un moment asupra circumstanțelor care au dat posibilitatea foștilor plugari români, — fiindcă ale lor sunt, — să achiziționeze asemenea averi. La înfăptuirea acestui lucru a ajutat foarte mult spiritul de organizare românesc, emigranții constituindu-se în societățile și uniunile de care am vorbit, însă în cea mai mare parte explicația e chiar sistemul de organizație și principiile americane în afaceri, — în special cele de comerț. America este țara **Creditului**: un glumeț a zis odată că cineva care are 3 dollari și se bucură de credit, dacă vrea să se însoare va întâmpina mai multe greutateți în a-și găsi mireasa decât a se vedeă cu toată casa mobilată și celelalte de trebuință pentru înjghebarea noului trai!! Doi dollari îi sunt ceruți pentru eliberarea certificatului de căsătorie iar restul îl obține pe credit după ce a plătit firmei un dollar și a semnat angajamentul. Acum să nu se creadă că țăranul nostru a obținut sau clădit așa ușor bisericile lui din Statele Unite. Deși câștigau puțin, aveau însă un venit asigurat pe tot timpul anului, deci creditul lor era asigurat. Pentru înfăptuirea dorinței lor, nu le trebuia decât să se organizeze, constituindu-se în parochii, și a strânge suma ce trebuia plătită la semnarea contractului. La strângerea banilor necesari a ajutat în mod generos fiecare dintre emigranți cu ocazia colecțelor ce se instituiau în colonie; de altă parte și societățile s'au înrulat și e'le la înjghebarea fondurilor necesare, prin serbările și petrecerile ce dădeau pentru clădirea cutărei sau cutărei biserici.

Parochienii se legaseră că vor plăti o taxă, fixată de consiliul parochiei și al căruia total va acoperi întreținerea bisericii cum și amortizarea ipotecii. Astfel situația de a-i a bisericilor românești pe lângă spiritul religios de care au fost însuflețiți epitronii lor, se datorește și bunei credințe conștiințiozității și energiei acestora de a se ține de cuvântul dat.

Biserica Greco-Catolică Română din Aurora, Illinois.

Afară de biserica română din Cincinnati, care a fost supusă și dăruită Mitropoliei din Sibiu, toate celelalte aparțin epitropilor și parochienilor din coloniile respective; în cazul când aceștia ar dori-o, oricând proprietățile pot fi vândute, banii realizați revenind în proporție contribuitorilor. Excepție o fac bisericile greco-catolice românești, care sunt administrate de episcopii diocezelor Romano-Catolice din America și de comitetele sau consiliile parohiale. Preotul unit, Drul E. Lucaciu a fost primul care a dăruit diocezei romano-catolice din Cleveland una dintre primele biserici Unite românești clădită în acel oraș.

Acțiunea părintelui Lucaciu a fost și este încă mult criticată de Românii din America; deși amândouă taberile, — pro și contra, — au partea lor de dreptate, cititorul își va da seama singur cât de mare a fost greșala zisului preot, când voi discuta mai la vale chestiunea preoților români din Statele Unite.

Această chestiune prezintă un interes deosebit pentru cei din Țară și ca să fiu mai precis, pentru opinia publică românească, pentrucă interesul acelora, care au îndatorirea de a se ocupa de preoții noștri din America, pare a suferi de rău de mare și deci ezită a trece Oceanul. M'am hotărât a scrie aceste rânduri numai pentru a lămurii publicul nostru asupra situației fraților noștri din America, a expune starea lor așa cum se prezintă ea, și dacă unele lucruri ar pare că vizează sau jignesc pe unul, sau laudă și înalță pe altul, cetitorul este prevenit că nu acestea au fost intențiunile mele: am socotit o datorie a spune adevărul cu rozele și ghimpii lui.

Cine cunoaște puțin situațiunea bisericilor noastre din America, rămâne surprins de rezultatele aproape de necrezut, pe care le-au realizat emigranții noștri, țăranul nostru plecat dela coarnele plugului; rămâne surprins de ce a fost în stare să înfăptuiască fără alt ajutor, în mai puțin de două decenii, fiindcă în 1900 încă nu era biserică românească în America. Țăranul nostru și-a înțeles datoria și a făcut poate mai mult decât era chemat să facă. Inșă acela, care cunoaște aceste lucruri, rămâne înmărmurit în fața indiferenței autorităților noastre și a desinteresărei lor de a coopera cu credincioșii din America. de a le da o mână de ajutor acolo unde dărnicia și energia emi-

grantului încetează spre a face loc înțelepciunei autorităților noastre bisericești și a datoriei lor de a trimite acolo pe cei mai capabili, cei mai idealiști și cei mai culți dintre membrii ei, aceia care ar fi posedat calitățile necesare și dorința de a răspândi mângăirea sufletească din lumea de aci, aceia care în scurt timp ar fi fost în stare să fie pe aceiaș treaptă cu colegii lor de al'te religii, aceia care ar fi putut deveni apostoli, patrioți, luminători ai poporului, educatori și învățătorii tineretului ce vede lumina zilei pe acele locuri.

Să nu se creadă că aceasta ar fi fost o povară pe spinarea acestor autorități. Bisericele din America se întrețin singure, plătindu-și și preoții. Aci Românul a imitat pe American și celelalte națiuni în totul.

Singurul lucru imposibil pe care l-au cerut și încă continuă s'o facă Românii din America este “un dram de interes și altul de bunăvoință”. Cam mult, — nu-i vorbă — dar trebuie recunoscut că au și ei dreptate, căci deși sunt 40 de biserici, deși au cheltuit o groază de bani cu ele, în loc de avea doi preoți la o biserică nu au nici măcar unul la două biserici!!

În 1921 se găseau în America, — în Statele Unite, — 19 (nouăsprezece) preoți români, dintre care 11 ortodoxi și 8 greco-catolici. Aceasta e situația admisă în fața lumii, în fond însă nu avem decât 8 preoți ortodoxi și 8 greco-catolici, unii hirotonisiți în Țară, alții foști călugări. La New York există un “episcop Rus” de contrabandă, care nu e recunoscut nici de capii bisericei rusești din America; el însă are o fabrică de preoți”, unde ori cine, fără nici o pregătire sau chemare, intră pe o ușe cu câteva sute de dollari în buzunare, stă înăuntru timpul necesar pentru a învăța câteva rugăciuni și ese pe altă ușe, minus dollarii, însă înarmat cu un “certificat” că are dreptul de a oficiă sfintele taine. Trei, din cei 11 preoți ortodoxi “s'au supus acestor canoane” și, pentru ca cei ce se interesează de această chestiune să nu-și facă iluzii zadarnice despre ce se poate aștepta dela astfel de conducători spirituali ai țaranului nostru din America, e suficient a aminti că unul din acești preoți a pus anterior numai după ce legile prohibiției alcoolului i-au închis cărciuma.

Dacă cei din Țară nu se interesează, lucrul e mult discutat de Românii din Statele Unite. Iată ce zice "Calendarul Americii":

"Preoții au fost chemați de popor. Ei, având existența asigurată pentru câte-va ore de serviciu în cursul unei săptămâni, ar fi fost elementul cel mai indicat pentru formarea unei mișcări culturale, dar păcatul a fost, — după cum au recunoscut-o și alții, — că afară de foarte puține excepții, preoții veniți în America n'au corespuns nici măcar chemărei lor la altar. În cele mai multe cazuri, autoritățile superioare bisericești din Țară au trimis aci preoți de care voiau să se scape ca de o povară.

"Un timp îndelungat, preoții au pierdut timpul în dispute și lupte confesionale, și ceiace a fost și mai dureros, preoții ortodoxi într-o luptă de exterminare între ei isvorată din **interese materiale**, din invidie și adesea ori din coborârea demnității preoțești, fapt împotriva căruia se revoltau cei puțini și buni.

"De o unitate între preoții greco-catolici și ortodoxi împreună cu pătura cultă în jurul unei idei altruiste, culturale sau naționale, nici pomeneală. Dimpotrivă, ani îndelungați au fost despărțiți în mai multe tabere învrăjbite, unindu-se o parte din ei numai atunci când voiau să dea vre-un atac asupra organizațiilor muncitorești, cu scopul de a pune mâna pe conducerea lor, bazați pe principiile preconizate de ei că sunt "Conducătorii firești ai poporului" și deci, **volens-nolens**, poporul trebuie să se supună conducerii lor".

Poveste tristă, dar foarte adevărată și care și azi a rămas aproape neschimbată; mai mult încă: după războiul mondial, unii din membrii comisiunilor și misiunilor oficiale trimise din România s'au lăsat și ei ademeniți de acest "sport" și, — din lipsă de orientare sau cunoștință, — s'au răsculat tocmai contra celor buni. Excepții? Singurul preot român care și-a legat numele de mișcarea românească, culturală și spirituală din America, este părintele Ioan Podea, — protopop român în America și preotul bisericii "Sf. Andrei" din Youngstown. Acest preot, ani de-a rândul, a luptat pentru ridicarea nivelului cultural al "turmei" sale din America, pentru organizarea atât a compatrie-

ților săi cât și a preoției, a cărei ocupație era numai interesul din ce în ce mai intens pentru “talerii” (dollarii) românului. Posedând o educație frumoasă de acasă, părintele Podea în scurt timp a învățat bine limba engleză, studiind metoadele și mijloacele americane de educație dela amvon; apoi însuflețit de sentimente frumoase naționale și religioase a pornit prin centrele românești din Marea Republică cum și din Canada ținând predici, conferințe, sfătuind pe Români în timpurile de grevă, adunând colecte sau scriind articole în reviste și alte publicații. Dacă a putut rezista atacurilor și șicanelor cu care era întâmpinat în toate părțile de aceia care vedeau în el vrajmașul combinațiilor lor de tot felul este numai datorită firei sale de luptător aprig. Cu o floare nu se face însă primăvară și nici nu se poate îndrepta această situație tristă; părintele Podea e singurul care a venit sărac, a luptat cu înverșunare și, văzând că din Țară nu i se mai trimite nici un ajutor, în toamna anului 1921 s’a înapoiat în Patrie și mai sărac decât plecase și, probabil decepționat și amărât de cele prin care trecuse, fiindcă pe timpul șederei sale în America fusese acuzat de bolșevism și că ar fi preot care nu crede în cele sfinte.

Chestiunea preoților români prezintă o deosebită importanță și din alt punct de vedere: vorbind despre Români din Canada spuneam că mulți dintre copii născuți și crescuți acolo uită limba românească și nu cunosc nimic din istoria țării părinților lor, singurul mijloc, pe lângă religie de a menține mândria lor națională. Acelaș lucru se petrece și în Statele Unite, unde sunt o sumă de emigranți români, unii stabilindu-se pentru un timp mai îndelungat, iar alții poate pentru totdeauna; de aci însă nu rezultă că țara lor să se dezintereseze cu totul de ei. Și ei, mai târziu, pot avea rolul lor național, deci autoritățile românești din Patrie ar trebui să se ocupe mai ales de menținerea credinței celor bătrâni și educația românească a celor tineri. Greutatea este că nu e nevoie de bani ci de oameni.

Copiilor de român din America le stau la dispoziție cele mai perfectionate și mai moderne mijloace de educație, numai că părinții care lucrează din greu toată ziua nu au timp să se ocupe, sau nu știu cum și ce să facă pentru ca vlăstarele să beneficieze de asemenea mijloace. Preotul român, greco-catolic sau ortodox,

ar trebui să-i lumineze și să-i sfătuiască ce să facă. La școlile americane copii străinilor nu învață nici religia, nici istoria și nici literatura țarei lor; preotul român ar trebui să fie spiritul patriotic, idealist și desinteresat care să se ocupe de aceasta. Țăranul nostru din America e totdeauna gata să-l ajute cu bunăvoință și bani. Cei bătrâni nu învață englezește și deci nu progresează, trecând la lucrări mai delicate și mai bine plătite: e deci de datoria preotului ca dela amvon să-i predice și să-l lumineze, arătându-i că nu e nevoie să se facă cetățean american dacă învață englezește, că prin asta își poate păstra naționalitatea, numai și-ar dubla economiile. Nu o face nici unul dintre preoții noștri de acolo deși e chiar în interesul lor propriu; cu cât emigrantul nostru va câștiga mai mult, cu atât va dăruia mai mult, și din darul lui e plătit preotul.

Pentru înfăptirea acestor lucruri, acestor datorii, nu trebuie supra-oameni, dar mai puțin "preoți" care când se duce Românul la el, dela ușe în întreabă câți "taleri" are în chimir. Autoritățile bisericești din Țară ar trebui să caute printre preoții lor oameni, care pe lângă cunoștința meserii lor pot fi adevărați doctori sufletești, preoți cu sentimente frumoase românești, care între botezurile și înmormântările din parohie, continuă să se instruiască, preoți cari prin demnitatea și înfățișarea lor știu să impună respectul, stima și dragostea credincioșilor înainte de a spune o vorbă. Aceia care s'ar dovedi că îndeplinesc aceste condiții și calități și ar accepta sarcina de a menține religia și cultura noastră printre Românii din America, ar putea fi supuși unui curs special pe lângă una din școlile normale dela noi, în care să li se predea elementele necesare de pedagogie. Acest curs sumar le-ar da posibilitatea să-și poată îndeplini sarcina de învățători, sau institutori ai tineretului din America, urmând ca ajunși acolo, mânați de interes, să se poată pune în scurt timp la curent cu metodele perfecționate americane, pe care să le studieze și să le adapteze în predarea limbei române, geografia Țării, istoria naturală, religia și ceva din literatura noastră.

Dacă în America ar fi astfel de preoți, ei nu ar întârzia de a funcționa în calitate de "Conducători firești ai Poporului" fără a începe prin a se intitula așa. Prin pilda lor proprie și co-

ordonarea muncii lor, ei ar propovădui armonia și buna înțelegere între frați, ar prevedea tendințele greșite și atrage din timp atenția asupra lor. Cu astfel de oameni biserica greco-catolică din Dayton nu ar fi fost vândută Rutenilor și nici cea din Cleveland cedată episcopului catolic, părintele Lucaciu a ales pe cel mai bun dintre rele: în loc de a lăsa biserica lui în voia soartei și de râsul Americanilor a cedat-o aceluia care azi se îngrijesc de dânsa și-și dau tot interesul ca să-și îndeplinească menirea pentru care a fost clădită.

Autorul rândurilor citate spunea că preoții nu au de lucru decât câte-va ore pe săptămână și are perfectă dreptate, căci afară de serviciul de Duminică sau din sărbători, vre-un acatist, — care-l costă pe Român cămașa de pe el, — nu fac nimic. Se uită la copii Românului, care după ce se înapoiază dela școala americană ies în stradă și se joacă; se uita la ei și nu se gândeste a întruni pe părinți și a le propune să adune acești copii în sala vre-unei societăți și cu bunătate să-i învețe că înainte de un Washington sau Lincoln, în țara părinților lui au trăit Washingtoni ca Mihaiu Viteazul, Ștefan cel Mare, Tudor Vladimirescu, etc. Nu numai că nu l-ar costa vre-un ban, dar părinții ar fi gata să-l ajute.

Aici e locul a spune că în ce privește școala românească în America nu s'a făcut aproape nimic. Abia în toamna anului 1921 s'a deschis o școală “Regele Ferdinand” în orașul Indianapolis. Mișcarea a pornit exact pe calea descrisă mai sus, învățător fiind un baptist, student la teologie și care deși funcționează ca preot nu e recunoscut. Deși acest început a fost primit cu bucurie și entuziasm de către membrii parohiei din Indianapolis, autorul a avut deziluzia să fie informat că acest, — să-i zicem preot, — la baza unui asemenea început “desinteresat” nutrește alte intenții; ar fi o adevărată fericire dacă informațiile mele s'ar dovedi inexacte. Vestea deschiderii acestei școli a deșteptat interesul celorlalte centre românești, la Detroit și Alliance punându-se în discuție formarea unei alteia.

Bisericile românești din America sunt așa de departe de Țară, că ele ar necesita prezența unui șef ierarhic, trimis din România și care ar trebui să supravegheze, îndemne și conducă

preoții din diferitele centre. Este clar că prezența unui șef ortodox și a altuia greco-catolic se impune chiar în cazul când preoții ar fi oameni îndeplinind condițiile și calitățile descrise mai sus: ar fi cel puțin 24 preoți cu aceleași îndatoriri și aceleași drepturi, cu dragostea sinceră de a lucra în armonie. Ori așa ceva nu ar fi posibil decât în cazul când ar exista o autoritate centrală, care să coordoneze acțiunea lor, care să poată aplană sau împiedeca vre-un eventual incident, dintre preoți, sau dintre unul din ei și mireni, un șef care să poată face față și lua apărarea atacurilor rău-voitorilor, fiindcă și acolo există neghină românească.

Dacă autoritățile, în a căror sarcină cade mântuirea sufletelor Românilor din America, vor trebui să-și dea toată osteneala în a alege și apoi **cerne** solii lor, ce vor fi trimiși peste Ocean, aceste autorități vor trebui să-și dubleze atenția și încordarea când va fi vorba de alegerea șefului, căci dacă acesta nu va fi sincer, nu-și va înțelege datoria lui și nu va fi în stare să-și îndeplinească cu prisosință chemarea, va împiedeca și pe cei cu tragere de inimă să-și înfăptuiască planurile.

Românii din America au cerut încă de acum câți-va ani ca autoritățile bisericești din Țară să se intereseze de preoții români de acolo; până acum acestea nu au făcut nimic, convinse fiind că "răbdarea Românului e mare". Dar și ea are o margine și dacă într'o bună zi vom afla că și celelalte biserici românești vor avea soarta celor din Dayton, să se știe că vina nu va fi a credincioșilor, care le-au clădit în adevăr cu sudoarea frunților lor spre a lăsa monumente de pomenire românească peste țări și mări, ci acelorora, care erau chemați să le stăpânească, dar căroră le-a fost teamă că aceasta e o datorie peste puterile lor.

EVREII ROMÂNI ÎN STATELE UNITE.

D EȘI DESPRE Românii din America până acum nu au apărut decât cel mult câte-va articole de ziar sau reviste, fie o broșură sau două, încă nu s'a scris nici atât despre Evreii Români de peste granițele Țării. Autorul, fără a caută un motiv de laudă, crede a fi primul, care nu a trecut cu vederea aceasta chestiune. Publicul român va găsi în rândurile de mai jos amănunte, care dacă nu-l vor surprinde, cel puțin îi vor da puțin de gândit asupra acestei rase, atât de prigonită de toate popoarele "cu o conștiință națională".

Persoanele, care s'au mai ocupat de chestiunea Românilor din America, nu au avut despre Evreii Români de acolo decât cuvinte foarte puțin măgulitoare. Spre exemplu un scriitor, autorul unei broșuri, susține că primii emigranți români au fost aduși de "agenții jidani", iar mai departe că "îndată ce s'au stabilit 20 de Români într'un oraș, s'a și ivit Ovreiul cu crâșma, biletele de vapor, casa de schimb, etc., trăind din munca emigrantului și exploatându-l". Dacă ar fi adevărat că "Ovreiul" l-a adus în America pe primul emigrant român, asta denotă că "Ovreiul", — emigrant și el, odată ce a găsit în noul continent un fel de viață, care oferea avantajii egale pentru toți, ori cine și de ori unde ar veni aceștia, și-a amintit că acolo de unde plecase, mai lăsase în urmă și alți semeni de ai lui, fie ei chiar creștini, care erau aproape tot așa de persecutați și sufereau tot așa de adânc ca și acest "Ovreu". El i-a scris Românului că în America e bine și că acolo și-ar putea agonisi cel puțin traiul; dovadă că la urma urmelor această nație nu e așa de egoistă precum și-o închipuie unii.

Cât despre afirmația că Evreul este acela care și-a deschis prăvălia în mijlocul emigranților români nu e prea exactă nici ea. Un recensământ sumar va dovedi că majoritatea caselor de schimb și a prăvăliilor frecventate de Români aparțin tot compatrioților lor creștini. Se poate că primii emigranți debarcați

în America să fi preferat a-și procura cele de trebuință dela prăvălia vre-unui Evreu ce se întâmplase să știe românește. Pe acea vreme emigrantul nu avusese prilejul să învețe nici cele câte-va cuvinte, care formează dicționarul lui englez pe tot timpul șederei în America. Negustoria e una din principalele calități, ca să nu zic ocupații, ale rassei semite așa că dacă emigrantul român a descoperit-o și a intrat în prăvălia Evreului, ce se întâmplase să fie și el român, vina nu e a nimăru: o simplă coincidență!

O cercetare imparțială a chestiunii, dovedește că emigrarea Evreului-Român a început cu mult înainte de emigrarea compatriotului său creștin. Când au ajuns Românii în America, Evreii veniți din aceeași țară, — cel puțin unii din ei, — erau deja oameni cu stare; cei mai mulți tocmai porniseră pe drumul prosperității, deschizându-și prăvăliile pe la marginea orașelor. Aci s'au întâlnit Evreul cu Românul și, — în multe cazuri s'au legat prietenii.

De sigur că majoritatea cititorilor acestei lucrări cunosc unele din cauzele emigrării Evreilor-Români în America. Deși în România nu au fost niciodată pogromuri contra Evreilor, — cum au fost cele din Rusia, — deși în România Evreii nu au avut nici când de suferit persecuțiile fraților lor din Ungaria, totuși, — până în anii din urmă, — la noi în Țară există credința că acest popor fără patrie nu ar putea nutri în sufletul lui nici un fel de sentiment național, că ei nu s'ar putea atașa în mod sincer de țara în care trăesc.

Nu e intenția mea de a intra în discuția acestor bănueli care le avem nu numai noi Românii ci și alte popoare, în trecut însă ași putea spune că diferența de religie nu pare a fi motivul principal: cu toate relele și neajunsurile suferite de pe urma lor, azi noi nu avem sentimente de ură față de Musulmani, deși diferența dintre religia lor și cea creștină nu e mai mică decât aceasta din urmă și cea mozaică. Credința noastră despre și sentimentele noastre față de Evreii Români se pot atribui faptului că nu am căutat să-i studiem puțin, nu am căutat să vedem dacă în adevăr există o bază serioasă pentru a justifica atitudinea noastră.

Deși de secole mii de Evrei au căutat adăpost în Țara noastră, pentru noi totdeauna Evreul a rămas Evreu. Copilul de Evreu născut din părinți, — ce și ei se născuseră și crescuseră în țară, — era privit ca străin... poate mai puțin, fiindcă în țara pe care el o consideră drept patria lui avea multe datorii și foarte puține drepturi; în orice încercare a lui de a-și îmbunătăți situația, piedici legale îl opreau. Nu voi insista mai mult asupra acestor chestiuni acum când greșala a fost reparată, acum când și unii și alții ne dăm silința a uita trecutul, dar desigur că publicul român ar dori să știe ce i-a făcut pe majoritatea Evreilor din toate țările să emigreze în America.

Trei sunt motivele principale: nenumăratele șanse în comerț și industrie, libertatea care o are ori ce națiune în America, și ușurința cu care pot deveni cetățeni, bucurându-se de toate drepturile. Prima cauză nu intră în cadrul acestei lucrări, iar în ce privește ultima e destul a spune că după 5 ani de ședere continuă în Statele Unite, orice emigrant, — inclusiv Evreii, — poate cere să fie naturalizat, devenind cetățean american cu dreptul de a exercita toate privilegiile civile și politice.

În ce privește libertatea de care se bucură Evreii în America, străinul, care caută să afle mai multe amănunte asupra ei, rămâne surprins. Orașul New York oferă un exemplu tipic. Aproape un milion de Evrei s’au stabilit în acest oraș și îi găsești în toate ramurile de activitate, ocupând pozițiuni dela cele mai umile până la cele mai importante. Majoritatea sunt americanizați și totuși asta nu-i împiedică a avea, — numai în New York, — peste zece ziare publicate în limba ebraică, apoi reviste, teatre, societăți, etc. E de remarcat că toți devin buni cetățeni; unul din cei mai renumiți judecători din New York este un Evreu și el e tot așa de apreciat de creștini ca și de frații lui de aceeași religie.

Acelaș lucru se petrece dela un capăt la celălalt al Americii: pretutindeni, — în centrele mari sau mici, — Evreii au organizațiile lor, presa lor și în general au ajuns la o situație materială relativ bună, fie în comerț, industrie sau chiar ca funcționari. Americanul, — cu excepția celui șovinist sau antisemit, — nu se plânge contra Evreilor și nici nu se teme de

existența unui pericol semit chiar când un Evreu, — cum a fost Henry Morgenthau, — a ocupat funcțiunea de Ministru Plenipotențiar al Statelor Unite. Ar fi multe de spus în ce privește libertatea, de care se bucură Evreii în America, însă spațiul nu-mi îngăduie să intru în detalii. Totuși cred că aceste câte-va amănunte vor da cititorului o idee asupra atracției deosebite ce oferă Noul Continent pentru Evreul prigonit din Europa.

Evreii Români au început să emigreze în America încă din anii 1880—1885; aproape cu 10 ani înaintea primilor Români. Numărul emigranților Evrei-Români a crescut continuu, ajungând maximul în anii 1902 și 1903, când plecau pe jos dela noi din țară până la vre-unul din porturile unde se putea imbarcă pentru America. Ei erau mai fericiți decât tovarășii lor creștini, pentru că pe acea vreme existau de mult în Statele Unite societăți de ajutor și organizații izraelite, care îi primeau, îi hrăneau, îmbrăcau, îi ajutau cu bani și le și găseau de lucru. Mai ales a le găsi de lucru nu era greu fiindcă deși nu știau englezește, puteau să se înțeleagă foarte bine în limba ebraică și găseau cu ușurință o firmă izraelită doritoare a-i ajuta. Hărnicia Evreului nu o contestă nimeni și, oferindu-se să lucreze și pe cât de puțin, se înțelege că nu le-a fost greu să-și asigure traiul.

Astfel numărul Evreilor emigrați din România se ridică la suma rotundă de 75.000, la care dacă mai adăugăm și pe cei din Basarabia, — cam 25.000, — am avea azi aproximativ 100.000 de Evrei-Români în Statele Unite. Majoritatea acestora, sunt cetățeni americani și de sigur că nu se vor mai înapoia în Țară decât poate ca să-și ia vre-o rudă sau pentru o vizită.

În număr mic ei sunt răspândiți pe toată întinderea Statelor Unite, însă mai jos voi indica orașele unde Evreii-Români sunt stabiliți în număr mai însemnat:

New York	cam 40.000
Chicago	cam 25.000
Philadelphia	cam 20.000
Buffalo (N. Y.)	cam 5.000
Pittsburgh	cam 5.000
Baltimore	cam 5.000

E greu de a da cifre absolut corecte, însă acestea sunt destul de exacte pentru a arăta nedreptatea celor care susțin că și în America Evreii au “exploatat” pe Români. Cititorul va observa că în statul Ohio, — cel mai însemnat centru românesc din America, — Evreii-Români sunt așa de puțini la număr că nu s'a putut stabili o cifră și pentru ei.

Cu energia și cumpătarea clasică rasei lor, mulți din acești Evrei-Români, — care acum 30 de ani au debarcat în America fără o centimă, — azi au ajuns oameni bogați, cetățeni respectați de comunitate, unii ocupând situațiuni ce pot fi invidate de ori cine. În statele industriale ca Illinois și Michigan, în fruntea câtor-va uzine importante se găsesc azi Evrei emigranți din România, pe când în Texas și celelalte state sudice, sunt mari comercianți sau angajați în industria petroliferă.

Unul din principalele motive care au făcut ca Evreii-Români din America să ajungă în scurt timp oameni cu o situație frumoasă, este că aproape toți emigranții au fost oameni cu cunoștințe comerciale și mai ales meseriși. Desigur că între cei 100.000 de Evrei plecați vor fi și câți-va, care încă abia sunt în stare să-și câștige traiul dela o zi la alta, dar numărul lor este infinit de mic dacă, păstrând aceiași proporție, am face o comparație între aceștia și Evreii emigrați din Rusia sau Polonia. Peste 50% din ei sunt meseriași, având reprezentanți în toate branșele industriale și de preferință croitori, blănari, lăcătuși, tinichigii, tâmplari, tapițeri, etc. Un număr însemnat sunt lucrători în fabrici, însă și felul lor de ocupație cât mai cu seamă plăta diferă mult de cea a emigrantului Român, a țaranului. Sunt mult mai bine plătiți, fiindcă sunt întrebuințați ca mecanici, strungari, în fabrici de mobile, de hamuri, etc.

Alți 40% din acești Evrei plecați dela noi din țară sunt azi comercianți în America. Aproape jumătate din ei sunt negustori engrosiști de articole de manufactură și stofe. Restul ori sunt vânzători, comiși-voiajori, ori au fost în stare să agonească în deajuns pentru a deschide atelierul său propriu sau un magazin. Pe lângă aceștia, Evreii-Români din America îi găsim în aproape toate profesiunile libere; după datele obținute de autor branșele care au atras cel mai mare număr, sunt următoarele:

Doctori	500
Dentiști	500
Avocați	300
Droghiști și Farmaciști	300
Arhitecți și Ingineri	150

Din aceștia un număr oare care au venit în America după ce își terminaseră studiile în Țară, sau la alte universități europene, cei mai mulți însă au studiat în Statele Unite și, — cum nu se sfiesc să o spună nici azi, — au răzbit numai grație energiei și perseverenței lor, învingând dificultățile materiale, cu care au avut de luptat în timpul studiilor. Veniți fără mijloace și neavând pe nimeni care să-i suporte în America, au trebuit să-și câștige traiul zilnic muncind ce puteau găsi, răbdând și mai mult, tot timpul având de luptat cu nevoia și lipsa. Azi mai toți au o situație frumoasă, unii și-au câștigat chiar renume; aproape zece Evrei plecați din România sunt azi profesori sau agregați pe lângă diferite universități și colegii americane. Voi enumera câți-va din cei mai de seamă în capitolul următor, în care voi vorbi de Românii care s'au distins în America.

Opinia noastră publică e de părere că Evreul e tot Evreu, ori de unde ar fi el; în America, unde sunt atât de mulți Evrei, — veniți din toate părțile globului, — cel ce susține o asemenea afirmație are ocazia să se convingă de inexactitatea ei. Americanizați ori ne-americanizați ei singuri se disting în Evrei-Români, Ruși, Turci, etc., întocmai cum și celelalte națiuni fac diferența între ele. Faptul că vorbesc o limbă comună, — ebraica, — nu-i împiedică de a face distincțiunea. Cei mai mulți și-au lăsat rude în țara din care au plecat și acest lucru îi ține legați de pământul, de locurile unde s'au născut și au copilarit. Am întâlnit câți-va, care nu mai au decât rude îndepărtate, care, — aș putea zice, — și-ar fi pierdut legătura cu România, țara lui, și cu toate acestea am rămas surprins când mi-au spus că sunt foarte mulțumiți de situația la care au ajuns în America, dar mai au o singură dorință: aceea de a-și petrece ultimii ani din viață în Țară!

Sentimentul național la Evreul Român, emigrat în Statele Unite și devenit "cetățean american"! Noroc că faptele vor-

besc dela sine, fiindcă altfel cititorul nu m’ar crede, acuzându-mă de prosematism. În altă parte a acestei lucrări vom vedea ce fel de sentimente nutresc Evreii Români din America față de țara lor de origine; de data aceasta voi da un singur exemplu. În New York, emigranții diferitelor națiuni locuiesc în centre sau cartiere și e dela sine înțeles că printre acestea trebuie să fie și cel evreiesc. În el există, — ca să zic așa, — un subcartier al Evreilor-Români; aci se găsesc prăvălii și restaurante românești. Vizitatorul va rămâne surprins să vadă firme ca acelea din România cu titluri: “La Ciobanul Român” și ciobanul român, între oițele sale și cu fluerul în mână, pare că privește la vlăstarele emigranților din cine știe ce oraș sau târg din Moldova, care se joacă jos în stradă. Un restaurant, — poate cel mai bun local românesc dela New York, — e cunoscut sub numele de “Restaurantul la Carmen Sylva”.

Nu sunt acestea dovezi că atât proprietarul cât și clienții majoritatea Evrei din România, — deși cetățeni americani, — încă se gândesc cu drag la țara lor și a părinților lor? Dacă nu ar avea nici un sentiment pentru România, nu și-ar alege ca firmă tocmai numele primei noastre regine, acei care au ajuns profesori universitari nu ar traduce poeziile și baladele românești în englezește, ci ar căuta să uite orice amintiri în legătură cu această țară.

Dragostea pentru România nu e un sentiment nou în inima Evreilor noștri din America, ea e însă mult mai mare acum când aud că fraților lor dela noi li s’au recunoscut drepturile și mai ales când le vin vești de sacrificiile ce le-a făcut guvernul pentru adăpostirea și îngrijirea Evreilor Ucraineni, pe care teroarea bolșevistă i-a făcut să-și caute refugiu și protecție în țara noastră.

Cele mai vechi organizații românești în America sunt acelea fondate de emigranții Evrei-Români. De îndată ce s’a strâns într’o localitate un grup mai mare, spiritul lor de organizare s’a și manifestat: au format o societate sau o comunitate. Azi există în America un număr mare de organizații Evreo-Române și ele sunt răspândite prin toate centrele unde Evreii sunt în

număr mai mare. Voi descrie pe scurt numai câte-va din cele mai vechi și mai de seamă.

Cea mai importantă din aceste organizațiuni este "**Uniunea Evreilor Români din America**" (The United Roumanian Jews of America), cu sediul la New York. În această "Uniune" sunt încorporate o sumă de alte societăți românești și numărul membrilor ei se ridică la 12.000; "Uniunea" are filiale în toate orașele mari din Statele Unite și Canada, întinzându-se până în insula Cuba. Scopul societății este de a îngriji de interesele Evreilor din România, cum și a celor din America, emanciparea lor politică și reabilitarea economică. Președintele "Uniunii Evreilor Români" este doctorul **P. A. Siegelstein**, originar din Iași și un medic foarte cunoscut în orașul New York, iar secretar e **Dr. Louis Diamant**, originar din Huși, avocat, fost profesor și o persoană care se bucură de mare popularitate atât printre compatrioții săi, cât și printre Americani.

O altă organizație evreo-română, care există de peste 36 de ani în America, este "**Prima Comunitate Română-Americană**" (First Roumanian American Congregation), o societate mai mult religioasă, fondată de vre-o 20 de credincioși. Numărul membrilor s-a urcat astăzi la peste 450, toți emigranți din România și în 1902 au achiziționat un local somptuos care a fost transformat în Sinagogă. Aci se roagă zilnic aproape 3.000 de credincioși, sala mare a sinagogei încapând cam 2.000 de persoane. Alături de Templu, în 1914, — din fondurile comunității, — au fost cumpărată o altă clădire, ce a fost prefăcută în școală ebraică. Peste 350 de copii, — băieți și fete, — majoritatea în mod cu totul gratuit, — învață religia, ebraica, biblia, talmudul, istoria, etc.

De mai bine de 14 ani a fost fondată o "**Casă pentru Infirmi**", în Brooklyn, cu un local splendid, în care un număr de 150 de Evrei fără deosebire de naționalitate, bătrâni sau infirmi, își pot trăi restul zilelor. Și să nu se piardă din vedere că peste 80% din membrii acestei instituțiuni împreună cu comitetul executiv, sunt Evrei-Români. Afară din New York, pe malurile pitorești ale râului Hudson e "**Casa Evreiască pentru Convalescenți**", care a fost fondată și aparține tot Evreilor Ro-

mâni. Acolo, cei săraci abia ieșiți din spital, sunt îngrijiți pentru un timp oarecare, până se restabilesc complet.

★ ★ ★

Din cele povestite mai sus se vede clar că și chestiunea Evreilor Români din America merită tot interesul nostru. Dacă azi 90% din ei sunt cetățeni americani, în mintea lor păstrează încă vie amintirea țării de unde au venit. Dragostea lor pentru România și-au manifestat-o până acum așa cum au înțeles-o ei, poate așa cum se putea, dat fiind modul cum erau priviți compatrioții lor din Țară.

Odată ce însă în urma ultimului războiu, au fost reparate greșelile din trecut și prin asta s'a aplanat și singura lor nemulțumire, Evreii din America nu așteaptă dela noi decât puțin interes, — ca să fiu mai precis, — o vorbă bună, spre a-și arăta iubirea și recunoștința lor pentru țara, de care sufletește nu s'au despărțit nici azi.

Impământinirea Evreilor din România încă e o surpriză pentru mulți Evrei din America, pe când alții sunt sub impresia că aceasta e o simplă promisiune și nu o realitate. În această direcție cei de peste Ocean ar trebui să fie informați de noi asupra adevărului, fiindcă legăturile de prietenie cu Evreii din America ne pot fi de folos și din alt punct de vedere:

Am văzut mai sus că mulți din acești Evrei au ajuns oameni cu stare, oameni cu influență. Cel ce știe că în America Evreii mănuiesc o mare parte din finanțe, comerț și industrie, și joacă un rol foarte important în pressă și chiar în politică, ușor va înțelege în câte direcții Evreii Români de acolo ar putea ajuta țara noastră.

ROMÂNII CARE S'AU DISTINS IN AMERICA.

DIN CELE POVESTITE până acum, cei ce nu au trecut Atlanticul ar rămâne sub impresia că pentru a întâlni Românii în America trebuie să-i cauți numai în centrele românești, — fie prin fabrici și mine, fie pe la țară, — pe când în celelalte părți n'a fost niciodată măcar picior de Român. Asta ar fi cu totul inexact, fiindcă Românii sunt răspândiți pe tot întinsul Americii: aproape în orice oraș găsești câte unul, ca cetățeni ai țării noastre sau naturalizați, și în cele mai diferite ramuri de activitate.

America încă nu a devenit țara titlurilor academice; ceia ce caută Americanul este numai scânteia, energia și cinstea. Multe din firmele mari industriale sau comerciale nu cer alte calități de la cei ce îi angajează. Educația amplotiatului i-o face firma, așa cum crede că e mai bine, în specialitatea în care l-a găsit că are aptitudini, astfel că omul să producă cât mai mult companiei.

Românul posedă cel puțin una din aceste calități, și la mulți aproape toate trei se găsesc așa de dezvoltate încât nu puteau să-l țină pe emigrantul nostru la aceeași muncă brută, cu care începuse în primele luni după debarcare. Câți-va din Români au simțit chemarea către o situație mai bună și au avut tăria de caracter de a răspunde acestui impuls. Studiind la școlile de seară, întrebuițându-și timpul liber în a-și însuși o sumă de cunoștințe noi și, în același timp lucrând spre a-și câștiga traiul, unii din pribegii noștri au obținut titluri academice și au ajuns la o situație frumoasă. Chiar în centrele românești, dat fiindcă țaranul emigrant nu învață multă englezească, se oferă ocazia ca din tinerii inteligenți și cu energie să se ridice oameni care să îmbrățișeze profesii libere ca doctori și avocați, spre a fi de folos coloniilor și să poată reprezenta pe Români în fața autorităților americane.

Dintre aceștia unii s’au distins între Români, alții nu s’au mulțumit numai cu atât, ci au căutat a se face cunoscuți și Americanilor din centru! în care s’au stabilit. Însuși Americanii au văzut nevoia de a ridica și educa pe câți-va din ei, mai ales în cazul instituțiilor financiare.

Românul plecase în America pentru a strânge bani, cu care să-și ajute familia și să-și plătească datoriile ce lăsase acasă. Înainte de războiu sumele trimise de emigrantul nostru prin băncile americane, ajunseseră la așa însemnătate că multe din bănci au găsit că era în interesul lor și în același timp ar acomoda și pe clienți în cazul când ar avea funcționari români. Azi o sumă de foști emigranți au ajuns pe această cale oameni bine. În centrele românești, băncile americane, care au cel mai mare număr de clienți români, au ca șef al agenției de schimb un Român. Vorbind foarte bine englezește și dând dovadă de cinste și pricepere, acești oameni își au viitorul asigurat în aceste bănci și majoritatea lor nu se vor mai înapoia în țară, unde nu se știe dacă ar fi ajuns vreodată la asemenea situație. Ei sunt iubiți și apreciați atât de șefii instituției, cât și de colonia românească. E destul să menționez pe Dl. Ioan Serb, care e la o bancă din New Castle, tot odată și președintele “Uniunii Societăților Române de Ajutor și Cultură”, a cărei activitate am văzut-o într’un capitol anterior.

Între medicii Români din Statele Unite sunt doctorii: **H. Ropcea**, **R. Vioreanu**, **G. Albu** și **V. Barbu**, toți stabiliți în statul Ohio. În această branșă, câți-va medici, — Evrei-Români, — au ajuns la distincțiuni cu totul deosebite. Drul **Israel Wechsler**, născut la Iași, e unul din medicii renumiți din New York. Universitatea “Columbia”, unde și-a făcut studiile i-a acordat medalia de aur pentru cea mai bună teză; azi Dr. Wechsler e profesor la aceeași universitate și medic-șef al spitalului “Vanderbilt”. În același oraș Drul **Mark Blank**, venit din Galați, e șef-chirurg la spitalul francez. Doctorii **Paul A.** și **Maxwell Siegelstein**, tatăl și fiul, originari din Iași se bucură de o reputație foarte frumoasă, având o numeroasă c’ientală americană.

Și doctorul Wechsler nu este singurul Român care s’a distins în același timp ca om de știință și profesor la o instituție

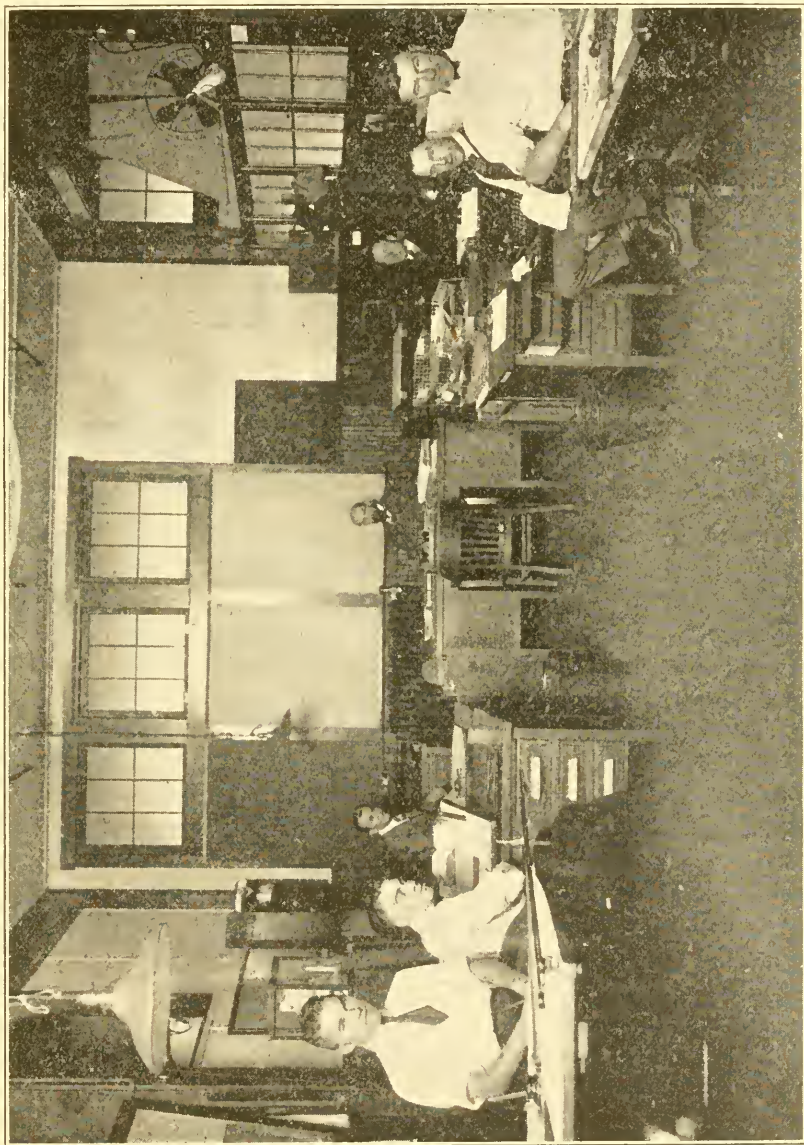
academică. Drul **A. Granet** și Dl. **Leon Feraru** sunt conferențieri la Universitatea Columbia din New York; doctorul **M. Eliscu** profesor la universitatea de medicină din St. Louis (Missouri). Emigrat din Iași, actualmente profesorul **Paul Klapper** e Decanul secțiunii pedagogice a Colegiului Municipal din New York și autorul mai multor lucrări în domeniul educației și pedagogiei.

Printre Români de seamă din Statele Unite, unul merită o deosebită atenție și el este doctorul inginer **George Bothezat**; pe acesta l-au înduplecat Americanii să vină la ei! Poporul American a căutat întotdeauna să aducă în țara lui toate somitățile, toate geniile și cei mai mari savanți: majoritatea cântăreților mari trăiesc în Statele Unite. Tot astfel se explică de ce marele savant german Steinmetz, ori inventatorul suedez Alexanderson, împreună cu mulți alții din toate colțurile lumii, își dezvoltă talentele sau geniul lor în America.

Domnul Bothezat, născut în Basarabia, descendent a unei vechi familii moldovenești, a făcut studii strălucite de inginerie la școlile mari din Europa, trecându-și teza de doctorat la Paris. La izbucnirea revoluției ruse, acest Român basarabean era profesor la Școala Politehnică din Petrograd și, când Ambasadorul American a părăsit Rusia, fiind luat sub protecția acestuia, dl. Bothezat a acceptat să treacă Atlanticul pentru a-și continua acolo lucrările sale. De fapt propunerea nu era o favoare pentru Dl. Bothezat, ci pentru Americani, care urmăriseră invențiile și teoriile acestui savant în domeniul aviației și prinseseră momentul de a aduce încă un om se seamă în țara lor.

De îndată ce a debarcat Dl. Bothezat a fost numit Șef-Expert Aerodinamic la aerodromul din Dayton, cel mai mare și mai perfecționat aerodrom din lume, aparținând Ministrului de Războiu al Statelor Unite. Orice tip nou de aeroplan e supus calculelor și inspecției acestui Român, care are ultimul cuvânt în privința acceptării aceluia aparat pentru serviciul militar al aviației. Descoperirile savantului nostru sunt urmărite cu interes și în presa științifică europeană; chiar gazetele din Țară

Bireul de Construcții al Dlui Bothezat la Aerodromul din Dayton, Ohio.

au vorbit anul trecut de compatriotul nostru cu care ne mândrim de cealaltă parte a Atlanticului.

Dl. Bothezat este în serviciul guvernului și, după legile americane, postul ce-l ocupă "nu poate fi încredințat unui străin decât atâta timp cât nu există un cetățean american tot așa de capabil". Faptul că un străin se menține într-o astfel de situație în o țară, — aproape un continent, — de peste 110 milioane suflete, era ghimpe în inima autorităților. Ele a căutat a-l convinge că ar fi mai bine să devină cetățean american și Dl. Bothezat, ne mai putând rezista pledcării americane, s'a prezentat la New York, — la consulatul român, — spre... a-și reînoui pașaportul!

Printre Români din America avem și avocați, deși cei care s'au distins mai mult au fost tot Evreii, de pildă **Solomon Sufrin**, sau **Bennet E. Siegelstein**, care în mai multe rânduri au fost aleși reprezentați în Adunarea Legislativă a Statului New York.

România se găsește reprezentată în America și în domeniul Artelor și când spun aceasta nu mă gândesc la "orchestrele naționale", ce înveselesc serbările populare din centrele românești, ci la artiștii români care s'au făcut cunoscuți Americanilor și sunt apreciați nu numai de ei, dar și de străinii vizitatori. D-na **Alma Gluck**, soprano la Opera Metropolitană din New York, s'a născut în România. D-na **Aurelia Chitzu-Arimondi** e proprietara unuia din cele mai bune conservatoare de muzică din Chicago. Printre pictori sunt dnii **Popini**, caricaturist și **Pa-leologu**, pictor decorator; dl. **George J. Zolnay**, originar din București, e un sculptor cunoscut în America, fiind autorul mai multor monumente în câte-va orașe din Statele Unite și președintele Clubului Artistic din Washington. Plecat din Țară acum 30 de ani Dl. Zolnay a devenit cetățean american; cu toate acestea în atelierul său încă mai păstrează pe birou un steguleț tricolor, iar pe un perete o fotografie în care după atâția ani tot se mai distinge portretul acestui sculptor american în uniformă de "Roșior" român.

Acestea sunt suficiente exemple pentru a dovedi că la urma urmelor Noul Continent nu este colțul de pământ care adă-

postește numai pe plugarul pribeag, mânat de nevoi. Acest țărăn s'a făcut apreciat de șefii lui străini prin energia, cumpătarea și spiritul lui blând. Însă în aceeași țară — unde, împreună cu baștinașii, toate națiile de pe glob s'au luat la întrecere pentru a ajunge cât mai bine și mai ales cât mai sus, — geniul și talentele românești s'au manifestat în mod cu totul surprinzător, iar în unele cazuri chiar a învins pe toți ceilalți contestanți.

PARTEA A DOUA.

La Washington.

A PROAPE FIECARE străin care vizitează Statele Unite, înainte de plecare își pune o întrebare curiosă: Ce i-a făcut pe Americani să-și stabilească Capitala la Washington, — un oraș cam cât București, — și nu la New York, ce e mai mare chiar decât Londra? Mi-am pus-o și eu această întrebare și am căutat să obțin explicația din gura unui american care ar putea să-mi dea un răspuns inteligent fără a zâmbi, în cazul când chestiunea mea ar fi prea banală. Intr'o bună zi am făcut-o și răspunsul e așa de clar că merita a fi pus pe hârtie:

“Pentru ca banul să nu joace vre-un rol în politică”. New York-ul fiind prin excelență orașul băncilor. Acum, dela un capăt la celalalt al Statelor Unite e distanță de șapte zile cu trenul; dela New York la Washington numai 6 ore!

Călătoria noastră în Statele Unite a avut de scop de a face vizita centrelor locuite de Români și nu s'ar cade să ne imbarcăm spre Țară mai înainte de a trece și pe la Washington și a vizita și acel colț de pământ românesc, care se cheamă “Legățiunea Română”.

Această vizită are și ea peripețiile ei, căci iată ce mi-a povestit prietenul Silișteanu, om de toată încrederea:

“Ca Român și, având o chestiune importantă de rezolvat, m'am hotărât prin Ianuarie 1921, a mă duce la Legățiunea noastră dela Washington. După căutarea adresei prin cartea de telefon și după multe întrebări și indicații ajung în fața unei case cu vre-o 12 etaje, care, — în mijlocul caselor relativ joase, ce o înconjoară, apare ca un turn al lui Babel. Mi se indicase că “înăuntru” e legația noastră și, — încredințat de servitorul dela ascensor, de autenticitatea informațiilor mele, mă hotărâsc a intra în cușca lui spre a lua drumul spre acoperiș. Observ că nu sunt singur: doi chinezi par avea aceeași destinație ca și mine! Servitorul negru, doi adepți ai lui Confucius și eu Român . . .

"Dar n'am timp a cădeă pradă gândurilor, fiindcă servitorul mă invita să mă despart de "tovarășii mei de ascensor." Legația e "la al patrulea". Rămăsei în fața unui coridor. La dreapta pe o ușe o inscripție care chiar dacă n'aș fi știut englezește, cu tot guturaiul meu, tot aș fi înțeles-o; la stânga, pe o altă ușe, sunt indicate orele de primire ale unui doctor de băătă-turi!

"În nedumerirea mea, îmi inchipuiam că servitorul, om glumeț, văzând spiritul resemnat în care îmi acceptam diferitele situații, o fi vrut să se amuze pe socoteala mea. Dar iată-l că se coboară și, văzându-mă tot unde mă lăsase îmi aruncă o ultimă mână de ajutor: "A doua ușe la stânga". Inviorat, fac câți-va pași, oprindu-mă în fața unei uși cu numărul "402" vopșit de geamul mat. Aci trebuie să fie. Bat și mi se deschide.

"Privirea mea mi se oprește asupra unei lăzi mari, așezată între ferestrele dela stradă. Oh Doamne! Aci e lagția română: banda tricolorului nostru, trasă pe mijlocul lăzei, îmi risipește orice urmă de bănuială; în dosul ușei mai e alta la fel cu tovarășea din față. Cât de fericit m'am simțit în birourile reprezentantului român la Washington! Pe pereți, prinse în cuie, chipuri în culori, înfățișând roșiori, artileriști, jandarmi, etc., în uniforme în care au luptat la 77. Oh da! imediat m'am simțit ca la mine acasă, aproape uitându-mi scopul venirei mele. Vechi amintiri de prin liceu îmi sunt sugerate de un dulap colosal, lipit de unul din pereți: ce asemănare grozavă între acesta și dulapurile înșirate pe cheiul Dâmboviței și câmpul lui Braun, prin care scotoceam în căutarea unei juxte pentru câți-va gologani, economisiți cu sacrificiul cornurilor "din recreație".

"La dreapta ușei, — tot la dreapta, — privirile îmi sunt magnetizate de un paravan, care se opune privirilor indiscrete, către acel colț al camerei: printr'o curioasă asociație de idei gândurile îmi readuc în minte amănuntele debarcării din ascensor, dar furând o privire, mă conving că bietul paravan ascunde numai un inocent spălător.

"Mă primește d-nul N. H. Lahovary. Însărcinatul cu Afaceri, care în mod delicat, mă lasă a înțelege să fiu cât se poate de concis; D-sa e singurul funcționar al legației și în consecință e extrem de ocupat. — de altfel chiar înainte de a-i fi făcut

cunoștința, auzisem de energia, conștiinciozitatea și calitățile deosebite ale acestui sol al României. Îi spun că am venit cu o chestie foarte importantă și, după primele mele fraze introductive, cu o amabilitate captivantă, D-nul Lahovary deschide o ușă, care dă în biroul Șefului misiunii, poftindu-mă înăuntru. În fața unui asemenea lux la legăția noastră, intru sfios, urmat de d-nul Însărcinat cu Afaceri, care închide cu îngrijire ușa după noi: — nedorind probabil ca restul “personalului” să împărtaşească confidențele mele.

“Aci sunt confruntat în fine cu tablourile Regelui și Reginei noastre, cum și chipul lui Mihailu Viteazul. Mobila, — un covor, birou și patru scaune, — prezintă semne evidente de americanizare . . .”

Cu toate că îl cunosc pe prietenul meu Silișteanu ca om glumeț, spre marea mea mirare, și altă lume care fusese în persoană la legăție, mi-a confirmat cele de mai sus, deși nu cu aceeași vervă. Unii chiar nu se sfiau de a-și exprima desiluzia lor, neînțelegând cum de este cu puțință ca noi, — țara de 18.000.000 de suflete, cu aproape 200.000 de mii de supuși în Statele Unite, — să avem o legăție numai în doua odăite între cer și pământ. Pentru a putea justifica aceasta, ei îmi dădeau ca exemplu celelalte legății ale țărilor noastre vecine, care nu au nici pe jumătate bogățiile noastre și a căror valută, — față de dollar, — era egală, sau inferioară leului românesc; îmi dădeau ca exemplu Polonia care are un adevărat palat pe una din cele mai frumoase străzi ale Washington-ului.

Tocmai pe vremea asta, pela mijlocul lui Ianuarie 1921, ca din senin, ziarele americane, mari și mici, fură cuprinse de un interes neobosit față de România. Toate ziuașele, prin notițe scurte, unele însoțite de fotografii, anunțau sosirea în curând în Statele Unite a princepelui și princesei Anton Bibescu, ginerile și fiica fostului Premier englez în timpul și la declararea războiului mondial, Herbert Asquith, — care veneau la Washington unde prințului Bibescu i se încredințase misiunea să reprezinte România în calitate de Ministru Plenipotențiar.

Numai în America se pot ceti titluri așa de sugestive ca: “Ginerele lui Asquith, Ministrul României la noi”; “Un Prinț ca trimis al României”, “Fiica vestitei scriitoare engleze, Margot

Asquith, în cercul diplomatic din Capitală" și alte titluri în acelaș gen. Ca toată lumea, citeam și eu anunțurile vestind sosirea Ministrului României și faptul că numele acestuia era legat, când de una din cele mai importante figuri ale oamenilor de Stat englezi din timpul războiului mondial, când de scriitoarea contemporană, care a făcut cea mai mare vâlvă în cercurile sociale engleze prin publicarea autobiografiei sale, mă făcea să mă gândesc mereu cum va putea acest om să se instaleze în birourile ce-l așteptau la Washington, ce vor zice colegii săi străini sau demnitarii americani, când pentru a ajunge la legatie vor trebui să treacă prin asemenea peripeții.

Ori care ar fi fost aptitudinile, calitățile sau planurile Ministrului României, era clar că în asemenea birouri acesta nu putea lucra, căci este un lucru stabilit în America și anume că pentru a progresa în absolut orice fel de afacere trebuie să te impui, radiind prosperitatea.

La 29 Ianuarie 1921 presa americană, dela Atlantic la Pacific anunță sosirea la New York a Ministrului României, care urmă să plece imediat la Washington spre a-și lua postul în primire.

Sosirea prințului Bibescu era cu atât mai importantă cu cât dela războiul mondial, din 1914—1918, Statele Unite ale Americii de Nord au devenit țara către care se îndreaptă privirile lumii întregi, Washington-ul începând să joace un rol fără precedent din punct de vedere diplomatic. Aci își trimisese-și toate țările de pe glob, și mai ales cele din Răsăritul și din Centrul Europei, oamenii cei mai capabili, reprezentatii cei mai de încredere. Se înțelege deci că sosirea ministrului român prezintă un interes deosebit atât pentru colegii săi, cât și pentru guvernul pe lângă care fusese acreditat.

Rolul pe care îl joacă presa în America nu se întâlnește în nici o altă parte a lumii. Acolo presa creiază simpatia opiniei publice într-o chestiune oarecare, presa urecă pe o persoană la cele mai înalte funcțiuni și tot aceiași presă poate doborâ pe cineva; președintele Harding e fost ziarist și proprietar de gazetă! Inșă presa americană e controlată de Evrei și, fie din rea voință, — deși mai rar, — fie din cauză că nu erau informați de loc, sau inexact, până în 1921 ziarele americane vor-

beau rar despre țara noastră. Când o făceau însă, era în majoritatea cazurilor, ca să ne ponegrească, expunând cititorilor lor până în cele mai mici detalii defectele noastre.

Indatoriile prințului Bibescu, ca reprezentant al României, erau felurite și importante. Pressa, care l-a primit cu bunăvoință, dela început n'a scăpat din vedere a-i atrage atenția asupra unora dintre aceste îndatoriri, fiindcă abia ajuns în capitala Statelor Unite, la 6 Februarie, cel mai cetit ziar din localitate, “Washington Post”, care totdeauna a susținut vederile partidului republican American și ale Președintelui Harding, publică un articol în care e indicată cea mai grea și mai delicată dintre aceste îndatoriri. Articolul este interesant și prin felul cum știe pressa americană să ureze “bun sosit” reprezentantului unei țări străine: Iată traducerea lui:

“Sosirea prințului Anton Bibescu, împreună cu inteligenta sa soție, fosta Elisabeth Asquith, spre a reprezenta România la Washington în calitate de Ministru Plenipotențiar, e bine-venită pentrucă în reorganizarea relațiilor externe ale Statelor Unite de către noua administrație, atitudinea României, ca un factor important în situația internațională, e un punct cât se poate de serios.

“Nu există cuvânt de îndoială că România, până în ultimul timp, a fost privită de puterile Antantei, — și mai ales aci în America, — drept o cantitate aproape neglijabilă și că serviciile și sacrificiile ei în timpul războiului din urmă nu au fost răsplătite așa cum se cuveneau, întocmai ca și ajutorul oferit cauzei aliaților dela semnarea armistițiului în Noemvrie 1918.

“La dreptul vorbind, la conferența păcii dela Paris, ea a fost tratată mai curând ca un apelant la dărnicia marilor puteri, strânse în jurul mesei verzi, decât ca o națiune care a luptat, și-a vărsat sângele, a fost prefăcută în ruină și devastată pentru salvarea noastră și care a ajutat în masură destul de mare la schimbarea sartei războiului în favoarea noastră.

“Nici chiar prezența la Paris a încântătoarei Regine Maria, una din principalele eroine ale războiului mondial, n'a reușit a convinge Antanta de datoria ei față de România, ori a înlătură prejudiciile ce se formaseră contra ei. Probă evidentă este faptul că, atunci când România, sub presiunea nevoiei imediate de a se apăra contra bolcevismului, s'a văzut nevoită a intra în Ungaria spre a răsturna dictatura sângeroasă a bolcevistului Bela Kun, ce întronase la Buda Pesta un regim de feroare, masacru, tortură și jaf, deși guvernul din București era încurajat în acțiunea sa de către simpatia și admirația opiniei publice a popoarelor aliaților, plenipotențiarilor lor nu numai că condamnau aceasta dar amenințau România și cu boycott-ul economic.

“Azi situația s'a schimbat cu totul. Toate fortificațiile prin care congresul dela Paris a căutat să stăvilească răspândirea bolcevismului, s'au aratat a fi tot așa de efective ca și întreprinderile Admirăului Kolchak, ale Generalului Denikin, Baronului Wrangel și alți

conducători ruși anti-Roșii, ce fuseseră ajutați și subvenționați de aliați cu scopul de a răsturna cruda și tiranica dominație bolșevică a Juntei din Moscova.

"Marile puteri au încercat toate metodele posibile spre a preveni pericolul bolșevist, ce amenință întreaga civilizație a lumii, și acest pericol azi e mai mult de cât oricând coșmarul tuturor oamenilor de stat capabili și cu vederi largi, cum și a marilor conducători a finanțelor și industriei internaționale.

"România, prin forța împrejurărilor și datorită înțelepciunii sale s'a arătat a fi sentinela și prima linie de apărare a tuturor țărilor apusene și a civilizației noastre, contra bolșevismului Moscovit și a înaintărei acestuia către Apus și în jos spre Constantinopol.

"Napoleon avea obiceiul de a proclama că Stambulul și Dardanelele constituiau cheia lumii. Aceasta era și părerea marilor puteri, a căror opunere ca vre-una din ele să stăpânească această poartă a Mării Negre este adevăratul motiv al menținerii Turcilor pe malurile Bosforului cum și pe coasta europeană a strămtorilor. În 1876 Anglia nu era departe de a declara războiu Rusiei, ale cărei armate erau aproape la porțile Constantinopolului, numai pentru că nu ar fi admis cu nici un chip ca vestita capitală a Bizanților să cadă în mâinile Rușilor.

"Pe acele vremuri domnea în Rusia Alexandru al II-ea, liberatorul sclavilor și om cu principii liberale, cu vedere umanitare. Azi Rusia își întinde din nou mâna spre Stambul; nu însă mâna unui guvern civilizat, ci mâna juntei bolșeviste dela Moscova, mâna plină le sângele masacrului a sute de mii. — nu, — a milioane de bărbați, femei și copii, brațul care să răspândească în lumea întreagă domnia a torturei, a jafului și a negării oricărei legi dumnezeiești sau omenești; să ștergă de pe fața pământului orice religie și civilizația secolului al XX-lea sub orice formă ar fi ea.

"Singura stavilă în drumul lor e numai România. Atât timp cât ea se va menține pe poziție, vechiul ei dușman, Bulgaria, va fi în afară de orice pericol al armatelor roșii ale lui Lenin și Trotsky, mai ales dacă se contează și pe ajutorul Serbiei. Amândouă aceste țări au ochii ațintiți asupra României. Aceste trei regate, dacă ar fi ajutate de marile puteri cu materialul de războiu și creditele necesare, ar fi în stare să împiedice cu tărie înaintarea hoardelor bolșeviste spre Constantinopol."

Articolul în chestiune, după ce arată că și Polonia, care se teme de o invazie bolșevistă similară cu cea din 1920, în cazul unei asemenea situații își așteaptă salvarea tot în ajutorul României, continuă:

"E foarte adevărat că Polonezii nu sunt în cele mai bune relații de prietenie cu România, divergențele lor fiind în mare parte de natură economică, însă nevoia de a face cauză comună contra bolșevismului rusesc va nivela aceste diferențe.

"Până acum România n'a dat nici o atenție avansurilor juntei Lenin-Trotsky, care deține în beciurile Kremlinului, la Moscova, toate giuvaerurile Coroanei cum și o sumă importantă a tezaurului românesc, aparținând instituțiilor publice, organizațiilor religioase, bisericilor, episcopilor, băncilor particulare și de stat, cum și averile și giuvaerurile familiilor bogate din regat; ele fuseseră transportate la

Moscova, pe timpul Țarului Nicolae al II-a, spre a le scăpa de invazia Germanilor și Austriacilor din 1916.

“Junta dela Moscova s’a oferit să inapoieze intacte toate aceste comori, în cazul când România va recunoaște oficial regimul Lenin-Trotsky și va încheia un tratat de alianță și comerț, prin care s’ar permite propagandiștilor comuniști admiterea sau libera trecere prin țara Regelui Ferdinand; comuniștii sunt excluși din România cu toată rigurozitatea. Până acum România a rămas neinduișată la toate avansurile amicale dela Moscova, preferând să-și sacrifice tezaurul rămas sub bolțile Kremlinului înainte de a renunța la situația ei de forță înaintată al apărării civilizației contra bolcevismului.

LEGAȚIUNEA ROMÂNIEI LA WASHINGTON
1607 — 23rd Street N. W.

“Singurul adevărat ajutor pe care l-a primit România până acum, a fost numai din partea Franței, care pe cât a fost și ea în stare a ajutat-o cu ofițeri, material de războiu și alte provizii; Franța n’a pierdut nici o ocazie de a-și manifesta simpatia către poporul român.

“Pe măsură ce se va schimba situația se poate ca și Anglia să urmeze exemplul Franței. Dar actuala administrație dela Washington s’a arătat cât se poate de puțin amicală față de România, după senzaționalul incident dintre Primul Ministru Brătianu și Președintele Wilson, la conferința Păcii dela Paris, în ultima zi din Mai 1919.

“Regele Ferdinand, s’a folosit de situația creată de războiul mondial spre a-și redobândi mănoasa provincie a Basarabiei, teritoriu ce totdeauna a fost românesc, în mod arbitrar de Rusia, o răsplătă

nemeritată pentru ajutorul ce România îl adusese armatelor rusești, scăpându-le cu un an mai înainte de o înfrângere desăvârșită de către Turci, în lupta dela Plevna. România n'a făcut decât să recucerească o provincie a sa, Basarabia, care îi fusese furată și a cărei populație e 80% românească. Deși unirea fusese recunoscută de Franța, Anglia Italia și Japonia, totuși Președintele Wilson singur a refuzat să se asocieze părerii celorlalte puteri.

"Reîncorporarea Basarabiei la România nu se potrivea cu planurile sale despre cum ar trebui împărțită această porțiune din Răsăritul Europei. Mai mult decât atât, prejudiciile sale contra României au fost accentuate de cearta cu Primul Ministru Brătianu, care, în mod firesc, s'a simțit jignit și a refuzat net pretențiile Președintelui de a dicta diferite măsuri relative la administrația internă a României, ca și cum aceasta ar fi fost la Paris un inamic învins și nu un aliat al Antantei, care a luptat în mod cavaleresc pentru cauza ei.

"Dacă azi (Februarie 1921) Lenin și Trotzky au îngrămadit la granițele României și în special ale Basarabiei, o însemnată armată bolcevistă, obligând pe Regele Ferdinand să mențină sub drapel un număr corespunzător de trupe românești, este din cauză că Rușii au fost induși să creadă că Statele Unite nu ratifică sau aprobă ca provincia în chestiune să rămână sub culorile românești și că regele României va fi deci obligat a predă provincia în mâinile domniei bare a lui Lenin și Trotzky.

"Una din primele datorii ale prințului Bibescu va fi să intervină pe lângă noul guvern dela Washington spre a obține schimbarea politicii lui Woodrow Wilson și a atitudinii așa de puțin amicală față de România, fapte ce au servit numai la încurajarea dușmanilor acestei țări. După aceia trimisul român va putea atrage atenția președintelui Harding și a parlamentului american asupra serviciilor ce țara sa le-a adus și le promite în viitor pentru apărarea civilizației contra bolcevismului rusesc.

"Prin al Bibescu este eminamente omul căruia să i se încredințeze astfel de misiuni. Eduard al VII-lea, — un bun cunoscător de oameni, — avea cele mai bune păreri despre el, arătându-i bunăvoința și prietenia sa decâteori i se ofenea ocazia, invitându-l aproape continu la Windsor și Sandringham. Regele Angliei a făcut ca prințul Bibescu să fie transferat dela Paris la Londra, etc."

Deși puțină lume din America cunoaște istoria și situația actuală a României, totuși printre cei puțini sunt și din aceia, care, ca autorul acestui articol, — probabil un membru al partidului republican ce se ascunde sub "Ex-Attache", — o cunosc în toate amănuntele, posedând și o viziune clară a pozițiunii noastre internaționale.

Un articol ca cel de mai sus, publicat înainte chiar ca ministrul român să-și fi prezentat scrisorile de acreditare, îi da oricui să înțeleagă că: "Îți cunoaștem țara, Domnule Ministru, știm cine ești și ce ai făcut înainte de a veni la noi și mai știm și ce vânt te aduce prin părțile astea?"

Dar chiar dacă numai aceasta ar fi fost singura misiune a trimisului român, e evident că ea nu putea fi îndeplinită locuind la hotel și având birourile în două odăițe unde-va în oraș, cu numărul "402" vâpsit pe ușe. Din momentul sosirii sale la Washington, prințul Bibescu și-a dat seama că pentru a-și îndeplini menirea sa trebuia mai întâi să arate guvernanților americani că România nu e "o țară de operetă", care să-și aibă birourile pe acelaș coridor cu agențiile particulare de detectivi; că România, deși un simplu județ pe lângă dimensiunile Statelor Unite, este totuși "o putere" în mijlocul vecinilor săi; că țara noastră în nici un caz nu poate fi mai pe jos ca Cehoslovacia, Sârbii sau Polonezii.

Trebuia o legațiune, un local, care fără a fi luxos, să arate lumii că România nu e o companie dubioasă cu birourile la al 7-lea etaj și care, înainte de a da faliment, dispare fără urmă.

Dela existența unei necesități și până la satisfacerea ei, e cale lungă: găsirea unui local ce să poată fi amenajat ca legație prezintă greutățile ei și apoi mai era și chestiunea prețului acelui local, oricare ar fi fost el. Situația leului românesc față de dolarul american făcea aproape imposibilă achiziționarea unei case la Washington. Țara noastră însă se bucură și în Statele Unite de câți-va prieteni sinceri și admiratori atât ai familiei regale cât și a energiei cu care România a luptat să învingă toate nenorocirile și nevoile ce au căzut pe capul ei cu ocazia ultimului război.

Cel mai neprețuit dintre acești entuziaști este Dnul **William Nelson Cromwell**, dela New York, mare avocat și președinte al "Societății Prietenilor României", ce a luat ființă grație dragostei acestui american pentru România și tot ce este românesc.

Dnul William Nelson Cromwell este un bun prieten și mare admirator al familiei noastre regale și, dându-și seama atât de situația Țării cât și de obstacolul ce se opunea ministrului nostru la Washington spre a-și realiza planul de a cumpăra un local pentru legațiune, s'a oferit singur a face aranjamentele și garantă plata casei. În acest timp prințul Bibescu obținuse și consimțământul guvernului Averescu, care înțelesese că acest gest era de o importanță capitală pentru demna reprezentare a Țării.

Odată drumul deschis, ministrul român nu a întârziat de a achiziționa localul legațiunei noastre în cartierul modern al Washingtonului și, — curios, — chiar vis-à-vis de cea mai frumoasă casă din capitala Statelor Unite. De unde înainte trebuie "să mai fi fost" la legațiunea României pentru ca s'o poți găsi, azi orice vizitator al Washington-ului, — și sunt sute de mii în fiecare an, — printre celelalte curiozități și monumente ale capitalei, îi este indicată și legațiunea noastră! Nu numai pentru străini, dar chiar pentru Americani, vizitarea Washington-ului este o Mecca musulmană, iar în oraș există companii de auto-buse, care, pentru o sumă oarecare, plimbă pe vizitatori prin toate părțile importante ale orașului, — trecând în drumul lor, și prin fața legațiunei noastre; funcționarul care îi acompaniază, nu o trece cu vederea așa că toate privirile curioșilor se îndreaptă pentru câte-va momente către acest colț din țara noastră.

Achiziționarea localului legației nu a lipsit a-și avea răsunetul ei: ziarele americane au înregistrat gestul României, discutând importanța lui și laudând, atât alegerea, cât și gustul artistic, cu care prințul Bibescu a știut să-și amenajeze noua casă. Deși cumpărată gata, se potrivește cât se poate de bine menirei ei, iar interiorul, fără aur și poleituri, prezintă un aspect plăcut ochiului, serios, și inspirând în acelaș timp demnitatea la care avem și noi dreptul în capitala celei mai mari și mai bogate țări din lume.

Astfel principele Anton Bibescu este primul reprezentant al României la Washington, care să locuiască într'un local propriu al legațiunei noastre.

Odată instalat și, după ce s'a prezentat guvernului pe lângă care era trimis și a luat contact cu societatea în care avea să trăiască și unde avea deja multe prietenii și cunoștințe, rolul Ministrului Român în Statele Unite, apare clar și se poate rezuma sub:

- a) Stabilirea contactului cu coloniile românești din Statele Unite.
- b) Rolul politic.
- c) Rolul economic și financiar, căutând să facă cunoscute

Americanilor, prin orice mijloc, bogățiile și frumescul viitor al României.

Modul cum a știut principele Anton Bibescu să-și îndeplinească aceste îndatoriri în scurtul timp de un an de zile, până la apariția acestei lucrări, merită mai multă atenție decât simpla enunțare a lor. Faptele întâmplare în decursul acestor 360 de zile și în care acest sol al României a luat parte activă, vor avea odată importanța lor istorică, iar dacă azi ele nu sunt privite sub aceiaș lumină este că, din cauza depărtării, nu toate amănunțele au ajuns sub ochii publicului românesc și apoi fiindcă ele sunt . . . recente! Aceia cari au fost și au luptat pe front în ultimul război, numai acum încep a-și da socoteală de gravitatea și importanța situației lor de acum câți-va ani. Cele petrecute în vara anului 1921 în America au ajuns numai în fragmente până în Țară și persoanele pentru care istoria României în și înafară de granițele Țării prezintă un interes deosebit, vor fi doritori să afle toate amănunțele acelor evenimente.

Darea la lumină a celor ce vor urmă va interesa și marele public în general, fiindcă va putea judecă singur importanța unei chibzuite alegeri a autorităților centrale de a creia omul pentru o situație, de a acorda o misiune importantă aceluia care posedă toate calitățile și însușirile de a o îndeplini cu succes; în sfârșit rândurile de mai jos vor căută să arate, printr'un exemplu, că pentru a înfăptui ceva în viață e nevoie numai de calități și aptitudini bine echilibrate și **energie**.

Pentru a da cititorului posibilitatea să judece singur modul cum prințul Bibescu s'a achitat de îndatoririle sale, voi povesti mai la vale faptele așa cum s'au petrecut, sacrificând, în favorul clarității, ordinea lor cronologică.

Ministrul și Românii din Statele Unite

Vizita Coloniilor.

DINTRE CELE mai vechi misiuni ale unui trimis plenipotențiar pe lângă guvernul unei țări străine, este aceea de a protejă și apăra interesele compatrioților săi din acea țară. Și atunci nu e decât foarte natural că un ministru nou, de îndată ce și-a luat postul în primire, să caute a lua contact cu conaționalii săi. Desigur că acest lucru ar fi foarte greu, — chiar cu neputință, — într-o țară unde acești compatrioți ar fi risipiți în grupuri mici pe toată întinderea ei, însă chestiunea ia un aspect cu totul deosebit când în țara în chestiune sunt 3 sau 4 centre în care compatrioții lui se numără cu zecile de mii, ca de exemplu Statele Unite, unde am văzut ce organizații are Românul!

Prințul Anton Bibescu și-a dat seama că vizitarea coloniilor românești e cât se poate de imperioasă. Nu era vorba de o vizită de etichetă, de "bine v'am găsit", ci era dorită, era **cerută** de Români din alte motive: trecuseră aproape trei ani dela uniunea tuturor provinciilor românești sub culorile naționale și guvernării din Țară nu avuseseră încă răgaz să se ocupe și de acești pribegi îndepărtați.

Intre sutele de mii de Români din America sunt și buni și răi: cei buni, recunoscând toate nevoile prin care treceă Patria, se întrebau de ce România se interesează așa de puțin de ei. Primile comisiuni românești, acelea trimise cu scopul de a facilita repatrierea celor izolați pe tot timpul războiului și înființarea serviciului consular român în America, în învălmășeala începutului, reușiseră a produce animozități, lăsând celor rămași impresii și amintiri neplăcute despre administrația românească.

Acestea erau speculate de către cei răi, care, prin grai sau scris, ajunseseră așa de departe încât demonstrau Românilor că era mai bine sub Unguri, fiindcă cel puțin, de bine de rău, se ocupau de ei. Soarta schimbătoare a războiului, atenuase întru

cât-va urile personale dintre conducătorii emigranților noștri, făcându-i să lupte toți pentru cauza noastră; odată însă cu bucuria victoriei, vechile uri au început să reapară încă și mai înverșunate ca mai înainte.

Trebuie să se mai țină seamă și de faptul că în primavara anului 1921, la București, se discută legea exproprierei agrare și că în acelaș timp, în America, țăranului nostru i se spunea că “ciocoi n’au s’o voteze, iar cei care la 1914 n’au fost în Țară (înțelegându-se și noile provincii) nu se vor alege cu nimic”. Spiritele românești din America erau într’o fierbere și frământare ce nu o poate înțelege decât acela care a trăit cu ei în nesiguranța și lipsa de știri exacte de pe atunci.

Dorința Ministrului de a vizita coloniile s’a răspândit ca fulgerul printre Români; era o ocazie de a-și arăta organizațiile lor, dar mai ales era momentul de a ști ce se crede în Țară despre ei: li se va da ori nu pământ?

Statul Ohio, adăpostind cel mai mare număr, iar la Cleveland fiind pe acea vreme reședința Consulatului General Român, principele Bibescu își începe vizita coloniilor sosind în acest oraș la 21 Martie 1921. Deși “Adunarea Poporală” fusese stabilită la 4.30, înainte de prânz ministrul român vizitează redacția ziarului “America”: Redactorul politic al acestui ziar, dl. C. R. Pascu prinde ocazia de a-i explica ministrului nemulțumirile Românilor din America: în primul rând nedreptatea ce s’ar face dacă s’ar adevăra versiunea că Decretul-Lege Agrară a Consiliului Dirigent, — prin care nu se înproprietăresc cei repatriați, — se va pune în aplicare, cum și oprirea ziarelor românești din America de a circula în zonele militare din Transilvania.

Natural că acestea nu erau chestiuni ce s’ar fi putut rezolvă de un ministru plenipotențiar; tot ce el putea face era de a aduce la cunoștința superiorilor săi aceste doleanțe.

La adunarea de după amiază a luat parte atât populația românească din acel centru cât și conducătorii ei. Prințul Bibescu le ține o scurtă cuvântare, arătând lipsurile de care suferă țara noastră cum s’ar putea împlini aceste lipsuri și rolul său în Statele Unite, promițând că își va da toata silința pentru îndeplinirea acestuia.

Cu toate ovațiile și aplauzele, Ministrul își dă seamă că audiența are impresia că e în fața unei "persoane oficiale" și pentru a le risipi orice bănuială de sinceritatea sa, adaugă: "Sunt prietenul d-tră, prieten nu ca toți prietenii, ci un prieten binevoitor și vă rog ca orice plângeri, păsuri și lipsuri veți avea să veniți la mine ca la un prieten bun, fără nici o teamă sau sfială și vă făgăduiesc că în marginile puterilor mele vă voi satisface cererea d-tră!"

A fost deajuns pentru ca Românul să-și deschidă inima, fiecare având ori o întrebare, ori o plângere. Următoarele două pasagii din "America" din 22 Martie 1921 sunt caracteristice a stărei de spirit de pe atunci:

"Un domn, Bosontea, rău informat, etc., după ce arată că Românii din țara aceasta au venit de acasă goniți de necazuri și în timpul războiului și-au făcut și aci datoria, zice că a cetit prin foi și a auzit că Românii care merg acasă nu au drepturi politice (?? Nota Redacției) și nu li se dă nici pământ". Sau: "D-l Tohatî întreabă pe d. Ministru dacă n'a venit vremea ca țăranul să capete ce este al său, — pământ, — și să nu se mai mențină proprietatea mare." Cine știe cât timp îl va fi obsedat pe bietul om aceasta întrebare?!

În ziua de 22 Martie, prințul Bibescu e primit cu entuziasm de colonia din Youngstown în frunte cu preotul Ioan Podea. Youngstown e al doilea centru important românesc din Ohio. Aci, după vizitarea bisericilor noastre din acel oraș, la adunarea poporală locală, Ministrul în câte-va cuvinte frumoase, își exprimă bucuria de a se afla în mijlocul compatrioților săi încredințându-i că totdeauna va fi gata a ascultă cu bunăvoință plângerile lor și va căută să-i ajute. A trebuit să țină piept și aici acelorăși salve de întrebări, explicații, petiții înmânate personal, etc., ca apoi protopopul Podea să-i expună starea bisericii lor românești din America, lipsurile și nevoile lor, greutățile ce întâmpină și ce s'ar putea face.

În seara zilei următoare, Ministrul Bibescu descinde în Alliance, la sediul "Uniunii Societăților de Ajutor și Cultură din America", după ce după amiază vizitase colonia din Canton, luând parte la două întruniri românești din acel oraș.

PRINȚUL BIBESCU ÎN MIJLOCUL UNUI GRUP
DE ROMÂNI DIN DETROIT, MICH.

Spiritul sincer și bucuria ce se citea pe fața Ministrului, fericit că e între Români lui, risipi și ultimele urme de bănuială-rezervată din sufletul acestora; de unde la Cleveland sosise singur, în Alliance ajunsese însoțit de aproape toți conducătorii românismului din acea regiune. Imediat are loc întrunirea în sa'a societăței noastre din Alliance care de data aceasta nu putea admite nici jumătate din poporul ce aștepta în stradă măcar să vadă pe trimisul țării lui; iar după terminarea adunării Ministrul e invitat la un banchet aranjat de Români de seamă din acel oraș.

A doua zi, la 24 Martie, prințul Bibescu își face apariția în Detroit; Români de aci avuseseră timp să citească prin ziarele lor, cât și cele americane, cum a fost primit reprezentantul nostru în celelalte colonii și au ținut să-i facă o primire de care să știe tot orașul, întimpinându-l la gară cu flori și drapelele naționale ale societăților.

Cortegiul format, se îndreaptă spre biserica "Sf. Gheorghe" unde se ține un scurt serviciu religios, iar la întrunirea românească se rostesc cuvântări patriotice în mijlocul însuflețirii generale. Nu i-a trebuit mult Ministrului pentru a câștiga simpatia acestor oameni, care, după cum am arătat în prima parte a acestei lucrări, au dat frumoase probe de patriotism, organizare și disciplină. Indoiala și nesiguranța de care erau cuprinși la venirea so'ului român, era în mare parte infiltrată în sufletul lor de propagandiștii dușmani cauzei noastre, astfel că această vizită a avut un efect binefăcător, dându-le încrederea că în mijlocul lor este **cineva** care are toată bunăvoința de a se face interpretul lor pe lângă administrația de acasă.

Tocmai în acest timp, fostul Insarcinat cu Afaceri, d. N. H. Lahovary rămas cu conducerea legației, plecă spre Țară pe care nu o mai văzuse de trei ani; prințul Bibescu se văzu silit să grăbească înapoierea sa la post, dar nu putea face aceasta fără a se fi oprit și în importantul centru românesc din Pittsburgh.

Cum însă Pittsburgh-ul este mai mult un oraș comercial și industrial, iar Români nu locuiesc chiar în oraș, ci în împrejurimile lui, Ministrul se oprește în **Homestead**, unde se adunaseră și coloniile din **Woodlawn** și **McKeesport**.

Aci are loc adunarea în sala societății “Vulturul”, unde cei întruniți țin să se convingă prin viu grai de desmințirile și promisiunile reprezentantului nostru pe care le cetiseră prin ziare.

În momentele libere, ministrul român caută, prin orașele ce le-a vizitat, să cunosacă mai aproape și viața americană în legătură cu ce e românesc; la înapoiere, însoțit de personalul consulatului român din Pittsburgh, vizitează interesantele uzine de mașini-unelte “Mesta Machine Co.”, în care un număr însemnat de Români își câștigă traiul în pribegia lor.

În fine seara primește delegația studenților români, invitându-i apoi să cineze împreună.

Astfel s’a terminat vizita prințului Bibescu în coloniile române și dacă evenimentele, care au urmat nu îi vor fi permis să viziteze și celelalte centre din Chicago și Indianapolis, pe lângă liniștirea spiritelor între Români, aceasta călătorie a avut și alte consecințe; voi reveni asupra lor în capitolele viitoare, dar nu pot trece cu vederea de a aminti că după această vizită între Români din America, de câte ori aceștia au vre-o serbare, inaugurarea unui local sau sfințirea vre-unei biserici, nu uită de a trimite o invitație și Ministrului din Washington. Gest, ce arată că încă mai păstrează o amintire frumoasă a momentelor petrecute împreună.

STUDENTII ROMÂNI IN AMERICA.

PROBABIL CĂ CITITORUL se va fi mirat auzind că la Pittsburgh, prințul Bibescu a primit **delegația studenților din America**. Mirarea îi va fi foarte justificată, fiindcă e puțină lume din Țară care știe că studenți români există și în America.

Dacă reprezentantul român a fost viu interesat de aceștia, este pentru că în America e un gen de studenți români cu totul diferit de acela cu care e obișnuit publicul nostru, un gen nou, product al războiului și consecința teribilei lovituri ce acesta a dat-o tineretului universitar, doritor de o educație mai înaltă, ce nu se putea căpăta decât la școlile speciale din străinătate.

Un student, care urmează cursurile unei școli superioare de peste hotarele Țării, este privit de publicul nostru ca un tânăr ai cărui părinți dispun de suficiente mijloace materiale spre a susține întreținerea lui în țara străină. Părerea era exactă înainte de războiu, însă la terminarea acestuia, tineri cu dorința de a se educa se văzură oameni în vârstă în urma a trei ani de inactivitate intelectuală, și nu puteau admite ca pentru 4—5 ani viitori să mai depindă de părinți. De altă parte unii fură puși în fața altei situații: de unde își începuseră studiile în străinătate, după războiu erau în imposibilitate de a le mai continua, din cauza schimbului ridicat dintre leul românesc și moneda celorlalte țări. Ce le rămânea de făcut acestor tineri?

Înainte de a răspunde cred că va interesa pe cititor să afle câte-va informațiuni despre viața universitară din America:

Fiecare stat al Uniunii are o universitate **de stat**, pusă sub controlul departamentului educației, iar în afară de acestea sunt o sumă de instituțiuni particulare (colegii, universități, institute, etc.) întocmai ca orice societate comercială, cu excepția că acestea vând **educație**. Multe au profesori renumiți, cele mai moderne sisteme pedagogice, laboratorii cât se poate de complete, dar în toate aceste instituții, educației fizice și sporturilor li se dă o extensiune nemaipomenită în școlile similare din vechiul

continent. Sporturile, în special, sunt comercializate și sumele realizate adaugă o sumă însemnată la fondul de întreținere și îmbunătățire al instituțiunei.

Rezultă deci că aceia, care nu au aptitudini extraordinare pentru sporturi sau nu dispun de mijloacele necesare, se bucură de mult mai mult timp liber decât colegii lor din Europa și, în America există o regulă bine stabilită, anume că “munca, — ori-care ar fi felul ei, — dacă e onestă, nu înjosește pe om”. Astfel, mult mai multă lume poate beneficia de educația universitară decât în școlile noastre, pentru că cei care nu se pot ocupa decât de sportul de a-și câștiga traiul au tot timpul să o facă și totodată să urmeze și cursurile, care sunt după amiază sau seara. Așa fac studenții lipsiți de mijloace, care îndură toate greutățile luptei pentru existență în timp ce se educă.

Un grup de studenți români, din aceia pe care o astfel de perspectivă nu i-a zdruncinat în dorința lor de cultură, și-au dat seama că singura țară unde puteau studia și se susține singuri erau Statele Unite, și aceștia și-ar fi ajuns idealul fără vre-un alt ajutor, dacă în 1921, din cauza crizei economice și financiare, a găsi de lucru în America n’ar fi fost aproape o imposibilitate.

Cu tot entuziasmul lor de a lucra și câștiga mijloacele necesare spre a se educa, acești tineri erau duși la descurajare când vedeau că nu puteau câștiga nimic, deci nu puteau să-și continue studiile, dela părinți era cu neputință să primească un ajutor cât de mic, și chiar decă s’ar fi decis să întrerupă studiile, încă nu ar fi scăpat de situația în care se găseau, — peste 10 milioane de Americani mureau de foame fără lucru.

Ca Ministru al României, prințul Bibescu, a fost informat de studenții din Pittsburgh, centrul cel mai numeros al acestora, despre situația grea, în care se găseau și ajutorul urgent de care aveau nevoie. Orice bun Român nu putea fi decât interesat în această chestiune și ministrul le atrage atențiunea că “unirea face puterea”, promițându-le tot concursul său.

Imediat după reînapoierea ministrului la Washington, studenții, — deși nu întreceau 20 la număr, — se constituiră în “Asociația Studenților Universitari Români din America” cu sediul în Pittsburgh, în timp ce prințul Bibescu își puse la în-

cercare influența să spre a strânge fondurile de ajutor de care ei aveau nevoie. Inceputul îl face tot Ministrul Român spre a da exemplul; Regina Maria, cu generozitatea-i ce a câștigat inimile întregului Românism în timpul războiului, se oferî a contribui la operă de a ajuta pe foștii Săi ostași să se instruiască în școlile americane. Insuși autoritățile din Țară sunt înduplecate a ajutarea studenții din America și Ministrul Bibescu în scurt timp strânse o sumă foarte frumoasă, — o adevărată avere în lei românești, — pe care o predă în mâinile "Asociației Studenților".

Dar acești tineri inimoși nu puteau accepta un simplu ajutor bănesc; de îndată ei au văzut că pe lângă datoria lor de a se educa, în America, — în mijlocul a 150.000 de plugari români, — ei mai au și o datorie națională, datoria de a căuta să lumineze pe compatrioții lor, pe care nu dorul de învățătură, ci nevoia, îi dusesese în pribegie. Statutele "Asociației Studenților", arată că această organizație, pe lângă ajutorarea studentului român în America, are alte planuri patriotice și idealiste pe care numai un suflet tânăr, de student, le poate formula și aplica. Fondatorii s'au legat a restitui la fondul "Asociației" sumele ce le-au împrumutat pentru a-și plăti taxele școlare.

E de sperat că de îndată ce situația economică din Statele Unite va reveni la normal, vremuri mai bune o să-i deștepte pe acești studenți români, dându-le astfel puțința de a-și realiza planurile lor.

Publicul nostru să nu se mire dacă în câți-va ani va auzi că există în America cea mai puternică organizație studențească română de peste hotare: America e plină de surprize și Românul a dat probe evidente ca știe să se adapteze mediului.

PRINȚUL ANTON BIBESCU ȘI EVREII ROMANI DIN AMERICA.

PÂNĂ LA SOSIREA Ministrului Anton Bibescu în Statele Unite, Evreii Români păstrasera față de autoritățile noastre o atitudine curioasă: nu de dispreț și nici de indoială; ca să fiu cât mai aproape de adevăr o voi numi **o atitudine plină de rezerve**. Lipsa de știri exacte și autentice era simțită și în rândurile lor. Conducătorii lor, care se ocupau de mișcarea evreiască din România nu cunoșteau adevărata stare de lucruri de acolo, crezând ca făgăduelile reprezentanților țării noastre la conferința de pace din Paris, — cele relative la acordarea drepturilor lor politice Evreilor Români, — erau simple promisiuni sau fantezii. Bănuiala lor mai era întărită și de caricaturi și articole tendențioase despre România, produsul trădătorilor de origine maghiară, puși în slujba propagandei anti-românești din America.

Cetitorul își va aminti că în primăvara anului 1921, guvernul nostru era împovărat cu întreținerea a sute de mii de Evrei-Ucraniei și Ruși, toți fugiți în Basarabia de frica teroarei bolceviste; majoritatea lor aveau rude sau prieteni în America, însă nu puteau părăsi România fiindcă nu era nimeni care să le dea pașapoarte. Bieții nenorociți sufereau de o sumă de lipsuri și compatrioții lor din America, auzind despre aceasta, căutau un mijloc de a le putea veni în ajutor pe o cale oarecare.

Anunțarea sosirii prințului Anton Bibescu ca Ministru al României în Statele Unite, le-a dat o rază de speranță și, îndată după debarcarea sa la New York, a fost întâmpinat de o delegație a "Uniunii Evreilor Români din America", rugându-l să intervină pe lângă guvernul țării sale spre a se facilita Evreilor Americani trimiterea de ajutoare în bani sau în natură, conaționalilor lor ce se aflau în câmpurile de concentrare din România.

Autorul nu poate spune cu precizie ce s'a mai discutat la această întrevedere, sau care a fost rezultatul făgădueli'or ministrului, se pare însă că el n'a întârziat de a-și câștiga și simpatia Evreilor, căci exact la împlinirea unui an de când Ministrul Bibescu pusese piciorul pe pământul Americii, a fost rugat cu insistență de a deschide adunarea anuală a acestei organizații evreo-române dela New York, la 29 Ianuarie 1922. Lucru ne mai pomenit până atunci.

Voi da mai jos, în traducere, textul cuvântărei Ministrului și, cititorul va ghici cam ce se va fi petrecut cu un an mai înainte la întrevederea dintre Prințul Bibescu și Evrei, imediat după debarcarea acestuia:

"Este o mare bucurie pentru mine de a fi aici, printre D-voastră și de a fi fost în stare să las pentru scurt timp, munca grea dela Washington. Imi închipui că știți cu toții povestea omului cu doi băieți, care fiind întrebat ce făceau băieții lui răspunse că: 'Cel mai în vârstă este diplomat, cât despre ceilalți și el este tot un leneș'. Mi-e frica, ori cel puțin îmi pare rău să mărturisesc că au trecut zilele când diplomații nu prea făceau nimic și că munca pe care ești forțat acum să o îndeplinești la Washington este grea, câteodată chiar obositoare. Așa că venirea mea la New York este o delicioasă odihnă".

Gluma ministrului este o aluzie la unele articole din *Țară*, în care autorul căută să arate că "spiritul de castă" băntuie în diplomația noastră, care s'ar reduce numai la prânzuri, ceaiuri și dansuri, "diplomații" lucrând la birou dela 11.35 până la 12 fără 5 minute!

Să nu mai întrerupem însă pe prințul Bibescu:

"Dar, a fi aci, printre Dvoastră, este o bucurie nu numai pentru un motiv, ci pentru mai multe. Mai întâi de toate este o aniversare în viața mea. Nu știți, de bună seamă, că acum un an, am jucat mai mult sau mai puțin partea lui Columbus și am descoperit America! Este un an de când am pus piciorul pe aceste țărmuri și mi se pare că nu treceă nici două ore, când si fusei chemat la telefon de comitetul asociațiunei Dvoastră, cerându-mi-se să vă văd; și așa ne întâlnirăm. După cum vedeți, comitetul Dv. n'a pierdut mult timp să facă cunoștință cu mine și nici eu în a lua contact cu Dvoastră. Și astfel, am simțit că nu era numai o datorie, ci și o bucurie de a fi la această adunare, la care cu atâta bunăvoință ați cerut să fiu prezent.

"Am fost puțin nervos când Dl. Diamant m'a rugat să vă vorbesc, de oarece mi-am dat seama că aveam atât de multe lucruri de spus, încât nu două ore, dar nici două zile, ori două săptămâni, n'ar fi

fost de ajuns; dar Dvoastră nu trebuie să vă îngrijorați. Oricând mă duc la vre-o adunare îmi vine în minte întotdeauna soția mea, dându-mi un anumit sfat. Odată trebuia să mă duc la o adunare, când dânsa mă întrebă: “Ai de gând să ții o cuvântare?” — Răspunsei: “N’aș putea spune că are să fie o cuvântare; am de gând să spui numai câteva fraze; cuvântarea nu va ține mai mult de două sau trei minute”. — “Dar bine, o cuvântare, care ține trei minute, e deja o cuvântare foarte lungă ! ! !” Și, ca să fiți liniștiți, această mică remarcă mi-a fost, de atunci încolo, întotdeauna folositoare. Cu toate acestea, e un anumit număr de lucruri pe care trebuie să vi le spun.

“V’am spus că primii Români pentru care am avut ceva de făcut, au fost membrii asociației Dvoastră, cari interveniseră să ajut pe frații lor Ukranieni, ce erau, pe acel timp, refugiați în România și într’o stare mizerabilă. Și acest lucru îmi atrage atenția asupra faptului că unul dintre cele mai izbitoare și plăcute spectacole pe care cineva le vede în viață este legătura dintre ceiace voi numi Evreii bogați și Evreii săraci. Am mulți prieteni Evrei și întotdeauna am remarcat simțământul acela particular, într’o familie evreiască, pe care îl aveți pentru rudele Dvoastră mai sărace. Dvoastră vă dați seama că la urma urmelor, e un dram de noroc care a făcut pe bogat, bogat și a lăsat pe sărac, sărac. Este pur și simplu roata destinului; se poate prea bine întoarce numai puțin mai mult și fiecare lucru este schimbat. Aceasta este una dintre trăsăturile caracterului evreiesc care m’au mișcat.

“Este o persoană la o ambasadă din Washington care, când ie cunoaște îți dă următorul sfat: “Fă-te prieten numai cu oamenii bogați. Să aibă cel puțin un venit de \$50.000 pe an”. Trebuie să spun că acesta este un sfat pe care nu l-am urmat. Am printre prieteni mei din Paris, Londra și New York mulți Evrei, dar nu totdeauna pe acei din clasa bogată, nu totdeauna pe acei care au reușit în viață, ci și pe acei care vor reuși, dar n’au ajuns încă acolo. Și deseori am discutat cu aceștia probleme care se ivesc în legătură cu chestia evreiască.

“Am fost întotdeauna intrigat de calitățile ce v’au dat o așa de adâncă cunoștință în afacerile bănești, făcând ca aproape toate ziarele de seamă din lume să devină întreprinderi evreiești. Cred că unul din motive este că Evreii sunt idealisti. Au dragoste pentru idei, filozofie, muzică și cifre și le place să se învartească în sfera ideilor. Și așa, se întâmplă că oamenii care nu-i înțeleg, sunt înclinați să creadă că Evreii iubesc banii. Desigur că da, într’un fel. — dar cui nu-i sunt dragi paralele? Cei face pe ei în stare, cred eu, să fie atât de întreprinzători în afacerile bănești, este faptul că ei consideră banii ca niște simple cifre care la rândul lor nu reprezintă decât idei.

“Dar nu sunt aici pentru a ține o conferință asupra rasei evreiești și asupra minunatei eficacități a celor 13.000.000 de Evrei care trăiesc în timpul de față pe acest pământ. Doresc să vă spun ceva despre legătura dintre Evrei și România. Dacă v’aș fi vorbit acum 20 de ani, aș fi vorbit deosebit de cum vă voi vorbi astăzi, deoarece în acel timp erau câteva probleme interne cărora nu li se găsisse soluția necesară. Dar timpul și-a îndeplinit opera sa. România-Mare a fost făurită de toți fiii ei și fiecare se încearcă la fel să stabilizească nu numai țaria topografică a acestei Români mărte, ci și țaria ei economică.

"Dvoastră cunoașteți că pedeapsa cu moartea nu există în România. Dvoastră știți că în România domnește un spirit îngăduitor, care face viața mai mult sau mai puțin ușoară fără nici o ciocnire de rasă ori religie, ca în alte țări. Dar mai este altceva despre care Dvoastră aveți tot atât de bine cunoștință ca și mine; este adevărata distincție pe care atât de mulți Români-Evrei o dau țării de origină. Voiu face excepție de cei prezenți așa ca Dvoastră să nu suferiți de modestie, dar veți ști că Dr. Gaster marele rabin din Londra, a fost născut în România; Aristide Blank, conducătorul uneia dintre cele mai importante bănci, a fondat la New York, dintr'un spirit foarte patriotic, un birou de educație care are scopul să arate străinilor posibilitățile și dezvoltarea României; Consulul General Român la Paris, Dr. Dreyfus, este Român-Evreu. Un mare număr de doctori și avocați din România sunt Evrei. Dl. Rosenthal, reprezentantul nostru la Conferința Păcoi, și unul dintre cei mai de seamă avocați, a fost socotit într'un timp ca fiind un foarte bun reprezentant al României în străinătate. Apoi mai sunt alții, profesori, filologi ca Șăineanu, cari au jucat un rol foarte important în dezvoltarea civilizației române. Ei fac parte din sufletul și corpul României, fac parte din trupul țării pe care o reprezintă aci pe cât pot mai bine.

"Vorbind despre felul în care Evreii sunt tratați în România dați-mi voie să vă spun ca o ilustrație, povestea unui Evreu Român pe care l-am văzut în Londra acum 7 sau 8 ani. Eram acolo la Legație și dânsul veni în biroul meu. Văzui că venea din America. Nu fusesem încă în America pe atunci și mi se părea că acolo era paradisul, ori locul cel mai apropiat de el, că în America atunci când îți este foame potârnichei fripte îți zboară în gură, că te urci seara în pat, sărac, și a doua zi te trezești milionar. Îl întrebai: "Cum se face că D-ta, care ai fost în America, ai lucrat acolo, ai făcut parale, si acum vrei să te reîntorci în România?" Îmi închipuiam că poate acolo n'o fi fost atât de bine tratat, cum ar fi dorit dânsul. Și chiar l-am întrebat: "Spune-mi, te rog, de ce vrei să te întorci înapoi în România? Poate vre-o țară să întrecă America?" El îmi răspunse: "Viața în România este mai ușoară ca la New York și acolo în sfârșit pot să mănânc o "flecă națională". Aceasta arată că între acest Evreu și țara lui erau reale legături sentimentale. Ele sunt cele mai tari legături nu numai în fapt ci și în rațiune. Ele sunt acelea care v'au adus astăseară împreună cu toții aici, ele sunt acelea care v'au făcut să întrebați de mine. Sunt legături de dragoste și simpatie pentru țara Dvoastră de origine, ce sunt la fel cu sentimentele pe care le aveți pentru această mare și ospitalieră țară care v'a deschis porțile.

"Legăturile care ne țin strânși de țara noastră sunt subtile, multiple. Sunt legături create de simțurile noastre, create de lucrurile pe care le-am văzut. Sunt legături cu lucrurile pe care le-am mâncat, privilegiile la care ne-am uitat când eram tineri, cu lumea care am cunoscut-o și iubit-o. Aceste legături sunt tari; și sunt fericit să văd, că ele trăiesc încă în inima Dvoastră. Dvoastră sunteți mândri de țara de origină și o iubiți. Doriți să fie mai cunoscută în America și în acelaș timp doriți ca această mare țară, care a fost atât de binevoitoare cu Dvoastră, să fie mai bine cunoscută în România. În toate acestea sunt dispus să vă ajut. Dvoastră veți găsi întotdeauna un prieten și un tovarăș de muncă, în Ministrul României în Statele Unite.

“Au fost în trecut neînțelegeri și greșeli, dar, toate se schimbă. România care a suferit din cauza războiului, își revine în fire, poate prea încet, dar ea vrea pe toți fiii ei, vrea ca energia fiecăruia să o ajute, pentru a fi în partea Europei, unde geografia a așezat-o, nu numai o sentinelă împotriva revoluțiilor, ci și un far pentru civilizație și progres.”

Prințul Bibescu însă, nu-și uită rolul și, înainte de a termina, profitând de ocazia că audiența se însuflețise de cele spuse mai sus, ține să evoace amintiri din ultimul timp, amintiri de pe vremea când în presa izraelită din America nu erau decât articole povestind grozăviile din România și alte multe născociri, inventate de unii. Evrei-Unguri, ce erau plătiți de iridențiștii Maghiari, doritori de a influența opinia publică din America în favoarea cauzei lor și a împiedică recunoașterea Ardealului ca provincie românească. Și Ministrul înainte de a termina le dă un sfat:

“Sunt fericit că am avut prilejul de a veni aici, ca un prieten între prieteni, și doresc ca D-voastră să mă considerați întotdeauna ca atare. Vă voi cere însă un singur lucru: ca atunci când cetiți rapoarte violente în ziare asupra României, să nu le dați totdeauna crezare. Intr’un timp scriam și eu pentru ziare. De atunci am încetat de a mai crede fiece lucru ce se spune în ele. Și cred că ar fi un foarte bun curs pentru fiecare din D-voastră de a petrece cât-va timp într’un oficiu de publicitate ca să vedeți cum gazetele fabrică fapte.

“Multe sunt lucruri le despre care aș dori să vă vorbesc, dar mi-e frică că am vorbit mai mult decât cele trei minute, pe cari le menționasem la început.

“Fiecare țară are greșelile ei, ca orice ființă omenească; chiar și soarele are pete; aceste defecte pot fi vindecate prin muncă, energie și dragoste. Știu că aveți aceste sentimente pentru țara de origine. Ele ne-au adunat aici și sper că ne vor mai aduna și în viitor pentru binele fiecăruia, pentru întărirea legăturilor între România și America, pentru care lucrez și pentru care vă cer concursul D-voastră”.

Această cuvântare, pe lângă că a fost prima în acest gen, ținută de un reprezentant al României în America, dar ea își are importanța ei pentru că, în întregime sau în rezumat, — a fost publicată de presa izraelită din New York, apoi reprodușă

în ce'elalte ziare ale lor din America, și, rus, român, sau de altă nație, evreul se interesează de afacerile evreiești.

Bine înțeles că unii s'au bucurat, alții — mai puțini — au criticat, nu pe Ministru ci . . . audiența, fiindcă nu s'a ridicat nimeni să protesteze contra modului cum sunt tratați Evreii în țară la noi. Voi da o probă că discuția discursului prințului Bibescu a făcut obiectul a numeroase articole în presa evreo-americană; iată ce zice ziarul "The Jewish Voice" (Vocea Evreiască) din orașul St. Paul (Minnesota):

"... Un corespondent, descriind și comentând adunarea, a făcut aluzie la faptul că cei prezenți s'au mulțumit foarte ușor cu asigurările Reprezentantului României. Ace! reporter ar fi fost de părere că, în fața abuzurilor ce se comunică din când în când din România, precum și având în vedere manifestațiile antisemite din acea țară, delegații dela conferința româno-evreiască ar fi trebuit să protesteze sub o formă oarecare, iar nu să se fi mulțumit cu simplele declarații ale Prințului. În aceasta privință sunt două atitudini de luat. Adeseaori e mai înțelept să stai liniștit decât să provoci animozități, — mai ales când cauți să cucerești stima celeilalte partide. De ce să te complaci în a răspunde cu acușări, care ar putea duce la neînțelegeri și certuri cu rezultatul net de a fi câștigat numai reau-voință a reprezentantului României. Excelența-Sa și-a arătat cel puțin bunele intenții, venind la adunare și găsind o oarecare satisfacție în a aduce ceiace credeă a fi noutăți bune pentru noi. Dacă nu toate cele spuse de Domnia-Sa erau reale, multe erau cu siguranță adevărate și foarte încurajatoare pentru viitorul Evreului Român. Să nu fim prea repezi în a ataca".

Urmările acestui discurs și comentariile lui în pressă, au fost că, nu mult timp după rostirea lui, "Uniunea Evreilor-Români din America" s'a adresat prințului Bibescu cu rugămintea să intervină pe lângă guvern spre a obține permisiunea de a ridică un monument sau înființă o instituție de educație la București, din fondurile ce doresc să strângă pentru acest scop. Prin acest gest Evreii noștri de cealaltă parte a Atlanticului doresc să-și exprime sentimentele și dragostea lor pentru țara în care au trăit primii ani din viață.

Când ne gândim că în America Evreii comandă peste jumătate din finanțele, industria și comerțul acelei țări și 90% din pressă, nu se poate să nu punem preț pe simpatiile acestor oameni, care, — atunci când se vor convinge că în mod sincer căutăm să uităm trecutul, — vor fi totdeauna gata să ne ajute, ori să ne apere de dușmanii ce caută să ne înjosească în ochii lumii.

Rolul politic al ministrului român în Statele Unite.

Informarea publicului american.

PENTRU A DA CITITORULUI posibilitatea unei înțelegeri depline a celor ce vor urmă, cred că e interesant a mă opri un moment asupra ziarelor americane din Statele Unite.

Ele sunt foarte puțin cunoscute de publicul român deși merită atenția lui fie numai ca o chestiune de curiozitate. Închipuiți-vă 10 "Universuri" în 4 pagini, băgate unul în altul cu fotografii, caricaturi, reclame, anunțuri și mai ales articole de toate mărimile, tratând fel de fel de subiecte, vești, articole de reportaj, etc. La noi gazeta are un singur articol de fond, pe când în America există "o pagină" în cursul săptămânei și de obicei 6 sau 8 Dumineca. Într'un cuvânt, aproape "un sfert de kilogram de noutăți" pe care le cumperi cu 2 sau Dumineca 5 cenți!!

Cine vede pentru prima dată aceste ziare își pune două întrebări: cum poate Americanul, — om grăbit, — să citească atâtea pagini și cum e posibil ca în timp mai puțin ca 24 de ore, ziarul să poată acumula atâta material. Răspunsul primei întrebări e foarte simplu: fiecare dintre cititori e înclinat să citească un anumit fel de știri. Unii citesc articolele de senzație (crimele sau divorțurile), alții discuțiile în legătură cu măsurile guvernamentale, alții știrile financiare sau cele sportive, etc. Toate acestea își au "rubrica" și paginile lor stabilite așa că nu pierzi timpul în a căuta în tot ziarul după ele. Cititorul acestor rânduri trebuie să mai știe că în America puțină lume locuiește pe lângă birourile lor sau în apropierea fabricilor; americanul nu se plânge dacă trebuie să călătorească până la locul unde își câștigă existența, o oră sau chiar mai mult cu trenul sau tramway-ul și pe drum are tot timpul să-și citească gazeta. Mai

mult încă, în centrele mari și în general în orașe, toată lumea, — directori de fabrici sau lucrători, — citesc câte două ziare: unul dimineața, iar altul seara în drumul spre casă.

Am căutat a fi cât mai concis, dar cititorul își va putea imagina ce influență joacă presa și care e cauza că numai în America au ajuns unele ziare la un tiraj zilnic de milioane de copii.

Să vedem acum care sunt mijloacele prin care își adună așa de repede un material atât de imens și în același timp de felurit. Fiind așa de mult citite posedă fonduri colosale, stații proprii de telegrafie fără fir, cabluri speciale și tot ce mintea omenească își poate închipui ca mijloace de culegerea veștilor, mașinile cele mai perfecționate pentru tipărirea ziarului, cum și o întreagă armată de funcționari. Dar ceiace mărește tirajul unui ziar e **reporterul american**, acel microb care pătrunde peste tot, care află tot, care transmite ziarului amănuntele unui incendiu înainte de a fi sosit pompierii, care îți poate spune ce s'a discutat la cea mai secretă întrunire.

E destul ca să se fi vestit sosirea unei persoane mai importante și acest personagiu, împreună cu o jumătate de duzină de alți colegi vor fi pe bordul vasului înainte ca acesta să fi ancorat; apoi vei auzi cam această introducere: “O fotografie pentru ziare” și într-o secundă 6 clișee au profitat de surâsul D-tale. “Vă rog scoateți pălăria” și un alt tir de baraj urmează, pentru ca în prima ediție să te vezi în 12 diferite ziare locale, iar mâine acestea să se răspândească în alte 12 locale din 120 de orașe ale Statelor Unite.

Ai ajuns la hotel?! Înainte de a lăsa bagajele din mână, te vei vedea înconjurat de o altă companie de reporteri, cu carnetele în mână, încep a-ți pune întrebări: “Ce impresie v'a făcut New York-ul?” — “Ce credeți despre America?” — “Care e părerea D-voastră despre . . .?” — “De ce ați venit?” — “Care-i situația în țara D-voastră?” și sute de alte întrebări ale căror răspunsuri vor însoți fotografiile. Se înțelege că unele persoane termină prin a se enervă când te gândești că filmul se repetă orișunde s'ar îndrepta ele; ești urmărit pas cu pas și cu cât ești mai comunicativ cu atât reporterii americani doresc să știe mai mult!

Gazetăria americană e o istorie lungă, însă aceste câte-va amănunte vor fi deajuns spre a da cititorul o idee măcar de ceiace trebuia să prevadă prințul Bibescu cu ocazia călătoriei lui prin centrele românești din Statele Unite. Vizita sa fiind anunțată, se înțelege că, de data aceasta, era luat în primire de reporteri, încă dela gară. Acuma, trebuie să se știe că de modul cum se poartă cineva cu reporterii depinde în mare parte opinia ce-și creiază în jurul lui: nu toată lumea, tot orașul, poate avea prilejul unei conversații personale cu un vizitator mai de seamă ce se oprește pentru un moment în acele locuri, și cu cât acești reporteri sunt primiți cu mai multă bunăvoință, cu atât vor scrie lucruri mai frumoase, deci pentru Ministrul Român era o ocazie admirabilă de a arăta publicului american situația, bogățiile țării noastre, cum și eforturile guvernatorilor de a o ridica din haosul războiului cu puținul rămas nedevastat de năvălitorii, ce tocmai fugiseră, cum și de a informa publicul american asupra dreptății pretențiilor noastre, care, din punct de vedere istoric, erau foarte puțin cunoscute în America. Publicul american era alimentat numai cu știri a căror falsitate nu o desmințea nimeni.

Astfel la Cleveland, într'un interview dat ziarului "Cleveland Plain Dealer", prințul Bibescu dă oarecare cifre asupra bugetului României și caută să arate că situația noastră nu e așa de rea precum și-o închipuiau Americanii. Arată bogățiile nedesvoltate din Țară, susținând că nu există pericolul bolșevismului în România pentru că aceasta "este azi în Orientul Europei, postul înaintat al democrației. Nici o altă țară nu e mai democratică și puține guverne au făcut pentru popoarele lor atât cât a făcut guvernul român pentru al lui". Discută apoi exproprierea agrară și beneficiile ce le va aduce cu sine.

Prin toate orașele prin care s'a oprit, Ministrul Bibescu e gata să stea de vorbă cu reporterii, însă nu scapă din vederea misiunea sa în chestiunea recunoașterii Basarabiei de către Guvernul Statelor Unite. Ocazia era nemerită, de a informa publicul american că unirea acestei provincii la Țara-Mamă era repararea unei nedreptăți, era recăpătarea unei provincii smulse, sau furate, de lăcomia rusească și nu cum se credea de Americani că România a anexat provincia, profitând de starea haotică a Ru-

siei sovietiste. Ministrul a înțeles că, înainte de a spune această chestiune în fața guvernaților, trebuia să creeze opinia în favoarea ei, arătând lucrurile în adevărata lor lumină.

Din această informare și lămurire prin ziare profitau și membrii parlamentului, deputați și senatori, care erau tot așa de “la curent” ca și restul publicului; majoritatea acestor oameni, care erau chemați să discute și decidă; — poate soarta, — uncra dintre țările europene, nici nu trecuseră vreo-dată în viața lor Oceanul, vizitând măcar unele din țările despre care discutau cu aprindere și pe care le apărau sau combăteau, după cum avuseseră norocul să culeagă informațiile dintr’o tabără sau alta. De altfel, aceasta este una din cauzele care l-au făcut pe fostul președinte Wilson să refuze recunoașterea Basarabiei.

Iată ce zice “Plain Dealer” în același articol: “Prințul Anton Bibescu spune: ‘Noi Români sperăm că Statele Unite vor recunoaște drepturile României la Basarabia. Această provincie este ca populație și suflet, în mod covârșitor românească. Populația românească din Basarabia e aceea, care a alungat pe Bolșevici din țară, iar azi ea formează parte integrantă din România.

‘Președintele Wilson (cu 18 zile înainte încetase de a mai fi președinte) nu a găsit de cuviință să recunască dreptatea cauzei noastre, dar nădăjduim că noul guvern nu va întârziă de a repara această greșală”.

“The Alliance Review” din Alliance, în numărul din 21 Martie 1921, atrage atenția cititorilor săi cu titlul: “Ministrul Român în Orașul Nostru”, tipărit în pagian 1-a cu litere de 3 centimetri și o fotografie reprezentându-l în mijlocul unui grup de Români din localitate. Amănuntele vizitei Ministrului formează subiectul unuia din articole, pe când în al doilea se vorbește despre interview-ul dat de prințul Bibescu reprezentantului ziarului; aci Ministrul dă oarecare detalii asupra pretențiunilor noastre la Basarabia, zicând: “Înainte de 1812 provincia era o parte integrantă a principatelor române. Pe la jumătatea secolului trecut le-a fost înapoiată pentru ca în curând, împreună cu alte posesii, să le fie smulsă în timpul războiului din Crimeea”, exprimându-și apoi nădejdea că guvernul Harding va recunoaște aceste adevăruri istorice.

Nu voi cita paragrafe din articolele despre România, apărute în ziarele din Detroit, Pittsburgh și altele pe unde a trecut Ministrul cu ocazia vizitei coloniilor; cu mici schimbări e'le conțin aceleași informații, numai pentru alte serii de Americani și pentru ca apoi să fie reproduse în celelalte ziare dela o coastă la cealaltă a Mării Republici. Cititorul își poate însă imagina ce însemnă pentru dușmanii noștri, pentru propagandiștii anti-români din Statele Unite, acest interes spontan al ziarelor pentru România și aspirațiunile ei.

Lovitura era pe atât de neașteptată pe cât de violentă; niciodată până acum nu se mai vorbise atât de mult despre această țară și se pare că interesul publicului american se oprise puțin și asupra cauzei noastre. Ministrul Bibescu, în drumul spre Washington, oprindu-se în New York, este solicitat de reprezentantul marelui ziar de seară "New York Evening Post" (Poșta de seară) să-i acorde un interview. În acest ziar el are prilejul a expune în detaliu situația țării noastre, încercările prin care a trecut, greutățile ce întâmpină în lupta ei pentru refacere și, — bazat pe reformele puse în aplicare, — își exprima convingerea sa în viitorul strălucit al României, pe care o reprezintă.

* * *

Se poate însă că cel ce va fi citit aceste rânduri, văzând mereu prințul Bibescu, — acelaș nume, — că se repetă de atâtea ori, să înceapă a se întrebă, sau mai bine zis să exclame: "Bine frate! Dar n'or mai fi fost și alții care au mai lucrat în direcția asta, tot de un singur om vorbești?" Intrebare foarte justificată și autorul ar fi fost foarte fericit să poată vorbi și de alții, dar din nenorocire acești "alții" nu mai sunt. Desigur, că se vor găsi oameni, care vor tălmăci aceste articole din presa americană ca o satisfacere a ambiției ministrului Bibescu de a-și face publicitate; se poate să fie și așa, dar nu cred că se va găsi cineva, care să conteste necesitatea de a spune la cât mai mulți Americani cine suntem, ce putem și ce avem de gând să facem. Una sau zece persoane, cărora li s'ar fi încredințat misiunea, trebuiau să-și lege numele de această operă, — sau orice alt nume s'ar dovedi mai apropiat. — ori ea i-a fost încredințată prințului Anton Bibescu și, vorbind despre

lămurirea publicului american asupra țării noastre și chestiunii românești, nu e cu puțință de a nu aminti numele reprezentantului nostru la Washington. Cititorul va vedea că activitatea sa nu se termină aci.

Cel mai bun mijloc pentru a ajunge la scopul propus era publicitatea, — publicitatea pe ori-ce cale, — ziare sau reviste, — astfel ca să pătrundă în cât mai multe case. În loc de a insista mai mult asupra acestui punct, voi cită un caz autentic, care va satisface pe toți aceia care ar avea un grăunte de îndoială asupra activității ministrului român.

Orașul Cleveland, marele centru românesc din Statele Unite, are un muzău național și directorul acestui muzău a găsit cu cale că în rotunda clădirei să așeze într'un loc de onoare toate drapelele țărilor aliate, care erau în stare de războiu cu Puterile Centrale la semnarea armistițiului. Ei bine! Să nu se creadă că tricolorul nostru era și el printre drapelele “Dlui Director”, care, atunci când i se atrage atenția asupra acestei scăpări din vedere, răspunse cu emfază că România nu mai era aliata Statelor Unite la semnarea armistițiului!! Iată cât eram de cunoscuți în primăvara anului trecut!

* * *

Ministrul, odată ce văzu că Americanii se interesează de chestiunile românești, găsi că ar fi bine ca articole despre țara noastră să apară și în reviste, dându-li-se astfel o formă mai puțin trecătoare ca celor din ziare. Astfel în numărul din Mai al marelui reviste “Current History” din New York, care se ocupă de chestiunile politice și istorice curente, apare un articol, “România în Noua Europă”, semnat de prințul Anton Bibescu.

Articolul, deși nu prea mare, arată în mod atrăgător și concis participarea noastră în ultimul războiu, bogățiile țării și care este situația și rolul nostru economic și politic în acea parte a Europei. Explică publicului american că tot ceiace se scrie despre persecuțiile românești contra Ungurilor sunt simple născociri, simple neadevăruri, citând cazul gimnaziilor ungurești care sunt de două ori mai multe în Transilvania decât cele românești și termină cu:

"România e păzitorul celei mai importante căi de comunicație fluvială de pe Continent; ea e păzitorul Europei la porțile Orientului . . ."

"Meternich a spus că Asia începe dela porțile Vienei; se poate să fie un adevăr, dar atunci România stă ca un post înaintat al Apusului în mijlocul unor condițiuni reîntoarce la un nivel barbar. Guvernul și poporul român e pregătit să-și asume responsabilitatea destinului lor victorios."

Revista "Curent History", care publică aceste adevăruri spuse de ministrul nostru, prin însăși natura ei e o publicație citită de oameni, care se interesează de diferitele chestiuni politice ale țărilor de pe glob, de oameni, care poate sunt ținuți să le cunoască. Pe mulți cititori acest articol i-a interesat, pe alții însă i-a sgâriat! Printre aceștia a fost și D. Teodor Wladimiroff, — autorul nu se va opri asupra originii acestui nume, — care, în numărul de Iulie al aceleiași reviste, critică articolul prințului Bibescu. Nu voi reda articolul dlui Wladimiroff, având convingerea că cititorul acestei lucrări nu va pierde nimic, însă trebuie să-i spun că Americanii sunt mari doritori de lupte, — lupte de orice fel, fie ele chiar cu condeiful, — și că ziarele și revistele din Noul Continent, în această privință, diferă mult de acelea dela noi. Apare un articol, și dacă o persoană are ceva de protestat contra lui, liber e s'o facă chiar în aceleași coloane, astfel că polemica întreagă poate fi desfășurată de două tabere inamice în același ziar sau revistă!

Și mai e în America o libertate, care nu e acordată în alte țări, anume ca diplomații și reprezentanții misiunilor străine pot recurge la zăre și reviste, când au de spus ceva; iar în cazul când o chestiune care îl privește pe unul din ei sau țara care l-a trimis, diplomatul e liber să răspundă. Pentru American pressa e o armă onorabilă, și e convins că "din discuție iese lumina", deci când o țară e criticată sau atacată, avocatul ei, — reprezentantul diplomatic, — are tot dreptul de a-i lua apărarea. Ministrul Bibescu a recurs în nenumărate rânduri la această libertate și cititorul va aprecia singur foloasele ei în capitolul următor, în care voi vorbi de chestiunea Transilvaniei. Decamată însă incriminările dlui Wladimiroff nu puteau rămâne fără răspuns și din scrisoarea deschisă a trimisului nostru, apă-

rută în ediția de August 1921 a revistei “Current History” ori cine va putea vedea seriozitatea afirmațiilor acestui propagandist dela Ruștiuk! Prințul Bibescu scrie editorului revistei:

“... O analiză a afirmațiilor Domnului Wladimiroff, — dezbrăcate de ornamentele sentimentale, — le va reduce la următoarele aserțiuni substanțiale și mai de seamă:

1. Că, în România, condițiunile nu sunt perfecte.

2. Că sfortarea guvernului român de a transforma sistemul proprietății rurale a Țării în armonie cu spiritul democrației moderne, nu a adus imediat rezultatul dorit.

3. Că România, deși acordând drepturi depline politice și civile tuturor locuitorilor băștinași, fără deosebire de rasă și credință, și-a rezervat dreptul de a regula naturalizarea emigranților.

4. Că pressa românească a căpătat libertatea deplină de a critica Guvernul Român.

“Orice cititor nepărtaș al scrisoarei Dlui Wladimiroff va susține că în aceste acușări nu e nimic specific sau înjositor pentru România. Situațiunea generală din România de azi, ruinată și devastată de câți-va ani de războiu și o stăpânire fără-de-lege, nu este dintre cele mai ideale; în această privință însă, România nu e singura țară în asemenea condițiuni. Numai un visător utopist și-ar putea închipui că se poate schimba într’o noapte un sistem de stăpânire al proprietății, sistem care durează de mai multe secole. Primul pas a fost făcut, aplicare legii este în curs și Reforma Agrară e un exemplu de evoluție pașnică spre o democrație complectă, putând fi dat pildă celorlalte națiuni. La urma urmelor o “oligarhie”, care cedează vechile sale drepturi în numele dreptății și al binelui național, procedează destul de bine în acest scol de ură de clase.

“Cât privește regulamentul condițiilor sub care se va acorda cetățenia emigranților. Americanii vor fi cel din urmă popor din lume, care să chestioneze dreptul unui stat de a preceda astfel.

“E foarte lămurit că adevărata supărare, care se ascunde în oare cum aprinsa denunțare a Domnului Wladimiroff nu e situația de azi a României, ci ce-a făcut în 1913. În acel an România a intervenit în favoarea Serbiei și Greciei, atacate

atunci mișelește de către aliata lor Bulgaria, și a rezolvat conflictul celor dintâiu. Că stăvilind ambiția hipertrofică a Bulgariei, România a adus un serviciu Europei, a fost pus în evidența chiar prin rolul avut de Bulgaria în războiul mondial.

“Probabil Domnul Wladimiroff ar fi satisfăcut cu o revizuire a granițelor Europei de Sud, care ar protejă minoritățile din Transilvania trecându-le Bulgariei. Aceste minorități, orișicum, poate vor fi mai puțin entuziaste, după ce vor consulta pe Grecii și Sârbii din Macedonia, cari cunosc mai de aproape metodele bulgărești.

Anton Bibescu
Ministrul României.”

După toate aparențele, scrisoarea acesta l-a convins pe vecinul nostru de peste Dunăre că în cazul său propriu “tăcerea e de aur”. Va fi fost poate și surprins că naționalitatea i-a fost dată în vileag; cert este însă că d. Wladimiroff n’a mai revenit.

Dar articolele tendențioase și inexacte despre România, nu apar în America numai ca “răspunsuri” sau “critici” ale celor în care se spune adevărul, dușmanii noștri au și o mare doză de inițiativă și, în articole sau scrisori publicate în pressă, “protestează” sau mai bine zis insinuează. Trebuie deci ca în tot momentul să fie cineva care să “desmintă”, să informeze și să lămurească publicul asupra adevăratelor intenții ale acestor propagandiști; și faptul că lucrul poate fi făcut chiar în mod oficial, — de însuși reprezentanții diplomatici, — e pentru noi o fericire. Ministrul român trebuie să fie totdeauna gata să răspundă unui atac neașteptat și următoarea scrisoare adresată editorului “New York American” din New York îi va da cititorului o idee de natura acestor atacuri. Scrisoarea a apărut în pagina articolelor de fond a ziarului:

“În numărul d-voastră din 10 Iunie a fost publicată o scrisoare semnată de “Comitetul contra Progromurilor” prin d. S. A. Israel, membru în comitetul executiv. Această scrisoare conținea următoarea afirmațiune:

“Suntem convinși că actuala administrație (Guvernul American) va cercetă cu deamănuntul situațiunea din Polonia, Uk-

raina, România, Grecia și așa mai departe, căutând să obțină rezultate reale și să pună capăt masacrelor din aceste țări.’

“Țin să vă atrag atențiunea, că în present ca și în trecut, nici nu a fost vorba în România de masacrul Evreilor. Se poate că în trecut să se fi făcut oare cari greșeli asupra modului în care a fost privită chestiunea evreiască, dar este un adevăr istoric incontestabil că Evreii din România nu au fost niciodată supuși la torturi și violențe fizice, cu atât mai puțin omorul în massă.

“În timpul de față Evreii se bucură de cetățenia completă pe tot întinsul României-Mari. Satisfacția populației române de religie mozaică se poate constata din marele număr de Evrei Români, care încurajați de scrisorile sosite din țară, se re-înapoiază în România pe fiecare vas, care pleacă spre acea țară.

“Traiul în România este azi mai ieftin și mai plăcut decât în orice altă țară din acea parte a lumii și vă asigur că nu se face absolut nici-o deosebire între cetățenii sau locuitorii de orice rasă sau credință religioasă.

“Sunt convins că veți supune aceasta cititorilor d-voastră, corectând astfel o afirmație inexactă și cât se poate de insultătoare pentru onoarea națiunii Române.

Primiți . . .

Anton Bibescu

Washington, 16 Iunie 1921.

Ministrul României.”

“Afirmația prințului Bibescu este confirmată de Horace G. Knowles, fost ministru american în România.”

Această scrisoare a ajuns, în traducere, și în ziarele noastre din Țară, și cei ce vor fi citit-o, vor fi rămas nedumeriți asupra rostului notiței dela sfârșitul ei; ziarul “New York American” este gazeta care nici odată nu s’a sfiit a-și arăta simpatiile ei față de Puterile Centrale și cauza lor. Editorul ziarului, în această notiță, lasă să se înțeleagă că gestul Ministrului Român a fost cam îndrăzneț, dar că redacția a trebuit să se plece în fața adevărului, întărit și de fostul ministru american la noi. În tot cazul nouă ne-a făcut un serviciu, arătând încă mai vădit că d. S. A. Israel cerea guvernului suprimarea unei stări de lucruri pe care chiar Americanii știau că e inexistentă!

CHESTIUNEA BASARABIEI.

DE SIGUR CĂ însuși Ministrul Bibescu nu-și mai amintește câte scrisori ca aceia citată mai sus, au apărut prin zărele și revistele americane în cursul anului 1921. Spațiul nu-mi îngăduie a le reda pe toate și unele din ele nu prezintă un interes deosebit pentru cititorii noștri, ele combătând tot felul de știri și proteste inventate, ce dovedeau mereu acelaș lucru: de o parte propagandisti anti-români, lipsiți de scrupule și căutând să profite de ignoranța opiniei publice americane, iar de cealaltă singur Ministrul nostru, care-și pusese în gând să nu lase nedemascat nici-unul din aceste atacuri.

În capitolul precedent, am arătat că prințul Bibescu, în toate interview-urile sale, ținea să repete mereu nedreptatea guvernului Wilson în chestiunea recunoașterii Basarabiei; tuturor le spuneă că aceasta e o provincie românească, explicându-le că regimul țarist recunoscuse el însuși acest adevăr, pentrucă Basarabia chiar sub Ruși aveă legile ei propii, legile moldovenești, și nu cele rusești. — ca alte provincii din fosta împărăție a tuturor Rușilor. El aduceă în susținerea cauzei adevărurile istorice, modul cum de două ori această provincie ne a fost, odată furată și apoi smulsă de vecinii noștri.

Chestiunea era cu atât mai importantă cu cât pe acea vreme opinia publică era interesată în desbaterile parlamentului și încă nu puteă prevedea rezultatul lor: se ratifică ori nu se ratifică tratatul dela Versailles? Ce schimbări sau adăugiri vor fi introduse? Se puteă ca de hotărârile Senatului să depindă și soarta Rusiei și în asemenea caz informațiile prințului Bibescu nu puteu decât zdruncină combinațiile și speculațiile atât ale adeptilor țarismului cât și ale agenților bolșevici, care căutau să dovedească americanilor că bună parte din situația în care ajunseseră era datorită țărilor dela graniță, care "prădaseră" pe "tovarăși" de cele mai bogate provincii.

Un răspuns al Ministrului Român la acest gen de insinuări, merită a fi citat pentru că în el, pe lângă că se arată Americanilor drepturile noastre la Basarabia, printr’o analogie foarte bine aleasă, se dovedește clar nedreptatea făcută de Wilson de a nu recunoaște unirea ei la România, Wilson, care nu ridicase nici o obiecție contra provinciilor anexate de Italienii dela Austriaci. Scrisoarea publicată la 18 Aprilie 1921, în ziarul “New York Tribune”, a făcut o impresie cu totul neașteptată și le-a oprit tendința Rușilor de a mai specula pe această chestie:

“Intr’o scrisoare publicată de curând în “New York Tribune” d. Woldemar de Sveșnikoff, fost membru al comisiei militare rusești din Statele Unite, atacă dreptul României asupra provinciei Basarabia. Acest drept a fost aprobat de consiliul suprem aliat după o minuțioasă examinare a argumentelor istorice, geografice și etnografice. Atribuirea Basarabiei la România este unul din cele mai clare cazuri ale triumfului autodeterminării, întrucât populația Basarabiei și-a exprimat în mai multe rânduri hotărârea de a se uni cu vechea patrie mamă.

“Dar d. Sveșnikoff nu critică atribuirea aliaților din motive etnice, — probabil că însuși cunoaște caracterul românesc al acestei provincii, — ci din motive istorice. Principala sa argumentație este, pe scurt, că Rumânia nu poate revendica Basarabia deoarece când aceasta a fost anexată la Rusia (în 1812), România nu era încă o națiune, și astfel Basarabia n’a aparținut niciodată României.

“Inexactitatea, ca să nu zic absurditatea acestui argument se poate dovedi mai ușor printr’o analogie. Dreptul Italiei asupra Triestului și Trentinului e recunoscut de lumea întreagă ca întemeiat nu numai din punct de vedere etnic dar și istoric. Totuși, când Triestul și Trentinul au fost anexate de Austria, Italia “nu există ca o națiune independentă”. De fapt Triestul și Tirolul de Sud n’au aparținut niciodată Italiei “ca o națiune independentă”. Cu toate acestea Italienii au fost perfect îndreptățiți să considere aceste ținuturi ca teritorii iredente italiene.

“Un singur lucru nu se potrivește în această analogie și acela e în favoarea României. Căci Basarabia a aparținut de fapt, României timp de 1900 de ani din 2000. În timpurile an-

tice ea a format parte din teritoriul dac. Dela începutul istoriei române, propriu zise, și până în 1812, ea a făcut parte dintr'un principat român, — mai întâiu din acel al Munteniei și apoi din acel al Moldovei. Nu știe oare d. Sveșnikoff că însuși numele de Basarabia provine din acel al vechii dinastii domniitoare a Munteniei, casa Basarabilor?

"Dreptul Rusiei asupra Basarabiei e tot așa de justificat ca, de pildă, al Austriei asupra Lombardiei. Această provincie a aparținut Austriei când nu există o națiune independentă italiană.

"De altfel D. Sveșnikoff poate obține informații asupra temeiniciei cauzei României din excelentele editoriale ce au apărut asupra acestei chestiuni în coloanele ziarului dv."

În această scrisoare Ministrul Bibescu arată că noi avem mai mult drept la Basarabia decât Italienii la Trentin și Tirol și analogia e cu atât mai interesantă cu cât în America emigrează anual cam un sfert de milion de Italieni.

Deși noi nu am fost direct interesați, totuși cititorii își amintesc de importanța pe care o dădeau marile puteri în a sprijini încercările Președintelui Harding de a se ajunge la o înțelegere asupra limitărei armamentelor navale; rezumate asupra conferinței din Washington au apărut și în ziarele noastre. Adevărul este că tratatul dela Versailles nu s'a ocupat aproape de loc de chestiunile din Oceanul Pacific și interesele marilor puteri ajunseseră la un așa grad de încordare că această conferință trebuia să aibă loc pentru a înlătură o ruptură a relațiilor dintre ele; de altă parte situația economică generală, — Statele Unite inclusiv, — inspiră serioase îngrijorări și se simțea nevoia de a reduce bugetele de războiu ale acestor mari puteri spre a le da puțința întrebuintărei sumelor astfel economisite la reconstrucția industriei și comerțului lor.

În tot cazul conferința din Washington a captivat interesul tuturor oamenilor de stat și guvernanților țărilor din apus. Chestiunea libertății comerțului în China era un punct vital pentru expansiunea americană în acea parte a globului și discuția ei a adunat în capitala Statelor Unite pe cei mai de seamă bărbați de stat și cei mai abili experți ai puterilor invitate oficial la masa verde. Importanța subiectelor în discuție atrăsese

și alte persoane de seamă, care deși fără misiuni oficiale, căutau să urmărească cât mai de aproape rezultatele la care se va ajunge și, de vreme ce aveau să se discute chestiuni privitoare la Extremul Orient, agenții ruși au găsit că momentul ar fi ni-merit să aranjeze chestiunile în legătură cu Siberia.

Pentru un moment, politicienii Americani și inițiatorii con-ferinței nu s’au opus fățis unei astfel de perspective, însă acești agenți avură îndrăzneala să mai urce o treaptă, crezând că la conferința din Washington vor putea aduce în discuție **chestiu-nea integrității Rusiei**. Se înțelege că în asemenea caz lucruri-le luau o întorsătură extrem de importantă pentru noi: in-tegritatea Rusiei nu putea fi examinată fără a se discuta drep-turile noastre la Basarabia.

Cum nu se știă care va fi hotărârea guvernanților ameri-cani, prințul Anton Bibescu crezu nemerit că ar fi bine ca de-cizia să ne găsească preparați și în ediția din Decemvrie a re-vistei “The Forum” publică, sub titlul “Liberarea Basarabiei”, următorul articol:

“Frederic cel Mare a spus odată că atunci când doreă să anexeze o provincie se ducea de o anexă și după aceea angajă profesori care să dovedească dreptul său de posesiune. Se poate pune pe socoteala fostului guvern imperial rusesc faptul că nu a angajat profesori care să dovedească dreptul lor asupra Basarabiei, o provincie românească, ce a fost sub sceptrul țarului timp de o sută de ani, dela 1812 la 1918. În timpul acestei perioade, România avea dreptul asupra Basarabiei, dar Rusia avea Basarabia. Că Rusia ar fi avut vre-un drept legal, aceasta n’a trecut prin mintea Rușilor decât după ce Basarabia în-cetase de a fi o provincie a Rusiei.

“ACEASTA este faptul dominant al controversei care a fost miezul discuției cu ocazia deciseiei Consiliului Suprem Aliat, în toam-na anului 1920, prin care se confirmă posesiunea României asupra Basarabiei, ori mai curând se confirmă unirea din nou a acelei pro-vincii cu regatul României, adusă la îndeplinire de voința populației basarabene, prin rezoluția consiliului basarabean, în 27 Martie 1918. Această decizie merită atenție ca una din cele mai clare ilustrări a justiției triumfătoare în aranjările teritoriale ce au urmat marelui războiu.

“Dela 1812 Basarabia a fost o provincie a imperiului rusesc. Nu era și n’a fost niciodată o provincie rusească. Poate că în întreaga is-torie europeană de “Machtpolitik” nu era un exemplu de o mai pură ho-ție internațională, ca această anexare. Nedreptatea suferită de Ba-sarabia și țara mamă, România, a fost cu atât mai de nesuferit cu cât aproape nici nu se cunoștea nimic despre dânsa. Însăși existența Basarabiei a fost până în zilele noastre ignorată, afară doar de câ-țiva specialiști. Aceia oameni de treabă care se deprinseseră să creadă că Ucraina era un instrument muzical importat din insulele

havaiene și că atât Galipoli cât și Galiția erau în Spania, s'au gândit, când văzură numele de Basarabia, că aceasta era o parte din Arabia.

"Puține țări din lume au granițe așa de precis definite ca Basarabia, care în realitate este o peninsulă dreptunghiulară mărginită la Nord-Est cu râul Nistru, la Apus cu Prutul, iar la Sud-Est cu Dunărea și Marea Neagră. Numai printr-o îngustă bucată de pământ la capătul de Nord-Est se poate pătrunde în Basarabia fără a trece peste apă. Dar aceste granițe naturale ale provinciei nu sunt tot atât de bune bariere ca munții sau deșerturile; ele mai mult invită decât descurajează invazia. Când zorii istoriei încep să se lămurească, Basarabia era populată de triburile scito-trace care făceau parte din statul dac cucerit de Roma, sub Traian, Basarabia n'a fost incorporată în provincia română Dacia, dar influența latină se făcu simțită. Zidul lui Traian, în parte încă în existență, a fost zidit ca să oprească incursiunile barbarilor dela Nord, atrași de bogățiile Bizanțului; și din timpul acela până în zilele noastre, drumul istoric al Basarabiei fu determinat de faptul că provincia constituia o ușe de dindos pentru Constantinopol."

Ministrul Bibescu face apoi un scurt istoric al acestei provincii, arată că ea făcea parte din domeniile Casei Basarab, dela care își derivă și numele. Descrie apoi cum Bassarabia a fost invadată în nenumărate rânduri de dușmanii dela hotare și cum domnitori ca Ștefan Cel Mare și-au vărsat sângele pentru menținerea și apărarea mănoaselor coline dintre Siret și Nistru, accentuând că, dacă Turcii au stăpânit încă din timpul marelui domnitor moldovean partea sudică a provinciei, ea a fost menținută prin forța armelor, iar nu cedată de Români.

Cum au ajuns Rușii stăpâni pe Basarabia și încercările lor de o rusifica sunt descrise stfel:

"Anul 1812 a fost un moment de grea cumpănă în istoria Basarabiei. Constrâns de războiul cu care era amenințat de Napoleon, Țarul Alexandru încercă mai întâiu să facă cu orice preț pace cu Turcii; dar comandantul suprem Kutuzov, reuși să mituiască pe parlamentarii turci Moruzi și Galib Effendi, care atunci dosiră o serisoare a lui Napoleon prin care acesta încurajă Poarta să reziste cererilor rusești. În neastâmpărata sa dorința de a termina războiul, Sultanul dădu Țarului partea Moldovei dela răsărit de Prut precum și Buceagul, cu alte cuvinte întreaga Basarabie modernă. Pacea dela București a fost semnată în 28 Mai 1812, și soarta Basarabiei fu astfel pecetluită pentru mai bine de un secol. Când trădarea lor se descoperi, Moruzi și Ghalib fură decapitați "dar tot așa fu și Moldova", remarcă cu întristare un istoric român.

"Această ciopărtire a țării lor a fost o desamăgire crudă pentru patrioții moldoveni care nădăjduiau că victoria rusească îi va elibera de sub jugul otoman. La început constatările lor fură amăgite de făgăduelile liberale ale guvernului rusc. În câți-va ani însă, guvernul rusc, credincios metodelor sale aplicate în Polonia și Finlanda, inaugură o politică de rusificare și opresiune. Legea

havaiene și că atât Galipoli cât și Galiția erau în Spania, s’au găn-mia națională egalitatea limbilor ruse și române precum și perpe-tuarea vechilor așezăminte moldovenesti fu revocată de Nicolae I, în 1823. Funcționari ruși fură numiți în toate slujbele. Școale și seminare rusești fură deschise și instituțiile românești desființate; întrebuințarea caracterelor latine fu interzisă și cărțile românești, dacă cumva erau autorizate, trebuia tipărite cu litere cirilice.”

Vorbind despre rusificare Ministrul nu se sfiește a spune adevărul adevărat, afirmând că printre cei mai zeloși partizani ai reacțiunii țariste, printre cei, care contestă mai ales prin pressa americană drepturile României la Basarabia, sunt chiar familii românești din Basarabia, oameni fără suflet pe care fa-vorurile și rublele țariste i-au ademenit la trădarea patriei lor.

Din fericire numai câte-va familii românești din Basarabia întră în această categorie căci:

“Au fost totuși oameni, atât din nobilele cât și din clasa pro-fesională, care și-au păstrat naționalitatea lor română împotriva opresiunii și persecuției; și acești adevărați patrioți basarabeni pă-strară tradiția românească a țării neatinsă, până în timpul nostru.

“Politica de rusificare continuă până la războiul Crimei, la terminarea căruia puterile europene deciseră că Rusia să nu aibă o bază la delta Dunărei. Pacea dela Paris, prin urmare, recunoscă dreptul Moldovei asupra Basarabiei; însă numai trei județe din Sud; Ismail, Cahul și Bolgrad, cu populația lor amestecată, fură de drept anexate. Această plănuită așezare a lucrurilor, a lăsat partea de nord și centrul Basarabiei, cu masa lor compactă de populație ro-mânească sub suveranitatea rusească; totuși ea nutreă speranța u-nei desăvârșite uniri. Aceste speranțe fură spulberate de rezulta-tul războiului Ruso-Turc din 1877-78. Deși politicieni români bănu-iau dela început că unul din scopurile principale ale Rusiei era redo-bândirea întregii Basarabii, ei hotărâră să alieze țara cauzei rusești, pentru că vedeau că alternativa, în cazul unei victorii turcești, ar fi însemnat incorporarea întregii României la imperiul Otoman. Un tratat cu Rusia garantând integritatea teritorială a României fu în-cheiat la 16 Aprilie 1877.

“Armata română nu numai că s’a distins dela începutul război-ului, dar a scăpat în realitate armata rusă dela dezastru, în lupta dela Plevna. Aceasta se adevărește din schimbul de telegrame ale regelui Carol cu Țarul. Bunii patrioți sperau că drept răsplată Ru-sia va înapoia României întreaga Basarabie. Se poate ușor închipui sentimentul public român, când la încheierea tratatului dela St. Ste-fano, guvernul român a fost informat că Rusia a cerut restituirea Basarabiei sudice, oferind în schimb țara mlăștinoasă a Dobrogei la sudul Deltei Dunărei. S’a explicat că tratatul, care garantează in-tegritatea României, nu a fost menit să includă Basarabia. În con-tra acestei trădări indiscutabile guvernul român a cerut ajutor pu-terilor din Vest, după care a urmat cea mai amarnică desamăgire în istoria română. La congresul din Berlin, adunat pentru tranșarea chestiunilor născute în urma războiului ruso-turc, delegații români Brătianu și Kogălniceanu nici nu au fost admiși în discuț, ei au

fost numai ascultați ca informatori. Cererea Rusiei a fost acordată: Basarabia sudică a fost cedată imperiului rusesc. Bismark și-a împlinit dorința: un simț de neîncredere și ură s'a născut între Rusia și România.

"Cele mai negre zile ale istoriei Basarabiei moderne au fost între 1878 și 1905. Tirania rusească și-a manifestat influența incontestabilă: clasele superioare au cedat ademenirilor Petrogradului și Moscovei; țărănimea se sbătea în letargie; susținătorii cauzei românești au fost întemnițați, trimiși în Siberia sau exilați în străinătate. Ultimile urme ale vechii autonomii au fost abrogate. Speranțele patrioților Basarabiei au fost înflăcărâte pentru un moment de quasi-liberalismul ce a urmat dezastru osului războiului cu Japonia în 1905. Însă în 1903 reacția s'a simțit din nou, mai sigură și mai arogantă ca oricând.

"La izbucnirea războiului European, naționaliștii basarabeni precum și liberalii din Occidentul Europei se așteptau că victoria aliaților să dea naștere unei noi libertăți în Rusia, și ca această Rusie liberă să răsplatească România pentru aportul dat cauzei aliaților, prin retrocedarea Basarabiei. Prăbușirea imperiului rusesc a împiedicat realizarea acestei speranțe, care însă s'au realizat sub o altă formă. Imediat după izbucnirea revoluției în Rusia, mișcarea pentru autonomie, de mult în amănunt, a reînviat în toate provinciile hotarnice ale Imperiului, acele locuri de străini. Un comitet național stabilit în Chișinău, a început să formuleze planuri pentru stăpânirea de sine, reforme agrare, reorganizare militară, un buget basarabean și garantarea drepturilor minorităților străinilor, exceptând Românii. Bolșevicii venind la putere în Noemvrie 1917 nu au vrut să recunoască acest comitet național și au amenințat să institue un guvern sovietist. Ca rezultat s'a format "Sfatul Țării", care a fost investit cu puterea unei camere constituante. Această cameră cuprindea 147 de delegați, dintre care 195 erau Români, restul fiind Ucrainenii, Evrei, Germani și Bulgari, respectiv 15, 13, 2 și 4. În ziua de 15 Decemvrie 1917, "Sfatul Țării" a declarat Basarabia o republică independentă. O săptămână mai târziu Guvernul Provizoriu a făcut o cerere urgentă guvernului român pentru ajutor militar contra Bolșevicilor. La începutul lunii Ianuarie Bolșevicii au invadat țara și au cucerit Chișinăul, o săptămână mai târziu însă, ajutorul român sosind, provincia a fost curățată de Roșii. În Martie 1918 "Sfatul Țării" a proclamat unirea Basarabiei cu România îndreptând astfel greșelile unui secol".

După stabilirea acestor "drepturi istorice", prințul Bibescu demonstrează cu date și cifre caracterul românesc al Basarabiei citând chiar statistici rusești, care arătau că populația românească a provinciei era de 66 la sută. Amintește broșura Dlui I. G. Pelivan, fost membru în "Sfatul Țării", în care "Drepturile Românilor la Basarabia" sunt dovedite prin însăși documentele oficiale ale acelorora, care puseseră stăpânire pe ea prin furtișag, iar acum căutam să-și revendice "drepturile" argumentând că singurii care ar trebui să protesteze ar fi Turcii din Asia; dela ei o luaseră Rușii!

Revista “The Forum” e o publicație politico-literară, având colaboratori ca Lady Astor, membră în Parlamentul Englez, un mare număr de senatori de seamă, artiști și poeți de talia lui Joseph Pennell și Arthur Symons. Articolul Ministrului Român, apărut tocmai în timpul când în Washington se anunță că de rezultatele conferinței va depinde pacea universală, atrage atenția atât a publicului cât mai ales a păturei intelectuale, — aceasta formând majoritatea cititorilor revistei, — că pacea Europei în această parte va fi amenințată în orice moment în caz când s’ar încerca o schimbare a actualei stări de lucruri. Articolul încheie cu următoarele fraze:

“Basarabia, din punct de vedere istoric și etnic, o țară românească, este astăzi din nou o parte integrală a statului român, a căruia frontiere pentru prima dată în doua mii de ani, corespund din nou cu cele ale vechii Dacii. Fără încorporarea Basarabiei, îndeplinirea unității naționale române, care a fost ținta României în războiul mondial, nu ar fi fost completă.

“În acelaș timp posesiunea Basarabiei, a incomparabilului ei pământ negru și fertil, a viilor și râurilor ei, este esențială economicește României noi. Aceasta asigură deasemenea României controlul Dunărei, care este o strategică și comercială necesitate de primul ordin. Nu trebuie uitat că Rusia însăși dorea posesiunea acestei provincii pentru aceleași motive. Restaurarea Basarabiei la Patria-Mamă, a fost pentru Basarabia primul pas către o nouă prosperitate democratică. Odată cu îndeplinirea aspirațiilor naționale, Basarabienii și-au îndreptat privirea către soluția celei mai importante probleme a lor: aceia a Reformei Agrare. Astăzi executarea legii agrare române este în plin avânt în Basarabia și pretutindeni în regat. Toate proprietățile ținute de stat și biserici, precum și proprietățile particulare mai mari de 100 ha., sunt expropriate, proprietarii primind indemnități fixate de guvern, sfărâmând astfel cea mai bună armă a propagandei bolșevice. Se mai poate adăoga că moșierii s’au supus exproprierii în mod benevol și cu un spirit patriotic, toți — afară doar de o mică și zgomotoasă minoritate a nobililor rusificați, oameni de tipul lui Krupensky al cărui protest pătimas în contra reuniunii cu România este dictat numai de frica drasticei reforme agrare.

“Basarabia smulsă din trupul națiunii române, era o problemă, o bubă, în organismul Europei, o clasică manifestare a nedreptății internaționale, — cuibarul războaielor. Basarabia recăpătată și reunită se îndreaptă astăzi pe calea progresului și a civilizației”.

Odată mai mult cerberii reacțiunii țariste, acei utopiști, care încă mai speră în reînvierea absolutismului rusesc și a realității visului lui Petru cel Mare, au putut constata că deși Statele Unite, — prin situația lor geografică, — sunt foarte depărte de Rusia și deși publicul american nu prea știa toate detaliile

istorice și etnografice asupra Basarabiei, totuși nu era țara unde "se puteau plimbă fără băț".

O nenorocire nu vine însă niciodată singură, căci guvernării americani fiind informați că avocații "discuțiunei integrităței Rusiei" țin mai mult la revizuirea chestiunilor europene în legătură cu această "integritate", decât la cele din Extremul Orient, credincioși tradiției lor, au refuzat să se amestece în frământările politice din Vechiul Continent!

Înainte de a termina acest articol, în care am căutat să rezumez activitatea românească din Statele Unite cu scopul de a lumina publicul american asupra dreptăței pretențiilor noastre la Basarabia, nu pot trece cu vederea un amănunt în legătură cu aceasta chestiune și pe care cititorii desigur ca îl vor găsi pe cât de îndrăzneț pe atât dela locul lui.

Vâlva ce s'a făcut în jurul înmormântărei cu pompe naționale a unui "Ostaș necunoscut" francez sub Arcul de Triumf din Paris cât și al altuia englez în catedrala Westminster din Londra, i-a determinat pe Americani să imite acest exemplu și să caute cu această ocazie a întrece în impozanță celelalte ceremonii din Europa. În mormântarea trebuie să aibă loc în ziua celei de a treia aniversări a semnării armistițiului general și cu o zi înainte de deschiderea conferinței din Washington.

Cu 24 ore înainte de coborârea în cripta din cimitirul național dela marginea Capitalei, coșciugul "soldatului necunoscut american" a fost așezat în rotunda parlamentului din Washington, fiind vizitat de sute de mii de oameni, veniți în acest scop din toate unghiurile țării. Nu voiu insista asupra ceremoniei înmormântărei, a spectacolului imprevizibil al procesiunii sau alte detalii, dar cititorul va înțelege că toți reprezentanții misiunilor străine au trebuit să depună coroane și să se descopere în fața coșciugului ostașului, care se jertfise pentru Patria lui americană.

România, ca fostă aliată, nu putea să nu ia parte și D. Anton Bibescu, Reprezentantul nostru dela Washington, depuse o splendidă coroană de stejar și lauri; două panglici tricolore indicau țara, ce-și exprimă astfel recunoștința, însă pe aceste panglici era o inscripție care a atras multă atenție. Pe una era

scris: “România și Provinciile ei Liberate”, iar pe a doua: “BASARABIA, Bucovina, Transilvania și Bănatul”.

Faptul că Basarabia nu era recunoscută de Statele Unite și totuși ea își arată recunoștința față de camaradul de arme american, a făcut senzație, deși coroana a fost purtată în cortegiul dela Capitol la cimitirul Arlington. Astfel, în mod tacit, America a admis că România nu se poate despărți de provincia ei și acest amănunt a fost remarcat și de ceilalți reprezentanți diplomatici, inclusiv presa: ziarul “Times” din Londra, în ediția de 10 Noemvrie 1921, înregistrează această inscripțiune.

Dacă până acuma Statele Unite nu au recunoscut formal Unirea Basarabiei cu România, este că momentul nu a sosit încă, este că situația internă și grijile lor pentru reajustarea condițiilor internaționale, — mai ales cele din Extremul Orient, — în care și-au pus speranța pentru refacerea națională a industriei și comerțului, nu le-au dat răgaz a se ocupa de alte chestiuni, dar azi nu mai încapă cuvânt de îndoială că grație activității românești în această direcție, guvernanții sunt pe deplin lămurii asupra dreptății noastre.

Încetul cu încetul, publicul american, — pătura intelectuală, — începe a fi convinsă de evidența adevărilor istorice, la care, dacă se adaugă și impresia produsă de știrile că România a și învins unele din greutățile ce i se puneau în calea progresului, ne dă tot dreptul să credem că recunoașterea Basarabiei de Americani e mai mult o chestiune de timp de cât de lupte, mijlociri și discuții politice.

Până atunci însă, noi Românii avem datoria de a ne arăta capabili în administrarea ei și de a informa mereu opinia publică americană despre progresele realizate.

“Cazul Transilvaniei.”

DE SIGUR CĂ ASTĂZI, cunoscând principiile pe baza cărora s'a terminat ultimul război, un om, care încă mai crede în posibilitatea că România se va mai despărți vre-odată de Transilvania, merită toată compătimirea noastră. Acest adevăr e indiscutabil, dar curiozitățile naturei sunt nenumărate, și cea mai complicată dintre ele e sufletul omenesc.

Azi, când toate popoarele, sătule de vărsări de sânge, își îndreaptă privirile și speranțele spre Pace, azi, când unele, cu inima mulțumită a învingătorului, își întorc armatele de eri către refacere și progres, iar altele, cu resemnarea caracteristică a învinsului, își pun ultima picătură de energie pentru a-și repara greșelile și a se reabilita în fața lumii, azi încă se mai găsește un popor, care se agață de un fir de pai, spre a striga: “Nem, Nem Soha!” Și pentru că în Europa acest strigăt evoacă aceleași sentimente de milă ca și chemarea lupilor pe o noapte de viscol, Ungurii și-au pus toată nădejdea în America.

Faptul că Statele Unite nu ratificaseră tratatul dela Versailles și să se prevedea că America va încheia pace separată cu Germania și ce mai rămăsese din fosta împărăție Austro-Ungară, le mai dădea acestor Unguri o ultimă speranță, determinându-i să strige cât mai era timp din toate puterile de cealaltă parte a Atlanticului, absurdul lor: “Nu, nu nici odată!” Aceștia nu reprezintă toată națiunea Maghiară, ci numai clica de funcționari și șoviniști, care lăncezesc la marginile Budapestei, murind de foame în vagoane de marfă, acei care își jură în tot momentul că nici odată nu vor admite “trunchierea” Ungariei și care îndură suferințe de azi, visând planurile de mărire ale îredentei admiralului Horthy.

Ei au în America peste un milion și jumătate de compatrioți și, pentru a putea întreține propaganda lor și a inunda redacțiile ziarelor americane cu buletine despre atrocitățile Sârbilor, Românilor și Cehoslovacilor, broșuri, în care să se “do-

vedească drepturile istorice ale Ungariei asupra provinciilor smulse dela vecini” și hărți ale acestor provincii, reprezentându-le ca fiind compuse din: munți, regiuni nelocuite și Unguri, acești șoviniști Maghiari, prin apeluri desperate caută să deștepte “conștiința națională” a fraților lor din America, dar mai ales dolarii lor. Mulți din acești emigranți își câștigă numai traiul, dar în acelaș timp un număr însemnat, mai ales Evreii-Unguri, au ajuns la situații foarte bune și oameni cu avere. Deși americanizați, totuși ei nu și-au schimbat nici cum tendințele șoviniste și de opresiune, în care fuseseră crescuți la ei în țară; mai mult încă un grup de al lor invită în Statele Unite în vara anului 1921, pe contele Teleki, fostul președinte ungar, spre a lămurii pe Americani asupra aspirațiilor maghiare și nedreptatea ce li se făcuse de Aliți. Și, în dorința lor, ca un număr cât mai mare de Americani să se împărtășească din explicațiunile contelui Teleki, conferințele acestuia aveau să fie ținute dela catedra “Institutului Politic” din Williamstown.

În colțul de Nord West al statului Massachussetts, orașul Williamstown numără cam 4000 de suflete și un colegiu. Grație unei donații, Președintele acestei instituțiuni a înființat un curs de vară, în care să se discute, de oameni cu reputație internațională, chestiuni politice curente. Nu voiu explica în detaliu cum de a ajuns fostul premier ungar să vorbească de la catedra unde erau invitați oameni ca Vicecontele Bryce, vestitul diplomat englez, William H. Taft, fostul președinte al Statelor Unite și alții tot așa de însemnați, dar cititorul va înțelege cu ușurință că discursurilor acestor personaje li s'a dat o “publicitate americană” — și pentru reprezentantul hortismului era o ocazie minunată de a-și răspândi ideile.

Astfel în seara de 18 August, contele Teleki, înainte de a-și încheia seria de conferințe asupra condițiilor economice maghiare dinainte de război, începe prin a critica deciziunile conferinței de pace din Paris și pentru a lămurii și mai bine audiența asupra situației actuale a țarei sale vine cu următoarea analogie:

“Din punct de vedere teritorial, Ungaria a fost lăsată azi, — presupunând un caz imposibil, — în aceiaș situație în care s'ar găsi Statele Unite dacă pe neașteptate Canada ar anexa

statele Ohio, Wisconsin și Minnesota, în care se află izvoarele râului Mississippi și când între aceste două state (Statele Unite și Canada) ar exista o graniță foarte bine păzită.

"Budapesta este cel mai mare centru de morărit din Europa, al doilea pe glob, după Minneapolis. Cu toate acestea, cele mai bogate provincii agricole fiind rupte din trupul Ungariei, industria morăritului e azi în ruină. Și această stare de lucruri nu e datorită faptului că întreprinderile particulare ar fi găsit alte centre comerciale sau alte debușeuri, ci din cauza că frontiera Jugo-Slaviei e închisă. Jugo-Slavii nu lasă ca grâul lor să treacă peste graniță.

"Pentru a lămurii și mai bine situația creată de împărțirea Ungariei, țin să vă spun că Ungaria veche avea o întindere cam cât a statelor New England (statele Uniunii de pe coasta nordică a Atlanticului: Maine, Massachusetts, Connecticut, Vermont etc.) plus Pennsylvania și Delaware. Împărțirea a fost făcută în așa fel că, dacă m-aș exprima în termeni geografici corespunzători Statelor Unite, România ar fi primit nouă zecimi din Pennsylvania, Cehoslovacia ar fi luat Vermont-ul și ultima zecime din Pennsylvania.

"Jugo-Slaviei i s'ar fi dat Rhode Island, Connecticut și Delaware. Austria ar fi primit o porțiune cam cât Delaware de mare; Fiume ar corespunde Districtului Columbia, iar Ungaria n'ar fi rămas cu mai mult decât Maine și Massachusetts.

"Problema importantă rezultă din împărțirea basinelor apelor Ungariei, care erau așa de bine îngrijite de vechea administrație ungară. Se ivi importante controverse ce vor fi consecința faptului că România și Cehoslovacia domină azi aceste bazine ale râurilor importante și a căror revărsare periclitează câmpiile ungare și jugoslave."

Iată care este adevăratul motiv pentru ce Maghiarii în loc de a se apuca de lucru, mor de foame cu gândul la o Ungarie în vechile ei granițe și Horthy ca rege!

De altfel contele Teleki are chiar îndrăzneala să exprime fățiș asemenea aspirații, fiind că după ce arată Americanilor

NOTĂ: Pentru ca cititorul să poată constata falsitatea analogiei contelui Teleki este rugat a consulta harta Statelor Unite, în care am indicat numărul emigranților Români.

într'un ton plângător că toată industria Ungariei a fost înstrăinată, că i s'au luat cele mai fertile provincii, și din Ungaria de azi nu poate nici progresa și nici exista în granițele actuale.

“Progresul ungar era bazat pe protecționism. Statul dădea sute de uzine, încuraja ori ce ramură agricolă și înființa școli agricole și industriale cum și ferme model. Deci întreaga viața economică se deprinsese să aștepte ajutorul statului. Azi dorește din suflet” — zice contele Teleki, — “că întreprinderile particulare să fie încurajate în Ungaria.”

Satisfăcut că și-a îndeplinit misiunea de a înfățișa Ungaria de astăzi ca pe o victimă a nedreptăței Aliatilor și convins că aspirațiunile și acțiunea odioasă a grupului ce reprezintă va recruta adepți și printre Americanii sinceri, contele Teleki se pregăti să facă un turneu al Statelor Unite spre a studia mai de aproape efectul predicilor sale și trece în revistă adepții. Care-i fuse însă mirarea când la 22 August apare în marele ziar “The New York Herald”, următorul articol de fond sub titlul **“România și Ungaria, Ministrul Bibescu Răspunde Declarațiunilor Contelui Teleki”**:

“In numărul de Vineri publicați darea de seamă a discursului Contelui Teleki, fostul Prim-Ministru al Ungariei, ținut la “Institute of Politics”, Williams College, în care a tratat problemele Ungariei de astăzi. V-ași fi recunoscător dacă ați binevoi să presentați cetitorilor Domniei-Voastre următoarele observațiuni, care rezumă punctul de vedere românesc în controversele teritoriale ce au urmat tratatului dela Trianon.

“Omul de Stat maghiar încearcă să arate că ar fi o analogie între înbucătățirea vechiului stat unguresc și o eventuală dezmembrare a Statelor Unite. Astfel de analogii pot ajuta ca să lămurească Americanilor anumite stări de lucruri depărtate de dânsii atât din punctul de vedere geografic cât și cel sentimental, însă paralela trasă de contele Teleki este pe deaîntregul greșită și nedreaptă. Domnia-Sa compară pierderea Transilvaniei și a Slovaciei cu o închipuită dezmembrare a Statelor Unite, când bucățile de pământ anexate de către un cuceritor ar rămânea despărțite de cele ce rămân țării prin niște permanente bariere economice de netrecut.

"Această analogie este greșită pentru două motive principale: Mai întâiu, având în vedere absolut numai scopurile acestei paralele, Statele Unite sunt locuite de o populație covârșitor de omogenă, care se trage din aceeași rasă, vorbește aceeași limbă și profesează credința unei aceeași idei naționale. Prin urmare, luând Pennsylvania sau Vermont sau Ohio din Statele Unite, aceasta ar însemna din punctul de vedere politic ceva cu totul deosebit decât luarea Transilvaniei dela Ungaria. Locuitorii Statului Pennsylvania sau Ohio sunt Americani, pe când Transilvănenii, cel puțin majoritatea lor, nu sunt Unguri, ci Români.

"În al doilea rând, presupunerea contelui Teleki că granițele politice stabilite de către Tratatul dela Trianon constituie o permanentă barieră la schimbul comercial, este cu totul arbitrară. Noile state doresc cooperația economică cu Ungaria; în viitor aceasta va fi absolut indispensabil din amândouă părțile. Principalul obstacol, ce se opune unei astfel de cooperațiuni, e numai atitudinea actualului Guvern unguresc și în general atitudinea clasei conducătoare maghiare. În loc de a întrebuița toată energia la reconstrucția economică, Ungaria oficială e ocupată cu mici certuri relative la succesiunea tronului și mai mult sau mai puțin, în planuri fantastice pentru restaurarea vechii stări de lucruri, prin aventuri militare. Primul pas spre refacerea economică a Ungariei este încetarea activității iredentiste și de restaurațiune precum și a planurilor împotriva vecinilor ei. De îndată ce Ungaria va căpăta încrederea statelor Micii Înțelegeri, se termină și izolarea ei economică.

"Discursul contelui Teleki, în întregimea lui, este simbolul noii metode de propagandă ungurească, care dându-și seamă de zădărnicia apelurilor sentimentale, încearcă să complice chestia, — domnirea politică a celorlalte neamuri de către Ungaria militaristă, — printr'o lungă vorbire pseudostiintifică, geografică și economică.

"Contele Teleki își exprimă neliniștea că stăpânirea izvoarelor râurilor din Ungaria, de către România și Cecho-Slovacia, ar putea fi un pericol de inundare a câmpiilor maghiare. Însă izvoarele Rinului și a Ronului sunt și au fost sub controlul Elveției de secole, și cu toate acestea Germania și Franța au trăit destul de bine.

“Ar fi locul potrivit ca, având în vedere atacul împotriva României conținut în discursul contelui Teleki, să arătăm pe scurt situațiunea României. Americanii, cari nu cunosc trecutul istoric al României, ar putea să înțeleagă chestiunea ei aducându-și aminte de sforțările Italiei pentru îndeplinirea aspirațiunilor lor naționale. România, a avut în războiul trecut o singură țință și numai una: desăvârșirea unității naționale. Vechiul regat a jucat partea Piedmontului; Transilvania, Banatul, Basarabia, Bucovina corespunzând Lombardiei, Veneției, Toscaniei și Neapolului. Ungaria a avut aceiaș pozițiune față de România, pe care Austria a avut-o față de Italia. Astăzi, națiunea italiană își arată nobila dorință de a ajuta pe dușmanul zdrobit și care se căește Austria. Dacă Ungaria ar arăta un adevărat spirit de împăcuire, dacă s’ar arăta doritoare de muncă, România n’ar fi mai puțin mărinimoasă decât sora el latină din apusul Europei.

Anton Bibescu,

Washington, 20 August 1921.

Ministrul României.”

Lovitura a venit așa de repede și așa de neașteptată, încât contelui Teleki i-a trebuit cât-va timp spre a se recompune și a căuta să atenueze impresia cauzată de această scrisoare a Ministrului român, în vreme ce privirile publicului american și presei erau atrase către acest incident, ce lăsa să se întrevadă că scrisoarea de mai sus era numai preludiul unui duel, prin presă, între acești doi oameni, reprezentanți a două țări cu vederi atât de deosebite. Am spus în alt capitol al acestei lucrări că, în America, o luptă prin presă poate avea loc în coloanele aceluiaș ziar și în cazul întâlnirii Bibescu-Teleki, “New York Herald” și-a oferit în mod imparțial coloanele în dorința de a da posibilitatea cititorilor săi să judece singuri cine are dreptate.

Contele Teleki dacă ar fi tăcut, poate că discuția s’ar fi terminat, aci, dar nu: el răspunde prin acelaș ziar, care publică Sâmbătă 27 August sub “**Ungaria și România**”, argumentele fostului Prim-Ministru Ungar. Redăm scrisoarea în întregime având credința că publicul român va putea aprecia singur seriozitatea argumentelor ungurești, făcându-și o idee completă despre mentalitatea vecinilor noștri:

"Ziarului New York Herald: Ați publicat Luni o scrisoare a prințului Bibescu, Ministrul României, în care Domnia-Sa spune că unele din afirmațiunile mele, dela Institutul Politic, sunt semi-științifice.

"Acest epitet îl aplică Domnia-Sa, comparațiunei pe care am făcut-o, între mărimea câtor-va părți ale vechei Ungarii, care au fost despărțite mai târziu, și mărimea unor anumite state ale Stateor Unite; însă mai cu seamă îl aplică observărei mele că stăpânirea de către Români și Cehi a izvoarelor râurilor, cari curg prin Ungaria, pune în pericol, prin posibilitatea revărsărilor, câmpia ungurească.

Nu sunt în pozițiune de a recunoaște autoritatea prințului Bibescu ca judecător al valorii științifice a ultimei mele afirmațiuni, pentru că combătând-o Domnia-Sa face cea mai mare greșală științifică, pe care ar fi putut să o facă. Observând că atât cursul superior al Rinului cât și al Ronului se află în Elveția și că aceasta nu a produs nici-o neînțelegere între Elveția de o parte și Germania și Franța de cealaltă, Domnia-Sa citează acest fapt ca o dovadă că Ungaria de asemenea nu are a se teme de nimic prin faptul că izvoarele râurilor sunt stăpânite de țări străine.

"Dar este bine cunoscut tuturor că Rinul în cursul său scoborând din Elveția curge prin lacul Constanța (Bodensee) și Ronul prin lacul Genevei. Și mai mult, este cunoscut că originile amândouor râuri pornesc din doi ghețari, ghețarul Ronului fiind în special cunoscut nu numai geografilor dar și turiștilor. Astfel prințul Bibescu, chiar dacă nu a observat că am spus-o, în cazul râurilor Ungariei pericolul și consecințele sunt tocmai în faptul că aci nu sunt lacuri și nici ghețari să reguleze și modereze revărsările de primăvară, ar fi trebuit să ție seamă că ultimele două râuri din lume, cari ar putea fi comparate cu cazul nostru sunt tocmai Rinul și Ronul!"

Cu alte cuvinte, dacă râurile, care udă azi câmpiile Ungariei, ar veni din ghețari și ar avea câte un lac ca Geneva și Constanța, Ungaria nu ar mai avea nici o justificare a intențiilor și propagandei ei de răzbunare și recucerire!!

Dar cât privește analogia făcută cu ocazia conferinței sale

științifice dela Williamstown, explicațiile contelui Teleki sunt tot așa de plauzibile:

“Cât privește între anumite părți ale vechii Ungarii și anumite părți ale Statelor Unite, aceasta a fost întrebuințată în conferința mea numai pentru ca să facă mai limpede mărimea relativă a teritorului amintit, cu o trecătoare sugestiune a caracterului său economic. Motivele pe chestiuni de rasă, ridicate în legătură cu această comparațiune de către Ministrul României, sunt și în acest caz nepotrivite.

“Referitor la chestiunea politică prezentată de prințul Bibescu, cum că Ungaria este preocupată cu chestiunea tronului și răzbunare în loc de a căuta o înțelegere economică cu vecinii ei, ași voi numai să amintesc faptul că am făcut prima sugestiune, privitoare la o astfel de înțelegere, încă din Iulie 1919, primind însă un refuz direct. După iarna lui 1919, când armata românească contribuă și mai departe să tulbure sentimentul public, situațiunea deveni și mai dificilă. Fără a considera aceasta noi am continuat în repetate ocazii să restabilim relațiile diplomatice, primul pas firesc pentru o adevărată înțelegere.

Contele Paul Teleki

Williamstown, Mass. August 26.

Profesor de Geografie.”

Adevărul trebuie să iasă totdeauna la lumină și de data aceasta contele Teleki vine să le spună Americanilor, — căci pentru lămurirea lor începuse lupta, — că adevărata sa menire la “Institutul Politic” și drumul său în Statele Unite era ca să arate lumii “încercările zadarnice” ale iredentei lui Horthy de a restabili relațiunile de prietenie între Ungaria și vecinii ei cum și a se plânge contra Românilor, “elementul ce turbură opinia publică maghiară”.

Se putea ca astfel de aserțiuni tendențioase la adresa României să rămână ne răspunse? Atunci când toate ziarele importante din Statele Unite publicau articole cu titluri așa de sugestive ca: “Bibescu și Teleki și-au tras săbiile”, sau “Controversa Română-Ungară” era oare posibil ca adevăratele intenții ale fostului Președinte al Parlamentului Maghiar să nu fie dezvăluite Americanilor, dând la lumină persoana care se ascundea sub masca omului de știință?

În "Herald" din 31 August apare următorul răspuns al reprezentantului României:

"În ziarul Domniei-Voastre de Sâmbăta trecută ați publicat o scrisoare, în care aserțiunile contelui Paul Teleki, fostul Prim-Ministru al Ungariei sunt cu îndemănare apărute de către contele Paul Teleki, Profesor de Geografie. Acesta din urmă, se repede să scape pe cel dintâiu, scoțând în evidență faptul că, deși izvoarele Rinului și Ronului sunt în Elveția, pentru Germania și Franța pericolul de inundare, nu e mărit întru nimic, deoarece ce zisele două fluvii trec prin mari lacuri. Această precauțiune e neglijată de râurile Ungariei care își au izvorul în România. Cu toate acestea, mai sunt alte câte-va râuri care își au cursul lor superior într-o țară și cel inferior în alta — Meuza în Franța și Belgia, Mozela în Franța și Germania, Elba și Oderul în Ceho-Slovachia și Germania, Tagus și Duro în Spania și Portugalia, și așa mai departe.

"Posibil că contele Teleki, Profesorul de Geografie are să fie în stare să facă să între, câte-va din aceste exemple, în capul contelui Teleki, fostul Prim-Ministru Ungar. Dar, toată această discuție, asupra părților de sus a râurilor, este în afara subiectului nostru.

"Transilvania a fost dezlipită de Ungaria și alipită României, în conformitate cu dorința exprimată de populația românească a Transilvaniei și împotriva concluziunilor trase de către Geograful ungur dintr-o hartă hidrografică. Dacă aceasta este ce înțelege contele Teleki, atunci îl aprob din tot sufletul. Războiul a fost purtat pentru liberarea popoarelor subjugate și nu pentru regularea dreptului de proprietate asupra izvoarelor râurilor de mâna a treia. Dacă, în urma transferării lor întregirei României are vre-o legătură cu siguranța Ungariei, acest fapt nu ar fi decât încă un motiv ca Ungaria să caute din toată inima înpăcare și cooperatie cu România, în loc de a plănuî revoluții și să se prepare pentru un războiu de revanșă.

"Aserțiunea contelui Teleki, cum că dânsul a comparat diviziunea Ungariei cu o aparentă dezmembrare a Statelor Unite, numai pentru a indica întinderile de pământ nu e de loc ingenioasă. E imposibil cine-va să vorbească despre teritorii și în aceiaș clipă să uite cu totul locuitorii lor? Contele Teleki a

vorbit doar de Ungaria, care e locuită de ființe omenesti, și nu despre lună în care nu sunt viețuitoare. Conferința sa, așa precum a fost redată de către pressă, a arătat destul de lămurit această implicațiune. A discuta aranjamente teritoriale fără a te referi la popoare, este ca și când discuți dezarmări fără să te referi la munițiuni.

“Dealtmintrelea, scrisorile contelui Teleki cât și conferințele sale în realitate nu dau dovadă, decât de un singur lucru și acesta este: cât de ușor e să însărcinezi un geograf de profesie cu misiunea de propagandist politic. Indemânarea contelui Teleki, de a trece, la momentul potrivit dintr’un personagiu în altul, este într’adevăr, un mare dar de invidiat.

Anton Bibescu.

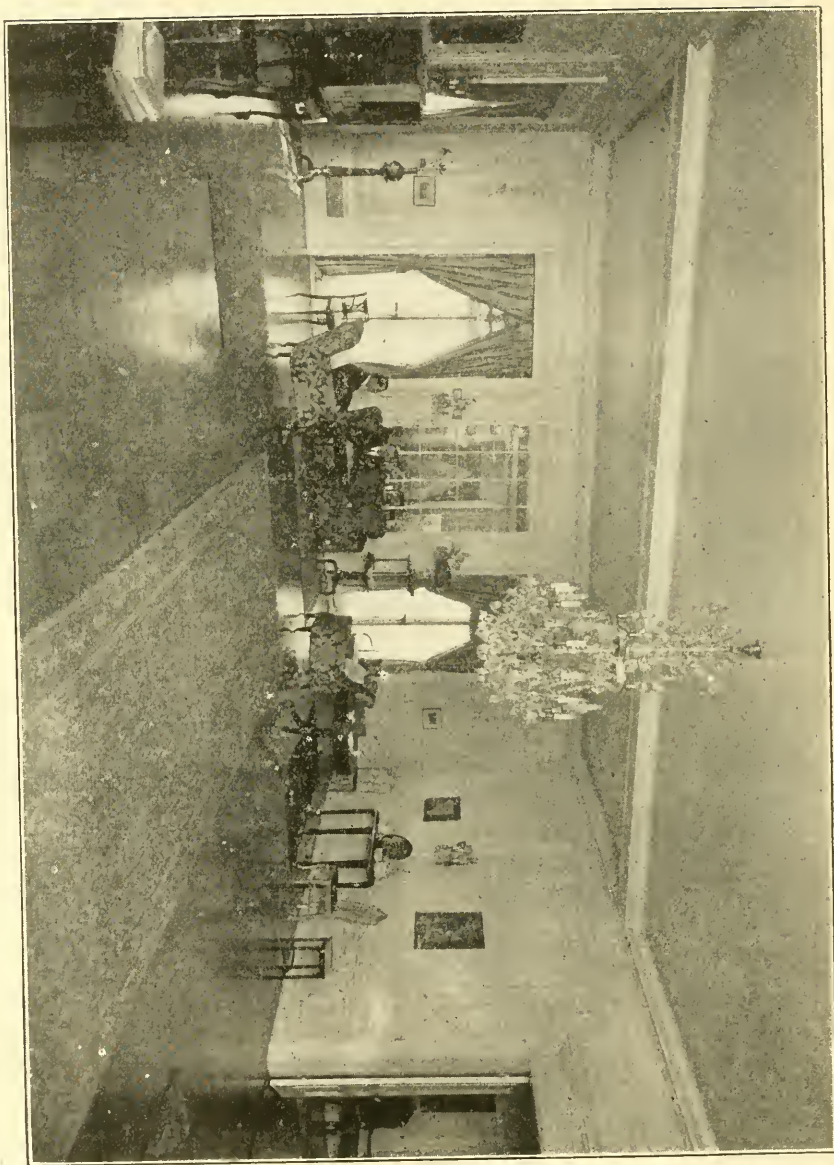
New York August 30.

Ministrul României.”

Trecură 8 zile de gândire, la sfârșitul cărora contele Teleki se hotărâ să dea un răspuns ca acela ce-l voi reda mai jos. La 9 Septembrie apare un articol, în care misionarul tiraniei maghiare, — sub titlul “**Anexarea Transilvaniei**”, — desminte în modul următor că unirea Ardealului s’a făcut în urma dorinței exprese a populației:

“În ziarul D-tră din ziua de Miercuri 31 August ați publicat o nouă scrisoare a Ministrului României, privitoare la conferințele mele dela Williamstown. Nu cred de mare importanță a continua acest schimb de scrisori, pentru că principele Bibescu pare a fi înclinat numai să atace și nu să discute. El nu încearcă să apere argumentele sale vițioase, ci schimbă subiectul.

“Însă trebuie să notez că în noua listă de râuri, date ca exemplu pentru a proba că Ungaria nu are a se teme de creșterea revărsărilor acum când originea râurilor sale sunt în alte țări, — Domnia Sa nu are mai mult noroc decât a avut cu prima scrisoare despre Ron și Rin. Tagusul și Douro au alții caracteristic torențiale, largi și adânci, umplute numai în timpul revărsărilor, însă ducând la vale revărsarea, această datorită climatului, care nu poate fi comparat. Meuza, Mozela. Elba și Oderul sunt deasemenea altă clasă de râuri; nivelul comparativ al cursurilor lor superioare și inferioare nu prezintă diferența distinctă, înfățișată de râurile ungurești.

PRINȚUL ANTON BIBESCU ȘI AUTORUL, ÎN SALA DE
PRIMIRE A LEGAȚIUNEI ROMANE LA WASHINGTON.

“Ministrul României uită un râu în lista sa. Este chiar în țara Domniei Sale. Aluta ar fi fost oarecum un exemplu mai bun, decât acele citate la întâmplare din ori-care atlas de buzunar al Europei. Înțeleapta metodă a serviciului unguresc pentru protecția pădurilor și revărsărilor, controlana în trecut originea râurilor, a făcut pe Ministrul României să uite despre ea.

“Ori și cum, spațiul în New York Herald este prea valoros pentru a explica lucruri, cari pot fi găsite în oricare geografie școlară. Pot asigura pe principele Bibescu că nici odată nu ași fi “transsubstanțiat”, precum o numește Domnia Sa, calitatea mea de geograf într-o discuțiune politică, dacă Ministrul Român nu ar fi deschis un atac pe tema profesiei mele. Eu ași fi fost contra întrebuintării unei arme necunoscută adversarului meu. Cât despre coincidența că s’a întâmplat să fiu și om de stat și profesor, dând prilej principelui Bibescu să facă o sarcastică critică, mă simt însu-mi în foarte bună tovărășie cu Președintele Wilson, Președintele Masaryk, și alții.

“Ca fost Prim-Ministru nu am nevoie de a fi însumi salvat de geograful ce sunt. Nu imi trebuiesc cunoștințe geografice pentru a spune că, afirmațiunea Ministrului Român că populațiunea românească din Transilvania ar fi exprimat dorința să fie deslipită de Ungaria și încorporată României; este o gravă eroare. Principele Bibescu trebuie să cunoască destul de bine că Adunarea care a exprimat această dorință în prezența trupelor românești nu a avut nici-o înputernicire a populațiunei românești a Transilvaniei. Domnia Sa știe deasemenea că nici-o dorință nu fusese exprimată mai înainte de sosirea forțelor armate române, cu toate că de mai multe luni armata ungară fusese disolvată.

Înțeleg însă, în orice caz, că Ministrul Român trebuie să apere punctul de vedere oficial al Guvernului său. Aceasta face ori și ce discuțiune de prisos.

Contele Paul Teleki

Washington, Septembrie 8.

Profesor de Geografie.”

Nu voi comenta inexactitățile contelui Teleki, cuprinse în acest articol; omul de știință dela Williamstown și fostul Prim-

Ministru Maghiar, devenit propagandist al revoluționarilor dela Budapesta, s'a prins în propria-i cursă. Tot în "Herald" din 12 Septembrie apare "**Cazul Transilvaniei**", în care dl Anton Bibescu îi reamintește contelui faptele istorice anterioare unirei Transilvaniei cu Patria Mamă, România:

"Contele Teleki, profesor de geografie și fost Prim-Ministru al Ungariei, în scrisoarea publicată în ziarul Domniei Voastră de Vineri, își demască înfățișat bateriile. În conferințele sale de la Williamstown, cât și în cele ce a publicat după aceea, Domnia Sa intenționa să arate fapte științifice neîndoelnice asupra Ungariei. Adevăratul său scop însă, după cum Domnia Sa implicit admite, este de a ataca și discredita Tratatul dela Trianon și astfel să servească cauza naționalismului maghiar. Tratatul, trebuie reamintit, a fost semnat și aderarea la el a fost făcută fără rezerve de către însuși guvernul contelui Teleki.

"Însă contele Teleki declară acum, în încercarea sa de a discredita una din prevederile aceluiași tratat, că populațiunea transilvăneană nu a exprimat nici-o dorință de a fi unită cu România; deasemenea că o astfel de dorință a fost formulată numai după sosirea forțelor armate române, "deși de mai multe luni armata ungurească fusese disolvată".

"Faptele sunt după cum urmează: 1. Consiliul Național Român, reprezentând populațiunea românească a Transilvaniei a fost format în ultimele zile ale lunii Octombrie 1918 la Cluj (Kolozsvár). 2. Acest Consiliu a exprimat dorința populațiunei românești din Transilvania de a fi unită cu România mai înainte ca un singur picior de soldat român să fi călcat pe teritoriu unguresc. 3. La începutul lui Noembrie 1918, când armata ungurească nu fusese încă dizolvată, reprezentanții ai acestui Consiliu au refuzat, la Conferința din Arad, oferta unui fel de autonomie, făcută de guvernul maghiar și au stat neclintii în cererea de despărțire de la Ungaria și unirea cu România. 4. Marea Adunare Națională a Românilor din Transilvania și Ungaria, un corp numit de către popor, a proclamat în sesiunea sa de la Alba Iulia (Gyulafehérvár) la 1 Decembrie 1918 unirea Transilvaniei cu Regatul României. Această proclamațiune a fost tipărită în întregime în ziarul Vilag din Budapesta la 3

Decembrie 1918, nici-o referință făcându-se despre prezența armatei române.

“Această proclamațiune este baza logică și istorică a prevederii din Tratatul dela Trianon, sancționând faptul împlinit al unirii. Este deasemenea rezultatul logic și istoric al tiraniei ungurești de secole în Transilvania.

“Metoadele și rezultatele acestei tiranii, — excluderea Românilor de la drepturi politice, persecutarea pressei românești, punerea în închisoare a scriitorilor și intelectualilor români, suprimarea școalelor românești, politica de maghiarizarea forțată, — au fost grafic descrise de către observatorii imparțiali englezi ca Domnul Wickham Steed, editor al ziarului “London Times” și Dr. Seton-Watson o autoritate recunoscută în chestiuni Sud-Europene, în cărțile sale: “Problema Naționalităților în Ungaria”, “Corupție și reformă în Ungaria”. Aceleași abuzuri sunt foarte larg expuse de către ilustrul cercetor liberal ungar Dr. Oscar Jaszi în cărțile sale și în colecția revistei sale lunare “Huszadik Szazad”, publicate la Budapesta. Acestea din urmă, nu pot fi recomandate celor, cari știu numai englește, însă sunt accesibile contelui Teleki.

Anton Bibescu

Ministru al României în Statele Unite.”

New York, Septembrie 10.

La acest articol al Ministrului nostru contele Paul Teleki nu a mai răspuns! De altfel ce ar mai fi avut de spus? Să desmință că sub haina omului de știință se ascunde emisarul lui Horthy? Asta n'o putea face fiindcă pe lângă că se dăduse singur în vileag, nici nu s'ar mai fi putut înapoia la Budapesta. Să desmință faptele istorice citate de prințul Bibescu? Aceasta din urmă citează publicații englezești ce puteau fi cu ușurință consultate de Americani. Victoria cauzei noastre, a chestiunii Transilvaniei, și tăcerea contelui Teleki își mai are însă o explicație: Poate că propagandistul maghiar ar fi prelungit această luptă prin presă și ea, mărginindu-se la răspunsuri din o parte și cealaltă, la urmă ar fi ajuns să-și piarză din efect și să obosească atenția opiniei publice americane. Dl Anton Bibescu a fost primul, care a prevăzut că victoria nu se putea obține de-

cât printr'un atac viguros în alt ziar, în timp ce atenția contelei Teleki era ațintită asupra articolelor din "Herald", și imediat și-a pus planul în aplicare.

Înainte ca semnătarul tratatului dela Trianon să fi avut răgaz a compune însinuări ca acelea că adunarea, care a proclamat unirea Transilvaniei, nu reprezenta poporul și că declarația ar fi fost smulsă de armele noastre ce invadaseră țara, în marele ziar din New York, — aş putea zice din Răsăritul Statelor Unite, — "The New York Times" de Dumineca 4 Septembrie, apare în prima pagină a "secțiunei editoriale" un lung articol sub titlul **"POSIBILITATEA UNUI ATAC UNGAR, REPREZENTANTUL ROMAN DECLARĂ CĂ STATELE VECINE SUNT AMENINȚATE DE MAGHIARI NEPOCĂIȚI"**. Contele Teleki, la tribuna din Williamstown, vorbise unei adunări, să zicem, — de o mie de oameni; dl. Bibescu, când constată că interesul Americanilor fusese deșteptat de schimbul de scrisori din "Herald", găsi cu cale a le vorbi acestora prin coloanele unui ziar ca "Times", care are o circulație zilnică de circa 500,000 cititori, iar Dumineca aproape dublă.

Deși articolul a fost redat, — în parte sau în întregime, — de unele ziare din Țară, consequent promisiunei de a povesti în totul cele ce s'au petrecut în Statele Unite în vara anului 1921 și care ne privesc pe noi Românii, voi reproduce acest articol în rândurile ce urmează; articolul, pe lângă că, pentru unii din cititorii acestei lucrări, prezintă o sumă de informațiuni noi, dar e interesant spre complecta lămurire a schimbului de scrisori dintre Ministrul nostru și emisarul iredentei hortiene. Vom vedea la timp urmările acestui articol asupra programului de propagandă maghiară a contelui Teleki.

Prințul Bibescu începe prin a lăuda astfel încercarea ce să facuse prin conferințele dela Williamstown:

"La Institutul de Politică dela Williams College care a fost închis ieri, s'a făcut o experiență remarcabilă. Dl. Baruch, care prin donațiunea sa a înființat proiectul, și Președintele Garfield dela Williams College, merită să fie felicități amândoi pentru inițiativa lor și e de sperat că succesul lor are să încurajeze pe aceia cari încredințați că, în ziua de azi, o deplină înțelegere a afacerilor internaționale este una dintre cele mai esențiale datorii, deoarece pacea lumii și viitorul civilizației depind într-o largă măsură de o asemenea înțelegere. Încercarea dela Williamstown, să sperăm că va fi premergătoare unei importante mișcări de educație.

“Și tocmai pentru că planul însăși a fost demn de toată lauda, iar aducerea lui la îndeplinire atât de reușită, mă simt îndreptățit să atrag atenția asupra unei singuri scăderi care a dăunat experienței. Astăzi în Europa, lăsând la o parte pe acea a reparațiunilor — nu e chestiune — mai importantă, din punctul de vedere al păcii generale și mai cu aprindere discutată, ca aceea a Ungariei și vecinilor ei. Această problemă a fost discutată la “Institut” de către contele Teleki, fostul Prim-Ministru al Ungariei. Desigur, că nimic nu e mai natural decât că dânsul să fi prezentat situațiunea din punctul de vedere unguresc. Ori, chiar acest fapt, care nu ar fi trebuit să aibă loc într’un colegiu american, arată cât de puțin e înțeleasă, în America, situațiunea din țările danubiene și influența exercitată de acea situațiune asupra marilor probleme de pace internațională și progres. Nici odată, conducătorii Institutului nu ar fi putut avea prilejul ca să ceară unui învățat și om de stat German să expună cazul Germaniei față de Franța, fără ca în același timp să nu ceară unui orator francez o corespunzătoare expunere din partea țării lui. Cu toate acestea, vederilor contelui Teleki — cari reprezentau pe acelea ale unei țări care în războiul trecut a luptat împotriva Statelor Unite — li s’au dat monopolul situațiunei, iar cazul fostilor asociați ai Americii, României, Cehoslovacii, Jugo-Slaviei, a rămas, la Williams College, fără apărător. Doresc să afirm, că prin aceasta eu nu ridic un protest împotriva faptului că îi s’a dat contelui Teleki, ori altui vorbitor maghiar într’o pozițiune similară, prilejul de a vorbi în fața unei audiențe americane. Ar fi bine de asemenea să se știe că pe timpul conferințelor contelui Teleki, tratatul de pace între America și Ungaria nu era încă ratificat. Dar nu ar avea rost să insist asupra acestui punct tehnic. Mi se pare că cel mai drept și cel mai înțelept drum de urmat ar fi fost ca să se fi adus un învățat sau un însemnat om de stat care să expună cauza României și a asociaților ei din “Mica Înțelegere” contrabalansând astfel cuvântarea vorbitorului ungur.

“Sunt la curent cu faptul că unii dintre compatrioții mei ar putea să critice această sugestiune, aceștia fiind prea independenți în opiniilor lor, și ar insista ca să nu se admită sub nici un cuvânt o propagandă ungurească în Statele Unite. Răspunsul este că și așa propaganda ungurească există, și în multe cazuri nu este atât de bine pecețluită, cum au fost conferințele fostului Prim-Ministru Ungar. În al doilea rând, mai cu seamă, simpla supresiune a unei părți din controversă nu rezolvă nimic. Goliciunea pretențiunilor maghiare, nesinceritatea și ambițiile de mărire desartă a naționalistilor unguri ar fi fost scoase în relief mult mai limpede prin contrastul între spusele contelui Teleki și o expunere a cazului României și celorlalte state de curând formate. La drept vorbind, nu “propaganda”, ea însăși, e de învinovățit; ori ce educație nu e decât propaganda. Dar când propaganda vrea să se ascundă sub aparența unei științe obiective, atunci devine în adevăr odioasă.

“În lipsa unui complet raport stenografic a conferințelor contelui Teleki, nu pot avea aici intențiunea ca să iau unul câte unul argumentele și spusele D-Sale. Am văzut numai rezumatele telefonice ale Conferințelor D-sale, așa precum au fost tipărite în ziarele din New York. Dar aceste rezumate au fost suficiente ca să mă convingă, pe mine, sau pe ori care altul la curent cu situațiunea,

că contele Teleki s'a folosit pe cât a putut mai bine de prilejul ce i se oferise și a reușit să dea în vileag stocul de argumente atât de familiar naționalismului unguresc. Nu vreau decât să atrag atențiunea asupra câtorva fapte care au fost neglijate de contele Teleki și să îndrept unele impresii create de învinuirile D-Sale.

"Cel mai de seamă anurș al situațiunei este, și nu se poate insista în deajuns de mult asupra lui că Ungaria e astăzi singura țară din Europa, dela care te poți aștepta în ori ce moment la o distrugere a păceii internaționale, și aceasta, pentru că Ungaria — cel puțin clasa pe care o reprezintă contele Teleki — nu s'a pocăit încă. Doctrina acestei clase este: militarismul; visul lor: răzbu-narea; singura lor ambiție: restaurarea nu numai a monarhiei, ci a monarhiei în vechile granițe.

"Sub fosta stare a lucrurilor, 11,000,000 de Români și Slavi trăiau în Ungaria sub dominațiunea a 9,000,000 de Maghiari. Rasele nemaghiare, după cum fiecare știe, erau subjugate, persecutate și maghiarizate în modul cel mai nemilos. Ungaria s'a dat de partea militarismului prusian, pentru că conducătorii ei i-au spus că acesta era cel mai bun mijloc spre a menține aceste rase subjugate.

"Victoria Aliatilor și Tratatul dela Trianon, elădit pe dânsa, a schimbat totul. Cei 11,000,000 de Slavi și Români din Ungaria fură liberați și se uniră cu Statele lor naționale: România, Ceho-Slovachia și Jugo-Slavia. Datorită amestecului populațiunei dealungul frontierelor etnografice, cam 2,000,000 de Unguri au fost încorporați în noile State. Ungariei i s'a lăsat o populațiune de 9,000,000 toți Maghiari curați, cu un mic contingent de Germani și o mână de Slovaci."

Am ținut să redau acest paragraf așa cum a apărut în "Times" din 4 Septembrie 1921; cititorul atent și imparțial își va da imediat seama că la mijloc nu poate fi decât o greșală de dictare sau mai probabil de culegere în atelierele ziarului, fiind că e o chestiune elementară de aritmetică, că dacă erau 9 milioane de Unguri și din aceștia 2 milioane au fost încorporați statelor vecine, numai puteau rămâne tot 9 milioane de Maghiari independenți. Dar voi reveni în curând asupra acestei nepotrivelii de cifre!

Ministrul Român continuă:

"Maghiarii pretind însă că această situațiune este nedreaptă și de nesuferit, și se jură că nu o vor accepta. Tratatul de pace, afirmă ei, a fost semnat sub constrângere și ca atare nu e valabil; apoi că Ungurii au stăpânit rasele nemaghiare din Ungaria timp de o mie de ani și că ei sunt un popor superior merit să stăpânească pe cele inferioare: și se incurajează singuri, zicând că ceea ce a fost adus de un războiu poate fi desfăcut de un altul. Într'un cuvânt Maghiarii visează să recapete prin forța armelor provinciile pierdute și nu le pasă de loc dacă încercarea lor de recucerire are să dezlănțuiască un alt războiu.

"Natural că singurul lucru înțelept pe care îl au Maghiarii de

făcut este să se împace cu situația actuală și să caute să se folosească cât mai mult de ea. În adevăr, în ziua de azi, asta chiar e platforma liberalilor unguri înțelepți, cari sunt exilați din țară de regimul naționalist. În Statele Unite sunt Unguri, cari gândesc și văd mai departe lucrurile și cari sunt pentru acest plan de împăcare și co-operare. O scrisoare tipărită de curând în New York Times, scrisă de Victor de Kubinyi, și în care denunță întreaga atitudine a contelui Teleki, este o dovadă a acestei aserțiuni.

“Ungurii naționaliști spun că țara lor are nevoie de producțiunea provinciilor deslăpitate. Se poate să fie adevărat; nu este însă o scuză pentru a subjuga din nou pe cei 11,000,000 de ne-Maghiari. Și noile State au nevoie de cooperațiunea Ungariei. Necesitatea schimbului economic a ținut legat imperiul Austro-Ungar, timp de secole; dar tocmai de această necesitate s’au folosit Austro-Germanii și Ungurii în persecutarea politică a Românilor și Slavilor. Cu distrugerea imperiului subjugarea a încetat, însă necesitatea economică rămâne. Această necesitate ar putea fi luată acum drept bază pentru împăcare și România recunoaște acest lucru. În acelaș timp România garantează o deplină egalitate și autonomie culturală minorității maghiare din Transilvania. În aceste circumstanțe, singurul obstacol care stă în calea unei împăcări și a unei păci durabile este atitudinea cercurilor maghiare. Și această atitudine se poate vedea din amănările, evaziunile și refuzurile, cari caracterizează aducerea la îndeplinire a condițiunilor dela Trianon.

NEÎNȚELEGEREA ASUPRA ȚINUTULUI “BURGERLAND”.

“Pentru a dovedi aceasta, nu e nevoie de ceva mai hotărâtor ca raportul publicat de ziare în ziua de 29 August și confirmat a doua zi, și anume că trupe ungurești se împotrivesc la ocuparea de către Austriaci, a Ungariei apusene, numită “Burgerland”. Guvernul maghiar a semnat însă Tratatul de Pace dela Trianon, prin care se stabilește transferarea ținutului “Burgerland” și parlamentul maghiar l-a ratificat. Că transferarea n’avea să aibe loc fără cioniri de arme, părea un lucru sigur pentru oricine citește ziarele din Viena, cari au publicat amănunțite dări de seamă asupra violentei propagande condusă de agenții unguri în Burgerland cât și asupra preparațiunilor militare ungare în acel district. Extrem de semnificativă a fost cuvântarea Ministrului de Finanțe, dl. Hăgedus, în ziua de 27 Iulie, în care spune, în parte:—

“Este o rușine că Austria se unește acum cu popoarele, cari rup bucăți din trupul Ungariei. Austria și Ungaria zac amândouă la pământ și Austria fură un ceas de aur din buzunarul Ungariei”. Și doar dl. Hegedus este membrul unei administrațiuni, care a mijlocit ratificarea tratatului.

“În 1920, însuși Admirarul Horthy a spus că iscălirea (care se prevedea pe atunci) tratatului a fost numai un expedient la care s’a recurs pentru a câștiga timp în vederea reorganizării armatei. De atunci Ungurii de seamă, au luat această idee drept tema destănuirilor lor, ce nu erau destinate marelui public. Ei declară cu înverșunare că tratatul de pace a fost semnat forțat și fără intențiune de a se ține de el; apoi că nu este valabil pentru că a fost semnat sub constrângere. Ori, este știut că ori ce tratat semnat de o națiune învinsă este semnat sub constrângere; această considerație însă nu tulbură pe avocații de drept internațional unguri.

"Tratatul dela Trianon reduce armata ungară la 35,000 oameni. Cu toate acestea, împotriva repetatelor cereri ale statelor vecine, această reducere nu a luat încă ființă. Ungaria este astăzi, îmbibată de un spirit militarist. Armata, niciodată foarte populoasă sub Habsburgi, este acum ridicată în slava cerului. Ofițerii își permit să ia orice libertate față de public și chiar față de oficiali.

"Chiar oratorul Camerei Ungare, Dl. Rakowsky, a fost de curând nevoit să se retragă, în fața amenințărilor Lt-Colonel Pronay, infioratorul șef al militaristului "Status in statu", și care cam începuse să simtă critica ce se aduce activității lui. Asupra spiritului în care se aduce la îndeplinire demobilizarea armatei, două documente cari au fost tipărite acum cât-va timp într'un ziar vienez, aruncă destulă lumină. Unul dintre ele era un ordin al Ministerului de Războiu, cu dată de 23 Mai 1921, și purta numărul 621 kt 1921, adresat "Biroului Statistic" din Kismarton, Ungaria de apus. În el se poate citi în parte: "Situațiunea țării, în urma ratificării tratatului de pace, cere o reorganizare a înscririi în armată "a recruților și rezerviștilor". Ofițerii însărcinați cu înscririle vor fi atașați pe lângă birourile statistice, unde își vor îndeplini datoria în haine civile. Hainele civile li se vor da de către comandantul militar al ținutului respectiv. Ce sunt aceste "birouri de statistică" e arătat într'un alt document, adresat biroului din Kismarton și care conține instrucțiuni asupra clasificării oamenilor pentru serviciul militar.

"Astăzi, cea mai dezvoltată industrie din Ungaria, este agitația iredentistă, care are ca țintă recucerirea provinciilor pierdute prin război și eventual chiar războiu. Până mai acum de curând funcționa "Liga pentru Integritatea Teritorială", a cărui raport, în care se arătau duzinele de emisari trimiși și branșele înființate peste granițe și miile de publicațiuni cu cari se inundau țările străine, era foarte interesant de citit. Aceiaș ligă, a trimis anul trecut pe un tânăr student ungur în Slovacia ca să omoare pe Guvernatorul Ceh. Studentul însă, și-a pierdut sângele rece și sub jurământ a mărturisit. Agenți plini de bani, luați din punga Guvernului, au fost trimiși în Provinciile pierdute ca să îndemne populația la bolșevism, pregătind astfel terenul pentru o intervenție militară. Un jurnal, care se publică la Buda-Pesta cu numele de "Magyar Irridenta", înprăstie știri cu atrocități ce-ți ridică părul din cap, comise "de Români și de Cehi", și caută prin orice mijloc să împingă la ură și război. Numărul său din 15 Martie (sărbătoare națională maghiară) conține această perlă: "Să numai avem încă o primăvară fără de sânge! Unguri, învățați să urâți! Lăsați sângele să fiarbă! E timpul să le cerem socoteală! Nelegiuirile Valachiilor, degradarea Cehilor, degenerarea Sârbilor, toate își șoptesc în ureche: Iridentisti Unguri. Pregătiți-vă de război!" "O altă publicație cu numele "Kufoldi Magyarsay" (Unguri în străinătate), devotată organizării Ungurilor în țările străine (cu deosebire România, Ceho-Slovachia și Statele Unite) pentru scopurile naționalismului unguresc, anunță într-o comunicare recentă că Guvernul, lucrând sub obligația impusă prin tratatul de Pace, a dizolvat așa-numitele organizațiuni iredentiste. În astfel de circumstanțe, "Liga Ungurilor din Străinătate", e singura care își ia în seamă această însărcinare. "Intențiunile noastre nu s'au schim-

bat câtuși de puțin.” O dovadă mai mult a felului în cari Ungurii înțeleg să-și îndeplinească obligațiunile.

“Înșă tendințele prin care Ungaria periclitează astăzi pacea europeană, devin evidente, mai mult decât în orîșice altă parte, în chestiunea succesiunii tronului. Tratatul dela Trianon înlătură cu desăvârșire pe Habsburgi. Cu toate acestea, un puternic partid care include pe Conții Aponyi și Andrassy, pe Domnii Beniczky, Rakowsky & Co., doresc pe Carol îndărăt și susțin cu tărie că abdicarea lui nu poate să fie legală prin constituție. Înpotriva lor e partidul pentru o alegere liberă compus din aderenții Regentului Horthy. Armata este de partea acestora din urmă. Intrigile habsburgice făurite, nu numai în Buda-Pesta ci și în alte capitale, au ca țintă punctul culminant în luna Martie, odată cu neașteptata reapariție a lui Carol. Lovitura nu a reușit, datorită protestărilor energice ale României, Cehlo-Slovaciei și Jugo-Slaviei, cari s’au unit spre a se împotrivi ambițiilor maghiare și restaurării Habsburgilor. Conte Teleki ar fi putut să ne spuie lucruri interesante asupra acestui nereușit “coup d’etat”. El era cunoscut ca un înfocat regalist și deci e motiv a crede că dînsul cunoștea planurile dinainte. El a stat cu Carol la Steinmanger. Imediat după catastrofa a luat o atitudine echivocă, însă în 6 Aprilie a trimis ziarelor din Buda-Pesta manifestul de rămas bun al lui Carol, însoțit de o scrisoare a D-Sale. În această scrisoare contele Teleki, Prim-Ministru al unui guvern, ce semnase tratatul de pace prin care se înlăturau drepturile la tron a lui Carol, se referă la această în termeni ca “Majestatea Sa Regele”. Demisiunea contelui Teleki se datorește în bună parte indignării față de această atitudine a elementelor anti-habsburgice din Parlament.

“Această dare de seamă a situației din Ungaria arată problemele cu care sunt confruntate popoarele celor patru (ori ținând seamă și de Austria cinci) State danubiene. Dar în mod indirect chestiunea Ungariei se răsfrînge atît în întreagă Europă cît și în Statele Unite; o înțelegere între Unguri și vecinii este esențială pentru stabilitatea Europei. România este gata să facă primul pas către această înțelegere. Astăzi, unitatea națională desăvârșită, intenția ei este să-și pună toată energia, de care e capabilă, pentru reconstrucție, dar nesiguranța ce se întrezărește la granița din spre Ungaria e un serios obstacol.

“Contele Teleki, în loc să discute aceste chestiuni precum și căile și mijloacele, cari ar duce la soluțiunea lor, în cuvîntările lui dela Williams College, preferă să facă digresiuni în istorie, în generalități hidrografice și analogii forțate între Americanizare și Maghiarizare. Evitînd chestiunile adevărate, reale, abținîndu-se dela o prezentare a lucrurilor așa cum sunt acum în Ungaria, contele Teleki nu a făcut altceva decît să apuce pe calea deschisă misionarului politic ungur de toate zilele, trimis în “Partes Infidelium”

Textul articolului prințului Bibescu e interesant, nu ca un rezumat nepărtinitor al situațiunei, ci ca o expunere a stărei de spirite naționaliste maghiare.

Cititorul va observa cu ușurință că acest articol a apărut înaintea scrisorii contelui Teleki, care și-a avut bine meritatul

răspuns în "Cazul Transilvaniei"; în el se arată lucruri pozitive și Ministrul, pentru a nu lăsa nici o urmă de îndoială sau impresia că unele amănunte au fost animate de ură, sau patimă, citează cu numere unele rapoarte oficiale secrete ale Administrației, care trimisese pe savantul dela Williams College să induioșeze inimile Americanilor. Articolul Ministrului Român a avut un dublu efect: 1) A lămurit opinia publică asupra greșelii ce se făcuse la Williams College de a invita un reprezentant al Ungariei fără a avea grijă ca să dea și părții sau părților adverse, posibilitatea de a răspunde de la aceiaș tribună: Dacă greșala a fost făcută de bună credință, e rău, dacă ea a fost intenționată, atunci publicul American, entuziatul dreptății și libertății, să judece singur. 2) Rândurile de mai sus au arătat clar, au dovedit cu fapte, cine e și ce vroia acest savant geograf — și cred că numai e nevoie să inzist asupra impresiei făcute de starea de lucruri din Ungaria, care e descrisă sub toate unghiurile de vedere, fiind, că, după cum se știe, Statele Unite au ratificat pacea cu Ungaria refuzând însă să discute ori ce chestiune teritorială.

Redând cât se poate mai fidel întreg schimbul de articole dintre Ministrul Român și fostul premier maghiar, după o scurtă analiză, ori-cine va ajunge la concluzia că trimisul ungar nu mai avea nimic de răspuns la acuzațiile aduse țării lui în articolul din "Times". Să nu se uite însă că Dl. Teleki fusese trimis în Statele Unite pentru propagandă și ca ori-ce emisar ungar se teme că s'ar putea compromite; de alt fel și așa, "Probabilitatea unui atac Ungar" îl compromisese complet pe Conte, în cât nu mai avea mult de pierdut, căci, — la acest lung documentat articol, — înapoiat din inspecția emisarilor săi din "Liga Integrității Teritoriale a Ungariei", din diferitele orașe ale Statelor Unite, iată ce răspunde:

"Redactorului Ziarului New York Times:

Călătorind prin Statele Unite, mi-a scăpat din vedere articolul princepelui Bibescu din New York Times dela 4 Septembrie.

"Lungul articol semnat de Ministrul Român e plin de bănueli și afirmațiuni, lipsite de dovada cerută.

"Celor, care au citit articolul princepelui Bibescu, doresc să

le atrag atențiunea asupra uneia din acele afirmațiuni ce pot fi controlate de ori-cine.

“Intr’unul din paragrafe, principele Bibescu spune că sub vechea stăpânire noua milioane de Maghiari trăiau în Ungaria. In paragraful următor D-Sa adaugă:

“Datorită caracterului amestecat al populațiunei dealungul graniței etnograice, aproximativ două milioane de Unguri au fost încorporați “țărilor beneficiare”. Ungaria a fost lăsată cu o populațiune de nouă milioane, toți Unguri curați, cu un mic număr de Germani și altul și mai neînsemnat de Slovaci.”

“O creștere dela nouă milioane la unspre zece milioane, în cele câte-va săptămâni ale transferărei e oarecum surprinzătoare.

“Judecând după aceasta, puteți constata și exactitatea celorlalte afirmațiuni coprinse în articolul principeului Bibescu.

Contele Paul Teleki.”

New York, 10 Septembrie, 1921.

In graba sa de a nimici acuzațiile aduse cauzei răsbunătorilor unguri, nobilul om de stat de data această a uitat să-și menționeze și titlurile academice! Autorul nu poate spune ce vor fi zis șefii dela Budapesta ai contelui Teleki când vor fi citit acest răspuns la un articol pe trei coloane. Prințul Bibescu însă se pare că avea replica gata, fiindcă a doua zi, tot în pagina de fond apare următoarea scrisoare:

“Intr’o caustică scrisoare, publicată în ediția de azi dimineață a ziarului D-voastră, contele Paul Teleki, răspunzând criticei mele aupra conferințelor sale dela Williamstown, — publicată în numărul din 4 Septembrie, — în mod triumfător mă citează că aş fi spus că din 9,000.000 de Maghiari, din vechea Ungarie, două milioane sunt încorporate statelor beneficiare și că noua Ungarie a rămas cu o populațiune de 9,000.000 de Maghiari. In adevăr că e foarte măgulitor a observa că, după o cercetare cât se poate de minuțioasă a articolului meu pe trei coloane, tot ce a găsit Contele de care, — cum vine vorba, — să-și agațe pălăria, a fost o contrazicere, după cum se poate ușor vedea, datorită unei greșeli de dictare. De sigur că ceea ce am vrut să spun a fost că noua Ungarie a rămas cu o popu-

lație de 7,000.000. Acest lucru era evident pentru ori-ce om inteligent și cetitor de bună credință al articolului meu.

"Așa stând cazul, mă cutremur când mă gândesc ce mi s'ar mai fi putut întâmpla dacă contele Teleki ar fi descoperit în comunicarea mea și o greșală sau două de tipografie. Numai abilitatea neîntrecută a echipei de corectori a ziarului "Times" m'a scăpat de a nu fi arătat posterității, de contele Teleki, că nu știu nici să silabisesc.

"În momentele de față, când bandele armate maghiare din Apusul Ungariei, — teritoriu cedat Austriei prin Tratatul dela Trianon, — se par că nu pot fi potolite decât prin intervențiunea armată a oștilor Înțelegerii, naționalistii maghiari trebuie să se bucure grozav la vestea că efortările făcute în favoarea cauzei lor de contele Teleki, — geograful, — sunt susținute cu aceeași tărie și de contele Teleki, aritmeticianul.

Anton Bibescu

Ministrul României în Statele Unite."

A trebuit aproape o lună de zile pentru ca dl. Conte să ajungă la convingerea că toate conferințele și articolele sale, — departe de a-și câștiga partizani au lămurit pe Americani asupra sincerității plângerilor sale; i-au trebuit atâtea săptămâni până când să înțeleagă că ar fi fost invitat să vorbească dela o tribună academică nu înseamnă un succes al aspirațiunilor revoluționare ungurești; că și peste țări și mări "Mica Înțelegere" își are trimiși, care, nefiind ajutați de bancheri care să le cumpere invitații de a ține conferințe, au recurs la alte mijloace spre a demasca o acțiune atât de odioasă; că a vorbi chiar în America despre nenorocirile maghiare nu e același lucru ca și cum ar vorbi ființelor din alte planete, se putea ori când întâmpla să se găsească cine-va care știe. Fostul Prim-Ministru maghiar nu a mai desmințit, prin vre-un "articol conferință", acuzațiile directe ce i le adusese Ministrul Român. Câți-va partizani credincioși au contat să-i vină în ajutor însă au avut aceeași soartă ca și șeful lor.

Spațiul nu-mi îngăduie a mă opri mai mult asupra acestei chestiuni: au fost două mici scrisori dintre care una semnată de dl. S. Mann pretinde că majoritatea populației din Transil-

vania sunt Maghiari! Ca răspuns a fost îndrumat să consulte statisticii ungurești asupra acestei provincii, la care să socotească și “Coeficientul de maghiarizare”.

În adevăr că ar fi greu de știut, care erau planurile contelui Teleki și ale administrației ungare, când acesta plecase de acasă; răspunsul la această întrebare ar însemna să trecem în domeniul supozițiilor și probabilităților, fiind că cei care ar putea-o spune se vor fi mulțumit cu suspine. Cert este însă că atitudinea hotărâtă a Ministrului Român l-a făcut pe acest propagandist maghiar să-și schimbe cu totul planurile. Am avut prilejul de a discuta această chestiune cu câți-va fruntași unguri, pe care vederile lor liberale și de împăciuire îi făcuseră să-și caute refugiul în Statele Unite și care cunoșteau multe din secretele sucursalei americane a “Ligei pentru Integritatea Teritorială”. Aceștia mi-au exprimat convingerea că atacurile prințului Anton Bibescu nu numai că au dejucat planurile contelui Teleki și clicei sale, dar l-au făcut pe acesta să se imbarce la 14 Septembrie spre Budapesta, unde raportul său nu cred să fi fost în culori așa de roze pre cum și-l închipuise mai înainte. Acest raport, această socoteală trebuie să-l fi obstinat mult pe nobilul maghiar în drumul său spre casă, fiind că din depărtare, de acolo de unde nu putea să aibă a doua zi diziluzia unui răspuns al dlui Bibescu, contele scrie un articol intitulat “Maghiarizarea Ungariei și Campania de Americanizare de Aci”. După succesul ce-l avusese în Statele Unite, probabil că i-a fost teamă să trimită acest articol la vre-un alt ziar, așa că l-a încredințat organului cel mai anti-românesc din America: “The New York American” și în adevăr că, acesta l-a publicat în numărul din 23 Octombrie.

Nu voi reda traducerea completă a acestui articol; am convingerea că cititorul a avut prilejul să se familiarizeze cu stilul contelui Teleki, însă trebuie să citez câte-va paragrafe spre a se vedea mijloacele la care recurge propaganda ungurească, căutând să mistifice opinia publică din străinătate.

“Deși D-voastră cu toții știți că termenul de Americanizare nu evoacă idea de subjugare sau forță contra voinței cui-va, cuvântul corespunzător de Maghiarizare e folosit de dușmanii noștri spre a simboliza oprimarea raselor.

"În această țară (America) nu cred că e nevoie să-mi cer scuze pentru o încercare similară făcută în altă țară, care ca și aceasta, adăpostește o sumă de popoare vorbind limbi diferite și unde s'a încercat a se răspândi cunoașterea limbei minorității populației numai spre a se folosi de ea ca un mijloc de inter-comunicare între diferitele popoare și spre o mai perfectă înțelegere a tradițiilor și idealurilor majorității comunității."

"Dacă rasele ne-Maghiare ar fi fost în stare să comunice între ele în limbile română, slovacă, sârbă sau ruteană substituind unaia din acestea prin limba ungară nu ar fi avut aproape nici o scuză. Dar nici una din națiunile ne-Maghiare mai importante, nu putea să se înțeleagă cu alta fără intermediul altei limbi cunoscută tuturor. Introducerea englezei, francezei sau italienei, — complet străină tuturor, — ar fi fost tot așa de absurdă ca introducerea limbei Esperanto în Statele Unite".

Contele Teleki poate fi recunoscut cu ușurință: după cum, în cazul când râurile Ungariei ar trece prin lacuri, aceasta n'ar avea nimic de obiectat contra pierderii diferitelor provincii, tot așa, de data asta, a americaniza pe unii din emigranți e tot una cu politica de maghiarizare, ce era condusă de secole în părțile ne-Maghiare, subjugate fostului imperiu; americanizarea poate fi comparată cu maghiarizarea sau mai bine zis a trimete la închisoare sau ștreang pe acela, care ar avea curajul să poarte culorile sale naționale sau să vorbească în legea în care se născuse. Contele nu vede de ce și-ar cere scuze, fiind că dacă Ungurii trimeteau pe un biet nenorocit pe lumea cealaltă o făceau numai spre binele lui: ca să învețe tradiția (?) și aspirațiile comunității, dar mai ales spre a se înțelege cu ceilalți tovarăși ai lui din vechiul imperiu. Nici că se putea o comparație mai potrivită: populația Statelor Unite e de circa 110 milioane, dintre care numai aproximativ 15 milioane sunt emigranți, pe când în Ungaria din 20 milioane erau numai 9 milioane de Maghiari! În America emigrează toate națiunile de pe glob, unii spre a-și agonisi ceva bani și apoi să se înapoieze, alții mai puțin stabilindu-se "ubi bene" și dacă acești emigranți învață englezește e că numărul celor care vorbesc numai englezește e cu totul covârșitor. Exactitatea acestei comparații poate fi ușor controlată cu prilejul unei preumblări prin Transilvania.

Câți dintre cei care au fost în America știu englezește, Autorul a văzut oameni de diferite nații, care după o ședere de 10—20 de ani încă nu învățaseră 1000 de cuvinte englezești, fără ca autoritățile Statelor Unite să fi luat vre-o măsură contra lor.

Dar contele caută să explice Americanilor că dacă “s’a ales” limba maghiară e că elementul german era prea puțin numeros și că “Succesul” maghiarizării se datorește în mare parte liberalismului ungar. Dacă se întreabă cine-va care e cauza urei diferitelor națiuni ale fostului imperiu contra Maghiarilor, Contele Teleki are răspunsul în două vorbe: “agitățiile și administrația. Propaganda unor persoane, care-și făceau din ea o meserie, a fost, în diferite ocazii, cauza unor mari greșeli comise de o administrație slab controlată și neconștiincioasă”. Vai de bietele popoare, dacă administrația ar fi fost conștiincioasă în sensul dlui Conte și partizanilor săi!

În ultima parte a articolului său fostul ministru ungar, spune că singura salvare a Ungariei ar fi fost crearea unui stat federal și se plânge contra lui Napoleon, ale cărui rășboae au deșteptat conștiința națională a diferitelor națiuni.

Se pare că însuși, celor dela “New York American” le-a părut rău că au acceptat publicarea unui asemenea articol, fiind-că la 14 Noembrie, în acelaș ziar apare “Datoria Ungariei” semnat de prințul A. Bibescu, care își începe articolul povestind cum, deși având pașaport diplomatic, în trecerea sa în automobil prin Ungaria, a fost arestat de trupele maghiare și ținut, sub escortă, timp de 5 ore. Ministrul Român arată apoi că astfel de purtare e tocmai caracteristică spiritului clasei conducătoare ungurești, care, prin nerespectarea tratatelor și convențiilor, ține să terorizeze atât pe supușii ei cât și întreaga lume dacă ar fi posibil; iar cât privește articolul conte’ui Teleki, menționat mai sus:

“El a încercat să dovedească că maghiarizarea Românilor și Slavilor din Ungaria a fost un proces identic cu americanizarea imigranților din Statele Unite.

“Nu voi căuta să arăt toată falșitatea acestei analogii, care e evidentă pentru toți cei ce știu că rasele ne-maghiare din Ungaria erau în acea țară mult înainte de venirea Maghiarilor și că prin urmare, echivalentul american al mghiarizării ar fi

o încercare a Germanilor din America de-a germaniza restul populațiunei. În schimb vreau să profit de această ocaziune spre a expune tendințele în serviciul cărora s'a pus contele Teleki.

"A nesocotit un întreg șir de fapte importante în alcătuirea tabloului sau expunerea lucrurilor. Pentru cine caută să analizeze problema Ungariei, înțelegerea acestor fapte e de cea mai mare importanță și de aceea le voi schița.

"Ori cari ar fi fost avantajile (dacă au fost vreodată și acestea) ale sistemului politico-economic cunoscut sub denumirea de Imperiul Austro-Ungar, imperiul acela azi e mort și nu va mai reînvia nici odată. Nu mai e nici chiar "o noțiune geografică", cum spunea Mätternich despre Italia. Dar moartea Austro-Ungariei nu poate fi considerată ca o mare pierdere. Purta în organismul său germenii destrucțiunii și existența ei însemna primejdia unei contagiuni pentru Europa întreagă.

"Monarchia austro-ungară, care în realitate era guvernată de Maghiari, a fost în mare măsură responsabilă pentru războiul mondial. Imeprialismul Austro-Ungar, care pe terenul politicei interne se manifestă prin oprimarea Românilor, a Slavilor și Italienilor, a fost o cauză contributivă a războiului. Moștenitorul lui, imperialismul maghiar de azi, mai poate arunca Europa într'un nou cataclism.

"În loc de a încerca zădarnic, de-a schimba ceace este irrevocabil, în loc de-a se deda la excese militariste și de-a contramînă prin o propagandă tendențioasă siguranța vecinilor, în loc de-a face viața intolerabilă pentru Evreii ei, Ungaria, care e o țară extrem de bogată, una dintre cele mai productive țări agricole, ar trebui să înceapă să-și dezvolte bogățiile solului și să profite de avantajile ce le oferă poporul ei talentat.

"Tot ce dorește România e pace. Poporul românesc e dornic să continue marea operă de refacere, pe care a început-o. Și fiindcă vrea pace și nimic altceva, România ar fi încântată să o vază și pe Ungaria progresând pe calea refacerii.

"Cum vei sămăna așa vei culege." Așa spune Scriptura și noi îi sfătuim pe Unguri, cari sunt buni creștini, să se gândească mult la înțelesul acestui adevăr. Se potrivește cu deosebire pentru ei. Ar trebui să dea uitărei, cum încercăm să o facem noi Românii, toate amintirile neplăcute ale trecutului, și în

această Europă, care a risipit deja prea multă energie și timp în lupte, Maghiarii ar trebui să aplice marele remediu al tuturor rețelilor: **MUNCA**.

“În loc de a se gândi la visuri de război, Ungaria n’are decât să se îndrepte spre munca păcii. Are să fie spre folosul ei, al vecinilor ei și al lumii întregi”.

Aci se termină “încercarea” contelui Teleki și a partizanilor săi de a face propagandă maghiară în Statele Unite, însă înainte de a termina acest capitol nu pot trece cu vederea un amănunt interesant și care nu este cunoscut multora: Ziarele românești din țară, cel puțin unele din ele au publicat în traducere un articol al dlui Anton Bibescu, apărut în gazeta “The New York Evening Post” din 29 Octombrie 1921 și intitulat “**Ungaria Plănuște să Recapete Puterea**”. Cititorul își va reaminti că pe vremea când articolul a apărut în coloanele acestui ziar, cea din urmă încercare a ex-Impăratului Carol de a recăpăta tronul Ungariei îi hotărâse deja soarta actuală. Carol aterizase la Sopron, în Ungaria, la 21 și fusese făcut prizonier la 25 Octombrie. Cu toate acestea articolul m-a lăsat pe atât de surprins pe cât de nedumerit, fiind că am avut ocazia a-l citi, — în manuscris, — încă din ziua de 20 Octombrie.

Prințul Bibescu scrisese între 15 și 19 Octombrie și motivul, care l-a determinat la aceasta nu mi l-am putut explica. Ar fi absurd a presupune că Ministrul nostru era cătuși de puțin inițiat în secretul intrigilor Carliștilor și că ar fi aflat ceva despre planurile loviturii ce să pregătea; nu știu dacă am putea chema aceasta profecție, ori mai exact o înțelegere complexă a spiritului dela Budapesta. Voiu reda în traducere, articolul în chestiune pentru a da publicului român posibilitatea de a judeca modul cum prințul Bibescu presimțise reînapoierea ex-Impăratului Carol:

“România pune mari speranțe în conferința pentru limitarea armamentelor. Budgetul militar, care a crescut așa că nu mai permite nici o comparație cu cifrele dinainte de războiu, seacă resursele țării și este cea mai serioasă piedecă în calea reconstrucțiunii. România este prea bucuroasă să dezarmeze. Dar oare o poate face?

"Evenimentele săptămânii trecute ne-au dat o lecție obiectivă în ce privește primejdiile care înconjoară unitatea națională română câștigată cu atâtea sacrificii scumpe în războiul din urmă. Nesocotita încercare a lui Carol de Habsburg de a recâștiga tronul unguresc era aproape să se termine cu un nou războiu între Ungaria și vecinii ei din Mica Antantă.

"România și asociatele ei, Ceho-Slovacia și Jugo-Slavia, n'ar fi putut tolera revenirea unui rege Habsburgic în Ungaria. La încoronarea sa Carol s'a legat prin jurământ să apere granițele regatului și nu poate fi nici o îndoială că, dacă îi s'ar fi îngăduit să ia puterea supremă în Ungaria, singura lui străduință ar fi fost să readucă întreg imperiul în granițele lui dinainte de războiu".

Paragraful următor, după cum se poate ușor constata, a fost schimbat numai atât cât era necesar să facă legătura cu cele două noi, relative la lovitura de stat a lui Carol:

"Restaurarea habsburgică amenință astfel în mod direct unitatea României pentru că Transilvania, Banatul și Bucovina (care azi fac parte din România) constituiesc teritoriile, pe cari imperialismul habsburgic ar încerca imediat să le recucerească. Răsturnarea habsburgică amenință la fel noua unitate Jugo-Slavă și libertatea și independența republicii ceho-slovice. Aceste motive îi determină pe cei trei membri ai Micii Antante să se sprijinească reciproc în hotărârea lor nestrămutată de a zădărnici o restaurare habsburgică.

"Dar restaurarea habsburgică este numai una dintre formele primejdiei împotriva căreia România trebuie să fie întotdeauna pregătită. La bazele acestei primejdii este mentalitatea clasei care guvernează azi Ungaria. Iredentismul în Ungaria nu este monopolul unui partid oarecare. Toate partidele cer sprijinul poporului, reclamând pe seama lor fiecare o mai mare abilitate în a putea reconstrui vechile granițe. Mica Antantă trebuie să se păzească cu deosebire împotriva acestei mentalități".

Ministrul Român arată apoi cât de trufași și neînduplecați erau Ungurii atunci când ei credeau că o dezmembrare a imperiului era o imposibilitate, iar când au văzut că au pierdut cartea din mână cât de josnici sunt acum, când ne mai putând face uz de persecuții se dedau la cele mai odboase intrigi și mijloace de propagandă. Analizând argumentele acestei propagande, trimisul nostru le grupează în patru: geografice, economice, istorice și politice, după care le discută în parte astfel:

"În ce privește partea geografică, maghiarii pretind că Ungaria ar fi trebuit lăsată neatinsă, deoarece teritoriul ei este delimitat de frontiere naturale, e înconjurat de un neîntrerupt lanț de munți și că are râuri care cu o singură excepție sunt tributare Dunării. De această rațiune este strâns legat argumentul economic, anume că teritoriul vechi al Ungariei formează o unitate economică

perfectă, că produsele miniere și lemnul provinciilor pierdute, sunt indispensabile progresului pusteii centrale producătoare de grâne, și așa mai departe.

“În ce privește importanța militară a puternicilor frontiere naturale, se poate spune că bunăvoința și prietenia vecinilor ei i-ar oferi Ungariei o mai bună apărare de cât sunt Carpații. Răspunsul la argumentul economic este tot în această direcție.

“Vecinii Ungariei doresc cooperarea ei economică; cooperarea economică a acestor vecini este indispensabilă pentru Ungaria. Un lucru firesc, un lucru cuminte din partea maghiarilor ar fi să uite vechile dușmănii și să se asocieze la eforturile vecinilor lor de a clădi un viitor mai fericit și mai prosper pentru toți.

“Și acum să venim la argumentul istoric. Maghiarii pretind că Ungaria a existat o mie de ani ca unitate politică între aceleași frontiere.

“Această pretențiune este însă foarte discutabilă, pentru că Ungaria mai bine de un secol și jumătate a fost divizată prin cuceririle Turcilor în trei părți, o parte stăpânită de Sultan, alta sub dominația regilor habsburgici și a treia. — Transilvania, — independentă sub un principe național.

“Ungaria dela 1914 a fost în realitate rezultatul “compromisului” încheiat între Austria și Ungaria la 1867. Separatismul acesta al Transilvaniei își găsește expresie și în faptul, că până în zilele ei din urmă a avut un cod civil diferent de codul civil al Ungariei propriu zise.

“Dar toate aceste sunt lucruri irelevante. Chiar dacă am admite că statul național maghiar a existat într-o neîntreruptă continuitate de o mie de ani, perpetuarea ori cât de lung timp a unei nedreptăți n’are să schimbe nedreptatea în dreptate. Argumentul istoric al Maghiarilor cuprinde în sine o vădită contradicție. Înainte de toate, Maghiarii își bazează pretențiile lor pe dreptul istoric al cuceririi. Ungaria, spun ei, a fost ocupată de strămoșii lor în secolul al nouălea și a rămas în stăpânirea lor de atunci încolo. Rasele cari locuiau pământul în timpul cuceririi au fost subjugate și prin urmare, inferioare. Superioritatea Maghiarilor a fost decretată de natură și rasele inferioare ar trebui să fie recunoscătoare că Maghiarii au acceptat misiunea de a le civiliza.

“Când acestui argument îi opui principiul că dreptul cuceririi nu este nici decum un drept, ci este numai forță mascată sub haina dreptului. Maghiarii își răspun ingenios că atunci când au venit strămoșii lor, țara era nelocuită și că rasele nemaghiare au emigrat mai târziu. Firește cercetările au prefăcut în nimic aceste aserțiuni naive. Dar puse față în față, aceste două argumente ne arată cum caută propagandiștii maghiari să-și mănânce colacul și tot să-l năstreze.

“Nefiind în stare să neghe sau deo o explicație plauzibilă a prezenței raselor nemaghiare în Ungaria, propagandiștii maghiari caută să dovedească că aceste rase n’au fost omizate. Așa aiungem la argumentul politic. Reprezentanții maghiarilor pretind că locuitorii țării, fără considerare de rasă, au avut drepturi egale înaintea legilor, și că Ungaria, în cele din urmă era o țară liberă și democratică.

“Maghiarii mai obisnuiesc să-și invoace constituția, numai cu nouă ani mai tânără decât cea engleză. Dar ei uită să adauge că

această constituție nu este hrisovul libertății pentru mulți, ci este numai hrisovul privilegiilor celor puțini, și că legea maghiară când vorbea de drepturile poporului, vorbea de cele ale nobilimii mari și nici pentru că țărani nu erau "popor" (populus) ci numai "mob" (plebs). Constituția principatului independent al Transilvaniei era bazată pe pactul celor "trei națiuni" nobilii maghiari, nemeși secu și burghezii sași. Dar cele trei națiuni formau numai un sfert din populație. Masele țărănime românești, care reprezentau celelalte trei sferturi, erau tratate ca inexistente. Părerea concordantă a unui nesfârșit număr de martori imparțiali englezi, francezi și americani, este rezumată de profesorul Robert H. Lord dela Universitatea Harvard, unul dintre experții atașați pe lângă delegația de pace a Americii, care în lucrarea sa despre conferința de pace, numește tratamentul raselor nemaghiare din Ungaria "cel mai odios sistem de opresiune națională pe care o cunoaște Europa modernă".

"Maghiarii sunt obișnuiți să se mândrească cu abilitatea lor politică. O examinare mai minuțioasă va scoate la iveală că această abilitate consistă în întrebuintarea următoarelor trei strategii: 1) Târgul făcut între aristocrația maghiară și Viena, prin care libertatea de a oprimi rasele nemaghiare a fost răscumpărată prin contribuțiile anuale în bani și recruți; 2) prin aplicarea principiului "Divide et impera" națiunile pe care aveau de gând să le asuprească; 3) prin propaganda lor, tinzând să dea impresia națiunilor din apus că Ungaria era țara libertății și democrației.

"Odată cu prăbușirea Puterilor Centrale și ulciorul superiorității maghiare s'a spart pentru totdeauna. Acum este ocazia ca Ungurii să-și arate abilitatea politică: să accepte inventarul așa cum se prezintă, să renunțe la ce numai poate fi recăștigat și să caute să tragă cel mai mare folos din valorile și posibilitățile ce le mai stau la îndemână".

Pentru a demonstra că aceasta nu este o simplă închipuire, prințul Bibescu aduce ca exemplu cazul Danemarcei care, înainte de înfrângerea suferită la 1864, era însuflețită de idei medievale de "mare putere", dar de îndată ce a fost readusă la realitate de Prusia și Austria, Danezii resemnați au inaugurat o perioadă de îndreptare a greșelilor și muncă intensivă, care au făcut din Danemarca "poate cea mai civilizată țară din lume, țara în care bogăția — materială și spirituală, — este mai drept împărțită decât în ori-care altă parte a lumii."

Articolul încheie cu următoarele fraze:

"Calea, care ar ajuta Ungaria să scape de umilința înfrângerei, îndrumând-o spre un viitor de pace, prosperitate și cultură, le-a fost arătată de conducătorii națiunii daneze, în a doua jumătate a secolului trecut. Cel mai bun lucru ce un prieten sincer îl poate dori poporului maghiar, este un guvern, care să fi învățat lecția trecutului și să privească problemele

prezentului în cadrul spiritului fraternității internaționale și al democrației veacului al XX-a.”

Aci se încheie cazul Transilvaniei, fiindcă imperialiștii și ultra-militariștii maghiari s’au convins, — după cum o recunoaște și contele Teleki, în ultimul său articol, — că visurile lor de mărire și restabilire în vechile granițe nu-și pot recruta simpatii în opinia publică americană. În presa din Statele Unite poate scrie ori-cine, care știe să mânuiască pana și Mica Înțelegere s’a gândit și la acest lucru, când și-a ales trimișii, care să o reprezinte peste Ocean. În ce privește țara noastră, cititorul poate judeca singur; faptele vorbesc dela sine. De sigur că și de va mai veni în Statele Unite, contele Teleki o va face în calitate de vizitator, având cel mult o misiune confidențială pe lângă cei care i-au procurat invitația dela Williams College sau generalii “Ligei pentru Integritatea Teritorială”, căci să sperăm că atitudinea prințului Anton Bibescu îi va servi de lecție, atât D-Sale cât și altor colegi ai săi, care ar mai încerca să riște o aventură similară. După cum am mai spus-o însă, propagandiștii juntei lui Horthy sunt plini de ingeniozitate și resurse, deși lipsiți de scrupule.

În Statele Unite, cât și la granițele noastre, dela acești instigatori ne putem aștepta ori-când la ori-ce. Și ast-fel, noi Românii trebuie să fim totdeauna gata; rămâne în seama ostașilor noștri să ne păzească fruntariile, dar în ce privește reprezentanții noștri diplomatici chestiunea e mai delicată. În special în America propaganda ungurească nu va depune armele curând; prin întreg sistemul de viață de acolo, instigatorii, dacă nu fățiș, cel puțin prin porțile lăaturalnice, vor găsi încă vreme îndelungată prilejul de a apare, fie numai să ne facă un semn: “Încă ne ținem de jurământul nostru!” Iată pentru-ce România, mai ales în Statele Unite, trebuie să aibă totdeauna un reprezentant, care, — posedând calitățile necesare unui trimis diplomatic și o cunoaștere perfectă a limbei, organizației și vederilor americane, — să fie gata ori-când să se folosească de toate armele ce-i sunt accesibile, pentru a zdrobi cu desăvârșire ori-ce atac neașteptat, ce ar veni din partea Maghiarilor răz-bunători.

În cazul de față, atitudinea hotărâtă a Ministrului Român

prințul A. Bibescu, — care a stigmatizat propaganda unguerească în Statele Unite, determinând plecarea pripită a contelui Teleki, — n'a lipsit de a avea răsunet în Țară, unde, cel puțin o parte, din publicul nostru a luat cunoștință de unele faze ale luptei. Și înainte de a încheia acest capitol voi cita un paragraf dintr'un articol, apărut în "Dreptatea" din Chișinău la 6 Octombrie 1921, în care sub titlul de "Un Sol care-și face Datoria", ziarul își exprimă părerea asupra "solului" nostru din America. Vorbind de controversa cu dl. Teleki, articolul urmează:

"Paralel cu această activitate publică, pentru apărarea intereselor românești și pentru respingerea calomniilor ce se strecoară, prințul Anton Bibescu nu cruță nici-o oboseală spre a face Țara cât mai cunoscută, spre a familiariza cercurile americane cu tot ceea-ce îi poate interesa și cu tot ce poate mări stima lor pentru țara noastră."

În capitolele următoare vom vedea celelalte ramuri de activitate, la care se referă "Dreptatea" din Chișinău.

Rolul economic și financiar al ministrului român în Statele Unite.

DE SIGUR CĂ ultimul războiu, — ca ori-ce alte evenimente, cari lasă urme adânci până în cele mai ascunse cute ale unuia sau mai multe popoare, — pe lângă relele inerente lui, mai are și un bine. Istoria ne dovedește acest adevăr: mai curând sau mai târziu, după fiecare din evenimentele, ce au cutremurat lumea, s'a constatat și un pas mai mult spre progres. Cine știe care ar fi fost azi aspectul lumii fără revoluția franceză, cu toate grozăviile ei? Cine știe cât timp ar fi trebuit să treacă spre a se înlăptui pe cale pașnică schimbările importante dela începutul secolului trecut? Și printre multele schimbări ale războaielor, una nu poate lipsi nici odată: ele leagă prietenii noi și desleagă pe cele vechi, un mijloc sinistru, care dă prilej popoarelor să se cunoască mai bine între ele.

De pildă România și Statele Unite: Ce legături aveam noi cu Statele Unite înainte de războiu? Relațiunile noastre economice și, în mod firesc, cele financiare erau mai mult cu Germania sau ceeace numim acum "Puterile Centrale", aceasta datorită tradițiilor pe care le apucasem. Iată însă că războiul a rupt această vrajă: armatele noastre au luptat pe front cu munițiuni americane, ce ni erau trimise din Franța, iar după ce dușmanii au fost alungați din Țară, atunci când totul fusese lăsat într'un haos, primele locomotive, care au început să ne miște trenurile noastre, au fost tot cele americane; toate proviziile țării erau sau terminate sau fuseseră jefuite, iar lumea noastră comercială, învățată să comande totul în Germania, a trebuit să-și îndrepte privirile către Franța și Anglia. Dar din nefericire, nici aceste țări nu erau într'o situație mai bună; acolo negustorul român a aflat că dacă în aceste țări existau unele articole, ele erau aduse din America.

La începutul anului 1919 aproape toți comercianții noștri de seamă căutau să se aprovizioneze cu mărfuri din America.

Chiar, Statul, care avea nevoie de a repara cât mai urgent unele din lucrările sale importante, ce fuseseră devastate de inamic, a trimis comisiuni în America spre a negocia cu fabricanții și oamenii de afaceri de acolo. America era țara, care hotărâse soarta războiului, era creditoarea tuturor celorlalte națiuni; Americanii erau cel mai bogat popor din lume și deci așteptările noastre erau mari. Toți acei, ce își puseseră speranțele în Statele Unite, au rămas însă dezamăgiți. America nu s'a arătat de loc grăbită a ne inunda cu mărfurile ei; oamenii de afaceri de peste ocean auziseră înainte de războiu de țara noastră cam cât știm noi despre Taiti. Era pentru prima dată când negustorul român se adresa fabricantului american și acesta îi răspunse cu o întrebare neașteptată: "Care sunt aranjamentele D-voastră de plată? — Noi obisnuim să ne primim banii pe mărfuri după cel mult 90 de zile dela predarea lor."

Situația leului românesc față de dollarul american era așa de nefavorabilă încât plata imediată era imposibilă pentru stat, cu atât mai mult pentru comerciant, care era oprit de legi a trimite banii românești peste graniță. Toate încercările de a convinge fabricantul american de bogățiile României mărite, de devastările suferite sau de nevoia ce se simția pentru unele articole, ce lipseau cu totul în țară, au rămas fără rezultat. Fabricantul a ascultat cu atențiunea cu care ori cine ascultă un lucru nou, și la încercările românești de a obține mărfuri pe credit, ei veneau cu întrebarea ce obicinuiu să o pună altor popoare cu care mai făcuseră afaceri de comerț: "Vă acordăm pe credit de șase luni, care e însă banca ce va garanta pentru D-voastră?" Instituția financiară, care să garanteze pentru România! Nu era nici una și apoi scăderea leului nostru își trăgea consecința din astfel de cauze, care nu se pot îndrepta în șase luni. Iată dar că Statele Unite păreau a fi o țară unde negustorul român nu ar putea să-și plaseze comenziile și a trebuit să aștepte reluarea relațiilor cu Germania, spre a se adresa tot la firmele cu care făcuse afaceri înainte de războiu. E foarte natural că relațiile noastre comerciale nu-și vor schimba complet cursul lor într-o noapte: pentru mulți ani pe viitor, vom continua legăturile cu Germania. De întrerupt complet nu le vom întrerupe nici odată; dar e tot așa de clar că, odată

ce rănilile războiului vor fi vindecate, — cu țara noastră în granițele de azi, — e imposibil a crede că nu vom căuta să profităm de noile prietenii câștigate în timpul războiului.

Din punct de vedere economic și financiar, prietenia Statelor Unite ni e tot așa de prețioasă ca cea a Franței în chestiunile politice internaționale. Se poate că azi o asemenea afirmație să fie privită cu scepticism de unii din Români: bogățiile țării noastre sunt așa de felurite și așa de mari, și apoi felul în care înțelege Americanul să facă afaceri e așa de diferit de cele cu care am fost noi deprinși; putem găsi ori-ce ne trebuie în Europa, fără a mai recurge la America. În adevăr, cei ce susțin această teorie au azi dreptate azi când țara noastră, ca și vecinele ei, se luptă ca să ajungă la ce erau acum 8 ani, — “la normal”, — dar vor mai avea ei dreptate **măine**, când lupta se va schimba în întrecere în dezvoltare comercială și industrială? Să sperăm că și noi vom ajunge la această situație împreună cu celelalte state, ce au acum de suferit de pe urma războiului; atunci de sigur că ne vom îndrepta spre America, unde metodele industriale și comerciale au ajuns la maximum de dezvoltare și totuși sunt încă mereu perfecționate.

De peste Ocean ne vom aduce cele mai noi mașini pentru producția în cantitate mare. Bogățiile noastre își vor găsi piețe și în țările îndepărtate ale Apusului, America și Canada. Cereerea e așa de mare că totdeauna România ar avea produse de exportat în acele părți, principalul e ca **asemenea produse să fie cunoscute fabricantului american** și ca amândouă părțile să cadă imediat la învoială asupra termenilor transacției. Fără îndoială că relațiile economice între aceste două țări nu vor deveni o realitate atât timp cât va dura actuala diferență între leu și dolar, dar aceasta se va schimba de îndată ce, — după cum am spus mai sus, — vom reuși să revenim “la normal.” Intre timp însă este de cea mai mare importanță să ne facem cunoscuți oamenilor de afaceri din America și să căutăm a studia modul lor de a încheia transacții comerciale.

Sistemul american e așa de diferit de cel “continental”, că enumerarea deosebirilor ar face obiectul câtor-va volume, deși aceasta ne-ar duce prea departe. Ceeace ar trebui să intereseze acum pe comercianții noștri ar fi găsirea mijloacelor, prin care

să se stabilească un compromis. Americanul în transacțiile comerciale întrebuințează cele mai expeditiv și mai perfecționate sisteme; deși își ia toate măsurile de prevedere, cinstea și buna credință a părților e încă o condiție importantă. De altă parte metodele întrebuințate de oamenii noștri în tranșarea afacerilor comerciale nu mai corespund practicei moderne, și

Sucursala New York a Băncei Marmorosch, Blank & Co.
(Situată în centru! financiar, — 33 Broadway, — și având pe
D-rul A. Zentler ca director.)

deci nu Americanul va fi acela, care își va schimba sistemul lui pentru a încheia afaceri cu țara noastră, deși ar dori să între în legături și să acomodeze comerciantul român. Aci ar fi cazul ca negustorul român să-și revizuiască unele metode

învechite, înlocuindu-le cu altele noi, care să se poată adapta sistemului din Statele Unite.

Apariția băncilor românești în Statele Unite este o dovadă evidentă că cei mai de seamă financieri români au prevăzut că legăturile comerciale dintre Statele Unite și România se vor dezvolta cu repeziciune de îndată ce se va îmbunătăți situația noastră financiară. Bănci mari românești ca Marmorosch, Blank & Co. sau Chrissoveloni, au deschis câte-o sucursală în Statele Unite și, dacă azi activitatea acestor instituțiuni financiare românești în America nu e din cele mai înfloritoare, totuși ele continuă să existe, pregătindu-se pentru timpul când ele vor fi chemate să joace un rol important în înlesnirea schimbului de mărfuri dintre aceste două țări.

Dar cum am spus mai înainte, aceste bănci au avut de întâmpinat greutăți chiar la înființarea lor în America; și prima era că România nu era cunoscută în cercurile comerciale și financiare de peste Atlantic. Fabricantul sau bancherul american e totdeauna la curent cu ori ce perfecționare nouă în branșa sa, însă e foarte sărac în ce privește stocul de cunoștințe generale. Pentru majoritatea lor, România înainte de războiu era un simplu nume geografic, un colț de țară unde-va în Europa sau Asia Mică, un fel de varianta a Armeniei, cu care era adesea ori confundată. Atunci se pune întrebarea: Cum era posibil ca Americanul să încheie afaceri cu o țară pe care nu o cunoștea?

Aceste bănci au început să arate oamenilor de afaceri și bancherilor din Statele Unite, care sunt bogățiile țării noastre, ce putem să producem, ce garanții li se oferă, fiind că nu putem deocamdată plăti în bani, și de ce ar avea nevoie România din Statele Unite. Nevoia de a face cunoscută România în cercurile industriale, comerciale și financiare din Statele Unite a fost așa de simțită de aceste bănci românești, încât una din ele, Marmorosch, Blank & Co., nu a văzut soluția decât în deschiderea unui “Birou Român de Educație”, de unde Americanii să-și poată procura diferite informațiuni cu caracter comercial sau financiar relative la țara noastră, și care erau prea specifice pentru a fi răspunse de Consulatele Românești din Statele Unite.

O astfel de acțiune merită numai cuvinte de laudă și ea a ajutat mult în a câștiga interesul cercurilor industriale și comerciale din Statele Unite pentru România. Americanul însă e om curios: ascultă cu tot interesul tot ceea ce-i spui, se poate întâmpla să-l lași încântat, — cel puțin așa îți face impresia, — și cu toate acestea e departe de a fi convins. Dacă propunerea l-a interesat, fără ați da nimic de bănuir, va începe să culegă date asupra afacerii, asupra persoanelor care o tranșează sau a celui, care i-a propus-o, caracterul lor numele de care se bucură printre firmele, prin care au mai făcut afaceri și alte multe detalii; peste ocean aceste informațiuni sunt culese și clasate în câte-va zile și numai după această operație, Americanul își va forma convingerea într'un fel sau altul.

Când e vorba de o țară străină, --- mai ales cum e România, — cu care nu au mai făcut până acuma afaceri, — fabricantul sau bancherul american, înainte de ași forma o opinie, ține să aibă și o confirmare din partea unui reprezentant oficial. Ori în cei trei ani dela terminarea războiului și până în 1921, cercurile comerciale și industriale din Statele Unite auziseră de bogățiile țării noastre, de posibilitățile și garanțiile ce le oferă, etc., auziseră că România e o țară unde s'ar putea face afaceri. Era destul ca să le deștepte interesul, dar era departe de ai convinge. Toate aceste informații le aveau dela cei, ce le ceruseră ajutorul pentru a obține diferite mărfuri, care aveau un interes pentru încheierea unei transacții comerciale sau financiare și, neputând plăti în bani spre a obține credite, căutaseră a impresiona pe Americani cu bogățiile nedezvoltate din România mărită.

Își poate deci închipui ori cine că sosirea dlui Anton Bibescu, în calitate de Ministru Român în Statele Unite, era tocmai ocazia ce o așteptau cercurile financiare de acolo spre a controla oficial cele ce auziseră mai înainte dela unii sau alții. Interview-urile date de acesta ziarelor americane inspirau încredere din punctul de vedere al situațiunei politice în România, pe când șansele de întreprinderi comerciale și industriale păreau a fi încă mai multe și mai atrăgătoare decât cele ce li se spusese. Intre altele, în notițele din ziare, descriind persoana trimisului României, se spunea că prințul Bibescu a fost înain-

tat la gradul de Ministru Plenipotențiar în urma succesului său în negocierea unui împrumut, contractat de Guvernul Român în Anglia; așa dar controlarea informațiilor o puteau obține dela o persoană care pe lângă caracterul său oficial, mai avea și experiența în chestiunile financiare.

Bancherii americani nu pierdură mult timp pe gânduri spre a-și pune planul lor în aplicare și a căuta să afle ceea ce îi interesa, ci în seara de 20 Aprilie 1921 oferiră un banchet în onoarea Ministrului Român. Oaspeții dela această masă erau oameni care dictează azi finanțele lumii, oameni a le căror averi personale se urcă la zeci de milioane, iar instituțiile în fruntea cărora sunt, la zeci de miliarde de dolari. De sigur că masa era mijlocul, pe când motivul l'am explicat mai sus. Ministrul Bibescu ridicându-se spre a închină un pahar în onoarea Statelor Unite le mulțumește bancherilor pentru cinstea ce i-au făcut de a-l invita la masă. “Însă” adaugă dl. Bibescu, “sunt conștins că onoarea acestei prietenii nu e numai pentru mine personal ci pentru reprezentantul României, — reprezentantul acelei țări care, ruinată de invazii și pustiită de ocupațiunea germană, e totuși mândră de a fi avut și ea un rol în lupta mondială pentru dreptate și libertate”.

Le explică apoi în câte-va cuvinte frumoase că România, odată visul ei împlinit, azi nu se gândește decât la pace și muncă; bolșevismul e departe de a avea vre-o influență în România și dacă, cu toate bogățiile ei, această țară azi suferă, cauza e lipsa mijloacelor de transport. În concluzie, vorbind de țara pe care o reprezintă, Ministrul nostru se adresează financiarilor lumii cu aceste cuvinte: “Pentru a ne îndeplini toată menirea noastră, a Românilor, în progresul lumii, noi nu avem nevoie de caritatea filantropului; noi cel mult oferim o șansă simțului practic a omului de afaceri”.

Cuvintele Ministrului au fost încurajătoare pentru bancherii americani, care au lăsat a înțelege că ar dori să aibă câte-va date oficiale mai importante asupra bogățiilor din România; unii din aceștia și-au exprimat dorința de a vizita țara noastră sau să o ajute. Când un bancher din New York plănuiește să meargă în România, înseamnă că interesul lui pentru această țară e mai mult decât o simplă impresie a momen-

tului. Cât privește ajutorul ce acești financieri ar fi dispuși să-l acorde României, voi reveni asupra lui la sfârșitul acestui capitol.

A vorbi însă bancherilor americani și a-i convinge că a împrumuta bani, — fie Guvernului Român, fie întreprinderilor particulare, pe mărfuri, — e un avantaj la care noi Românii avem tot atât de mult drept cât și celelalte popoare în legături comerciale cu Statele Unite nu înseamnă a rezolva chestiunea. Aci, ca și în ori ce altă țară, bancherul pune capitalul, pe când bogăția și progresul depinde de modul cum sumele sunt utilizate de fabricant. Ei merg "mână în mână". A iniția deci pe unul, fără a explica și celuilalt bogățiile țării noastre și care-i sunt șansele de întreprinderi industriale și comerciale, înseamnă a face lucrul pe jumătate. Cu toate că Americanii sunt foarte mândri de ceea ce numesc ei "Independența lor economică", totuși criza financiară și industrială, care încă din vara anului 1920 începuse a se manifesta, nu prezintă simptome îmbucurătoare nici în 1921. Europa suferă din cauza schimbului ridicat al dolarului, dar omul de afaceri din America nu e nici el mai fericit: Din cauza scumpetei monedei piețele străine îl evită, plasând comenziile în alte țări sau abținându-se de a cumpăra.

Iată-l pe American, care se echipase pentru producerea cantităților imense din timpul războiului, cu magazinele pline de produse și nici un cumpărător, nici o cerere. Situația, din zi în zi, devine așa de serioasă că neapărat trebuia să se găsească o soluție, chiar cu riscul de a mai ceda din mândria "Independenței economice". Nevoia era simțită de fiecare fabricant în parte, însă o încercare izolată nu putea schimba o situație de așa mare importanță internațională.

Toți fabricanții din Statele Unite, — mari și mici, — sunt constituiți într-o societate, "Asociația Națională a Fabricanților" (National Association of Manufacturers), care dispune de milioane de dolari pentru studii economice și comerciale, chestiunile ce se ivesc între capital și muncă, perfecționarea metodelor și sistemelor pentru îmbunătățirea situației economice și repartiția științifică a produselor, etc. Această Asociație, — în urma cererilor și plângerilor primite din partea membrilor ei, —

în scopul de a-i servi pe aceștia, a lansat tuturor reprezentanților străini din Statele Unite o invitație spre a participa la adunarea generală a organizațiunei, în ziua de 17 Maiu 1921, la New York. La această ședință trimișii diplomatici au fost rugați a arăta situația țarei ce o reprezentau și a discuta mijloacele, prin care s’ar putea înlătura această stare de lucruri intolerabilă: De o parte lipsa de materiale și mașini, iar de cealaltă lipsa de cumpărători.

Seriozitatea situației se poate vedea clar din însuși textul invitației Asociațiunei fabricanților, care invită pe diplomați “în speranța sinceră că schimbul de vederi” dintre acești reprezentanți și fabricanții americani va avea ca rezultat avantagii permanente și reciproce.”

“Statele Unite depind de piețele străine spre a putea continua fără întrerupere dezvoltarea lor economică. Alte națiuni au nevoie de materiale brute sau fabricate din Statele Unite și pe care ar trebui să le schimbe cu produsele lor. Aceste națiuni oferă Statelor Unite șanse mari în diferite întreprinderi, ce sunt serioase și avantajoase din punct de vedere economic, și care, pe lângă aceasta, vor ajuta celelalte națiuni a birui piedicile ce se opun progresului lor”.

Bine înțeles că România, de care se vorbea așa de mult prin ziarele americane, a fost invitată și ea și e tot atât de clar că prințul Bibescu, ca Ministru Român, s’a folosit de această minunată ocazie spre a-și face țara cunoscută unei audiențe, compusă din cei mai mari fabricanți din Statele Unite, oameni de afaceri, deputați și senatori, cum și persoane care se interesează de chestiunile economice internaționale. La această adunare au vorbit reprezentanții diplomatici a celor mai importante țări și venind și rândul nostru dl. Bibescu își începe vorbirea prin a le promite fabricanților că va fi pe cât se poate de concis, iar apoi discută două din principalele chestiuni, care, pe vremea aceea, interesau în primul rând persoanele fără cunoștiință mai adâncă a țării noastre:

Una din aceste este: “Există în România pericolul bolșevismului?” Pentru a vă răspunde o să trebuiască să vorbesc puțin despre trecut.

"Acum două mii de ani Traian, Împăratul Romanilor, spre a-și salva imperiul și civilizația de pe atunci, a colonizat cu soldații săi regiunea ce constituie azi România. Acești soldați cultivau pământul și în același timp formau un zid de apărare contra barbarilor ce căutau să prăvălească prin acele părți în Imperiul Roman.

"Iată azi Rusia e molipsită de o boală îngrozitoare, — Bolcevismul, și iată că de cealaltă parte plugarul român, țăranul român, cu bunul simț moștenit de la strămoșii săi Latini, se opune cu toată tăria ori cărui spirit revoluționar, care în timpul de față a distrus toată puterea de viață a Imperiului Rusesc.

"Să nu credeți că România n'a avut prilej să fie cuprinsă de bolcevism. L-au avut chiar în țară în timpul războiului. După a doua revoluție, trupele rusești care ocupau o parte din teritoriul românesc, adresându-se atașatilor români le spuneau. "În loc de a vă bate cu Nemții, de ce nu vă împușcați ofițerii voștri?"

"Cu toate acestea soldatul român a refuzat să facă așa ceva, și nu numai că s'a bătut cu Germanii, dar trupele rusești împușcându-și ofițerii lor, au fost dezarmate de armata română și trimise în țara în care se află azi. Acesta-i unul din motivele pentru care România nu e bolcevică.

"Mai e însă un altul. Guvernul român și-a dat seama că la urma urmelor bolcevismul este produsul foametei, ruinei și a desordinei, deci trebuia să înlăture aceste cauze, — cum le-a înlăturat? Cumpărând, pe un preț oare care, pământ dela marele proprietar și vânzându-l micului proprietar, țăranului care nu avea pământ. Cu chipul acesta mărește interesul tuturor în progresul țării, cu timpul mărinz puterea de producție a țării.

"V'am răspuns la chestiunea ce mi s'a pus de atâtea ori: "Cum stați cu Bolcevismul în România?"

"Vă voi răspunde de acum la cealaltă chestiune cu care sunt întâmpinat tot așa de des: "De ce România nu e azi într'o situație mai favorabilă?" Dunărea udă plaiurile României, una din cele mai bogate grânare ale lumii, bogate în lemn, petrol, minerale și cu o populație de oameni harnici, — muncitori, cari numără 17,000,000. Cât sunt de muncitori poate constata chiar fabricantul american. În diferite centre din America sunt co-

lonii românești, spre exemplu în Ohio. Am fost și eu să-i văd și trebuie să mărturisesc că lucrurile frumoase ce am auzit de ei mi-au umplut inima de bucurie. Toată lumea laudă energia, cumpătarea și spiritul lor blând. Asta ca o simplă digresie.

“Dar să revenim asupra chestiunii de ce România nu e într-o situație mai înfloritoare? De ce schimbul românesc e așa de jos? De ce? Ei bine, răspunsul e foarte simplu. Lumea întreagă suferă de o boală, pe care să-mi dați voie s'o chem, efectele războiului. România suferă de boala asta mai mult decât ori care a'tă țară; nu pentru că a fost și ea în bătălie, ci fiind că a fost ocupată de Germani.

“Nemții au despuiat-o dela clanțele dela uși la așternuturile dela pat, dela vite la locomotive. Au luat totul. Chiar acoperișurile după case, când s'au întâmplat să fie de bronz sau de aramă. Acum, înainte de a intra într-o casă, trebuie să o grijești, să repari acoperișul sub care trăești. Inșă odată aceasta împlinită, nu există motiv pentru ca România, — o țară extrem de bogată, o țară mare, — să nu-și revină la vechea ei bogăție. România n'are nevoie de credit, ci de încredere.

“In adevăr ea are nevoie de locomotive și mașini, dar se poate ca ajutorul să-i vină dacă fabricanții americani ar fi a'tfel organizați, — în așa fel ca să poată satisface nevoile; unele sunt chiar urgente. Vă voi da un exemplu.

“Fără îndoială că sunt cel puțin câți-va fabricanți de bumbac în Asociațiunea D-voastră. Ei bine! bumbacul brut de aci e exportat în Anglia, acolo e prelucrat și apoi exportat încă odată în România. Drept să vă spun nu văd de ce acest bumbac nu ar putea fi lucrat aci și expedit direct în România cu vapoarele, care merg direct dela New York la Constanța, marele port românesc.

Voi fi cât se poate de fericit dacă prin aceste câte-va cuvinte voi fi ajutat întru cât-va la apropierea între țară și fabricantul american.”

După lectura acestei cuvântări desigur că cititorul va zice: “Bine dar acesta nu e un discurs ce ar fi trebuit ținut fabricanților americani. Ministrul Român în loc de a le expune bogățiile țării noastre, în loc de a le arăta cu cifre grânele și mărfurile ce România producea înainte de războiu și ce va produce

după ce se va restabili, el le vorbește despre bolcevism și de ce țara nu e într-o situație mai bună." Motivul e simplu. La această adunare au vorbit cam 20 reprezentanți diplomatici a diferitelor națiuni și singurul lucru ce i se putea imputa prințului Bibescu este că a căutat să evite greșelie făcute de colegii săi în discursurile lor. Când douăzeci de oratori se perindă în fața unei audiențe și fiecare înșiră cifrele ce el le crede foarte interesante și convingătoare, acele relative la țara sa, audiența ascultă, însă la plecare fie că nu-și mai aduce aminte de nici una, fie că le confundă, rezultatul e însă acelaș.

Nu importă ce a produs odată o țară: Austria nu va mai atinge nici odată producția dinaintea războiului; ce vor fi să producă diferite țări rămâne să se constate în viitor. Asociația Fabricanților invitase pe diplomați în dorința de a ameliora situația economică **de atunci** (1921) și cât mai curând posibil. Cam toate țările erau în aceeaș situație cu România, dolarul având schimbul cel mai ridicat și deci nu era nevoie ca reprezentantul nostru să se plângă de aceasta; Americanii singuri își dădeau foarte bine seama și sufereau de pe urma unei astfel de situații.

Prințul Anton Bibescu, în puține cuvinte, a căutat a spune fabricanților americani două lucruri ce nu se puteau uita ușor: a) Vestile inexacte și zvonurile ce se răspândeau despre România erau simple inexactități, ce nu meritau nici o crezare. b) Situația economică a țării noastre se datorește și războiului, dar în cea mai mare parte jefuirei sistematice din timpul ocupației. Acestea erau suficiente a însufla fabricantului american încrederea că a face comerț cu România nu riscă mai mult decât cu altă țară civilizată.

Cifrele desigur că și ele interesează foarte mult pe omul de afaceri, bancher sau fabricant, însă ele nu se discută într'un discurs ci se scriu pe hârtie. Date exacte despre România financiară nu existau aproape de loc până în 1921, vorbesc de date de actualitate și care să fie ușor accesibile publicului sau oamenilor de afaceri, vorbind numai limba engleză. Ministrul Român, dl. Bibescu după cuvântările adresate bancherilor și fabricanților a găsit că era nevoie să le dea acestora și cifre despre producția României, și nu după mult timp publică în cea

mai importantă revistă financiară americană, un articol despre țara noastră, în revista “The Wall Street Magazine”.

Având în vedere caracterul pur comercial al acestei publicații, prințul Bibescu, în articolul său nu putea face apel la sentimentul cetitorilor ei, toți oameni de afaceri, ci în câte-va pagini și ajutat de câte-va tablouri statistice enumeră izvoarele de bogăție, cantitatea lor și a zăcămintelor diferitelor minerale, cantitățile produse după război, indicând îmbunătățirile ce sunt de așteptat într’un viitor foarte apropiat. Prințul Bibescu dă și un tablou comparativ între leu, marca germană și coroanele ceho-slovace, pe care discutându-l, între altele adaugă:

“Nu vreau să trag vre-o concluzie în ce privește valoarea leului, nu vreau să îndemn pe cine-va la jocul de bursă, dar eu cred că diferența dintre leu și marcă (Germană) ar trebui să fie mult mai mare. În adevăr România este una din țările din lume, a cărei bogăție economică intrinsecă nu a fost schimbată de război. Cu cerealele, lemnul și petrolul său ea e una din cele mai bogate țări din lume și singura nevoe a ei este de a mișca aceste bogății, trimițându-le pe piețele străine. Problema transportării este cheia îmbunătățirii economice a României și în acelaș timp aceea de care depinde urcarea valorii leului”.

Cât privește modul cum a fost primit pe piața americană, autorul a avut ocazia de a vedea acest articol după luni de zile dela apariția lui, în mâinile unui avocat al unei firme americane, ce a achiziționat obligațiuni românești în valoare de mai multe milioane.

* * *

La începutul acestui capitol spuneam că legăturile noastre comerciale au început a suferi o schimbare de direcție și ea va fi mult mai simțită atunci, când va veni timpul de a ne întrece la dezvoltare cu celelalte țări vecine. Dezvoltarea noastră economică înseamnă punerea în valoare a bogățiilor neexploata-te, transformare ce depinde de capitalul de care se va dispune.

NOTĂ: — În traducere, “Revista Străzii Zidului”. Wall Street, din New York e strada în care s’au adunat toate bogățiile lumii; pe această stradă sunt cele mai mari instituțiuni financiare, bănci, bursa din New York, banca de stat a Statelor Unite, în care se țin rezervele în aur, etc.

Cu alte cuvinte, de îndată ce România va reveni "la normal", va trebui să contractăm împrumuturi pentru a obține capitalul necesar expansiunii economice.

În ce țară vom face în viitor asemenea împrumuturi? În Germania? Fără îndoială că nu. Pe viitor ne vom adresa financiarilor de peste Atlantic și dacă acest lucru pare că se va adevăra când-va, atunci e de datoria noastră să ne pregătim din timp. Că această afirmațiune nu e profetie, cred că e destul a aminti că la începutul anului 1921, una din cele mai importante bănci românești a încercat un împrumut în Statele Unite. Dacă cei, asupra cărora cădea sarcina de a înfăptui acest împrumut, n'au reușit, nu e din cauza neîndemănărilor sau lipsei de cunoștințe financiare. Împrumutul nu a reușit din cauza că mășina financiară americană lucrează în mod cu totul deosebit decât cea din Europa. Un împrumut în una din țările europene, depinde în primul rând de negocierile diplomatice dintre cele două țări; în America e o simplă afacere comercială, succesul depinde de numărul de subscriitori, care e format de băncile mai mici și marele public. Dela început se poate vedea că un împrumut românesc în America nu poate fi lansat de o bancă din Țară sau sucursala ei de peste ocean; imediat se constată nevoia de a fi cât mai bine cunoscuți, pentru ca publicul american să fie convins că banii lui sunt investiți într-o afacere profitabilă și în obligațiuni sau acțiuni ușor convertibile în moneda țării, la o Instituție care se bucură de încrederea indiscutabilă a acestui public.

Convins că această chestiune interesează pe oamenii noștri, care conduc finanțele României și au toată dragostea de a pregăti rolul ce e chemată să-l joace, în rândurile de mai jos, voi căuta să expun modul cum s'ar putea încă de acum prepara terenul pe piața americană pentru viitoarele împrumuturi.

În timpul războiului mondial, — atunci când America eșise din neutralitate, — Guvernul American a avansat "credite de războiu" țărilor aliate și în acest fel am obținut și noi suma de 25,000,000.00 de dollari. Această sumă ne-a fost avansată pentru achitarea diferitelor comenzi de războiu în Statele Unite și ea a fost eliberată contra chitanței date de comisiunea română din Statele Unite, sub condiția de a fi achitată la prima cerere.

Toate celelalte state aliate și-au obținut împrumuturile pe aceaș cale, iar azi, când America ar dori să-și încaseze aceste datorii, constată că fondurile disponibile, — dacă există și ele, — ale guvernelor aliate sunt necesare pentru reconstrucția țărilor respective. Pacea odată încheiată, pentru ori ce alte împrumuturi, țările străine trebuie să se adreseze băncilor americane și nu guvernului.

Cum se contractează un împrumut european în America? Pentru a fi mai bine înțeles voi descrie pe scurt cum a obținut Franța în vara anului 1921, un împrumut american de 100 milioane de dollari. Deși are în Statele Unite câte-va sucursale importante ale băncilor mari franceze, pentru contractarea împrumutului, Guvernul francez s'a adresat uneia din cele mai mari bănci americane, “J. P. Morgan & Co.” din New York. Cu câte-va luni înainte de lansarea împrumutului atunci când chestiunea era negociată, au început a apare prin ziarele americane mici notițe și articole anunțând că un consorțiu de bănci, — în frunte cu Morgan, — au de gând să acorde un împrumut Franței. Banca Morgan își prepară terenul căutând să sondeze dacă împrumutul ar putea fi clasat, căci e clar că nu Morgan era acela, care să plătească cele 100 de milioane din boltele sale. În acelaș timp, prin influența de care se bucură, Morgan a grupat în jurul său pe cele mai puternice instituții financiare americane; sub această formă s'a adresat Ministerului de Finanțe American, cerându-i opinia asupra acestei noi emisiuni străine și odată ce a obținut consimțământul oficial, prin ajutorul complexei și întinselor organizații, prin bănci subsidiare sau afiliate, ziare, reclame, conferințe, publicații, circulari, etc., au lansat o reclamă întinsă cu privire la acest împrumut francez, reclamă care a pătruns până în cele mai depărtate colțuri ale Americii, educând publicul asupra rentabilității și siguranței subscripțiilor.

Împrumutul odată lansat, a fost plasat în întregime. Și plasat e tocmai termenul propriu fiind că banca Morgan se angajase față de guvernul francez să **plaseze** în mâinile publicului american obligațiuni până la 100 milioane de dollari, avansându-i suma realizată. S'ar fi putut tot așa de bine ca aceaș bancă să ia asupra-și întreaga sumă, obligându-se a o avansa

în întregime guvernului francez. Dacă presupunem că Morgan ar fi plătit 100 de milioane Franței, însă nu ar fi fost în stare să plaseze decât 80, ușor se poate vedea rizicul băncei. Condiția nu e deloc exclusă în cazul când banca americană are toate asigurările și certitudinile că suma va fi acoperită cu ușurință.

În acelaș mod, înainte de intrarea Statelor Unite în războiu, Anglia și Franța au mai contractat un împrumut prin J. P. Morgan & Co. Acesta e aproape plătit, datorită faptului, că atunci când acea emisiune se obținea pe piața americană cu un preț foarte redus, J. P. Morgan a răscumpărat obligațiunile, — probabil că englezii și francezii dispuneau de oare care rezerve pentru efectuarea cumpărării, — realizând astfel un profit pe lângă că se achitau de datorii.

Din cele spuse mai sus se vede că banca J. P. Morgan & Co., reprezintă guvernele francez și englez pentru contractarea de împrumuturi pe piața americană. În termeni financiari, această bancă este **Agentul Fiscal** a celor două guverne străine. Alte țări europene își au și ele câte un agent fiscal la New York centrul financiar al lumii și deci în curând va trebui și noi să ne gândim serios la alegerea unuia.

Exemplu citat arată în mod practic unele din operațiunile executate de Agentul Fiscal, și care pot fi rezumate astfel:

1) Agentul Fiscal reprezintă un guvern străin în Statele Unite, având depline puteri în ori ce transacții financiare fie cu guvernul american, sau casă particulară, — comercială sau industrială. —

2) Pregătește, lansează și plasează pe piața americană împrumuturile statului ce reprezintă; această operație o efectuează fie luând asupra-și întreaga emisiune, avansând suma respectivă, fie obligându-se numai a plasa obligațiunile și plăti principalul sau suma realizată din plasamente.

3) Prin renumele de care se bucură el stabilește legătura între guvernul străin și publicul american ținându-l la curent cu situația economică și financiară a țării ale cărei interese le reprezintă; achită cupoanele și, când e cazul preschimbă obligațiunile, dând astfel încredere publicului că în ori ce moment există chiar în Statele Unite o instituție de bancă, la care să se adreseze pentru ori ce chestiune privitoare la obligațiunile în

care și-a imobilizat economiile. Agentul Fiscal mai joacă și rolul de stabilizator al valutei în cazul când guvernul său, — dispunând de fonduri libere, — caută să micșoreze stokul monedei sale în circulație în America.

Consider de prisos a mai insista asupra importanței acestor operațiuni și cititorul va înțelege acum că numirea unui Agent Fiscal al României în Statele Unite este un proiect ce va deveni realitate într'un viitor apropiat. Americanii au înțeles acest lucru și banchetul dat de bancherii americani în onoarea prințului Anton Bibescu poate fi considerat și ca un gest semnificativ. O instituție financiară devine Agentul Fiscal al unui guvern numai **în urma semnării unui contract**; aceasta poate fi pe timp indefinit sau pentru o operație specifică, de ex. plasarea unui singur împrumut.

Alegerea unui Agent Fiscal Român în Statele Unite depinde atât de prevederea și indemnarea guvernanților din Țară cât și a reprezentantului diplomatic român în America. Urmand pilda celorlalte state, și noi vom trebui să avem ca reprezentanți financiari una din cele mai mari bănci americane, una, din acele instituțiuni, care nu sunt prea mult ocupate cu alte țări și a cărei renume, influență și respect sunt mai presus de ori ce discuție nu numai în noul continent, dar și în alte centre financiare ale globului.

Activitatea sociala a reprezentantului Român in America.

NU PE MULT citeam un articol, în care autorul lui căută să schițeze îndatoririle unui diplomat și susține că singura menire a acestuia e de a face patria sa cunoscută masselor poporului din țara unde e acreditat și a informa pe ai săi despre năzuințele și interesele acelei țări. Activitatea socială a diplomatului era cu înverșunare combătută sub cuvânt că a trecut vremea când "însușirile de salon" mai contau în diplomație, "azi trebuie să vorbești poporului și nu guvernanților".

Eu cred că azi pentru a înfăptui ceva e nevoie să vorbești și cu unii și cu ceilalți! Și articolul ar fi fost mult mai aproape de adevăr dacă ar fi spus că însușirile unui diplomat trebuie să fie în cât mai perfectă armonie; el trebuie să-și facă țara cunoscută masselor și în acelaș timp și guvernanților. Scopul poate fi acelaș, însă ori cine va admite că mijloacele, prin care se ajunge la el, sunt cu totul diferite.

În general îndatoririle unei diplomat pot fi împărțite în două categorii. Unele sunt acelea pe care le cunoaște toată lumea: de a fi la curent cu tot ce se petrece în țara unde îi e postul, cât și în lumea întreagă; de a-și face țara lui cunoscută străinilor prin scris sau prin vorbă și de a apăra interesele compatrioților săi. Diplomatul poate fi instruit de guvernul său asupra modului cum să-și îndeplinească funcțiunile sale; i se pot da sfaturi cam ce declarații să facă la o anumită ocazie, sau i se pot cere informații asupra unei chestiuni, ce interesează guvernul său. Într'un cuvânt toate acestea sunt îndatoriri pentru executarea cărora diplomatul ori-când poate primi un sfat, o indicație sau un ajutor; unele sunt scrise chiar în cărți.

A doua categorie de îndatoriri ale diplomatului sunt acelea asupra cărora nu există texte. Sunt mult mai importante, despre care nu se pot da sfaturi și nimeni nu-i poate veni într'aju-

PRINCESA ELISABETA A. BIBESCU

tor. Pe acestea diplomatul singur trebuie să le găsească, să și le impună, să le studieze și apoi să fie omul, care să le îndeplinească. Ele sunt ceea ce s'ar putea chema "latura socială a diplomatului"; o chestiune foarte delicată și a cărei însemnătate apare imediat când ne gândim că ea depinde de calitățile înăscute ale omului chemat să reprezintă o țară, iar nu de titlurile și diplomele cerute de legi pentru a ocupa un astfel de post.

Un om poate fi extraordinar de deștept, cât se poate de bogat și cu toate acestea compania lui să fie evitată chiar de acei care vizează o masă mai costisitoare! De sigur că cea mai importantă dintre cerințele clasate în categoria a doua, este ca diplomatul să lase o impresie plăcută și să se facă iubit de ori-ce persoană, cu care vine în contact, — dela cel mai umil muritor, la cei mai înalți demnitari ai țării unde e trimis. Aci știința lui nu-i poate fi de mare folos.

Unele persoane își închipuie că a fi diplomat înseamnă a duce o viață de "far niente", a fi invitat la baluri, recepții și banchete și a încasa din visteria statului sume mari pentru a răspunde cu acelaș fel de petreceri. Dacă ar fi așa ori cine ar putea fi diplomat. În definitiv ori cine dispune de mijloace poate da un banchet, poate plăti o masă; important e de a face pe invitați să se simtă fericiți că pot petrece câte-va ore într-o companie plăcută, amuzantă, acolo unde se discută chestiuni ce-i interesează, lucruri ce nu le mai aud în altă parte.

Dar la urma urmelor care-i rostul acestor mese? Nu s'ar putea face diplomație și fără baluri și banchete? Voi răspunde indirect cu un exemplu din viața de toate zilele, practicat de fie care din noi: Cunoști o persoană a cărei prietenie și sentimente bune ții să ți le apropii și să le cultivi. Îl inviți la o petrecere sau la o masă în familie, el răspunde cu acelaș gest. Dacă vrei să afli dela acea persoană o informație importantă, ceva ce nu l-ai putea obține ducându-te la el la birou, de sigur că la o astfel de ocazie, când prietenul e mai dispus și fără îndoială mai comunicativ, vei încercă să-ți ajungi scopul. Ori acelaș lucru îl face și diplomatul, numai sub o formă mai elaborată, având în vedere calitatea prietenilor ce trebuie să-și apropie.

Că trebuie să facă acest lucru, îl admit indirect chiar și cei mai mari dușmani ai "diplomației de salon", — cum o numesc ei,

GENERALUL PERSHING, PRINCESA ȘI PRINTUL BIBESCU
cu ocazia prezentării cupei sportive române “Societății
Naționale de Tir” din Statele Unite.

sau mai exact a activității sociale a diplomatului. Ei susțin că diplomatul are îndatorirea de a informa guvernul său asupra năzuințelor, intereselor și lucrurilor ce se petrec în țara unde e trimis. Dacă prin aceasta se înțelege buletinele, publicațiile, legile și amendamentele, — care sunt promulgate, abrogate sau modificate, — rolul diplomatului ar lua aspectul de colecționar și expeditor al unor chestiuni ce le poate obține ori cîne. Nu astea sunt informațiunile ce interesează un guvern și pentru care trebuie să pună toată grija în selecționarea reprezentanților săi, trimiși peste hotare, ci acele care nu se scriu și sunt știute numai de câți-va dela cârma țării străine, informațiile care nu se pot afla decât după ce diplomatul și-a câștigat simpatia și încrederea demnitarilor țării unde a fost detașat. De multe ori diplomatul e silit să invite o sută de oaspeți. Din aceștia însă poate numai doi îl interesează și căroră caută să le prindă momentul să le pună o întrebare, ce interesează guvernul său; o chestiune la care nu i s'ar răspunde dacă s'ar duce a doua zi la biroul sau Ministerul acelor persoane, și al cărei răspuns depinde numai abilitatea diplomatului de a ști când și cum să o pună.

* * *

În special în Statele Unite, — o putere de primul ordin, o țară unde toate națiunile își au un număr mare de supuși, care transplantează controversele și interesele lor contrarii de acasă, căutând a influența opinia americană într'un sens sau altul, — reprezentantul diplomatic român trebuie să fie straje neadormită, gata în tot momentul a prinde de veste și face front ori-cărei surprize; el trebuie să apere interesele României, să o facă cunoscută marelui public și să o reprezinte. În capitolele anterioare am văzut cum a înțeles prințul Anton Bibescu să-și îndeplinească îndatoriile sale pentru a apăra cauza noastră și a ne face cunoscuți publicului american. Acum să ne oprim puțin și asupra modului în care reprezentantul român a căutat să-și reprezinte Țara.

Grație cunoștinței perfecte a limbei engleze și personalității sale, dl Bibescu imediat după sosirea sa la Washington și-a câștigat simpatiiile atât ale colegilor săi, — printre care avea de la început numeroase prietenii, legate în alte centre mari, — cât și ale demnitarilor americani. Legația Română din Wa-

shington, — deși tânără printre celelalte Legații și Ambasade, — a devenit un colț căutat și apreciat de toți reprezentanții străini, persoanele oficiale, începând cu Secretarul de Stat (Ministrul de Externe), cum și întreaga clasă intelectuală din capitala Statelor Unite.

Cu toate că România nu a luat parte, nu a fost membru sau delegat la Conferința pentru limitarea armamentelor, ținută în iarna trecută la Washington, care să nu fi fost invitat la Legațiunea Română: Dl. Balfour, șeful delegației engleze era și un bun și vechiu prieten a familiei ministrului român, domnii Briand și Schantzer, șefii francez și italian, precum și alte personalități cu reputație internațională, pe care importanța deosebită a scopului conferinței îi concentrase în acel oraș.

★ ★ ★

Rolul special al diplomatului poate fi și el pus în foiosul țării sale, fiind că a face cunoscut un popor nu se mărginește numai în a vorbi în dreapta și în stânga despre drepturile sale istorice, bogățiile sale, etc., sau a le comunica în scris. Sunt atâtea lucruri de spus pentru o națiune ca a noastră încât totul depinde de persoana care ne reprezintă, spre a atrage interesul străinilor asupra Țării noastre și în alte direcții. Un exemplu: în vara anului 1921 aproape toate revistele de mode din Americă au avut articole cu fotografii despre broderiile și țesăturile românești. Ce se întâmplase? Biroul românesc de educațiune, deschis sub auspiciile băncei Marmorosch, Blank & Co., deschisese în localul muzeului de artă francez, din New York, o expoziție de țesături românești, aduse din țară. Prințul Bibescu, ca reprezentant al României în Statele Unite, a fost invitat să deschidă această expoziție și în cuvântarea sa a găsit prilejul de a face mai întâiu elogiul țesăturilor românești și ași exprima bucuria de a vedea arta noastră națională trecând peste granițele Europei în centrele mari ale lumii noi. Vorbește apoi Americanilor despre femeia română, darurile și calitățile ei înăscute. Oratorul, din timiditate, nu poate vorbi de calitățile fizice, însă laudă cultura femeii române, interesul ei în mișcarea literară și artistică din străinătate cum și talentul cu care țărâna noastră nu numai că a întreținut de secole arta casnică națională, dar mereu a îmbogățit-o și înfrumusețat-o. Ministrul

Român crede că broderia și țesătoria merită a fi puse în rândul artelor plastice, făcând astfel justiție acestor talente pur feminine. Pentru a fi imparțial, — zice prințul Bibescu, — trebuie recunoscut că gustul, cu care se înbracă Americanca nu e întrecut de nici o altă femeie, din cele patruzeci de țări ce a vizitat și e sigur că frumusețea și delicatețea broderiilor românești va fi adoptată cu entuziasm de femeia Americană.

Pentru cei ce sunt familiari cu spiritul american, modul, în care se ocupau revistele de mode despre multiplele aplicații și adaptări ale artei noastre naționale, lăsa să întrevadă posibilitatea unei "vogue" de broderie românească în America și cred că greu nu ar fi fost dacă inițiatorii expoziției ar fi adus un număr mai mare de broderii, — în special bluzele cu țesături românești, care au fost foarte admirate.

În tot cazul, chiar dacă prima încercare a biroului român de educație a avut de scop numai să atragă atenția femeiei americane asupra frumuseților acestei manifestări artistice românești, ea a reușit, dând toate indicațiunile că o a doua expoziție, — aranjată anume pentru a desface astfel de broderii, — va avea un succes cu mult mai mare și de sigur că va deschide în lumea nouă un frumos debușeu pentru această industrie națională.

* * *

Artiștii români, — pictori și sculptori, — încă ar găsi în America o țară unde talentul apreciat, ar realiza profituri frumoase și în acelaș timp ar fi un alt mod de a ne face țara cunoscută. Bine înțeles că pentru așa ceva va fi nevoie ca artiștii să se unească spre a înjgheba o expoziție care să conțină cele mai bune lucrări românești.

În Septembrie 1921 doi inseparabili prieteni, — pictori români, — Rubin și Kolnik, au venit în America, aducând cu ei o colecție de tablouri și sculpturi mai toate reprezentând peisajii românești și au deschis o expoziție. Era pentru prima dată când artele plastice românești și-au făcut apariția în lumea nouă și Ministrul român a fost invitat să rostească cuvântarea de deschidere.

Vorbind despre picturi, — ce erau în stil realist, — și, ca

să zic așa, rezerva publicului față de noul gen de artă, prințul Bibescu zice:

“Totdeauna mi-au plăcut picturile. Ele m-au învățat să-mi schimb orele mele libere în o adevărată comoară. Astfel am ajuns la convingerea că arta de azi o judecăm prin comparație cu lucrărilor marilor măestrii din trecut. Trăim într-o lume în care oamenii nu se mulțumesc mereu cu același lucru. A venit însă timpul când spiritul de azi simte nevoia de a gusta și o mâncare nouă, de a asimila ideii noi. Aceasta e motivul care a adus arta nouă printre noi.

“Liga Națiunilor a fost aplaudată de unii și criticată de alții, însă înainte ca cineva să se fi gândit cel puțin la ea, există de mult o altă mare ligă, liga creației prin artă, aceea care a înfăptuit apropierea dintre popoare. Ea nu varsă sânge și nu are nici învingători și nici învinși. Artă este o țară întinsă, căreia i se pot adăuga ori când provincii noi, fără a le smulge de la alții. Ca artiști români. — în felul lor, — eu cred că lucrările domnilor Rubin și Kolnik sunt cât se poate de reușite și sper că ele vor avea succes. În adevăr e extrem de interesant și totodată important ca succesul lor să se înfăptuiască în New York. Acest oraș nu e numai centrul nervos al Americii; începe a deveni centrul nervos al lumii întregi.”

Ziarele din Metropola Statelor Unite au scris despre această expozițiune, citând în parte și discursul Ministrului Român. Și el reprezintă una din manifestările activității sociale ale diplomatului, pentru că și aceasta e un mijloc de a ne face cunoscuți străinătății, — Americanilor, — sub o nouă lumină. Iată dar că pe lângă celelalte calități și cunoștințe, diplomatului i se cere a cunoaște și ceva din arta pentru a putea aprecia și critica inovațiile. În cazul dlor Rubin și Kolnik, ministrul Bibescu le laudă și nădăjduște că ele vor avea succes. În adevăr că pânzele și sculpturile acestor artiști români erau foarte reușite; în special picturile ce reprezentau scene realiste de după război.

* * *

De sigur că nu va trece mult și alți artiști români, poate un grup, vor căuta ași expune lucrările în America. În dorința ca arta românească să-și asigure un cât mai mare succes în

lumea nouă, cred că este locul de a mă opri un moment asupra acestei chestiuni. Pentru cine urmărește mișcarea artistică internațională și e un admirator a operii lor măștrilor renumiți nu e o noutate ca în ultimii 20 de ani Americanii au căutat, — prin prețurile fabuloase ce plătesc, — să-și strângă în noul continent cât mai multe din pânzele celebre. Acest lucru a întemeiat credința în Europa că în America se poate vinde ori ce lucrare de artă, că e o cerere colosală și deci s'ar putea pune prețuri mari (care transformate în moneda europeană le'ar mări și mai mult). Credința e greșită și adevărul este următorul: În America sunt mult mai puțin cunoscători de artă decât în Europa. Adevărații cunoscători, — acei care își pot face singuri o opinie asupra unei lucrări, — sunt numai câți-va; aceștia fiind oameni bogați își pot plăti luxul de a achiziționa capo d'operele europene, și desigur că printre aceștia ar fi și unii, care să cumpere lucrări românești de valoare. Printre indivizii din clasele sociale mai înalte încă vor fi mulți, care să cumpere un tablou românesc "fiind că i-a plăcut". Cât despre clasele mijlocii americanul e prea ocupat cu lupta pentru toate zilele, pentru a găsi o plăcere într'un tablou sau un bust ce să-l așeze în salonul lui și să-l admire din când în când în puținul timp liber cât e acasă; de altfel acesta îl întrebuințează mai mult în sporturi sau amuzându-se împreună cu familia. Fără ai face din aceasta o încredințare, însă Americanul mai curând va da 100 de dollari pe un gramofon sau 500 pe un automobil decât jumătate sau un sfert din acești bani pe o lucrare de artă.

Pentru artistul român care are intenția de a expune în America, este iarăș foarte importantă chestiunea alegerii subiectelor. Peisaje de țară sau scene cu caracter pur românesc nu ar putea să fie admirate decât de Români — și cei care pot să le judece nu trebuiesc considerați drept cumpărătorii pe urma cărora artistul român să-și clădească profitul său material. Americanilor însă, astfel de pânze nu le evocă nimic și deci nu-i va atrage să le cumpere, pe când frumusețile naturei, atât cele dela munte, cât și cele de pe coasta mării, — fără îndoială că vor fi apreciate.

Nu pot însă termina acest articol fără a menționa și princesa Elisabeta Bibescu, soția ministrului român; ar însemna a nu reda un tablou exact nici a laturei sociale a ministrului român în Statele Unite și nici a Românilor din America. Acei ce nu vor să admită că soția unui diplomat poate fi și ea folositoare țării sale, de sigur că cel puțin vor considera princesa Bibescu printre Români de seamă din Statele Unite.

Princesa Bibescu e fica Primului Ministru Englez, Herbert H. Asquith, care în 1914 la declararea războiului contra Germaniei, era la Guvern; deși numai în vârstă de 25 de ani, pe lângă deosebitele sale însușiri fizice, posedă și remarcabile calități intelectuale. Româncă, prin căsătorie cu prințul Bibescu, încă înaintea sosirii sale în cercurile diplomatice din Washington ea era tot așa de bine cunoscută în lumea nouă ca și în fosta sa patrie, Anglia, unde însoțise pe dl Asquith în campaniile electorale, ținând discursuri politice, iar în timpul războiului se ocupase cu ajutorarea orfanilor de război și alte opere de caritate.

Sosirea princesei Bibescu în Washington a fost considerată ca un eveniment în cercurile sociale de acolo și pentru motivul că soția ministrului român era fica „vestitei Margot Asquith”. „Autobiografia” soției fostului prim Ministru englez, prin povestirile îndrăznețe despre convorbirile intime ce le-a avut cu oameni, care vor rămâne în istoria Angliei, și impresile sale despre ei, au deslănțuit o furtună în lumea literară și politică din amândouă continentele și discuția celor 2 volume e încă de actualitate, majoritatea personagiilor fiind încă în viață.

Acestea sunt faptele pe care se bază nerăbdarea și interesul societății Americane relativ la sosirea princesei Bibescu în mijlocul ei și Americanii nu au fost desiluzionați în așteptările lor. Să lăsăm faptele să vorbească ele singure: În 1919, cu ocazia jocurilor sportive ce au avut loc la Stadiul Pershing din Paris, armata română a oferit în dar echipei învingătoare americane de tragere în țință, o cupă de argint. Din cauza evenimentelor, această cupă adusă la Washington nu fusese încă prezentată în mod oficial armatei americane spre a se trece în păstrarea echipei învingătoare la concursurile anuale ce se țin între cei mai buni țințași din armata de uscat și cea navală. Dl. Bibescu a fost invitat să indeplinească această ceremonie la 21 Iunie 1921,

înmânând-o Generalului John Pershing, Șeful Statului Major. Cu această ocazie i s'a cerut princesei Bibescu să rostească un mic discurs. Paragraful următor, în care voi cita în parte discursul rostit de soția ministrului omân a fost pe cât de comentat pe atât de aplaudat de publicul american. Când ne gândim că tocmai pe acea vreme în Europa se discutau reparațiunile ce Germania datorește Aliatilor și mai ales pe acea vreme tocmai începuse să circule vestea despre o conferință la Washington pentru limitarea armamentelor, rândurile de mai jos arată în mod clar pe lângă calitățile literare și oratorice ale princesei Bibescu și inclinațiunile sale politice. Intre altele cuvântătoarea spune:

"Imi închipui că e foarte greu ca țările să ajungă să se cunoască bine. Toată greutatea provine din faptul că două tabere stau față în față și tot felul de oameni răi caută să ne facă cele mai urâte idei despre una sau cealaltă. V'aș ruga să vă aduceți aminte de o anecdotă despre puternicul Lord Chesterfield și de care tatăl meu face totdeauna mult haz. Una dintre cele mai drăgălașe doamne de onoare se prezintă la el într'o zi și-i spuse: Ce rea e lumea Lord Chesterfield! Circulă zvonul că eu aș avea gemeni!" Iar el îi răspunse: "Doamnă, eu totdeauna cred numai jumătate din ce aud". Tot așa și eu vă sfătuiesc să vă uitați de două ori la acel copil. Astfel de interpretări greșite le găsim cu mult înapoi. Ele încep în cărțile de istorie, care au zgrăvit ura sub formă de patriotism. Mai în urmă apar oamenii de stat, care azi proclamă înfrățire, iar mâine contrariul, totdeauna susținând că au dreptate, — fie că în adevăr o au, sau că sunt greșiți, — ceea ce te enervează tot atât și într'un caz și în celalalt. La urma urmelor eu am convingerea că noi facem o greșală când credem că mărunțul discordiei dintre popoare provine din diferență de opinii. Mie nici nu mi-ar trece prin gând să zic vre-odată: "Ori cât l-aș compătimi pe dl. 'X', eh! da nu pot să-l sufăr fiindcă e partizanul cutărei legi!..."

"Părerea mea intimă este că în momentul de față cea mai imperioasă necesitate a omenirii e "demobilizarea urei".

"La ce bun să vorbim de desarmare până când oamenii nu-și vor desarma sentimentele. Tunul nu bubue cu dela sine putere. Belșugul prieste tuturora, dar dela primele semne a

reînviorei comerțului, lumea e coprinsă de o adevărată panică. Singurul lucru, de care ar trebui să-i fie frică omeniei, este amărăciunea, ce vestește prezentul și dăruimă viitorul.

“Ura e o calitate specifică, necombatantă și de multe ori ea se prezintă sub forma de snobism, pe care îl veți întâlni la oamenii ce nu știu ce înseamnă suferința”.

Comentările pressei americane relativ la acest discurs împreună cu alte interview-uri date anterior, — în special unul imediat după sosire, în care își exprimă convingerea sa, că arta și sporturile vor aduce în viitor o apropiere și o mai bună înțelegere între popoare, — au făcut ca soția reprezentantului român să fie considerată ca cea mai inteligentă femeie din cercurile diplomatice din capitala State'or Unite.

Calitățiile de scriitoare, moștenite dela mama sa, principesa Bibescu le a arătat publicând mai multe nuvele prin cele mai mari reviste literare din noul Continent. In toamna anului 1921 a publicat un volum intitulat “Numai eu sunt vinovată” (I have only myself to blame) conținând 16 nuvele, cea mai mare parte inedite.

Nu e intenția mea de a discuta valoarea literară a acestui volum. Această o poate spune în trei vorbe, și mult mai precis editorul volumului, care în patru luni și jumătate a vândut peste 15,000 de exemplare! E interesant de știut ce cred criticii literari de seamă din Europa și America, despre acest prim volum a soției ministrului Bibescu și iată ce zice Gerald Gould dela “Daily Herald”:

“Autoarea este o adevărată nuvelistă, nu o simplă construcție de fraze. Ce ar mai putea să facă? Chiar dacă s'ar opri aci, principesa Bibescu, încă rămâne un geniu al povestirii”. — Cunoscutul ziar din Londra, “The Times” criticând volumul zice: “Principesa Bibescu știe unde să înceapă o nuvelă și unde să o termine . . . ea măgulește pe cititor, împărțind cu el percepția sa și presupunându-l înzestrat cu destulă agerime spre a urmări singur sfârșitul nuvelilor . . . Și atât în ce redă cât și în ceea ce reține lucrarea e așa de admirabilă că de aci înainte putem zice că principesa Bibescu e o scriitoare fermecătoare . . .” In America s'a vorbit așa de mult despre această carte, încât mă voi mărgini a aminti numai pe Arthur Brisbane, ale cărui critici

curente sunt citite de mai bine de 15,000,000 de suflete și care e ziaristul cel mai bine plătit din lume:

"... princessa Bibescu, fiica dnei Asquith autoarea "cărței", a scris și ea o carte și femeile americane susțin că princessa nu le ia în serios. Răspuns: nu a fost crescută ca să ia lumea în serios . . . ea e un geniu. Și geniuul prezintă mai curând tră-sături italienești decât englezești". . .

Ce putem face pentru Românii din America.

IN TREACĂT, odată cu chestiunile discutate în diferite capitole, am vorbit și cam ce ar putea face Românii din Regat pentru frații lor de peste Ocean. A le rezumă pe acestea în câte-va fraze înainte de a încheia, cred că, — pe lângă informațiunile noi ce conține, — ele vor da lucrării de față și un scop practic. Va fi folositoare mai ales acelor care, în dorința lor pentru educarea și luminarea neamului, intenționează în mod sincer a se ocupa mai de aproape de frații lor răzleți spre a-i face să simtă că deși sunt la depărtări mari de cei de acasă, de Patrie, totuși nu sunt lăsați uitărei în voia soartei. Și sunt tot așa de mulți Români care ar dori să se facă folositori, pe cât de multe sunt mijloacele prin cari se poate veni în ajutorul importantei colonii române din lumea nouă. Mă voiu opri numai asupra câtor-va mai importante.

În adevăr să nu se uite că în America avem o mică Românie; că populația ei dacă e constituită din plugari, aceștia au cu totul alte calități și concepții de cât semenii lor din regat. Trăind mai mulți ani într'o țară cu atâtea libertăți și în mijlocul ultimelor invenții ale progresului, era imposibil ca acești oameni să rămână neinflențați de mediul în care trăesc. Am arătat dovezile despre acest adevăr acolo unde vorbesc de societățile, bisericile și alte instituțiuni românești din lumea nouă. Fără șefi, fără conducători, fără organizații, fără nici un ajutor moral sau material, acești plugari și-au unit energiile, și-au ales singuri conducătorii, și s'au organizat pentru a înfăptui lucruri, cu care s'ar putea mândri orice stat, care sunt o fală pentru noi Românii.

Pentru școala și biserica fraților de peste Ocean e foarte mult de făcut; văzurăm ce au făcut emigranții în aceasta direcție, însă biserica. — în sensul abstract al cuvântului, — nu-și

va îndeplini menirea numai prin faptul că există locașurile. Ea trebuie să existe în cugetul și inima fiecărui Român din acele părți și îmbunătățirea situațiunei actuale depinde numai de Stat. Autoritățile competente din Regat au datoria de a alege preoții, apostolii neamului, care să meargă să lumineze și să mângâie Românul pribeag. Condițiile din America nu se potrivesc cu cele din Țară și, dacă la noi trimiterea unui preot într-o parohie, depinde numai de alegerea autorităților bisericești, adoptarea aceleiaș norme pentru America ar fi o greșeală. Autoritățile bisericești, ar trebui să conlucreze cu cele de care depinde educația noastră publică și să aleagă pentru America nu numai buni preoți, dar și buni educatori, buni pedagogi.

Preotul român din America trebuie ca, pe lângă meseria sa, să posede cultura și aptitudinile necesare spre a câștigă încrederea și respectul credincioșilor; să fie oameni capabili de a ține cuvântări nu numai despre religie, ci și despre cum emigrantul s'ar putea educa și îmbunătăți soarta; să fie înzestrat cu destule noțiuni de pedagogie pentru a putea îngriji de educația copiilor de român, — atât cea creștinească precum și cea românească, — să fie profesori, dotați cu destul interes spre a studia și căuta să aplice sistemele adoptate de colegii săi de alte nații, care au un număr mare de emigranți în lumea nouă. Preotul ar trebui să fie temelia comunității românești din America, trăind în colonii, cunoscând nevoile locale ale emigrantului și studiind mijloacele pentru preîntâmpinarea lor, ei ar fi și aceia care să îngrijească de luminarea credincioșilor prin ziarele românești din noul continent.

Prin criticarea, în ziarele românești, a conducătorilor din Țară și mutarea în America a luptelor de partide politice din patrie nu se va îmbunătăți soarta românului nostru de acolo, nu se va face educația civică a țaranului nostru și nici înălța nivelul său moral. Astfel de articole înveninate, scrise în presa din America, sau reproduse din gazetele ce sosesc din regat, nu numai că nu folosesc la nimic, dar constituie și un pericol. Pe acești emigranți, despărțiți de pământul drag, numai dorul îi mai apropie de căminurile lor și apariția zilnică a fel de fel de articole în care conducătorii țării sunt atacați în modul cel mai violent sau în care se povestesc o sumă de "cruzimi, excese și

nelegiuiiri” de cele mai multe ori în parte sau complet inventate. Ii îndeamnă aproape făţiş spre americanizare. Oare asta e adevărata menire a pressei româneşti din America?

Aci este locul de a mă opri şi asupra pressei din regat, care e citită de un număr destul de mare de Români din America. Dacă prin situaţia noastră geografică ni se spune că suntem în orientul Europei, întinderea şi mărimea noastră de azi, cum şi rolul ce suntem chemaţi a-l juca ne impune azi mai mult ca oricând să ne lăsăm de unele obiceiuri specifice nouă. Să nu-şi inchipue cineva că există vre-o ţară sau un colţ de pământ, — locuit de oameni, — unde să nu se întâmple nedreptăţi sau incorectitudini. Omul e pretutindeni acelaş. Cu toate acestea în Ţară lumea crede că nicăeri nu e mai rău ca în România şi mai ales ziarele consideră de a lor datorie de a deschide largi coloanele lor tuturor scandalurilor, atacurilor sau chestiunilor care nici nu merită să fie pomenite într-o foaie, menită a ajunge sub ochii a mii de Români şi mai ales a străinilor. Odată cu noua eră, inaugurată după războiu, naţiunile caută prin orice mijloc să se cunoască mai bine între ele şi deci ziarele şi publicaţiunile vor juca un rol important pentru acest scop. Căutând astfel de articole, mai ales străinii îşi fac o idee cât se poate de greşită despre noi. Aceasta nu e o simplă presupunere, ci un adevăr. De exemplu: unele din ziarele din Ţară au scris o serie de articole, descriind “atrocităţile, nedreptatea şi modul barbar” în care au fost trataţi comuniştii români, daţi în judecată de guvern. Aceste ziare au ajuns în America, — în mâinile Românilor, — unde ne pomenim cu “proteste” prin ziare şi adunări de protestare. Americanii prind de veste, întreabă ce s’a întâmplat; acum din România până în America aceste “atrocităţi” au luat proporţii şi mai înspăimântătoare şi a fost de ajuns să ajungă la urechea unui reporter, care probabil n’avea cu ce se înapoia la redacţie, pentruca a doua zi să vezi în presa americană articole unde numai nu se spune ca România este o ţară de canibali! Şi, iar repet, greşeli sau nedreptăţi se întâmplă şi în alte ţări, — chiar în America, — dar nu se face atâta zgomot pe socoteala lor. Libertatea pressei există poate mai mult în America decât în orice altă ţară, însă, când e vorba de interesele americane, cenzura şi-o face fiecare ziar sin-

gur și e drept că știe cum să facă uz de ea. Dacă ziarele din Țară ar lua hotărârea să imite atitudinea pressei străine în chestiunile interne, nu numai că ar aduce un serviciu imens țarei, dar ar fi și un însemnat pas spre modernizare, ar avea mai mult spațiu și timp spre a se ocupa de educația neamului. Ele ar schimba și aspectul ziarelor românești în lumea nouă, care le copiază și caută să le imite. Articolele scrise anume și bucăți literare inedite, trimise ziarelor de peste Ocean, vor fi bine primite și apreciate de cetitorii Români de acolo.

Un alt gest frumos prin care am arătat că nu ne desintere-săm de frații noștri, ar fi trimiterea din timp în timp a câte unui artist român, cum de pildă violinistul Enescu. Asemenea oameni ne ar face cunoscuți Americanilor dintr'un punct de vedere necunoscut lor până acum și în acelaș timp ar fi și o mare bucurie pentru Români. Nu e lucru imposibil și nici nou; au mai venit în America artiști, care deși autoritățile de emigrare numai cu multă greutate le-au permis debarcarea, totuși au avut oarecare succes în special prin coloniile noastre. La începutul anului 1922, la un concert dat în orașul Detroit, "Simfonia Românească" a lui Enescu a avut un adevărat succes și adesea-ori la cinematografele mari din New York orchestra cântă arii românești, care atrag aplausele atât ale Americanilor cât și ale populației Evreo-Române, pentru care un astfel de program e un adevărat eveniment. Și cinematografele care anunță numere românești, nu sunt din acelea ce s'ar compară cu localurile similare dela noi; acestea sunt cinema-uri teatre, în care încap peste 10,000 de spectatori și au orchestra de aproape 60 de muzicanți!

* * *

Mai în fiecare an în diferite centre mari din Statele Unite se fac expoziții; în anul 1921 a fost o expoziție internațională la Chicago și toate țările europene au fost invitate să participe. România însă din cauza diferenței de schimb nu a luat parte. Camerele noastre de comerț ar putea aranja ca un grup de fabricanți români de seamă să participe la o asemenea expoziție, aducând mostre, date statistice, publicând pamflete în care să arate bogățiile țării, etc., și mai ales fotografii reprezentând întreprinderile noastre industriale, regiunile miniere, petrolifere și alte vederi interesante pentru fabricantul american.

E de prisos a insistă asupra avantajii!or unei expoziții industriale românești în America, fiindcă oricine, care poate privi cu câțiva ani înainte, își va da socoteală că tendința actuală a Statelor Unite este de a domina lumea din punct de vedere comercial și industrial. Imediat după războiu și cu tot schimbul nefavorabil, Americanii încă nu au pierdut nădejdea de a intra în legături comerciale cu Țara noastră și în unele cazuri fabricanții ne-au făcut oferte mai mult decât avantajoase; dacă nu au fost acceptate e că financierii noștri au indicii că ținându-ne în rezervă cât-va timp vom reuși mai ușor să ridicăm valoarea monedei noastre. Scepticii susțin că suntem prea departe pentru a ajunge vre-odată să avem cu America aceleași legături ce le aveam cu Germania.

Dacă nu-i vom căuta noi, ne vor căuta Americanii pe noi, fiindcă nu poate susține nimeni că e posibil să rămânem indiferenți față de un creditor căruia îi datorăm 25,000.000 de dolari și care acum e cea mai bogată și mai puternică țară din lume. Vom câștiga mult mai mult dacă, prevăzând viitorul, vom întâlni pe American la jumătatea drumului.

Celor ce bănuiesc că aceste rânduri au menirea de a advoca subjugarea industriei și comerțului nostru “intereselor americane” trebuie să le spun că sunt greșiți. Americanul nu se gândește la un astfel de lucru. Înainte de a întreprinde orice afacere, el își face socotelile ca să aibă un profit net de X% și numai pe această bază intră în discuție. Că vor fi și din aceia, care ar dori ca acest X să fie 100, nu încapе îndoială, dar într’o chestiune de afaceri Român sau American pot vorbi egal la egal și depinde de noi ca să nu ne legăm libertatea noastră.

Intr’un capitol anterior, discutând legăturile financiare dintre aceste două țări, am arătat ce a făcut Ministrul Bibescu spre a pregăti numirea unui Agent Fiscal și nu va trece mult ca una din băncile mari din New York să fie sondată în acest sens. Ea va inaugura împrumutul schimbărei iminente a situației actuale.

E ușor de înțeles că toate aceste schimbări sunt în strânsă legătură cu modul cum vom fi arătați Americanilor și depind de felul cum vom fi reprezentați. Am văzut situațiile cu care e confundat reprezentantul nostru diplomatic din acea țară și ce

se poate face într'un timp foarte scurt. Grijă principală a guvernanților noștri trebuie să fie a avea totdeauna în noul continent o persoană care . . . "să nu-i lase pe Americani a ne pierde din ochi", — întrebuițând o expresiune populară, — să nu piardă o ocazie a adăuga încă o piatră la edificiul prestigiului nostru și în acelaș timp să fie în orice moment gata a-l apăra contra dușmanilor.

Încercări ca aceia din vara anului 1921, — a contelui Teleki, — nu va fi ultima; în nici o altă țară din lume dușmanii noștri nu ne vor ataca mai des, nu vor căuta să ne discrediteze mai mult ca în America. Acolo își au un număr de compatrioți gata să-i sprijine, acolo pot utiliza presa spre a răspândi știri mincinoase și a ne face antipatici. Depărtarea mare îngreuiază controlarea versiunilor și deci e de datoria noastră de a avea pe cineva capabil, care să desmintă imediat, să se opună oricărui atac, — mai mult încă, — să studieze mijloacele care-i stau la îndemână pentru a prinde momentul când să pornească la ofensivă, singurul mijloc de a câștiga o victorie.

Care ar fi fost situația noastră și care ar fi fost opinia publică americană despre noi, dacă dl. Bibescu s'ar fi mărginit numai a răspunde atacurilor ce căutau să ne arate ca simpli năvălitori în Transilvania? Și e de notat ca în tabăra dușmană, propagandistul ungur găsisese adepți care să-l sprijine cel puțin cu notițe mici prin gazete. De partea noastră însă, dela începutul luptei până la sfârșitul ei, a rămas ministrul singur; Românii, care ar fi putut sări în ajutorul Ministrului și a cauzei noastre se mărgineau a traduce articolele în românește și a le publica în ziarele de acolo. Pentru un moment deci, reprezentantul nostru diplomatic din America este singura persoană în care să ne punem nădejdea că acești inamici nu vor fi lăsați a influența pe Americani prin propaganda lor.

Dar succesul apărării intereselor noastre nu depinde numai de patriotismul și sentimentele românești ale reprezentantului nostru; orice bun Român simte la fel atunci când țara e atacată, cu toate acestea pentru a-i veni în ajutor trebuie să știe perfect englezește. Am arătat că loviturile vin prin surpriză și nu e timp a compune articolele în românește și apoi a le trimite să fie traduse; pe lângă pierderea de timp, nu mai au nici acelaș

efect ca atunci când sunt compuse în limba în care urmează a fi publicate.

O altă chestiune importantă este modul cum trebuie să fim reprezentați la Washington. Din cauza situației actuale a Americii și importanței ei ca mare putere toate celelalte țări au cautat să trimită la Washington pe cei mai de seamă diplomați ai lor; nu numai oameni culți, oameni ce s’au ilustrat prin faptele lor, nu numai buni patrioți, ci au ales din aceștia pe cei ce cunoșteau America și obiceiurile de acolo, erau cunoscuți Americanilor și mai ales aveau legături cu societatea și persoanele influente în conducerea acestei mari puteri. Un exemplu, care ilustrează acest adevăr și e foarte interesant pentru noi Români, este că vecinii noștri Unguri au trimis la Washington pe Contele Széchényi; soția sa este o fostă Vanderbilt, una dintre cele mai bogate familii din lumea nouă. În aceasta privință noi nu ne putem lăuda cu bani, ci cu altceva care nu se cum-pără!

Ca ultim cuvânt, chestiunea Românilor din America și a cimentării relațiilor noastre, politice și economice cu marele și puternicul popor american e o consecință a războiului, o chestiune nouă, pentru care s’a lucrat mult și a rămas de îndeplinit încă și mai mult; sunt însă convins ca însuși publicul nostru nu va întârziă importanța ei și va căuta să ajute prin orice mijloc pe frații lui de peste Ocean, iar guvernanții vor avea grija ca începuturile înfăptuite să fie continuate și dezvoltate spre a ne face din poporul american un prieten, un tovarăs de afaceri și un protector la vremuri de nevoie.

Conținutul.

	Pagina
Românii și Emigrarea	7
Românii în Canada	19
Românii în Statele Unite	32

PARTEA A DOUA

La Washington	91
Ministrul și Românii din Statele Unite	102
Rolul politic al Ministrului Român	118
Cazul Transilvaniei	138
Rolul economic și financiar	171
Activitatea socială a diplomatului	188
Ce putem face pentru Românii din America	201

Prețul \$2.00 în America
30 Lei în România

TIPOGRAFIA
S. ALEXANDRU
CHICAGO ILL.

LIBRARY OF CONGRESS

0 005 077 046 1

40

40